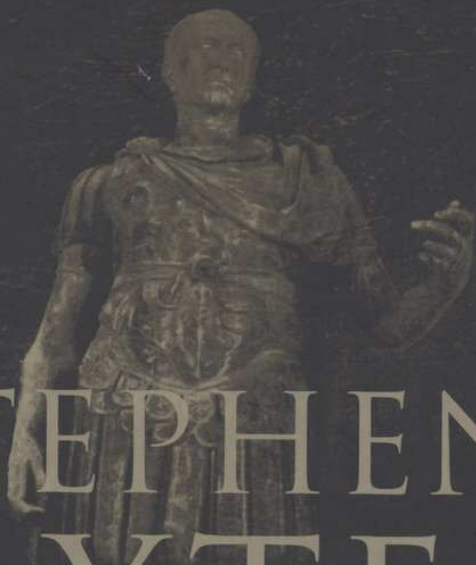

STEPHEN BAXTER CÍSAŘ

PLÁTNO TKANÉ ČASEM
KNIHA PRVNÍ

*Ach dítě! Jsi vetkáno v plátno tkané časem, a přesto ses narodilo
svobodné*

Pojď a nech mne, ať ti zazpívám o tom, co je a co bude...

Brica žije ve studené severní okrajové části Římské říše. Když v hrozných bolestech pracuje k porodu, začne vykřikovat latinské věty. Latinu však nikdy neslyšela, natož, aby ji uměla.

Teprve později se ukáže, že tato žena pronesla proroctví, které se vztahuje ke smrti jednoho římského císaře. Proroctví, jež změní osud římského impéria, pokud se naplní. A tím celou budoucnost až do našich dnů. Zkouší ten, kdo tká plátno času, změnit život lidstva?

Římská říše padne a zmizí v propadlišti času, rodina Bricy je rozdělena, ale její proroctví je opisováno a předáváno z generace na generaci.

STEPHEN BAXTER

CÍSAŘ

**PLÁTNO TKANÉ ČASEM
KNIHA PRVNÍ**

Přeložil Václav Viták

Vydalo nakladatelství BB/art s.r.o.

ve spolupráci s nakladatelstvím Jiří Buchal – BB/art v roce 2009

Bořivojova 75, Praha 3

Copyright © 2006 by Stephen Baxter

All rights reserved.

Z anglického originálu *Emperor. Time's Tapestry: 1*

(First published in Great Britain in 2006 by Gollancz)

přeložil © 2009 Václav Viták

Redakce textu: Eva Císařová

Jazyková korektura: Mirka Jarotková

Tisk: CENTA, spol. s r. o., Vídeňská 113, Brno

První vydání v českém jazyce

ISBN 978-80-7381-562-2

BRITÁNIE

Místní a geografické názvy

Banna, Birdoswald
Kaledonie, Skotsko
Camulodunum, Colchester
Durovernum, Canterbury
Eburacum, York
Dolaucothi
Londinium, Londýn
Mona, Anglesey
Rutupiae, Richborough

Tamesis, řeka Temže
Sabrina, řeka Severn
Tinea, řeka Tyne
Ituna, řeka Solway
Cantiaci, řeka Medway

Gespriacum, Boulogne
Massillia, Marseilles

Hlavní britské kmeny:

Atrebátové
Brigantové
Catavellaunové
Kantiové
Durotrigové
Icénové
Ordovikové
Silurové

Časová osa

55-54 před Kristem	Výprava Julia Caesara do Británie
4 před Kristem	Narození Nectovelina
léta Páně 38	Smrt Cunobelina
léta Páně 43	Claudiova invaze do Británie
léta Páně 51	Porážka Carataca
léta Páně 60-61	Vzpoura královny Boudiccy
léta Páně 69-71	Občanská válka v Británii a její anexy
léta Páně 77-84	Agricolovo tažení ve Skotsku
léta Páně 122	Hadrianus v Británii; začíná stavba valu
léta Páně 193-197	Británii vládne Clodius Albinus
léta Páně 208-211	Severovo tažení ve Skotsku
léta Páně 259-274	Británii vládou galští císaři
léta Páně 287-296	Británii vládou Carausius a Allectus
léta Páně 296	Constantius Chlorus vpadne do Británie
léta Páně 306	Constantinus Veliký vychován v Británii
léta Páně 312	Constantinus poráží v západní části říše Maxentia
léta Páně 314	Constantinus sbírá vojska v Británii pro boj ve východní části říše
léta Páně 324	Constantinus jediným císařem, založení města Constantinopolis
léta Páně 337	Constantinova smrt
léta Páně 350	V Británii prohlášen císařem Magnentius
léta Páně 367	Spiknutí barbarů
léta Páně 378	Vizigóti porážejí Římany u Adrianopole
léta Páně 383	V Británii prohlášen císařem Magnus Maximus
léta Páně 407	V Británii prohlášen císařem Constantinus III.
léta Páně 409	Vzpoura v Británii; formální konec římské vlády nad Británií
léta Páně 418	Exkomunikace Pelagia

Délkové jednotky

1 římská stopa = 0,96 britské stopy = 11,5 britského palce (292 mm)

1 římská míle = 0,96 britské míle = 1686 britských yardů (1,54 km)

Oraculum Nectovelinum
(Nectovelinovo prorocství, 4 před Kristem)

Aulaeum temporum te involvat, puer, at liberta habes:
Cano ad tibi de memoriam atque posteritam,
Omni gentum et omni deorum, imperatori tres erunt.
Nomabitur vir Germanicus cum oculum hyalum;
Scandabit equos enormes quam domuum dentate quasi gladio.
Tremefacabit caelum, erit filius Romulum potens
Atque graeculus parvus erit. Nascitur deus iuvenus.
Ruabit Roma cervixis islae in laqueui cautei.
Emergabit in Brigantio, exaltabitur in Romae.
Pudor! Comprecabit deum servi, sed ispe apparebit deum.
Ecclesiam marmori moribundi fiet complexus imperii.
Reminisce! Habemus has verita et sunt manifesta:
Indico: omnis humanitas factus aequus sunt,
Rebus civicum dati sunt ab architecto magno,
Et sunt vita et libertas et venatus felicitae.
O puer! involvaris in aulaeum temporum, fere!

Nectovelinovo proroctví (volně přeloženo)

Ach dítě! Jsi vetkáno v plátno tkané časem, a přesto ses narodilo
svobodné

Pojď a nech mne, ať ti zazpívám o tom, co je a co bude,
O veškerém lidstvu a o všech bozích a o třech mocných císařích.

Přijede muž s germánským jménem a skleněnýma očima

A bude sedlat koně velké jako domy se zuby jako šavle.

Chvějící se nebesa prohlašují, že velký syn Říma přišel na svět

Bude se jmenovat malý Řek. Zatímco se děťátko-bůh bude rodit,

Římské kohorty nacpou hrdlo ostrova do kamenné oprátky.

Objeví se nejprve v Brigantii, veleben bude později v Římě!

Zažije pokoření před otrockým bohem, přesto bude nakonec jeho
božství odhaleno,

Císařské objetí učiní z církevní svatyně mrtvý mramor.

Pamatuj: Považujeme tyto pravdy za zřejmé samy o sobě –

Říkám ti, že všichni lidé byli stvořeni jako rovnoprávní, svobodní

S neodcizitelnými právy přisouzenými stvořitelem

Obdařeni životem a svobodou a právem hledat štěstí.

Ach, dítě! Jsi vetkáno v čase, jdi domů! Jdi ke kořenům!

PROLOG

4 roky před Kristem

Byl to těžký den, když Brica rodila dítě, Cunovicova synovce, byl to dlouhý těžký den zrození a smrti. A byl to ten den, jak Cunovic později věřil, kdy chladné prsty Tkalce začaly poprvé sprádat nitky plátna času.

Brica začala pracovat k porodu v poledne za jasného denního světla, ale den uprostřed zimy je krátký, a její utrpení se protáhlo až do setmění. Cunovic a jeho bratr Ban – otec dítěte – to spolu se zbytkem rodiny prožívali s ní. Ženy rodiny v čele s Bricinou matkou Sulou se shromáždily v denní části domu a pod tlustou doškovou střechou v zakouřené místnosti konejšily Bricu a utíraly jí obličej nahrátkami klůcky látky. Cunovic si poněkud nepatřičně pomyslel, že bílé tváře členů rodiny připomínají měsíce polapené na kruhových stěnách domu. Ale jak těžký porod pokračoval, Ban začal být v nitru rozrušenější, a dokonce i děti ztichly.

Jediným cizím člověkem v domě byl druid, jehož jako jediného nepojily s dítětem, které se teprve rodilo, žádné pokrevní svazky. Byl to štíhlý muž, jenž mluvil s lehkým, zpěvavým přízvukem, který získal, jak tvrdil, na samotné Moně, ostrově modliteb a rozjímání v západním moři. Nyní chodil neustále po domě a s přivřenýma, jiskřícíma očima propěvoval. Ne že by to někomu pomohlo, pomyslel si kysele Cunovic.

Jako první ztratil trpělivost Cunovicův děd Nectovelin. Tento obr připomínající horu svalů a tuku se zavrčením vstal a přešel ke dveřím. Silně kulhal a při chůzi přenášel váhu hlavně na levou nohu. Důvodem byly údajně následky zranění, které utrpěl před padesáti lety ve válce proti Caesarovi. Když šel kolem Cunovice, otřel se o něj svým těžkým koženým pláštěm, páchnoucím po krvi, potu a tuku, ale i po psech, koních a dobytku. Prudce odhodil kožený záves ve vstupu do domu a vyšel ven. Ostatní muži, kteří beze slova seděli v

noční části domu, se toporně zvedli a jeden po druhém ho následovali.

Jakmile vstal i sám Ban, Cunovic povzdechl a šel také ven. Nectovelin byl starý; pokud by se dítě v noci narodilo, stal by se jeho prapradědečkem. Ale Nectovelin byl vzhledem ke své velikosti, moci a zkušenostem z bojů z doby svého mládí hlavou rodu. To platilo po celý Cunovicův život a zvláště poté, co zahynul jeho a Banův otec, jediný Nectovelinův syn. A tak tomu bylo i tuto noc: kam šel Nectovelin, tam šli poslušně i ostatní.

Venku byla mrazivá noc bez mráčku a hvězdy bíle zářily na nebi jako bělostné úlomky kostí. Muži stáli v malých skupinkách, mluvili potichu a někteří žvýkali kousky kůry. Dech se jim srážel v mrazu a kolem hlav jim vytvářel imaginární přílby. Psi, kteří té noci nesměli do domu, se snažili utrhnout ze svých řemenů, kňučeli a pokoušeli se dostat ke svým pánům. Vzduch byl i přes ostrý mráz velmi vlhký, protože dům se nacházel ve slatinách.

Cunovic uviděl stát svého bratra kousek od ostatních, na okraji příkopu, který tvořil kruh kolem malého shluku domů. Šel k němu a pod koženými podrážkami jeho bot přitom praskala námraza.

Bratři hleděli beze slova do tiché krajiny. Tato malá obec, která se jmenovala Banna, stála na jednom hřebeni, z něhož byl výhled na jih přes zalesněné údolí s příkrými svahy. Tuto noc nesvítil měsíc, ale u paty srázu se na hladině řeky odráželo světlo hvězd a Cunovic dokázal rozeznat tmavé křivky smyslně zvlněných kopců ležících hlouběji na jihu. To byla vlast národa Brigantů. Ráno člověk mohl vidět kouř stoupající z domů rozhozených po krajině plné lidí a jejich dobytků.

Lidé tu žili odpradávná, jak se dalo poznat podle starých pohřebních mohyl, které stály v hojném počtu mezi věkovitými stromy na této straně kopce. Nyní však nezářilo žádné světlo, protože z utěsněných domů neunikl jediný paprsek.

Cunovic čekal, až bude jeho bratr připraven mluvit. Banovi bylo pouhých dvacet, o pět let méně než Cunovicovi.

„Jsem rád, že jsi tady,“ řekl Ban nakonec. „Potřebuji tvou společnost.“

Cunovice bratrova slova dojala. „Vím, že jsem byl dlouho pryč. Zdálo se mi, že už k sobě přestáváme mít blízko...“

„Nikdy.“

„A kromě toho, nemůžu mnoho pomoci. Nemám děti. Tohle jsem si ještě neprožil.“

„Ale jsi tu,“ řekl Ban velmi vážně. „Tak jako bych byl v takovém případě já s tebou. Předpokládám, že ti schází pohodlí, které máš na cestách. Když je noc jako tahle, člověk by si dal jistě rád horkou koupel.“

Cunovic jen zabručel. „Nevěř všemu, co slyšíš. Catavellaunský král si dal postavit lázeň. Zaplatil jednomu římskému architektovi hromadu peněz za projekt. Ale obchodníci z Galie tvrdí, že pro ně je to jen díra v zemi plná bláta, kde se mohou rochnit nanejdvůh prasata. Samozřejmě si ale nedovolí nic podobného říci králi.“

Bana to rozesmálo, ale Cunovic byl velmi zneklidněn vědomím, že některé latinské výrazy, které nevědomky použil při rozhovoru – *architekt, projekt* – jsou pro jeho bratra nesrozumitelnými cizími slovy.

„Ale dostal ses pryč,“ řekl Ban. „Tvé obchody jdou dobře. Není to trochu zvláštní přijít zpět? Jsi starý pes, který se vrací do rodného domu, bratře.“

Cunovic se rozhlédl po spící krajině. „Ne,“ odpověděl stručně. „Tam dole na jihu mají kopečky a údolíčka, co vypadají jak zahrady a jsou na sebe natěsnané tak, že vidíš jen nejbližší vrchol. V půdě je víc křídý než prsti a léta jsou tam příliš horká a zimy příliš blátivé. A nikdy tam nemají noc, jako je tahle.“ Pak se zhluboka nadechl čistného ledového vzduchu.

„A hele,“ smál se Ban. „Stýská se ti po Coventině.“

Coventina byla bohyní tohoto místa. Křivky jejího těla se daly rozeznat ve zvlněných kopcích, její pohlaví ve stínu zelených údolí. „Ano, stýská se mi po té staré holce,“ připustil Cunovic.

Pak náhle vyskočil, jako když ho píchne. Lekl se, protože mu někdo těsně u ucha hlasitě zafrkal. Byl to Nectovelin. „Tak říkáš domov. Ale kdes byl, když bylo třeba pomoci se stavbou nového domu? Myslím, že víme, kde je tvoje srdce, Cunovici.“

II

Nectovelin se uměl k člověku naprosto tiše přikrást. Navzdory svému mohutnému tělu a kulhání se dokázal pohybovat neslyšně, a vždy se držel po větru. Stále má instinkt válečníka, pomyslel si Cunovic. Hluboce poznamenaná Nectovelinova osobnost vypovídala o jeho minulosti více než všechno jeho vychloubání.

Cunovice vždy zraňovalo, že tento impozantní muž, jeho děd, si ho zjevně nijak necení. „Máš na mne mylný názor,“ řekl. „Možná jsem na jeho stavbě nedřel, ale ty dary, které jsem poslal domů, ji pomohly zaplatit, ne?“

Nectovelin zachrchlal a odplivl si. „Mluvíš jako ten druid, co se z něho člověku dělá zle. Ale slova jsou jako prach. Podívej se, jak vypadáš! Nosíš stejnou vlněnou tuniku jako tvůj bratr, ale pleť máš hladkou, vlasy načesané – dokonce sis vytrhal chlupy z nosu a uší, jestli mě zrak nešálí. Stav tvého těla ukazuje, kým chceš být.“

Nectovelin mu hleděl do očí tiše jako vlk a jeho tvář připomínala nehnutou masku, na níž tančí stíny.

Pak zasáhl Ban. Postavil se mezi bratra a děda. „Dnes v noci ne, chlapi. Mám dost svých starostí.“

Nectovelin ještě okamžik zíral bez mrknutí na Cunovice, který byl ochoten uhnout pohledem jako první. Nakonec od sebe všichni tři odstoupili a napětí povolilo.

Pak se trojice ve zlověstném tichu otočila k domu. Bylo to jedno z toho tuctu stavení chráněných obvodovým příkopem. V temnotě působil jeho kónický obrys chatrně a vypadal beztvárně. Ale člověk musel vědět něco o jeho konstrukci. Jeho velké nosné sloupy byly udělány ze stromů, jež byly vybrány pro tento účel ještě v době, kdy rostly v lese jako pouhé kmínky. Byly tak dobře vyvážené a upevněné, že nepotřebovaly žádnou centrální podporu. Velký vnitřní prostor domu odrážel v souladu se starou tradicí běh denního a

ročního cyklu. Vchod byl orientován na jihovýchod – k vycházejícímu slunci v bodu rovnodennosti. Když člověk kráčel kolem domu v tom směru, v jakém postupovaly sluneční paprsky během dne, přešel z jeho denní části na levé straně, kde si hrály děti, tkalo se plátno a mlelo obilí, do noční části, v níž se připravovalo jídlo a spali lidé. Proto také Brica ležela na lůžku z usní hned nalevo od vchodu, protože to bylo místo zrození, zatímco starší z jejich prababiček seděla hned napravo od dveří, připravena vstoupit do hlubokého chladu smrti.

Cunovic věděl, že podle názoru nafoukaných lidí z jihu, kteří se snažili napodobovat Římany, jsou domy tohoto typu pouze velkými smetišti plnými lidí, kteří uvažují jako děti. Ale to byl naprostý omyl. Brigantové uměli postavit dům jakéhokoli tvaru. Většina jejich stodol a sýpek měla například čtvercový nebo obdélníkový půdorys a někdy stavěli i z kamene. Ale dávali přednost domům s kruhovým půdorysem postaveným ze zdravého dřeva, které odrážely jejich názory i cyklus jejich života a v nichž byla vtělena jejich bohyně.

Toto vše se honilo Cunovicovi hlavou. Byl hrdý na svůj dům a na to, že na něj přispěl. Na brigantský dům ve starém stylu, jehož stavba byla částečně uhrazena novými penězi. Z tohoto místa pocházel a navždy zůstane Brigantem.

Jako obchodník se psy, koňmi a kůží musel jednat nejen s brutálními králi z jihu, ale také s rafinovanými lidmi ze Středomoří, srdce obrovského a tajemného Říma. Musel se naučit *být* odlišný. Nectovelin žil ve světě rodiny, k níž je člověk od narození až do smrti vázán lojalitou pevnou jako železo. Cunovic se ale pohyboval v mnohem volnějším prostředí, ve světě, v němž si mohl dělat, co chtěl, tak dlouho, dokud si na to dokázal vydělat. Naučil se, jak se s tím vyrovnat. Před hrdými starými muži, jako byl jeho děd, se však někdy cítil rozštěpen.

Závěs ve dveřích hlasitě zašustil a propustil ven trochu více světla z pochodně. Cunovic slyšel Bricino sténání a druidovo uhrančivé prozpěvování.

Ban nervózně dupl nohou. „Jde to špatně. Už to trvá příliš dlouho.“

„To nevíš,“ řekl Cunovic. „Nech to na ženách.“

„Možná za to může drmolení toho kněze,“ zavrčel Nectovelin. „Kdo by se dokázal soustředit na rození dítěte, když mu někdo takhle kvílí do ucha?“

Když byl Cunovic chlapec, sloužili kněží k tomu, aby radili ohledně ročního cyklu nebo nemocí dobytka či obilí – byla to moudrost předávaná z generace na generaci. Novic musel prý strávit nejméně dvacet let svého života na Moně, aby se jí naučil. Ale v posledních letech se věci změnily. Cunovic se doslechl, že Římané vyhánějí druidy z Galie, protože je obviňují z kutí piklů proti zájmům jejich impéria. Kněží proto chodili po zemi a rozněcovali nenávist proti Římanům. Nectovelin kromě toho tvrdil, že druidové se svými cizáckými naukami se jen staví mezi lidi a jejich bohy. Kdo potřebuje nějakého kněze, když lze naši bohyni vidět všude kolem v krajině?

Ale Cunovic nedokázal odolat a musel starého muže trochu poškádlit. „Jestliže je překážkou, dědo, vyhoď ho. Je to tvůj dům.“

„To nesmíš udělat,“ vyhrkl Ban. „Říká se, že člověka čeká prokletí, když vyhodí nějakého druida.“

„Ať už je to pravda nebo ne,“ řekl Nectovelin, „hodně lidí věří, že to působí zlo. Neboj se, vnuku. Strávíme toho kněze stejně, jako trávíme ty římské chcanky, to víno, co nosí domů tvůj bratr. A uděláme to, co je důležité – postaráme se o tvého hochu.“ Nectovelinova zjizvená tvář se zvlnila zdráhavým úsměvem. „Brica mi řekla, že ho chcete pojmenovat po mně.“

„Nu, je ti sedmdesát let, dědo. Co jiného bychom mohli udělat?“

„Potom doufejme, že bude jako já – silný a schopný rozbít pěkné řádce Římanů ty jejich velikánské nosy. Víím, že bude zrozen k boji.“

„A jestli to bude holka a bude jen trochu po tobě, Nectoveline, bude ještě strašlivější,“ řekl Cunovic.

Všichni se společně zasmáli.

Pak zavyla Brica. Ten zvuk prořal noční klid jako nůž. A začala drmolit slova, kvůli jejichž podivnosti tuhla Cunovicovi krev v žilách.

Ban vykřikl a rozběhl se ke stavení. Cunovic běžel s ním a Nectovelin kulhal za nimi.

Uvnitř v domě ležela Brica na svém lůžku z kůží. V pozadí seděla v kruhu vyčerpané, bezmocné ženy z rodiny.

Bledost Bricy ostře kontrastovala s rudou skvrnou mezi jejíma nohama. Zdálo se, jako by tudy unikala veškerá její životní síla. Cunovic ale spatřil šedavou, tělními tekutinami ušpiněnou hlavičku, ještě trochu deformovanou tím, jak se protlačovala rodidly. Podpírala ji silnými rukama Sula. Tělíčko dítěte bylo ale stále uvnitř. Tvář dítěte byla popelavá jako tvář jeho matky a hlavičku mělo porostlou rzavými vlásky.

A Brica, jíž se chvěla víčka stejně jako předtím druidovi během modlitby, o překot drmolila slova a věty. Ženy byly znepokojeny, některé si dokonce ucpávaly uši, aby těm zvukům unikly. Dokonce i kněz s vyvalenými očima odcouval zpět do temné části domu.

Cunovic zíral jako v transu. Ta řeč byla nezřetelná a valila se ven neuvěřitelně rychle – Brica spíše ošklivě vyštěkávala než mluvila – ale byl si jistý, že jejím slovům rozumí.

Sula, podpírající hlavičku svého vnoučete, unaveně vzhledla se zoufalstvím ve tváři k Banovi. „Ach, Bane, dítě je slabé, srdce mu bije jako ptáčkovi, a stále nevychází ven. Ona začíná být příliš unavená, aby tlačila.“ Musela mluvit velmi hlasitě, jinak by ji překřičela Brica.

„Pak musíte provést řez,“ řekl Ban.

„Už jsme se k tomu chystaly,“ odpověděla Sula. „Ale ona pak začala s tímhle drmoléním, a my jsme se nemohly soustředit, žádná z nás!“

Nectovelin zavrčel. Dvěma kroky se dostal k druidovi, chytil ho za jeho tuniku a přivlekl ho k lůžku. „Ty! To je tvoje práce? Jsou ta slova, která drmolí, prokletá?“

„Ne, ne! Při životě mé matky!“ Druid, asi čtyřicetiletý hubený muž s bledou pletí a pleší, se chvěl v Nectovelinově sevření.

„Nectoveline!“ Cunovic promluvil dostatečně ostře, aby to přimělo jeho děda otočit se. „Tím ničemu nepomůžeš. On s tím nemá nic společného. Pust' ho.“

„A jak to víš?“

„Protože rozumím tomu, co Brica říká. To nejsou slova boží – nebo aspoň ne slova našich bohů.“

„A čím tedy?“

„Jsou *latinská*. Ona mluví latinsky.“

Rozhostilo se ticho rušené pouze Briciným drmoláním.

Nectovelin pustil druidovu tuniku. Zahanbený druid se zhroutil na zem. Stařec řekl těžce: „Jak je to možné? Kdo tady umí latinsky?“

„Jen já,“ odpověděl Cunovic, „pokud nepočítáme těch pár slov, která někdo pochytil ode mne nebo od kupců.“ A to rozhodně nebyla plachá Brica, jež se za celý život odvážila vzdálit od svého rodného domu nanejvýš tak na den chůze.

„Tak co to tedy má znamenat?“

„Nemám nejmenší tušení...“

Cunovic už rozuměl tomu, co Brica říká, rozeznával slova. Opakovala kolem dokola jen několik vět připomínajících kostrbaté verše. Napadlo ho, že by je někdo měl zaznamenat. *On* sám by to měl udělat jako jediný gramotný člen rodiny. Našel svůj vak, vyhrabal tabulku a rydlo a začal psát. Děti ho sledovaly s vyvalenýma očima. Slova objevující se na voskové destičce jim musela připadat jako nějaká magie.

Nectovelin nasupeně hleděl a pak se obrátil na Bana. „Když se rodí tak těžce a když jeho matka blábolí latinsky, je jeho život zmařen už v zárodku. Dejte mu jméno, jaké chcete, Bane. Válečník z něj nebude.“

Zdálo se, jako by v Banovi něco povolilo. „Ty nafoukaný dědku,“ zaječel. „Musíš myslet jen na sebe i v takovéto chvíli? Nemám na tebe a na ty tvé prastaré války čas. Caesar je dávno mrtvý a ty budeš brzy také a nikdo po tobě a tvém chvástání ani nevzdechne!“

Cunovic se okamžik zoufale bál, že starý obr svého vnuka srazí k zemi, že to udělá i v tuto hroznou chvíli. Ale Nectovelin jen Bana zpražil pohledem a s tváří staženou pohrdáním vyšel z domu.

„Musíme provést řez,“ řekla Sula, která si zachovala praktickou mysl bez ohledu na Bricino drmolění a spory mužů. „Ban má pravdu. Musíme dostat to dítě ven, než zemřou oba.“ Ostatní ženy přikývly a přistoupily blíže.

Sula zvedla pazourkový nůž. Tento dar země byl v podobných zoufalých chvílích tradičním nástrojem. Cunovic věděl, že jeho pečlivě opracovaná čepel je ostřejší než to nejlepší brigantské železo i samotná římská ocel. Když ostří zajelo do těla, Brica zavyla. Ban si hryzl rty; věděl, co nyní hrozí.

Ale Brica dál drmolila latinské věty a Cunovic je dál zapisoval na svou tabulku. Ta slova byla podivná, záhadná, nesouvislá: *Koně velké jako domy... malý Řek... zvětralý mramor...*

Cunovic začal chápat, že jde o líčení budoucnosti – jakési budoucnosti – o popis událostí, které se mohou stát pouze po tom, až on i Brica a všichni ostatní budou dávno mrtvi. Cunovic si se strachem představil nějakého čaroděje – Tkalce nitek historie, nitek, jež představují lidské životy – který sedí v temné kobce někde v minulosti nebo budoucnosti a vkládá tato cizí slova do hlavy bezmocné Brice právě nyní, kdy jsou smrt a zrození v rovnováze. *Ale proč?*

Cunovic nevěděl, zda zapisováním těch slov slouží dobré nebo špatné věci – přesto zjistil, že už se neodváží přestat. A jak se slova objevovala na voskové tabulce, slova jazyka, který ta žena nemohla znát – slova jazyka, kterým se mluvilo v nejmocnější říši světa – snažil se Cunovic potlačit vlastní pověřivý strach.

I

NÁJEZDNÍK

Léta Páně 43-70

Agrippina jela spolu se svými třemi společníky k pásu dun, které lemovaly pobřeží.

Blížilo se poledne. Suchý vzduch, jemuž sluneční paprsky vzaly vlhkost, řezal v plicích a Agrippina cítila, jak se jí plet' napíná v jemné bríze. Ve vzduchu zavoněla sůl a jí se zdálo, že už slyší šumění vln. Pak všichni přejeli pás země, který se kvůli přílivu ocitl pod vodou, aby se dostali k dunám za ním, jež nyní tvořily ostrov. Jezdce proto ze všech stran obklopovalo moře.

Na kraji dun pustili koně, aby si našli nějakou pastvu. Bylo jisté, že kůň, na němž jela Agrippina se svým bratrem Mandubraciem, klidný starý valach, kterého sedlala od svých patnácti let, se nezatoulá nikam daleko. Agrippina věděla, že totéž platí pro obrovité svalnaté zvíře Nectovelino; ani válečný oř by si nedovolil stavět se na zadní před jejím bratrancem – velkým bojovníkem. Cuneddova kobyłka byla ale mnohem neukázněnější, třebaže se jí jízda k pláži líbila stejně jako jejímu jezdcovi.

Čtveřice kráčela přes duny a nesla zabalené jídlo, kožené čutory a náhradní oblečení. Všichni měli zbraně, nože za opasky. Tady byla země Kantiů, nominálních spojenců Catavellaunů, Cuneddova lidu, ale vztahy mezi těmito jižními národy se mohly ze dne na den změnit. Vyplatilo se být ve střehu. Nectovelin vlekl těžký kožený stan, který měli všichni sdílet, jenž byl složený a převázaný provazem. „U Coventininy svrasklé bradavky,“ klel, „ten krám je těžší, než býval.“

Agrippina trochu zpomalila a nechala Nectovelina, aby šel vpředu. Malý Mandubracius, jemuž bylo teprve deset let, pelášil za ním. Díky tomu se Agrippina na chvilku ocitla sama s Cuneddou. Naklonila se k němu a dovolila mu, aby ji letmo políbil.

„Ale polibek ti bude muset stačit,“ řekla a rychle se odtáhla.

Cunedda se zasmál a přestal dotírat. „Najdeme si čas,“ řekl. Jeho jazyk se velmi podobal brigantštině, kterou mluvila ona, ale úplně stejný nebyl – zněl však dostatečně exoticky, aby byl příjemný na poslech.

Cuneddovi bylo čtyřiaadvacet let, o rok více než Agrippině. Zatímco ona měla pleť bílou, jeho byla snědá, vlasy černé jako uhlí a oči temně hnědé. Dnes se oblékl do vlněné tuniky bez rukávů a letní slunce opalovalo jeho kůži do úžasného medového nádechu. Byl to zcela jiný odstín, než měla pleť bledé Agrippiny, v jejíchž plavých vlasech sem tam zářily zrzavé prameny. Dívka si pomyslela, že Cunedda se podobá lidem od Středozevního moře, těm výmluvným hochům, kteří za ní tak vytrvale a tak neúspěšně běhali, když vyrůstala v Massilii. A byl to princ z catavellaunského královského rodu, vnuk zesnulého krále Cunobelina. Tím v jejích očích nabýval na ještě větší zajímavosti.

Cítila slaný pot na jeho holé kůži a zatoužila ho sevřít v náručí. Nemohla však; nyní ne. Šli tedy dál.

„Podívej se na starého Nectovelina, jak těžce dupe. Je jako strom vyrvaný z lesa,“ řekl Cunedda.

„Kráčí jako válečník,“ odpověděla Agrippina. „Nikým jiným nikdy nebyl.“

„Má vlasy vašeho rodu, zrzavou kštici, která už začíná šedivět. Opravdu je to tvůj bratranec?“

„V jistém smyslu. Můj děd Cunovic byl bratrem Bana, jeho otce.“

„Nevypadá jako člověk, se kterým by se dal strávit příjemný den na pláži!“

Agrippina pokrčila rameny. „Byl to jeho nápad. A příležitost, aby tě poznal, Cune! Ve skutečnosti tu dnes velí...“

Cunedda přijel do této části světa, aby propagoval hrnčířské výrobky, s nimiž obchodoval. Byl ale také vyslancem u Kantiů, k nimž ho poslal catavellaunský dvůr, který sídlil v Camulodunu severně od velkého ústí. Brigant Nectovelin byl pro tento den určen za jeho osobního strážce.

Brigantové se tady na jihu vyskytovali dosti často, neboť pracovali pro Catavellauny, kteří byli v tomto koutě ostrova

dominantní mocností již v době před devadesáti lety, kdy nyní již dlouho zesnulý král Cassivellaunus odrazil během římské invaze samotného Caesara. Cunedda se potkal s Agrippinou především proto, že Nectovelin sloužil jeho rodině.

A Agrippina doufala, že dnes dokáže přimět Nectovelina k tomu, aby souhlasil s tím, že Cunedda již součástí jejího života zůstane.

Skupinka přešla vrchol dun a objevilo se před ní moře, světle modrá rovina v oslnivé záři slunce. Agrippině se téměř zdálo, že je u Středomořího moře, které osobně znala. Toto byl však oceán, divoká hydra s obrovským přílivem, které se pověřiví Římané velmi báli. Pár mil od pobřeží ležel ve vlnách nízký ostrov.

„Tady jsme dostatečně blízko u vody,“ zavrčel Nectovelin a hodil těžký stan na písek. Agrippina viděla, že jeho tunika na zádech v místech, na nichž ležel svázaný stan, úplně zčernala potem.

Mandubracius zavýskl: „Chyťte mne, jestli to dokážete!“ A rozběhl se k moři s nezkrotnou energií desetiletého dítěte. Údy mu přitom jen kmitaly. Byl tak bledý, že vypadal jako duch, který vůbec není z tohoto světa.

Nectovelin dal klidným hlasem povel: „Vrať se, chlapče.“

Mandubracius okamžitě zastavil, otočil se a klusal zpět.

„Je jako dobře vycvičený pes,“ liboval si Cunedda.

„Moji psi jsou lépe vycvičení než tenhle,“ řekl Nectovelin.

Mandubracius běžel poklusem nahoru, potil se, trochu hekal, ale nevztekal se.

„Sem pojd'. Postav ten stan,“ ukázal mu Nectovelin.

„Ještě jsem nikdy stan nestavěl.“

„Tak se to musíš naučit.“

Mandubracius zatahal za roh stanu. „Ale je horko. A šli jsme celou věčnost. A je to těžké. Podívej, ani to neuzvednu!“

Nectovelin si pohrdavě odfrkl. „U Coventininy levé nozdry se zaschlou nudlí, to svět neviděl. Vyvádíš jako nějaký spratek, ale římský legionář by za tu dobu už vykopal celý zákop. Pohni s tím. Já si jdu smočit chodidla.“ A odkráčel.

„Pomůžu ti...,“ nabídl Mandubraciovi Cunedda.

„Až nebude vědět, jak dál,“ řekla jemně Agrippina. „Ať si s tím napřed zkusí poradit sám. A my půjdeme spolu k moři.“

Oba se vydali za Nectovelinem, zatímco Mandubracius se s námahou pokoušel rozložit tuhý kožený stan.

II

Nectovelin si rozvázal sandály a odhalil tak chlupaté nártý a prsty se žlutohnědými nehty postiženými silnou mykózou. Vstoupil do moře, a když se mu chladné vlnky mořské vody přelily přes chodidla, zavzdychal. Agrippina shodila své sandály, aby ho následovala. Cunedda měl na nohou po vzoru Římanů těžší boty a punčochy. Sedl si proto na vlhký písek a začal si je rozvazovat.

Pak všichni tři stáli v moři bok po boku jako nehybné kamenné stély a hleděli na východ k ostrovu zarosdému travou, tichému oceánu a Evropě, která ležela někde za obzorem mimo jejich dohled.

Cunedda pak opatrně promluvil: „Překvapuješ mne, Nectoveline.“

„Pročpak?“

„Dával jsi chlapci za vzor římské vojáky. Co když se bude muset střetnout s nějakým Římanem v boji?“

„Mluvím před Mandubraciem o Římanech kladně. Ale až sám uvidí, jací jsou to malí umanutí zakrslíci, nebude se jich vůbec bát.“

„Ale to se nestane,“ řekla Agrippina. „Římané nebudou bojovat proti Catavellaunům nebo Brigantům, ani proti nikomu jinému.“

„Caesar to udělal,“ poznamenal Nectovelin.

„A já jsem slyšel, jak Caratacus mluví o tom, že se v Galii v jednom pobřežním městě shromažďují římské legie,“ řekl Cunedda. „On a jeho bratr dokonce poslali na pobřeží několik tisíc mužů pro případ, že by se Římané vylodili. Ti samozřejmě nepřišli a teď už je kromě toho na jakékoli tažení nepříznivá roční doba. Každý jel proto domů, ale přesto...“

„Ale přesto jsou to jen řeči. Rozdíl je v tom, že v Caesarově době neexistovaly tak silné obchodní vazby,“ oponovala Agrippina a ukázala k obzoru, na bachratou loď s mohutným plachtovým. Bylo to zřejmě obchodní plavidlo z Galie, veliká loď s obšívkou z prken

přibitých hřeby a s železnými kotvami a plachtami ze surové kůže. „V Massilii se říká, že invaze Římanů do Británie by byla ztrátový podnik, protože nyní vydělávají ohromné částky díky clům, která uvalují na obchod po moři.“

„Caesar tu válčil.“

„Ale Římané se bojí oceánu,“ řekl Cunedda. „Copak to není pravda? Nikdy by se nepokusili sem přeplout.“

„Caesar přeplul,“ odvětil Nectovelin stručně. „Pravda je taková, že nikdo nechce uvěřit, že by legionáři opět přišli, protože dnes jsou všichni u prsu Říma, z kterého kane zlato. Ty jsi hrnčír, synku, není-liž pravda?“

„Ano.“ Cunedda byl ale ve skutečnosti mnohem více než to. Řídil prosperující dílnu, v níž zaměstnával dvacet řemeslníků. Svě dědictví investoval dobře.

„A komu své hrnce prodáváš. Římanům?“

„Nejen jim...“

„A těm, kdo je napodobují. Trinovantiům, Icénům, Atrebátům. Těm, kteří žijí pod ochranou Říma. Určitě neprodáváš nám Brigantům.“ Nectovelin zapíchl svůj prst do Cuneddovy hrudi. „Nebýt Římanů, neměl bys z čeho žít, že?“

„Klid, starý brachu,“ řekla Agrippina. „Nezapomeň, že to on tě platí.“

„A proč by mělo být špatné připravovat Římany o peníze? Býval bych si myslel, že to budeš schvalovat,“ ozval se Cunedda.

„Proč ti záleží na tom, co si myslím? Ty souložíš s mou sestřenicí, že ano?“

Cunedda zrudnul.

„Takže tys to celou dobu věděl,“ vyjela Agrippina.

Nectovelin si poklepal na čelo. „Myslíte, že jsem se dožil zralého věku sedmačtyřiceti let, aniž bych se díval a naslouchal? Kromě toho mi to řekla Bala.“

Agrippina zalapala po dechu. Bala byla z rodu Kantiů, bývala její přítelkyní. Ale pak se pohádaly kvůli Cuneddovi. „Ta zlovolná čubka, podřežu jí krk.“

„Teď mluvíš opravdu jako Nectovelinova blízká příbuzná,“ smál se Cunedda.

Nectovelin si zacpal jednu nosní díрку a druhou si odfrknul, aby ji vyčistil. Hlen potřísnil jeho vous a on ho setřel rukávem. „A proto jste přijeli sem na pláž, abyste získali mou přízeň.“

Agrippina ho s láskou vzala za paži. „No tak, nedělej drahoty, ty starý směšný podvodníku. Víš dobře, žeš byl skoro jako můj otec poté, co mi ten vlastní zemřel.“

„Ale k tomu, abys roztáhla stehna, jsi můj souhlas nepotřebovala.“

„Nebud' hrubý! Ne, ale chci, aby patřil k nám, do našeho kruhu.“

Nectovelin hleděl na Cuneddu. „Pravda, existují horší, než je tenhle,“ řekl.

„Díky,“ poznamenal Cunedda suše. „Měl jsem ale dojem, že nás Catavellauny zrovna nemiluješ.“

„To není nic osobního,“ odpověděl Nectovelin. „Nemám rád nikoho z vás zženštilých jižanů.“ Pak se rozhlédl po sluncem zalité pláži. „Tohle je díra do zadku Británie. A proto do ní Caesar vrazil ten svůj římský meč.“

„Jestliže je tohle díra do zadku,“ řekl Cunedda s rozmyslem, „jsi ty, starý válečníku, ten hovňousek, který skrz ni prochází?“

Nectovelin se zamračil a Agrippina si prožila těžký okamžik, neboť se obávala, že se urazí. Ale on na ni mrknul se slovy: „Chytrá odpověď. Ale já byl ten pohotovější, nebo snad ne?“

„Ach, jsi úplný Cicero,“ poznamenala Agrippina suše. „Určitě v sobě musíš mít něco z Římana...“

„Stejně jako Cassivellaunus poté, co se ho zmocnil Caesar.“

Všichni se tomu zasmáli.

„Ale jestli ji raniš,“ řekl náhle Nectovelin.

„To neudělám,“ odpověděl Cunedda.

„Bojíš se mne, hochu?“

„Tebe ne,“ řekl Cunedda statečně. „Jí ano.“

Přísně se tvářící Nectovelin se opět rozesmál a poplácal Cuneddu po rameni.

Agrippina šla hlouběji do moře a příjemně chladná voda jí zalila holá stehna. „Podívejte.“ Ukázala prstem na linii pobřeží. „Tento záliv by byl dobrým přístavem. Chrání ho tamten ostrov a směrem na jih ty břehy s oblázky.“

„Už na to přišel někdo jiný,“ upozornil Cunedda a ukázal na hromadu sítí a na hejno mořských racků svářících se o rybí vnitřnosti na pláži. „Po pravdě řečeno nechápu, proč se to tu nehemží loděmi.“

„Protože to místo je příliš nové,“ vysvětloval Nectovelin. „Před několika lety tu byla velká bouře, která prorazila jednu písečnou lavici. V době, kdy jsem se narodil, tamten ostrov ještě vůbec neexistoval.“

„Takže v Caesarově době tu ten záliv ještě nebyl?“ zeptal se Cunedda.

„Ne. A Caesar se vylodil úplně jinde.“ Nectovelin pak popisoval vojevůdcovo složité přistání pod bílými křídovými útesy na jižním pobřeží.

Agrippina přemýšlela se špetkou obavy o jedné kusé informaci, kterou získala od jistého obchodníka v Durovernu, hlavním městě Kantiů, zdejšího národa. Třebaže Kantiové ještě tento nový přístav ani nepojmenovali, Římané už mu název dali: říkali mu Rutupiae. Díky své posedlosti všechno neustále mapovat a prozkoumávat a díky informacím z terénu, které získávali prostřednictvím svých obchodníků, už rozpoznali potenciál tohoto místa, zatímco místní o něm neměli ještě ani tušení.

Agrippina zahlédla na obzoru obrys další lodi. Možná to bylo opět obchodní plavidlo z Galie s koženými plachtami. Zdálo se, že ten den je na moři opravdu velký provoz. Ale nad mořskou hladinou byla lehká mlha a ona nemohla přesně rozpoznat, o jakou loď jde.

„Podívejte,“ řekl Cunedda, „Mandubracius na nás mává. Postavil ten stan!“

V tom okamžiku se ovšem ona beztvářá černá mohyla, kterou chlapec sestavil, zřítila do písku.

Nectovelin si odkašlal. „Udělal, co bylo v jeho silách. Pojd’me mu pomoci.“ A jako první vyšel z moře a vydal se nahoru po pláži.

Čtveřice strávila den hraním her, povídáním, hodováním a popíjením. Blížila se polovina léta, a proto přicházel soumrak pomalu. Nectovelin dokonce trucovitě popil trochu římského vína, které Cunedda přinesl.

Agrippina byla ráda, že je s nimi Mandubracius. Ten kluk měl dobré srdce, plné lásky, a chtěl pouze to, aby se všichni cítili dobře. Ve skutečnosti se sama sebe ptala, zda nevědomky nenaplánovala vše tímto způsobem, aby měla u sebe Mandubracia a uvolnila tak atmosféru, až řekne Nectovelinovi o svém vztahu s Cuneddou.

Nejprve podlehl únavě Mandubracius a šel si lehnout do stanu. O chvíli později ho následoval ze stejného důvodu Nectovelin.

Cunedda s Agrippinou poodešli od ohně, aby je nerušila jeho záře. Vzali s sebou nějaké rezervní šaty, aby je mohli rozložit na studený písek, a lehli si na ně bok po boku. Pak se dívali, jak se na nebi pomalu rozsvěčují hvězdy, zatímco mořské vlny jemně šplouchaly.

Cunedda vzal Agrippinu za ruku. „Myslíš, že opravdu usnul? Slyšel jsem, že staří válečníci nikdy nespí.“

„Dobíral sis ho, ale on je opravdu bojovník. Koneckonců jeho zrození provázelo proroctví!“

„Skutečně? Vyprávěj mi o tom,“ žádal Cunedda se zájmem.

Agrippina mu tedy řekla, jak Nectovelinova matka údajně začala během svého těžkého porodu mluvit latinsky. „Brica nikdy nevysvětlila, jak bylo možné, že ze sebe začala chrlit latinské věty, protože při porodu zemřela – třebaže dítě, Nectovelin, přežilo.“ Její švagr Cunovic zapsal toto „proroctví“ a pak udělal jeho kopii na pergamen, který od něj dostal Nectovelin, když trochu vyrostl.

„Miluji takové příběhy,“ řekl Cunedda. „Co bylo v tom proroctví?“

„Nu, nevím přesně. Něco o Římanech, nějaké řeči o svobodě a spousta slov, která nedávala žádný smysl. Cunovic měl teorii, že to je nějaká věštba o vlivu minulosti na budoucnost, kterou prostřednictvím Nectovelinovy matky sdělil nějaký bůh nebo čaroděj. Cunovic ho nazýval ‚Tkadlec‘. Myslím, že to proroctví ho dost děsilo. Neodvážil se zničit tu kopii, kterou vytvořil, a s velkou radostí ji pak předal Nectovelinovi... Tvrdili mi, že Nectovelin ji s sebou nosí celý život, třebaže si ji neumí přečíst!“

„A přesto utvářela jeho osobnost.“

„Ano. Nectovelin kvůli tomu proroctví věří, že byl předurčen k tomu stát se válečníkem, předurčen k tomu, aby bojoval s Římany – stejně jako jeho praděd, který se účastnil války proti Caesarovi. Asi tomu navíc napomohla skutečnost, že po něm dostal i jméno.“

Po většinu svého života byl ale válečníkem, který neměl žádnou válku, do níž by mohl jít. V Brigantii se jen sem tam ukradne pár kusů dobytka a to není nic pro skutečného bojovníka! A na farmaření se nikdy nehodil. Vždy byl náladový a agresivní. „Je to jako žít pod jednou střechou s bouří,“ říkávala moje matka. Nikdy neměl děti – milenky ano, ale ne děti. Když se tedy doslechl, že vy mladí Catavellaunové začínáte být výbojní – i když mu v té době bylo už po třicítce – vydal se sem dolů, aby si tu trochu zabojoval. Zamlouvalo se mu, že se najde pár Trinovantiů, kterým může rozbít lebky. Ale stále je v něm neklid. Člověk to na něm vidí...“

Catavellaunové budovali od dob Cassivellauna usilovně vlastní říši, třebaže stále hrozilo, že se Římané znovu vydají přes moře.

Catavellaunové se stále vychloubali svým „vítězstvím“ nad Juliem Caesarem, i když Cassivellaunus jen zastavil postup Římanů, kteří přecenili své síly. Než Caesar opustil Británii nadobro, trval na tom, aby Catavellaunové respektovali své sousedy Trinovantie, kteří se k Caesarovi chovali přátelsky. To však nefungovalo. Catavellaunové zakrátko obsadili trinovantijskou pevnost Camulodunum a udělali si z ní své hlavní město.

Pak desítky let vládl Cassivellaunův vnuk Cunobelin a Catavellaunové byli spokojeni s rozlohou své malé říše. Agrippině se zdálo, že Cunobelin byl moudrý a pragmatický vládce, jenž dokázal vyvažovat dvě neustále proti sobě stojící síly – hrdost svého národa a

trvalé nebezpečí představované mocí římské říše – a neustále bohatl na výnosném obchodě s Římem.

Ale Cunobelin zemřel. Vláda nad jeho územím přešla do rukou Carataca a Togodumna, dvou z jeho početných synů. Ti byli oba ve skutečnosti Cuneddovými strýci, třebaže se od něj věkem příliš nelišili. Caesarovo tažení pro ně bylo dávno zapomenutou epizodou a Catavellaunové pod jejich vedením zahájili agresivní expanzi.

Během následujících nájezdů a malých válek Nectovelin rychle stoupal vzhůru a pracoval se až do poradních sborů obou princů.

Protože bohatl, pozval k sobě z Brigantie několik členů své rodiny, aby mu pomohli jeho jmění utrácet. Ne vždy však měl z jejich počínání radost, například když Agrippinina matka přijala nabídku, aby její mladá dcera stejně jako dva mladší Cunobelinovi synové dostala vzdělání v Římské říši. Římané tvrdili, že se tímto způsobem posilují vazby mezi národy, ale ostřejší kritici této praxe mluvili o „braní rukojmích“. Agrippinina matka ale chápala, jaké výhody má ten, kdo získá vzdělání v Římské říši. Své dceři dala dokonce římské jméno.

Agrippina tedy strávila tři roky svého života v Massilii na jižním pobřeží Galie, usilovně se učila mluvit latinsky, číst a psát, a vzdělávala se v rétorice a gramatice a v dalších předmětech vyučovaných v Římské říši. A také do sebe nasávala jas Středomoří. Věděla, že ji tento pobyt změnil ve všech směrech. Přesto když přišel čas vrátit se domů, ani v nejmenším neváhala.

„Odešla jsem do Massilie navzdory Nectovelinovu nesouhlasu,“ řekla Agrippina. „Ale kdyby nebylo jeho, nikdy bych se sem na jih nedostala. A nepotkala bych *tebe*. A nic z toho by se nestalo, nebýt toho proroctví.“

Cunedda potřásl hlavou. „Podivný příběh. Jak asi musel být ten okamžik dramatický – těžce probíhající, bolestný porod, ženy pomáhající rodiče, bratři, ten zadumaný strýc – a pak ten rozruch, když začala mluvit latinsky! A tenhle okamžik, ztracený v minulosti, je neustále přítomen v Nectovelinově životě.“

Cuneddovo romantické přemítání Agrippině připomnělo, proč se do něj tak hluboce zamilovala. Sevřela prsty a jemně poškrábala

Cuneddu na dlani. „Nectovelin si neumí přečíst vlastní proroctví, a přesto je jím jeho život tak ovlivněn.“

„Mohla jsi mu ho přečíst ty.“

„Jednou jsem mu to nabídla. Předstíral, že neslyší. Nenávidí skutečnost, že umím číst římské texty. Nezareagoval by, ani kdybych mu zamávala před obličejem korouhví s orlicí.“ Agrippina potlačila povzdech. Tolikrát o tom se svým bratrancem debatovala. „Slova dávají člověku takovou moc. Kdyby uměl číst, vyrovnal by se kterémukoli Římanovi, třeba samotnému císaři Claudiovi.“

Cunedda se na ni podíval a v očích se mu odrážely hvězdy. „Drahá Pino. Máš mysl plnou slov a snů!“

„Snů?“

„Musíme si promluvit o budoucnosti. Naší budoucnosti.“ Zaváhal a na chvíli se odmlčel. „Pino – Claudius Quintus mi nabídl místo v Galii.“

Tahle náhlá, neočekávaná zpráva ji zmrazila. Věděla, že Quintus je jedním z hlavních obchodních partnerů Cuneddy v jeho hrnčířském obchodu.

„Quintus rozšiřuje podnikání,“ řekl Cunedda, jenž si nebyl jist, co si Agrippina vlastně myslí. „Líbí se mu mé výrobky. Bude partnerem v nové společnosti, ale řídit ji budu já, stejně jako nyní tady.“

„A já jsem ti nestála za to, abys mi o tom něco řekl?“

„Chtěl jsem mít jistotu, že mě starý Nectovelin od tebe nějak neoddělí. Ale zdá se, že mne bere, ne? A když je to tedy tak, musíme se rozhodnout, co dál. Promysli si to, Agrippino. Pokud půjdu do Galie, otevrou se mi všechny obchodní cesty v celé Římské říši. A nebudu muset zaučovat dalšího Brita s chlupatým zadkem pokaždé, když začnu dodávat do nové oblasti!“

„Teď mluvíš jako Říman,“ odpověděla Agrippina.

Cunedda na ni pozorně hleděl se zjevnou snahou odhadnout, co si myslí. „Nu, je to tak špatná vyhlídka? Ty jsi přece v Galii vyrostla.“

„Ale vrátila jsem se,“ řekla jemně Agrippina.

Cunedda se zamračil. „Podívej, pokud tě tato možnost netěší, nemusíme to dělat. Najdu nějakou jinou cestu, jak využít důvěry, kterou ve mne Quintus má.“

„Ty bys to pro mne udělal?“

„Samozřejmě. Chci, abychom sdíleli budoucnost, Pino. Ale musí to být budoucnost, kterou budeme chtít oba...“

Agrippina povzdechla a položila se na záda. To byl právě ten problém: co vlastně sama chce? V Galii se k ní její známé chovaly sice laskavě, ale vždy na ni pohlížely s despektem jako na barbara z končin, kde nikdy nebude civilizace. Nyní se však zdálo, že pro ni není místo ani v Brigantii, kde jí nikdo intelektuálně nestačil, protože uměla číst. Existovala ale i praktičtější hlediska. V Británii se žena mohla vypracovat na roven mužům – nebo stanout ještě výš. Vždyť jejímu vlastnímu národu vládla žena, Cartimandua.

V Římě by ji čekal pouze úděl být něčí manželkou – a třebaže by to byl někdo tak milý jako Cunedda, stačilo by jí to navždy?

„Rozrušil jsem tě,“ řekl Cunedda měkce. „Promiň. Promluvíme si o tom zítra.“ A vzal její tvář do své teplé dlaně. „Vyznáš se ve hvězdách, Agrippino? Jsou hvězdy tam, kde ses narodila, stejné jako tady? Podívej.“ Ukázal na jednu jasnou hvězdu. „Té říkáme Pes, protože když ji poprvé uvidíme, víme, že přichází léto. Je to vedoucí pes smečky, víš. A v zimě hledáme tamtu“ – Cunedda opět ukázal – „protože když vyjde na východě, víme, že musíme vysít ozimou pšenici. Věříme, že moře kdysi vyplavilo na jednu pláž, která se možná podobala této, dívku, jež plavala z daleké země. V jejím lůnu bylo sémě, z něhož vzešel první král Catavellaunů. Ale té noci jí byla zima a všude vládla tma. Proto dívka rozdělala oheň a z něho vylétaly do vzduchu jiskry. A tak vznikly hvězdy.“

„Máme podobné příběhy,“ řekla Agrippina. „A také se řídíme podle oblohy.“

Cunedda jí přejel vzrušeně rukou po boku. „Vyprávěj mi o Brigantii.“

Agrippina se usmála. „Brigantie je veliká země, která se táhne od moře k moři, od východu k západu a od jihu k severu. Člověk může jet celé dny a nedojede na její konec. Její název v našem jazyce znamená ‚kopcovitý‘. Narodila jsem se v místě zvaném Eburacum, což znamená ‚porostlý tisem‘. Naším posvátným zvířetem je kanec. A Nectovelin se narodil v Banně, na hřebeni, z něhož je výhled do říčního údolí, které vypadá, jako by ho někdo vyhloubil lžící. Je to krásný kraj.“

„A svůdná Coventina, ta velká bohyně, o které Nectovelin žertuje?“

„Ta je všude kolem v krajině. Můžeš rozeznat její prsy ve zvlněných kopcích, její stehna v hlubokých údolích...“ Agrippina napřáhla paži. „Ach, Cuneddo...“

V temnotě na moři náhle zazněl úder vesla o vodu.

IV

Agrippina se prudce posadila.

Cunedda se lekl. „Co se děje?“

Přitiskla mu prst na rty. Zahleděla se na moře, ale nic neviděla. Pak to však přišlo znovu, jasné plácnutí špatně vedeného vesla o vodní hladinu, úder dřeva o dřevo – a tichá kletba, kterou zamumlal nějaký muž.

„*Tohle* jsem slyšel,“ zašeptal Cunedda. „Máš ostrý sluch.“

„Držte huby,“ sykl někdo náhle z temnoty. Nectovelin byl jen stínem v temné noci. Agrippina se v duchu ptala, zda nebyl nakonec celou dobu vzhůru.

„Myslíte, že to jsou piráti?“ ptal se nervózně Cunedda.

„Kdo jiný by se vyloďoval v noci,“ řekla Agrippina.

„Opravdu kdo jiný,“ zavrčel tiše Nectovelin.

„Co chceš dělat?“

„Ať je to kdokoli, nechceme, aby věděl, že tu jsme. Měli bychom udusit oheň.“

„To už je hotovo,“ řekl Nectovelin. „Ale oni ucítí kouř...“

Náhle zazněl pláží slabý hlásek. „Haló!“ Byl to samozřejmě Mandubracius. Nesl pochodeň a kráčel po pláži dolů k moři jakoby v bublině mihotavého světla. Vypadal přízračně.

Nad vodou se na okamžik rozhostilo naprosté ticho. Pak ale přišla odpověď. „Haló?“ ozval se nějaký mužský hlas se silným přízvukem.

Nectovelin barvitě klel. „Myslel jsem, že stále spí. Moje chyba, moje chyba.“

Cunedda se pokusil vstát. „Musíme ho zadržet.“

„Ne.“ Nectovelin ho pevně uchopil za paži. „Možná ho nechají jít. Raději to riskneme, než abychom se prozradili.“

Agrippina měla pocit, jako by jí srdce k malému chlapci kráčejičímu po pláži poutal kožený provaz. „Je to jen dítě. Je zvědavý, to je všechno.“

„Mlč,“ sykl Nectovelin, ale ne hrubě.

Mandubracius došel k moři. Agrippina nyní v mihotavém světle chlapcovy pochodně rozeznala nezřetelné obrysy člunu, který přistál na pláži. Byl větší, než si představovala, a měl ploché dno, zjevně proto, aby mohl snadno přistávat na písčných plážích. Viděla na jeho palubě muže. Tváře se jim leskly v tlumené záři pochodně jako mince. Jeden z nich vystoupil z člunu a mluvil s Mandubraciem. Z plavidla zazněl drsný smích. Mandubracius zjevně dostal strach. Zahodil pochodeň a obrátil se na útěk.

Ale muž stojící ve vodě vytasil krátký, tupý meč a jedním úderem Mandubracia srazil.

Nectovelin okamžitě zacpal Agrippině ústa rukou. Někdo z lodi něco vyštěkl, možná výtku. Agrippině se zdálo, že zaslechla někoho vyslovit jméno *Marcus Allius*. A pak světlo konečně zhaslo.

To vše se stalo v mžiku.

„Poslouchejte mne,“ řekl Nectovelin a Agrippina rozeznala v jeho šepotu hlubokou bolest. „Jen v tomhle člunu jich musí být nejméně padesát a těch člunů bude mnohem víc, možná stovky, a všechny přistávají v tomhle zálivu. Pokud se jim pokusíme postavit, zemřeme také. My musíme ale naopak zůstat naživu, abychom mohli všem říci, co jsme viděli.“ Agrippina se přesto vzpouzela, ale Nectovelin ji stiskl ještě pevněji. „Věř mi, že cítím totéž, co ty. Huře. *Je to moje vina*. A nebudu mít pokoje, dokud nepomstím jeho smrt – nebo dokud nepoložím svůj život za jeho. Ale ne teď, ne tuhle noc.“

Postupně uvolnil sevření a sundal jí dlaň z úst.

Agrippina ztěžka dýchala a písek pláže jí dřel pokožku. „Dobře,“ zašeptala.

Také Cunedda prudce oddychoval a zíral s široce otevřenýma očima. I on přikývl.

„Tak mě tedy následujte,“ nařídil Nectovelin. „Držte se při zemi a snažte se nezanechat žádné stopy. Dostaneme se ke koním a potom – no, potom uvidíme. Jdeme.“

Nectovelin se vydal nahoru přes dunu, Agrippina šla za ním a týl tvořil Cunedda.

Agrippina, vědoma si nebezpečí, v němž se všichni nacházeli, se snažila naplnit Nectovelinův pokyn a nezlomit ani stéblo v suché trávě, kterou byla duna porostlá. Před očima měla však stále těch několik okamžiků předtím, než Mandubracius upustil pochodeň do vody: brnění, které se lesklo na hrudi muže s mečem, přilbice mužů sedících v člunu a standartu s orlicí na jeho přídi.

V

Narcissus mohl ze své lavice na zádi vyloďovacího plavidla vidět první vlnu člunů směřujících k pláži. Pod hvězdnou oblohou nebylo vidět nic z temné země za ní, nic kromě jedné nebo dvou zvlněných dun – jen to a pak možná žhnoucí uhlíky nějakého osamocенého ohniště na pláži.

Kolem Narcissa seděli legionáři páchnoucí potem, kůží a koni a plnili rozkazy, které jim tiše udílel centurio. Vojáci veslovali jen tak, aby se člun udržel na místě a nebyl odnášen odlivem. Vespasianus dal totiž rozkaz, že císařův sekretář nesmí vystoupit z člunu na pevnou zemi, dokud nebude jisté, že předmostí na mořském břehu je dostatečně bezpečné.

Zdržení trvalo asi půl hodiny – takový měl alespoň dojem Narcissus sedící v tichu a temnotě. Délka hodiny byla závislá na délce dne a interval od východu do západu slunce byl rozdělen na dvanáct hodin. Narcissus četl v pamětech dávno zesnulých kartaginských objevitelů, že v těchto severních oblastech může být délka dne zcela odlišná od Říma, že v létě jsou tu dny delší a v zimě kratší. Skutečnost, že i čas tu byl ošidný, posílila sekretářův pocit, že na tomto dmoucím se moři a v temnotě, z níž se ozývaly povzdechy nepříjemně vyděšených vojáků, vypadá vše nějak neskutečně. Narcissus v duchu připustil, že ho události zanesly opravdu daleko od domova.

Nehodlal však před těmito muži ukázat žádnou slabost. Spoustu z nich, těchto jen napůl civilizovaných pověřivých barbarů z Germánie a Galie, děsil, jak se dalo očekávat, mnohem více sám oceán než cokoli, co na ně mohou začít vrhat na britském pobřeží jejich zdejší nevlastní bratraci. A soudě podle dávivých zvuků a puchu zvratků se mnozí z nich vyrovnávali s lehkým houpáním moře

mnohem hůře než Narcissus, který mohl být přinejmenším hrdý na svůj silný žaludek.

Císařova sekretáře uklidňoval také hluboký pocit, že je svědkem jednoho z ústředních okamžiků historie. Ve skutečnosti ho mrzelo, že jeho loď přistává v takové temnotě, když by bylo třeba ukázat, že je mezi prvními, kdo zahajují invazi. Někde kolem byly vlajkové lodi, ohromné triéry. Za dne by byl na tato obří plavidla rýsující se na obzoru s blyštícími se vesly úžasný pohled, takový, že by vehnal strach do srdce kteréhokoli zámořského barbara; kéž by byly nyní vidět, říkal si Narcissus.

Konečně se na pobřeží ukázalo světlo: nějaká lampa, která se komíhala sem a tam. Setník zavrčel: „Tak to máme, chlapci. Budete šlapat po dobré suché zemi dřív, než se nadějete. Opřete se teď do vesel. Raz, dva. Raz, dva...“

Jeho rytmický hlas vyvolal v Narcissovi nepříjemné vzpomínky na loď, na níž plul podél pobřeží Galie, na neustálé dunění bubnu, v jehož rytmu museli zabírat zotročení veslaři. Narcissus byl sám propuštěnec, bývalý otrok. Ve své pozici se musel naučit, jak pracovat s otroky. Ale pohled na tak krajní zotročení, v němž stovky mužů fungovaly jen jako stroje, zneklidňoval jeho mysl.

Dno vyloďovacího člunu, určeného k akcím v mělkých vodách, začalo drhnout o písek. Setník z něj vyskočil a voda mu sahala jen ke kotníkům. Další dva muži podrželi člun, aby se nekýval, a centurio pomohl císařovu sekretáři vystoupit. Narcissus tak stanul na britském břehu, aniž by si namočil nohy.

Pozdravit ho přišel sám generál invazních vojsk. Narcissus se nehodlal spokojit s ničím jiným než s osobním přivítáním od Tita Flavia Vespasiana, legáta druhé legie Augusta a velitele dnešní noční vyloďovací operace. Nikdo méně významný nepřicházel v úvahu, třebaže Narcissus byl oficiálně jen císařovým sekretářem, ale Claudius na něj velmi dal.

„Vítej v Británii, sekretáři. Omlouvám se za to, že jsi musel čekat.“ Vespasianus byl podsaditý tmavovlasý muž kolem pětaticítky. Pocházel z rodiny asijského rolníka, měl drsné chování a nešťastně provinční přízvuk. Brnění mu však sedělo tak, jako by se v něm narodil. Odvedl Narcissa o kousek výš na pláž, pryč od vlhkého

písku těsně u moře. Hned za nimi šli dva pobočníci z Vespasianova štábu.

„Rozumím-li dobře, naše vylodění nenarazilo na odpor,“ řekl Narcissus.

„Rozhodně. Zdá se, že naše blufování zafungovalo.“ Když se římské vojenské síly shromažďovaly v Gesoriacu v Galii, čekala na ně na britském pobřeží divoká armáda, která byla připravena se jim postavit. Římané se ale neměli k tomu rychle přelout průliv, a tak se její bojovníci, převážně zemědělci, vrátili na svou půdu. Římské legie se vylodily nakonec tak pozdě v roce, že s tím Britové už zjevně vůbec nepočítali.

„Opravdu bez jakéhokoli odporu, legáte?“ zeptal se ale Narcissus.

„Nějaký hoch běžel dolů po pláži naproti prvnímu vylodovacímu člunu.“

„Nějaký hoch?“

„Myslíme, že byl sám. Můj decurio Marcus Allius ho vyřídil.“

Narcissus zamhouřil oči. „Bylo nutné prolít nevinnou krev hned nato, co se římská bota dotkla britské půdy?“

„Našli jsme zbytky ohniště, hrubý kožený stan a nějaké stopy,“ řekl neutrálně Vespasianus. „Jsmo ale stále přesvědčeni, že o nás nikdo neví. Byl to jen kluk tábořící na pláži – na špatném místě ve špatném čase.“

„Pro něj skutečně špatném.“ Narcissus se při chůzi napřímil do své plné výšky a čichal slaný, studený noční vzduch. „A vybrali jsme si dobře místo našeho vylodění?“

„Je tak dobré, jak jsme očekávali na základě map pořízených obchodníky,“ odpověděl Vespasianus. „V budoucnosti se Rutupiae, to je tohle místo, bezpochyby stane významným vstupním bodem do Británie.“ Legát ukázal do tmy. „Představuji si, že tam stojí zeď, a tam možná pevnost – ale to vše bude ležet ve stínu vítězného oblouku věnovaného Claudiovi.“ Vespasianus mluvil s dostatečným respektem, ale Narcissus ho znal příliš dobře, aby nerozpoznal v jeho slovech určitý výsměch. „Naším úkolem dnes v noci je připravit na pláži předmostí, aby se hlavní část vojska mohla zítra vylodit,“ pokračoval Vespasianus.

Narcissus ho ale pozdvihnutím ruky zarazil. „Nepotřebuji znát všechny tyto detaily.“

„Tak tedy jen shrnutí. Během noci postavíme opevnění, které povede přes celý tento poloostrov od jednoho jeho pobřeží k druhému. Bude to systém zákopů a palisád a před nimi rozbijeme stanový tábor, abychom mohli dokončit vyloďování.“

Zítřka, až legie nastoupí, vyjdeme z našeho opevnění. Přistáli jsme na východním výběžku poloostrova. Odtud začneme postupovat na západ podél jižního břehu ústí jedné řeky, kterou nazýváme Tamesis. Jakmile překročíme tuto řeku, zamíříme na sever ke Camulodunu, které je centrem Catavellaunů.“

„Ach ano, těch knížat, co působí potíže. Tohle ‚centrum‘ – to je nějaké město, a je opevněné?“

Vespasianus se usmál. „Camulodunum není žádná Trója, sekretáři. Ale Catavellaunové představují rozhodující sílu v této části ostrova a Camulodunum je jejich hlavním městem. Jejich porážka významně napomůže naplnění císařových ambicí.“

„A jaký je časový rozpis pro tento velký plán?“

„Věříme, že obsadíme Camulodunum v této první fázi tažení, jakkoli bude kvůli roční době velmi zkrácená.“

„Jako první musí vejít do toho města sám císař.“

Vespasianus sklonil hlavu. „Jsem s tím srozuměn.“

„Zdá se to všechno nějak jednoduché, legáte.“

Vespasianus pokrčil rameny. „Jednoduché plány jsou ty nejlepší, říká Plautius, a já s ním souhlasím. Válka má ve zvyku přinášet komplikace.“

To slovo Narcissa na chvíli zmátlo. „Komplikace? – Aha, ty myslíš Brity.“ Kvůli směsici osobních, hospodářských a politických motivací, které je sem všechny přivedly, bylo snadné zapomenout na to, že tato země není prázdnou arénou připravenou pro uskutečňování ambicí Římanů a že je naopak již hustě osídlená.

Oba muži došli k linii dun nad vlastní pláží. Narcissus vyšplhal na nevysokou písčinu a pohlédl do vnitrozemí. Nezahlédl však ani kousek země, kterou přišel zabrat pro Řím. Před sebou měl jen další duny.

Zhluboka se nadechl. „*Voní* to tu jinak, není-liž pravda? Británie voní po soli a větru. Když tu teď stojím, vidím, že Julius vůbec nepřeháněl, když ve svých pamětech líčil zvláštnosti svého tažení. Mají tvoji pověřiví vojáci pravdu, Vespasiane? Dostali jsme se opravdu za konec světa a přišli jsme sem, abychom dobyli měsíc?“

„Pokud je to tak, pak doufejme, že obyvatelé měsíce platí daně včas,“ zavrčel Vespasianus. Pak se dotkl sekretářova ramene. „Nyní musím trvat na tom, abys sešel dolů a my tě mohli krýt.“

Narcissus se usmál. „Prosím, dělej svou práci, legáte.“ A v temnotě klopýtal neohrabaně dolů z písečné duny.

VI

Zatímco legionáři stavěli tábor, bavil Vespasianus Narcissa v malém stanu stojícím dostatečně blízko moři, aby sekretář mohl naslouchat jeho šumění, a dostatečně blízko i k vyloďovacím člunům, aby – pokud nastanou nenadálé problémy – byl možný rychlý únik. Oba pili víno, jedli ovoce, tiše rozmlouvali a pozorovali moře. Někteří příslušníci strážního oddílu využívali možnosti vykoupat si nohy v oceánu, a s pomocí jeho slané vody se zbavili mykóz a plísni. Vojáci se vždy starají o svá chodidla.

Po několika hodinách byl tábor připraven. Když jím Narcissus procházel v doprovodu Vespasiana, velmi na něj zapůsobila jeho klidná, téměř radostná uspořádanost. Tábor chráněný břehem řeky byl jako malé město tvořené koženými stany za pravidelnými, přesně vykopanými zákopy. Kolem jeho obvodu byly rozmístěny hlídky a Narcissus věděl, že hluboko v okolním terénu číhají průzkumníci, kteří tvoří předsunuté pásmo obrany tábora.

Propuštěnec neočekávaně pocítil velkou hrdost. Věřil, že nikde na celém tomto vlhkém ostrově není žádná komunita, která by byla uspořádána tak dokonale jako tento tábor, jakkoli byl postaven pouze před několika hodinami a jen na krátkou dobu. Člověk si mohl o římských vojácích myslet cokoli, a Narcissus by si nepřál, aby některý z nich byl jeho sousedem, ale svoje řemeslo znali.

A tábor byl důkazem, že to Římané myslí vážně, že jsou tu, aby tento velký projekt dovedli do konce a zůstali tady. Každý tu byl samozřejmě proto, aby naplnil své ambice. To platilo pro něho i Vespasiana stejně tak jako pro toho posledního příslušníka pomocných vojenských sborů. Dokonce i císař, který se již pomalu ubíral z Říma, byl na cestě proto, že něco očekával. Ale souhrn všech těchto individuálních ambicí tvořil sny impéria.

Vespasianus zavedl Narcissa do jeho vlastního stanu. Před vchodem hlídal legionář, brutálně vyhlížející chlapisko, které hledělo s podezřením i na samotného Narcissa. Uvnitř koženého stanu, který přivezl přes oceán na zádech nějaký jiný chlupatý voják, to páchlo zatuchlinou a také trochu mořem. Byl v něm však slamník, mísa se sušeným masem a ovocem, měchy s vodou a vínem a malá olejová lampa, která hořela mihotavým plamenem. Vespasianus nabídl Narcissovi společnost, ten však odmítl. Už se blížil rozbřesk a on se potřeboval vyspat a uspořádat si myšlenky.

Když Narcissus osaměl, rozvázal si tuniku a lehl si na slamník. Cítil napětí v těle – měl zaťaté pěsti a nepříjemný pocit ve vnitřnostech. Začal se tedy věnovat meditaci, které se v době, kdy byl ještě otrokem, naučil od jednoho zajatce pocházejícího od řeky Indu. Nechával své vědomí, aby vystoupilo z jeho těla, a tišil tak neklid v každém prstu svých rukou i nohou, v každém svalu.

Pokoušel se zkoncentrovat mysl na potřeby nadcházejícího dne. Nepochyboval ani v nejmenším, že podrobení Británie bude trvat měsíce, možná i roky. Ale ráno, až budou nevázaní legionáři Aula Plautia ladit své plány pro první fázi tažení, bude muset být pohotový a myslet rychle. Těchto prvních pár hodin bude kriticky důležitých pro realizaci císařových záměrů – i jeho vlastních.

Británie se dostala poprvé do pozornosti římského světa díky Caesarovi, ale ten samozřejmě sledoval své vlastní ambice. Byla to doba, kdy se mechanismy republiky začaly kvůli prudkým římským výbojům a rozsáhlým územním ziskům zadrhávat. Římský svět byl rozštěpen kvůli rivalitě silných mužů a jejich vzájemným antipatiím. Invaze do Británie, tajemné země za děsivým oceánem, mimořádně posílila Caesarovu pověst.

Caesar udeřil na Británii dvakrát a pronikl hluboko do nitra ostrova. Ale jeho příliš dlouhé zásobovací trasy byly vždy velmi zranitelné. A každý pověřivý voják ze všech čtyř legií Aula Plautia věděl velmi dobře, že Caesarovy ambice se zhroutily v okamžiku, kdy náladový oceán způsobil škody jeho lodím. Caesar se musel z ostrova dvakrát stáhnout, ale po druhém stažení plánoval, že učiní další pokus o jeho dobytí. V následujícím roce však musel věnovat veškerou energii potlačení vzpoury v Galii a pak se zase musel

zabývat krizí, která zavládla v republice v posledních dnech její existence – krizí, která ho stála nakonec život.

Caesar přesto dosáhl podstatných věcí. Díky němu Římané získali mnohem přesnější znalosti o Británii. A podařilo se mu rozdělit Brity, zvláště ty na jihu, na pro – a protiřímské, což se římským diplomatům a obchodníkům velmi dobře hodilo.

Za vlády prvních císařů ale Británie dál žila izolována od světa. Konzervativní reformátor Augustus, který pracoval na konsolidaci říše, neměl ambice, které by sahaly tak daleko. A ztráta tří legií v temném germánském pralese je ještě přibrzdila. Během vlády Augustových nástupců napomáhal mírovým kontaktům mezi impériem a Británií svou klidnou pragmatickou politikou Cunobelin, místní král, kterému Římané říkali *Cymbelinus*. Ale i tehdy se připravovaly pokusné plány na invazi do Británie. Caligula byl sice nevyzpytatelný, ale určitě ne blázen, a totéž platilo pro jeho generály. Tento císař dal dokonce postavit v Gesoriacu přístav a maják pro tento účel.

Cunobelin a Caligula už však zemřeli a nové generace na obou březích oceánu měly své vlastní ambice.

Byly to pouhé dva roky, co pretoriáni prohlásili, v chaosu následujícím po zavraždění Caliguly, novým císařem Claudia. Ten se projevil od té doby jako mimořádně kompetentní a učenlivý vládce, ale přesto narážel na opozici v armádě, senátu, i u třídy jezdců a občanů. Klíčem k úspěchu byla jako vždy vojenská moc. Claudius potřeboval především nějaký vojenský triumf – a úplně nejlepší by bylo, kdyby dokázal překonat úspěchy samotného Caesara. Výbojné kašpařiny catavellaunských knížat v Británii mu poskytovaly dokonalou záminku.

Co se týče Narcissa, ten pracoval na naplňování vlastních ambicí, ale věděl, že může přežít jen tak dlouho, dokud bude sloužit císařovým záměrům.

Narcissus se narodil jako otrok. Postupně se díky své chytrosti i osobnímu kouzlu dokázal učinit tak nepostradatelným pro řadu svých pánů, že se nakonec propracoval až do sídla samotných císařů. V Claudiovi, jenž byl od Augusta prvním císařem, který chápal, že prvotřídní intelekt je nejmocnější zbraní, našel skutečného patrona.

Byl to Claudius, jenž mu dal svobodu. Narcissus sloužil sice Claudiovi jako pouhý *epistula*, písař a tajemník. Dokázal však využít svého postavení mezi císařem a jeho poddanými k tomu, aby soustředil ve svých rukou moc. Nahromadil si majetek. Začal být dokonce významným hráčem v té nejnebezpečnější hře ze všech, ve vztazích v císařově domácnosti, a v nekonečných dvorních intrikách se stal spojencem Claudiovy nejnovější ženy Messaliny.

V Římě byl tedy Narcissus mocným mužem. Nyní ho však osud zavál přes oceán do míst bez civilizace. A co bylo ještě horší, ocitl se sám mezi vojáky.

Nesnášel přítomnost vojáků. Bezohledně na něj zírali a ve svých pohledech nic neskrývali. Věděl, že v něm nevidí propuštěnce, mocného spojence samotného císaře, ale jen bývalého otroka. Samozřejmě že bylo povinností důstojníků ho chránit – a to zvláště platilo pro Vespasiana, který mu dlužil mnoho služeb. Narcissus ale věděl, že v konečném součtu může spoléhat jen na sebe – a na svůj bystrý úsudek, díky němuž se udržel při životě a dostal tak vysoko.

Ležel sám v nepřátelské tmě a pevně zavíral oči. I krátký spánek by mu dobře posloužil, protože ho čekalo několik velmi složitých hodin.

VII

Agrippině, Nectovelinovi a Cuneddovi trvalo dva dlouhé dny a dvě noci nepřetržité jízdy, než se vrátili do Camuloduna. Agrippina jela na onom klidném, starém valachovi a neustále si uvědomovala, že už za ní nesedí Mandubracius a nehřeje ji.

Z jízdy si nic nepamatovala, protože se jí znovu a znovu odehrávala před očima ta scéna na pláži: smějící se muži, blyštící se meč, pomalý pád louče do moře. Jako by jí v mysli neustále zněl nějaký dokonalý, uzavřený latinský verš.

Cunedda jel beze slova. Nebyl schopen mluvit; zjevně neměl nejmenší představu, jak řešit nastalou situaci, která tak náhle pohltila jeho a Agrippininy sny o budoucnosti. Agrippina si uvědomovala, že ho svým mlčením zraňuje. Ale nechtěla s ním hovořit, nechtěla na něj myslet, nechtěla se ho *dotýkat* z obavy, že ublíží jemu i sobě.

A zachmuřený Nectovelin jel ponořen sám do sebe s naprosto neproniknutelným výrazem.

Do Camuloduna dorazili na svých vyčerpaných koních odpoledne druhého dne. Když sjížděli dobře udusanou cestou z mírného svahu, otevřel se Agrippině pohled na toto město rozkládající se v nížině pod nimi podél břehu řeky, která jí protékala. Táhlo se na míle daleko jako obrovská hnědozelená skvrna, z níž hrdě vystupovaly obrysy kónických domů, a z jejich doškových střech stoupal v počínajícím soumraku kouř. Trojice se propletla mezi příkopy a opevněními, a když dojela k prvním domům, seskočila z koní a vedla je blátivými uličkami a překračovala přitom slepice a děti. Všude byl cítit kouř z ohnišť, hnůj a pach připravovaného jídla a odevšad se ozývalo zvonění horkého železného nádobí.

Tady bylo hlavní město Catavellaunů, kteří toto místo dobyli na Trinovantiích před několika desítkami let během nedramatických Cunobelinových výbojů. Camulodunum patřilo k nejvýznamnějším

populačním centřům nejen na jihovýchodě, ale i v celé Británii. Byly tu řemeslné dílny, kováři a koželuhové, hrnčíři a tesaři. Dokonce tu pracovala i mincovna, protože Cunobelin, který zbohatl na obchodu s římskou Galií, začal vydávat vlastní měnu. Na Agrippinu, pocházející z řídkěji osídlených území Brigantie na severu, učinilo toto místo mocný dojem ihned, jakmile ho poprvé spatřila.

Nyní však pohlížela na Camulodunum jakoby očima útočícího legionáře. Město nebylo postaveno podle žádného plánu, nemělo systém logicky se křížících pravoúhlých ulic nějakého významného římského centra. Až do jeho středu sahala pšeničná pole a louky, na nichž se pásly ovce a skot, jako kdyby Camulodunum bylo jednou obrovskou farmou. Říman by je vůbec nepovažoval za město. I jeho opevnění sestávalo pouze z roztroušených linií příkopů.

Dnes tu však kypěl život. Všude běhali lidé vláčející balíky ošacení a dřevěné truhly. Když Agrippina vedla svého koně tímto chaotickým davem, cítila všude nervozitu.

„Jsou rozrušení,“ zamumlal Cunedda. „Už sem dorazila zpráva o Římanech.“

Nectovelin přistoupil těsně k Agrippině. „Zprávy se šíří rychle. Zřejmě jsme Římany uviděli jako první, ale legie se nedají schovat.“

„Zdá se, že se více zabývají tím, jak uchránit svůj majetek, než přípravou na odpor,“ řekla Agrippina.

Nectovelin pokrčil rameny. „A co bys čekala? Jsou to rolníci. Mají děti, dobytek a úrodu na polích.“

„Moji strýcové již svolali válečnou radu,“ řekl Cunedda nervózně.

„Ta prchlívá knížata.“ zavrčel Nectovelin. „Doufejme, že v hádce na radě převáží názory moudrých.“

Skupinka dorazila k domu, v němž žil Cunedda se sestrou a tetou. Na Cuneddovo zavolání přiběhli z pozemku za kulatým domem dva oškliví psi. Cunedda jim dovolil, aby na něj skákali a olizovali mu tvář. Zjevně si vychutnával prostou a upřímnou lásku, kterou mu psi prokazovali.

Když to Agrippina viděla, téměř se jí zastavilo srdce. „Ti psi mu stačí ke štěstí.“

„Agrippino, on také trpěl,“ řekl jemně Nectovelin.

„Kdybych nebyla v Cuneddově náručí, byla bych s Mandubraciem. A mohla bych mu bývala říci, aby nechodil dolů na pláž.“

„Kdyby chyby. Nemohlas to vědět, Pino. I kdyby nebylo Cuneddy, byl by výsledek možná stejný. Pro tebe je to těžké, těžší než pro kohokoli z nás. Nejde jen o smrt Mandubracia. V jednom jediném okamžiku ses změnila z obdivovatelky Říma, která nevěřila, že by na nás mohl zaútočit, v jeho vášnivou nepřítelkyni. Nesmíš obviňovat sebe nebo Cuneddu z toho či onoho. A tvoje láska ke Cuneddovi ti bude nyní oporou.“

„Opravdu? Bratranče, myslím, že nenávidím toho Římana, který zabil Mandubracia, víc, než miluji Cuneddu, přestože jsem jeho tvář nikdy neviděla. Moje nenávist k římskosti *ve mně* je větší než má láska ke Cuneddovi. Dává to smysl?“

„Dokonale. Ale odkdy se řídíme jen tím, že něco má smysl? Pojd'. Než začneme jednat s princí, musíme se posilnit, umýt a trochu vyspat, pokud to dokážeme.“

Agrippina předala Nectovelinovi uzdu svého koně. „Co s námi bude, jestliže Římané přijdou?“ zeptala se ho.

Nectovelin se zamyslel. „To závisí na tom, jaké rozhodnutí udělají naši vládci. A předpokládám, že také na tom, jak se potom zhostí jeho naplňování. Ale v hloubi srdce vím, že nakonec zvítězíme.“

Agrippina na něj upřeně hleděla. „Jak to můžeš vědět... Ach, tvé proroctví.“

„Neustále ho u sebe nosím,“ řekl Nectovelin a zaťatou pěstí si zabušil na hrud'. „Třebaže bylo napsáno před půl stoletím, mluví o příchodu Římanů. Ale mluví také o svobodě, Agrippino. A tím se řídím.“

Agrippině se zvedal žaludek z perverzní radosti, kterou měl Nectovelin z nastalé situace. Zatímco Agrippinou od vylodění Římanů zmítaly zoufalství a nejistota, zatímco obyvatelé Camuloduna zažívali ohromný strach, Nectovelin jako by vyrostl a jeho mysl okřála. Římané konečně přišli; a kvůli tomu se přece narodil.

Ale ani v takové chvíli Agrippinu neopustila zvědavost. „To tvé proroctví – mluví skutečně o budoucnosti? Opravdu slibuje svobodu? Kéž bys mně dovolil přečíst si ho –“

„Mé hrdlo je vyschlé víc než Coventinin strupatý loket. Potřebuju se napít a ty také. Pak si promluvíme o budoucnosti a o válce s Římany.“

VIII

Agrippina té noci dokázala usnout, neboť byla tak vyčerpaná, že ani její rozrušená mysl ji neudržela vzhůru.

Krátce po úsvitu ale vstala a následovala Cuneddu a Nectovelina do síně, které se stále ještě říkalo Cunobelinův dům.

Byl to ohromný kruhový sál, jehož klenutý strop podpíraly sloupy z kmenů staletých dubů. Vešla se do něj klidně polovina města. Pár lidí se uchýlilo k rozmáchlým gestům – někteří náčelníci měli na tvářích masku boha války Camula nebo na šatu pečeť samotného Cunobelina. Sem tam bylo vidět nápis „C-A-M“, tři písmena latinské abecedy, která tento král dával razit na své mince. Agrippina měla podezření, že jen pár lidí je umí přečíst, a že většina je bude vnímat jen jako symbol krále Cunobelina.

Celá tato velká stavba ukazovala, jak byl tento panovník chytrý. Starý lišák díky obchodu s Římem zbohatl tak, že mohl dovézt římské architekty a zedníky a postavit si kamenný palác, po kterém toužil. Dovolil si zrekonstruovat lázně svého otce. Ale protože si byl dobře vědom toho, co cítí jeho lid, nechal také postavit tuto budovu podle nejpřísnější ostrovní tradice. Každý prvek v sále jí dokonale odpovídal.

U centrálního ohniště, kde dohořival noční oheň, se tísnilo asi padesát lidí. Byly to hlavní catavellaunské osobnosti a vládci země, Caratacus a Togodumnus, Cunobelinovi synové. V davu bylo vidět oholené hlavy, zřejmě byli přítomni i druidové. Princové a jejich válečníci byli ozbrojeni a byli zdobení křiklavými šperky – brožemi ze železa, bronzu a stříbra – a těžkými pásy z krouceného zlata kolem krku. V Camulodunu člověk ukazoval moc a postavení tím, že nosil tyto věci. I v samotném Cunobelinově domě a v přítomnosti Cassivellaunových vnuků se našli lidé oblečení v římském stylu, kteří měli na ruce prsteny a vyholenou tvář.

Většina lidí v sále měla na sobě ale pracovní šat rolníka – šedohnědý jako půda sama. Agrippina a její společníci si našli místo k sezení na kožené přikrývce položené na zemi. Již záhy pochopili, že probíhající diskuse je nesourodá a neuspokojivá. Bylo zjevné, že probíhala celou noc.

Třebaže se lidé chovali k oběma princům s podřízeností, byla to velmi demokratická debata, v níž mohl promluvit každý – velmi neřímské, pomyslela si Agrippina, velmi nepodobné chmurným poradám římských generálů, které určitě probíhaly i nyní. Ani Caratacus ani Togodumnus však neměl autoritu svého otce Cunobelina, a také nic z jeho rafinovanosti – když se jim někdo postavil, začali se zlobit. Jsou jako nějaký přežitek z minulosti, pomyslela si Agrippina, z dob, kdy k tomu, aby muž byl vůdcem, stačilo, aby měl velkou sílu a dokázal mocně pít.

Cunobelin měl se svými syny vždy trápení. Měl mnoho manželek, jak bylo zvykem v jeho zemi i v Agrippinině Brigantii, které mu dvacet let rodily neustále děti. Cunobelin se dožil dospělosti svých vnuků včetně Cuneddy. Ale už před jeho smrtí se rozhořely vády mezi mnohými jeho syny. A když nakonec zemřel, bylo to, jako by z natlakovaného hrnce uletěla poklice.

Adminius a Cogidubnus, dva synové, které Cunobelin poslal na vychování do Říma, byli vyhnáni – říkalo se, že jeli zpátky až do Říma vyžádat si Claudiovu pomoc. A oba princové „válečníci“, Togodumnus a Caratacus, se pranic nestarali o dávno mrtvého Caesara a smlouvy s ním podepsané, které si navíc už nikdo nepamatoval.

Princové proto začali útočit na své sousedy. Tehdy se Nectovelin přidal ke Catavellaunům, potěšen příležitostí vést po jejich boku boj. Národy, které si podrobili, se však s jejich říší nesžily, a ta byla proto nepevná.

Zpočátku se zdálo, že obchod Catavellaunů s Římany není těmito událostmi nijak poškozen. Pak ale princové porazili vládce Atrebátů Vericu, jehož zemi patřilo mnoho přístavů na jižním pobřeží. Verica, spojenec římského impéria, utekl do Říma. A Claudius tentokrát už naslouchal.

Agrippina se celé léto dovídala z podobných rozhovorů, jaké měla s Cuneddou, že obchodníci a špioni přinášejí zprávy o tom, že Římané přesunují do města Gesoriacum na pobřeží Galie zbraně a muže. Princové a ostatní místní vládci se urychleně připravili na invazi a rozmístili na pobřeží své vojenské oddíly s cílem zabránit Římanům vylodit se – aby je pak po dlouhém marném čekání hladové a otrávené zase rozpustili. Možná že s ohledem na devadesát let beztrestnosti nikdo na ostrově ani nevěřil, že by Římané ještě někdy přišli. Catavellaunští princové mezitím pokračovali ve svých výbojích vůči sousedům.

Nyní však přišla bouře. Římané se nakonec vylodili krátce před zimou, aniž by narazili na nějaký odpor, a už začali postupovat od svého předmostí na pobřeží dál do vnitrozemí. Osazenstvo se nyní hádalo, kdo to zavinil. Postupovali princové pošetile, když porušili příměří a zahájili agresi? Měli být lépe připraveni na invazi a měli více naslouchat svým špionům? Agrippina se nedokázala přimět k tomu, aby vinu svalovala na prince, kteří se alespoň pokusili sebrat vojsko, jež by se postavilo agresorům. Ani ona, třebaže znala Římany mnohem lépe, nevěřila, že Řím zahájí invazi.

Nikdo neplál nadšením pro boj. Tento sál byl pojmenován po bohu války Camulovi. Ale lidé v něm byli navzdory všem nožům v opascích a mečům visícím na stěnách jejich dřevěných obydlí, navzdory všem svým mýtům, v nichž ze sebe dělali válečnický národ, pouhými zemědělci. Agrippina viděla, že i v takovéto chvíli začínají někteří z nich být nervózní a že by se nejradyji neúčastnili tohoto zbytečného tlachání a vrátili se zpátky ke své práci. Ale jejich dva vládci, zneklidnění obviněními, jež si vyslechli ohledně zanedbávání svých povinností při obraně země, nyní požadovali boj.

Nakonec povstal Nectovelin. Dokonce i princové umlkli, když tento obrovitý válečník čekal, až se všichni ztiší. „Z toho, co tady slyším, mi vychází jediné: je dobře, že jsem se v noci pořádně vyspal, místo abych se účastnil tady toho prázdného mluvení. Otázka nezní, koho obvinít, ale jak se zbavit Římanů, když jsou už tady.“

„Ten stařec má pravdu,“ přerušil jeho řeč jeden z druidů. Byl to hubený mladík v beztvaré černé tunice a mluvil s přízvukem člověka

ze západu ostrova, z kraje Silurů nebo Ordoviků. „Tato země je posvátná a musí zůstat nedotčena.“

Nectovelina to podráždilo. „Každý ví, o co vám jde, knězi. Římané vás vyhnali z Galie, a vy jste utekli sem, protože jinam jste jít nemohli. Teď vám jdou Římané po krku znovu, a vy si chcete proléváním naší krve zachránit vlastní zbabělou kůži. Že je to tak?“

Podle Agrippiny byl Nectovelinův verbální útok proti mladému druidovi nespravedlivý. Těmto kněžím jejich vlastní zákony nedovolovaly podrobit se vládě Římanů. Druidové měli svou morální integritu, třebaže sebevražednou.

Mladý druid nyní ukázal, že není knězem jen tak pro nic za nic. Jemně řekl: „Budeš bojovat proti římským legiím bez podpory svých bohů?“

„Kdo si myslíš, že jsi, kluku, že se chceš stavět mezi mne a mé bohy?“ zaryčel Nectovelin.

„Zavři hubu, hlupáku,“ ozvalo se najednou. To se ozvala jedna jadrná rolnice, která se jmenovala Braint, a vstala. Měla špinavé zplstnatělé vlasy podobné zakouřeným starým doškům. Byla obrovitá, stejně svalnatá jako muž, ale Agrippina věděla, že vychovala šest dětí a že od smrti svého muže hospodaří sama na jednom z největších statků v okolí. „Hodlám říct to, co si žádný z vás mužů netroufá vyslovit v přítomnosti těchto pozérských princů. Měli bychom vyjednávat o mír,“ zmrazila všechny svým prohlášením.

Po krátkém, šokovaném tichu se začaly ozývat polohlasné odpovědi. „Římané uzavírají mír, jen jsou-li splněny jejich podmínky – byla by to kapitulace!“

„Nemůžeme se jim postavit. Mají kontinentální zdroje. My máme jen pár zemědělských usedlostí.“

„Kapitulace? Cassivellaunus zahnal zpátky do moře samotného Caesara. Můžeme udělat totéž!“

Pak Agrippinu překvapilo, jaké postavení má Cunedda. Patřil v sále k nejmladším, ale jeho status muže z Cunobelinova rodokmenu mu získal okamžik ticha. „Se vší úctou k Braint, nemyslím si, že mír je možný. Už to zašlo příliš daleko. A my Catavellaunové jsme ve velkém nebezpečí. Římané v nás jistě rozpoznali svého největšího

soupeře, a proto můžeme ztratit víc než všichni ostatní. Uvažujte: pokud budeme bojovat a prohrajeme, Římané zničí naši moc.“

„A když budeme bojovat a zvítězíme?“ zavrčel Nectovelin.

„Pak se Římané vrátí a jejich pomsta bude strašlivá. Nemohou si dovolit vypadat jako slabí před svými porobenými národy.“

Caratacovy rty se zkřivily. Princ měl na sobě brnění, kožené hrudní pláty, a vlasy si ostříhal nakrátko tak, že byla vidět linie jeho skalpu. Jeho bratr byl oblečen stejně až na to, že měl dlouhou rozčuchanou kšticí. „Tak co tedy navrhuješ, synovče?“ vyštěkl Caratacus.

„Abychom bojovali,“ odpověděl Cunedda jednoduše. „Nejsem válečník – sám bych vedl snadný život. Ale my musíme bojovat stejně jako Cassivellaunus. Musíme s Římany válčit tak dlouho, dokud pro ně nenastane patová situace. Tímto způsobem ukážeme naši sílu a pak musíme dosáhnout čestného míru.“ Po těchto slovech se Cunedda posadil a celý se třásl.

Agrippina mu poklepala ruku. „Dobře jsi mluvil,“ zašeptala.

„Pokud naslouchali.“

Nectovelin opět vstal. „Takže do boje jít musíme,“ řekl vážně. „Otázka zní, jak vést válku?“

Togodumnus ostře křikl: „Ten kluk to řekl. Jako Cassivellaunus!“

„Ano,“ odsekl Nectovelin, „ale jako ten Cassivellaunus, který vyhrál, ne ten, který prohrál.“

„Co tím chceš říci?“

„Musíme využít naší síly,“ přesvědčoval Nectovelin. „Nikdo neví, kolik mužů hodlají Římané poslat do pole,“ upozornil. „Podle hlášení se jich vylodily už tisíce, a na horizontu je další flotila jejich děsivých lodí. Všichni tito Římané ale musejí každý den jíst. My tuto zemi známe, oni ne. Obilné pole se stává zbraní, jestliže po jeho spalení zůstane sto legionářů hladových. Nalákáme je do vnitrozemí tak hluboko, kam až dojdou. A pak je postupně udoláme.“

„Takže navrhuješ nájezdy,“ řekl Togodumnus. „Přepadání.“

Braint přikývla. „Takto válčil Cassivellaunus. A také používal zdržovací taktiku. Nechával své spojence vysílat vyslance, aby vyjednávali o mír. Tím vším bral Caesarovi energii a trpělivost.“

Po těchto slovech však prudce vstal druid. „Útoky ze zálohy? Zdržovací taktika? Možná že by ses měl vrátit do své země, Nectoveline, protože jsem slyšel, že Brigantové se živí kradením dobytka jiných.“

Nectovelin ho spaloval pohledem.

Ale Caratacus okamžitě povstal. „Kněz má pravdu. Musíme udeřit se zničující silou. Musíme sebrat armádu, v níž budou naši spojenci, a postavit se Římanům v poli. Bude to slavné – a zatlačíme Římany zpátky do oceánu!“

Ozvalo se pár pochvalných výkřiků, ale Agrippina viděla, že ta podpora je jen vlažná.

Nectovelin zůstal stát. Navzdory jeho zjevnému vzteku kvůli urážce, které se mu dostalo od druida, mluvil s rozvahou. „Ale to je, principi, chyba, které se Cassivellaunus dopustil na konci. Když vedl drobné bitvy v terénu, který si sám určil, vyhrával. Jakmile se ale s Caesarem střetl v normální bitvě v otevřeném poli, byl poražen. Rozhlédni se kolem sebe, člověče! Máš pouze pár válečníků. Na bitevním poli budou rolníci. A tohle nebude válka proti Trinovantiům a Atrebátům, kteří jsou jako tvoji lidé. Proti sobě budou mít římské legionáře, kteří jsou od chlapeckých let cvičeni jen pro jedno, a to pro boj. I když jednou dvakrát vyhraješ, co bude dál? Tvoji rolníci ti utečou domů kvůli sklizni nebo aby seli ozimy. Legionáři nemusejí myslet na žádnou sklizeň. Budou přicházet stále další a další a nakonec tě rozdrtí.“

Ty mě znáš, Caratacu. Bojoval jsem na tvé straně. Nikdy jsem z boje neutekl. Ale vyzývám tě, abys zvolil boj, který můžeš vyhrát.“

Ale Caratacus uvažoval zcela jinak. „Říkám, že kněz má pravdu, a ty uvažuješ jako nějaký brigantský zloděj dobytka!“ zaječel.

Nectovelin zlehka položil ruku na rukojeť své dýky. Napětí v sále bylo mimořádné.

Agrippina už to nemohla snést. Prodrala se davem ven do prašné ulice Camuloduna. Rozuměla Nectovelinově argumentaci. Trpělivý odpor představoval způsob, jak Římany unavit. Ale posledních několik dní ji změnilo. Ve svém uraženém běsnícím nitru souhlasila s Caratacovým směлым voláním po totální válce; toužila vidět, jak je prolévána římská krev.

IX

Narcissus dojel na vrchol jednoho kopce. Oddělil se od svých společníků a přiměl koně vyjet na tento prudký svah. Odtud hleděl dolů na kolonu.

Nepřipustil by to před žádným důstojníkem, dokonce ani před samotným Vespasianem. Skutečností však bylo, že pochodující římská armáda byla úžasná na pohled. Proud legionářů plynul jako nekonečná řeka, jejich kovové brnění se lesklo ve studeném britském slunci, každá jednotka byla snadno identifikovatelná podle standarty, kterou nesl její voják. Tato armáda byla také pěkně hlučná. Pochod tisíců nohou byl jako lehké hřmění, které otřásá celou krajinou, provázené navíc spoustou mužských hlasů rozléhajících se jako v amfiteátru, zvoněním a cinkáním kovu o kov a ostrým trubením signálních rohů.

Muži vlekli těžký náklad. Každý muž nesl kromě svých zbraní a brnění ještě početný soubor nástrojů a věcí obsahující pilu, koš, motyku, čutoru, srp, řetěz, nástroj na rypání drnů, misku s talířem a přiděl jídla na tři dny. Narcissus slyšel, jak muži kvůli té tíze reptají; říkali si „Mariovy muly“ podle Gaia Maria, velkého generála, který se podílel na vypracování bojové taktiky Římanů. Ale díky ní mohla každá jednotka ihned na povel zahájit boj – nebo vybudovat opevnění či postavit most – a armáda jako celek byla zbavena břemene velké zásobovací kolony. Mimo hlavní legionářské útvary se pohybovaly nebo jely pomocné sbory. Vojáci ze specializovaných jednotek, střelci z praků, kopiníci a vrhači oštěpů i lučištníci v kroužkovém brnění s luky pochodovali jako legionáři. Po bocích jely jízdní oddíly, které zajišťovaly bezpečný průchod pěchoty. Většina příslušníků pomocných sborů byla naverbována v provinciích nebo dokonce na barbarských územích za jejich hranicemi a v monotónní britské krajině vytvářeli se svými exotickými přilbami, plášti a

tunikami živé ostrůvky barev. Ve skutečnosti i mnoho legionářů pocházelo z provincií, což byla ve srovnání s Caesarovou dobou zásadní změna. Když se kohorty přiblížily na doslech, mohl Narcissus rozeznat změt' cizích jazyků. Tato římská armáda byla jednou velkou směsicí ras od Galie až po Asii, od Germánie až po Afriku, a přesto její příslušníci pracovali pod vedením dobrého Římana jako dobře namazaný stroj.

Pochodující legie zvedaly oblaka prachu, která zastínila slunce, takže se přes zvlněnou britskou krajinu táhl temný pás.

K Narcissovi příklusal Vespasianus. „Neměl by ses takto oddělovat od kolony, sekretáři. Nezapomínej, že toto je nepřátelská země.“

„Když já tak rád zkouším tvou bdělost, legáte. To je pohled!“

„Přesně. Ubozí Britové.“ *Brittunculi*. „Legie je rozdrť jako mlýnek zrnka pepře.“

„Nu, je to zářný vzor organizace,“ řekl Narcissus. „Jako město na pochodu.“

„Aulus Plautius je všechno, jenom ne nepečlivý.“

„Jeho nepřátelé říkají, že je *jenom* pečlivý,“ řekl Narcissus jemně.

Vespasianus nadzdvihl obočí. „Zkoušíš mou loajalitu, sekretáři? Mám za to, že to je v popisu tvé práce. Raději půjdu za mužem jako Plautius než za nějakým caesarem. My potřebujeme plánování a kontrolu, ne brilantnost – oddanost věci, ne sobě samému.“

Narcissus dumal nad jeho vyjádřením. Aula Plautia znal ve skutečnosti lépe, než si Vespasianus zřejmě myslel. Plautiové měli poněkud složité příbuzenské svazky s císařskou rodinou. Dcera bratrance Plautiova otce byla první ženou císaře Claudia – a její matka se úzce přátelila s Livií, manipulativní a nebezpečnou manželkou císaře Augusta.

Aulus Plautius byl proto z personálního hlediska dobrou volbou pro tento životně důležitý projekt. A vzhledem ke svým zkušenostem ze správy provincie Panonie byl dobře vybaven i jako voják a politik. Claudius si velmi přál vybrat člověka, kterému by mohl důvěřovat – přesto však ještě poslal Narcissa, aby na vše dohlížel.

Claudius Aulu Plautiovi důvěřoval a Narcissus zase věděl, že on sám může stejně tak důvěřovat Vespasianovi. Jen díky jeho vlivu

velel Vespasianus na výpravě do Británie poprvé v životě legii. Pocházel ze skromných poměrů, ale využil jistých konexí své matky k tomu, aby šplhal nahoru po společenském žebříčku. Při svém prvním vojenském pověření si jako tribun jezdců v Thrákii vedl dobře. Narcissus neustále hledal mladé muže, jako byl Vespasianus, zjevně schopné, dychtící po kariéře, přesto zatížené břemenem nízkého původu. Právě tito lidé potřebovali někoho, kdo by jim pomohl nahoru – a jakmile jim člověk tuto službu poskytl, byli mu už do smrti zavázáni.

„Nu, je to zářný vzor, nicméně tato operace se už nedá utajit,“ řekl Narcissus. „Podívej na ten pás prachu, který jsme zvedli. Táhne se přes celou krajinu jako přelud silnice, která tady jednou bude postavena.“

„Ne, ‚jednou‘, sekretáři – ‚dnes‘,“ zamumlal Vespasianus. A ukázal na týl kolony.

Narcissus za nevelkou jednotkou vezoucí výstroj, za velkými součástmi rozmontovaných obléhacích strojů, rozeznal pomaleji postupující oddíly, viděl vlající vlajky a odrazy od zeměměřičských přístrojů. „Oni už staví silnici?“

„Proč ne? Nepřicházíme tímto směrem jen tak náhodou; po desítky let aspiruje tato cesta na klíčovou tepnu z Rutupiae do vnitrozemí. Můžeme to vzít za správný konec hned od začátku. Kromě toho to zaměstná vojáky, a to není na škodu.“

„A domorodcům tak ukážeme, že hodláme zůstat.“

„Přesně tak.“

„Ale kde že to vlastně zůstaneme?“

Narcissus zatahl za uzdu, otočil koně a hleděl na krajinu jižní Británie. Viděl jemně zvlněný povrch. Na vrcholech kopců rostl les, který zasahoval až do údolí – zdálo se mu, že na okraji jednoho lesa vidí ryjící prasata – ale většina země byla odlesněná a pokrytá čtverci polí. Všude stály domy s kruhovým půdorysem ve tvaru nízkých tmavých jehlanů. Zdejší oblast byla zjevně hustě osídlena – třebaže dnes tu nebylo vidět ani človíčka. Když lidé uviděli blížící se římskou armádu, evidentně se zachovali rozumně a schovali se nebo utekli.

Stálo tu udivující množství kruhových staveb: domy, příkopy a břehy, vztyčené kameny sestavené do kruhu – podle Narcissova názoru snad nějaká forma opevnění – kruhové svatyně nebo jednoduše ohrady pro ovce. Napadlo ho, že z ptačí perspektivy, řekněme z pohledu nějakého zvědavého havrana, by se Británie jevila jako země pokrytá kruhy, jako nějaké pole po dešti plné kruhových louží.

Římané používali ale při stavění rovné linie a nová silnice měla protnout tuto krajinu kruhů stejně surově, jako když někdo sekne mečem. Dlouhé úseky římských silnic byly rovné jako pravítko, protože byly navrhovány tak, aby po nich mohla pochodovat armáda. Pokud měly dobrý povrch a správný odvodňovací systém a nebyly příliš strmé pro vojáka obtíženého výstrojí, mohly být postaveny téměř přes jakoukoli krajinu.

Narcissus věděl, že tato ohromující perpendikulárnost sama o sobě představuje agresivní známku římské dominance. Toto byla země za oceánem, za níž si římská mysl už nedokázala nic představit, země, za kterou leželo už jen šílenství. Ale teď připlula armáda, aby chaos změnila v řád.

Tak alespoň pravila teorie. Narcissus musel ale konstatovat, že tento „chaos“ se skládá z upravených malých políček a selských stavení. Proto zamumlal: „Jsme tu, abychom civilizovali měsíc. Ale tady už civilizace je!“

„A také mírumilovná,“ řekl Vespasianus. „Ty zídky nejsou součástí žádného opevnění, mají je tu kvůli ovčím.“

„Caesar psal o vlnách nájezdníků z kontinentu. Je pravda, že jsou tu k vidění hrnce z Germánie a brože z Galie. Ale to neznamená, že se ti hrnčíři a šperkaři přihnali v hordách! Předpokládám, že Julius chtěl, aby Británie vyhlížela jako divočejší místo, než je. Jeho činy by se pak zdály významnější. Přesto jsem to měl předpokládat. Koneckonců je ale naší politikou kultivovat sousedy.“

Impérium vyváželo do Británie technicky pokročilé výrobky a výměnou za ně dostávalo suroviny a další zboží: minerály, pšenici, kůže, lovecké psy – a v posledních několika desetiletích také stále více otroky. Narcissus mohl ale z vlastní zkušenosti potvrdit, že Britové byli vzpurní sloužící. Řím na tomto obchodě mohutně

vydělával, za laciné věci dostával ohromné množství surovin. Narcissus byl uvážlivý muž a domníval se, že tento vztah je asi nevyhnutelný, když rozvinutá civilizace přijde do styku s nějakou primitivnější kulturou. Navíc to sloužilo dlouhodobým cílům impéria. Římská materiální kultura byla neocenitelným nástrojem pro manipulování místních elit a spřátelení domorodí vládcí pak zajišťovali levnou nárazníkovou zónu proti barbarům z ještě vzdálenějších míst.

„Takže jsme tyhle jižní Brity zkontrolovali. Pouze jsem neočekával, že už to pokročilo tak daleko.“ Narcissa trochu podráždilo, že krajina kolem něj nevyhlíží nijak cizí.

„Možná to pokročilo ještě dál, než si myslíš,“ řekl Vespasianus a vyndal hrubě raženou minci. „Byla součástí jednoho pokladu a vládce jistě zdejší díry ji dal Aulovi Plautiovi jako tribut. Nechal ji vyrazit král Atrebatů – ve skutečnosti přímo náš přítel Verica. Ano, Britové razí vlastní mince! Nebo přinejmenším někteří z nich.“

Narcissus vzal tu minci do ruky a zkoumal ji. „Je zlatá,“ řekl nakonec.

„Ano, zřejmě byla určena pro tribut, ne pro obchodní platby, protože na to má příliš vysokou hodnotu. Zdá se, že ani tito napůl civilizovaní Britové ještě nedospěli k vlastní měně. Ale stále víme jen málo o tom, co leží za tímto jihovýchodním rohem. Jsme přesvědčeni, že tam žije více než dvacet dalších kmenů. Skutečný kontakt jsme měli jen s hrstkou z nich. Bezpochyby je tam v kopcích spousta chlupatých zarostlých chlápků, kteří v životě neslyšeli o Římu.“

Narcissus byl ale stále trochu neklidný. „Je to ale země s vlastní historií. Každý to vidí, stačí se rozhlédnout. A my jsme teď přišli, abychom to všechno smetli. Víš, když okupuješ nějakou zemi, přebíráš odpovědnost za její obyvatele, kterých mohou být miliony, za jejich naděje a sny. Někdy si kladu otázku, zda Řím chápe vážnost toho, co činí.“

Vespasianus se na něj zvědavě podíval. „Snad nemáš výčitky svědomí, sekretáři?“

„Každý uvážlivý muž má svědomí.“

„Britové jsou zemědělci, ale nic víc. Můžeš si tu koupit ženu za hrst skleněných korálků a jejího muže za zrcadlo, díky němuž si bude moci česat své řídké, neudržované vousy – ale ten se vyděsí, když uvidí, jaký barbar na něj ze zrcadla kouká! Musíme se k těmto dětinským lidem chovat jako rodiče. Být spravedliví, ale pevní.“

„Tak tomu rozumím.“ Narcissus zahnal své pocity a připomněl si, že je vždy chybou ukázat byt' jen náznak slabosti – vždy. Ještě se naposledy podíval na krajinu před sebou. „U Apollónových očí, nedokázal bych žít v takové dřevěné chatrči, jako jsou tyhle. Připadají mi jako obrovská hnědá hovna ležící v krajině. Žádný div, že stačí jeden pohár vína či dva a Britové jsou již oslněni!“

Vespasianus se zasmál a pak se rozjel dolů ze svahu. Narcissus ho následoval.

X

Agrippina ležela na břiše v nízkém podrostu. Byla tu od rozbřesku. Měla ztuhlé tělo, neuvěřitelně ji bolet krk, jídlo jí už došlo a vody jí zbývalo jen trochu. Ale ležela tu tiše a nehybně s tváří začerněnou hlínou, protože prováděla výzvědnou činnost proti římské armádě.

Dokonce i na ni, ač byla vychována v Galii, zapůsobil pohled zblízka na pochoduující římské legie děsivě. Desítkám tisíc vojáků v sevřených útvorech trvalo podle jejích odhadů nejméně tři hodiny, než přešly kolem jejího stanoviště. Pochod provázel ohlušující kravál. Římané v ní vzbuzovali hrůzu, přestože se snažila najít sílu ve své nenávisti k nim kvůli smrti Mandubracia a v touze po pomstě.

Ale její myšlenky byly soustředěné. Snažila se spočítat vojáky a jednotky, zásobovací vozy, koně a tažná zvířata. Již poslala po poslovi předběžnou zprávu do tábora, který Caratacus rozbil západně od místa, kde byla, na břehu řeky Cantiaci. Princové se navzdory svému původnímu horlení pro otevřenou válku prozatím řídili Nectovelinovou radou, aby Římany sledovali, shromažďovali o nich informace a dělali na ně malé záškodnické nájezdy. Agrippina byla proto jen jedním z řady zvěďů, jejichž síť byla rozprostřena po celém ostrově.

Zůstala na svém stanovišti i poté, co přešla hlavní část římské armády, aby viděla, co bude následovat. A dostala lekci o římském silničním stavitelství.

Začalo to ještě předtím, než přišli na to místo první římscí vojáci. Na vrcholcích kopců a hřebenů zaujali pozice zeměměřiči, které chránil jízdní oddíl. Měli záhadná zařízení, skládající se ze dřeva, strun a olovených závaží, která drželi před očima. Agrippina dospěla k názoru, že tato činnost umožňuje Římanům vytyčit rovnou cestu. Zeměměřiči ji pak vyznačili tak, že vždy po několika krocích do

země zarazili tenký kůl. Jakmile byli hotovi, spěchali k dalšímu úseku.

Sotva touto vyznačenou cestou prošla hlavní část armády, dorazila stavební četa. Zdálo se, že i její členové jsou vojáci. Přivezli si totiž s sebou také vůz vrchovatě naplněn brněním a zbraněmi. A každý z nich měl za opaskem nůž.

Muži začali pracovat na cestě, kterou před nimi již udusalo čtyřicet tisíc párů bot a desítky tisíc kopyt. Nejprve ji zbavili drnů a pak po obou jejích stranách vykopali strouhy. Hlínu z nich rozvezli po cestě a uložili na ni velké balvany. Na ty položili vrstvu menších kamenů, na kterou nasypali šterk, jež po ní rovnoměrně rozprostřeli. Šterk a menší kameny si přivezli, velké balvany ale získávali na místě – převážně ze suchých kamenných zídek místních hospodářství. Žádný majitel si však nestěžoval, protože všichni utekli. Nakonec tito vojenští stavitelé chodili po čerstvě vybudovaném úseku silnice a dusali šterk těžkými, tlustými kůly.

Vojáci si při této práci pod příjemně hřejícím britským sluncem zpívali. Mnohé jejich pracovní písně byly latinské, ale Agrippina rozpoznala i nějaké galské a dokonce germánské. Římští vojáci nebyli v těchto dnech už jen z Říma.

Agrippina viděla Galii; věděla tedy, co přijde. Od této první silnice se začnou jako břechťan odvíjet další a budou se dělit a růst tak dlouho, až jejich rovné linie propojí všechny kouty ostrova. Zprávy budou po těchto silnicích cestovat stejně rychle jako myšlenka, a při příštím pochodu touto cestou půjdou jednotky už mnohem rychleji než dnes, kdy se musely brodit nerovným rozměklým terénem. A mladí bojovníci Británie, kteří nyní připravují nájezdy proti postupujícím Římanům, budou po těchto silnicích odváděni, aby bojovali v Germanii, Thrákii a Asii, daleko od své zamlžené, příjemně chladné domoviny. Tímto způsobem impérium absorbovalo své nepřátele a využívalo je k další expanzi.

Nějaká ruka Agrippině zakryla ústa. Dívka se začala bránit, ale byla zalehnuta tak, že se nemohla pohnout. Její mysl zaplavily ošklivé vzpomínky na tu osudnou noc na pláži. Pak však sevření povolilo a ona se mohla pootočit. Spatřila širokou umouněnou tvář statkářky Braint.

„Promiň,“ sykla Braint. „Nechtěla jsem, abys ječela.“

Agrippina se snažila ovládnout. „Neměla jsi to dělat.“

„Ty sis měla hlídat týl,“ odpověděla jí Braint a mrkla na ni. Pak se trochu více schovala v podrostu.

Agrippina si teprve nyní všimla, že Braint krvácí na noze.

„Co se stalo? Našli tě?“

„Málem. Rozervala jsem si nohu o skálu a ztratila nůž, ale unikla jsem. Hnusná práce, tyhle výzvědy. Žádný div, že ji dávají nám ženám.“

„Musíš si tu tržnou ránu ovázat. Chceš si půjčit můj nůž?“

„Není třeba.“ Braint se rozhlédla po zemi a pak zvedla kousek pazourku. Udeřila jím o kámen a rozbila ho na dvě části. Jeho vnitřek byl hladký jako smetana. Potom vzala oblázek a začala s ním odoukat jednu část pazourku tak, aby se odštíply dlouhé tenké úlomky. Jeden si pak vzala a odřízla jím ze své tuniky pás látky. To vše trvalo jen okamžik. Během této činnosti Braint řekla: „Počítala jsi procházející legionáře? Tak kolik?“

„Nebudeš to ani chtít vědět. Zůstala jsem dokonce tak dlouho, že jsem viděla, jak postavili silnici.“

„Ach ano. Ti mladí plavovlasí Germáni, svlečení do půl pasu. Vsadím se, že se ti ten pohled líbil.“ Braint se potměšile podívala na Agrippinu a poškrábala se v klíně.

Ta byla sice stále ještě trochu otřesená, ale musela se usmát. Když pozorovala vojáky při práci, měla opravdu trochu zemité myšlenky.

„Viděla jsem je, jak zničili posvátné místo. Vyvrátili všechny kameny z kamenného kruhu a rozdrtili je na šterk pro svou cestu. Nemají žádnou úctu,“ řekla Braint.

„Ale přivedli si mohutnou bojovou sílu, Braint. Dokonce i Caratacus ztrácí odvahu.“

„S tím bych nepočítala,“ odpověděla Braint chmurně. „Na to si o sobě příliš myslí. Včera vedl další útok na římské linie. Spálil vůz plný punčoch pro legionáře a přitom ztratil tři muže.“ Braint si pohrdavě odfrkla. „Tisíc takových bleších štipnutí a Římané možná zakolísají. Je to pod Caratacovu úroveň, ale já mu to nemohu vyčítat.“

Horší je, že velitel Římanů neustále přijímá delegace. Místní boháči i zemani jeden za druhým přicházejí slíbit věrnost císaři.“

„To jsme čekali,“ poznamenala Agrippina.

„Ano, ale mezi nimi byl i Cogidubnus, bratr našich princů. Jeden z Cunobelinových synů poslaný na výchovu do Říma. Proslýchá se, že Cogidubnus má cestovat po ostrově s římským ochranným doprovodem a vyjednávat pro císaře smlouvy.“

„Zradil by vlastní bratry?“

Braint jen pokrčila rameny. „Cogidubnus by asi tvrdil, že Caratacus a Togodumnus nám kvůli těm taškařicím, které donedávna prováděli, celou věc přivodili. Ale jak víš, Agrippino, v rodinných záležitostech zřídka platí, že by jedna strana byla rozhodně v právu a druhá v nepravu.“

„A co se tedy dá teď dělat?“

„Caratacus je netrpělivý. Ustupuje od plánu útočit na Římány ze zálohy a vyvolávat jen malé šarvátky. Římané budou muset brzy přebrodit řeku Cantiaci. Caratacus říká, že tam zaujme pozici.“

„Půjde tedy nakonec do regulérní bitvy?“ Agrippina cítila, jak se v ní svářejí city. „Myslím, že celý Caratacův život – jeho i Togodumnův – je nasměrován do tohoto bodu.“

Braint si odfrkla. „Pokud použiješ v souvislosti s nimi slovo ‚čest‘, plácnu tě. Princové jsou dva malí zpovykanci, kteří nedají pokoj, dokud není po jejich. A ještě jim neustále něco našeptává ten druid. Ale nemáme jinou možnost než je podporovat. A kdo ví, možná že zvítězí.“ Současně dokončila odřezávání pruhu látky a začala si obvazovat nohu.

Agrippina pomalu přebírala odštěpky pazourku.

Díky své zcestovalosti měla představu o způsobu života v Británii. Ano, na jihu ostrova existovaly mince a keramika, statky a trhy. Ale hlouběji ve vnitrozemí, kam Římané a jejich obchodníci a jejich kultura ještě nedorazili, převládaly staré tradice. V Brigantii, v její vlasti, se bohatství člověka hodnotilo nikoli podle počtu mincí, které měl, ale podle toho, kolik kusů dobytka vlastnil. Jedlo se z dřevěných mís, nikoli z hrnců. Člověk žil mezi obrovskými mohylami, relikty minulosti. A poslouchal barvitě příběhy o králích z časů, kdy byly jen kamenné nástroje, a o císařích z doby měděné,

dávných předcích, kteří vládli zemi předtím, než je o državy a bohatství připravil nástup železa.

Když se Agrippina naučila číst, začala mít pochybnosti o pravdivosti rodinných příběhů, jež slýchala od útlého dětství. Jak by mohly být tyto prastaré historky pravdivé, když je nikdo nikdy nezapsal? Ale ty příběhy se vyprávěly znovu a znovu posluchačům, kteří znali je i toho, kdo je vyprávěl. Právě jejich neustálým předáváním z generace na generaci se pravdivost těchto ság zachovala. Británie byla starou kulturou s hlubokými kořeny. A když Braint naprosto samozřejmě sebrala pazourek a opracovala ho do nástroje, chovala se jen podle tradice, která byla mnohem starší než Řím.

Ale nyní přišli Římané a jejich armáda byla jako sekyra, která se zatíná do kmene staletého stromu. Bylo jasné, že ať se v příštích několika dnech stane cokoli, nic už nebude tak jako dřív. A Agrippina tu byla proto, aby to viděla. Tato širší perspektiva ji děsila, třebaže v ní stále plála touha po pomstě.

Slunce klesalo k obzoru, začínalo být chladno a na silnici zářící novotou se už chvíli nic nedělo.

„Tak pojd', vracíme se do tábora.“ Braint se protáhla a zamžikala přitom bolestí, protože se opět přihlásila její poraněná noha. Agrippina jí pomohla vstát.

V nastupujícím soumraku se opět vydaly přes opuštěné farmy do Caratcova tábora.

XI

Narcissus odjížděl s Vespasianem pryč od prachu a zmatku spojeného se stavbou vojenského tábora nedaleko říčního břehu. Během odpoledne tohoto horkého dne se Narcissus potil stejně silně jako kůň, na němž seděl. Jako vždy to byla ale úleva dostat se na chvíli od armády, po dalším dni pochodu všichni – vojáci, kterých byly desítky tisíc, i jejich zvířata – strašlivě páchli.

Oba muži mířili k jedné vyvýšenině. Narcissův kůň opatrně hledal cestu přes křídové podloží poseté pazourky, které si jeho jezdec pozorně prohlížel. Téměř identický terén viděl už v severní Galii. Jako by Galie a Británie byly ve skutečnosti jednou krajinou, již od sebe oddělil pruh oceánu, jako když chirurg svým skalpelem amputuje nějaký úd. Byla to fascinující teorie, ale Narcissus si nedokázal absolutně představit, jak k takové změně ve struktuře země mohlo dojít. Možná je Británie zbytkem Atlantidy, teoretizoval v duchu, nebo je to kus stavebního materiálu, který tu zbyl od dob, kdy titáni stavěli zemi.

Z vyvýšeniny se podívali na západ, na řeku a na vojáky, kteří se hemžili na jejím břehu. Nad brodem už stál opevněný noční tábor, jenž byl vybudován jen za několik hodin navzdory tomu, že muži po celodenním pochodu s plnou výzbrojí jako obvykle reptali. Vojáci si ale stěžují vždy, pravil Vespasianus. Pravoúhlý půdorys tábora byl vymezen na jedné straně příkopem a na druhé nízkým náspem, na němž stála palisáda z tyčoviny rychle získané z nedalekého lesíka. Uvnitř už rostly obvyklé řady kožených legionářských stanů. Nad tuctem ohnišť se už vařila menáž. Zbývalo vykopat záchody, což byl jen drobný úkol.

A když Narcissus pohlédl ještě západněji, přes třpytící se hladinu řeky, viděl, že na opačném břehu se shromáždila další armáda. Byli to Britové, kteří tu hodlali zastavit postup Římanů. Britové zjevně

postrádali disciplínu římských vojáků a Narcissovi připomínali spíše městský dav přesazený sem z Milána nebo Říma. Zdálo se, že někteří z nich provádějí na břehu řeky nějaký rituál. Narcissus mohl přísahat, že rozbíjejí poháry a talíře, dokonce i zbraně, a házejí je pak do vody. Dostali se barbaři do takového stavu rozrušení, že považovali v předvečer bitvy rozbíjení zbraní a házení jejich torz do řeky za dobrou myšlenku?

Britové byli sice dezorganizovaní a nepochopitelní, ale Narcissus si při pohledu na ně uvědomoval, že jsou jich desítky tisíc a že možná počtem převyšují římské legie. To ho zneklidnilo. A za hordami shromážděnými u řeky viděl, jak sem a tam jezdí koně s malými a rychlými dvoukolovými vozy. Byly to slavné válečné vozy, o kterých psal tak výmluvně Caesar, a nacvičovaly si taktiku pro nadcházející bitvu.

Vespasianus nedával najevo žádný neklid. Naopak se zdálo, že legát si tuto podívanou vychutnává. Ukázal k východu, odkud spolu se svými muži přišel. „Teď jasně vidíš původní domorodou cestu, které jsme se drželi,“ řekl.

Cesta vedla paralelně s jižním břehem ústí řeky Tamesis a byla v zásadě přímá – sice nedlážděná, nepostavená správně jako římská silnice, ale zřejmě používaná odpradáвна, s hluboko vyježděnými kolejiemi a zjevně využívaná. Římská armáda z ní svým pochodem udělala oraniště, které se táhlo daleko a nakonec mizelo ve večerní mlze. Ale někde tam vzadu už tvrdě pracovaly silniční čety; další jednotky, které po této cestě přijdou, budou tedy postupovat mnohem rychleji.

„Jenže ta cesta nás zavedla sem k tomuto brodu,“ řekl Narcissus.

„Přesně tak,“ odpověděl Vespasianus. „Průzkumníci říkají, že řeka je tu široká osminu míle. Kousek po proudu se rozšiřuje – podívej, můžeš to vidět – zhruba na dvojnásobek. Směrem proti proudu naopak prudce přibývá hloubka. Tady se dá tedy přebrodit rozhodně nejsnáze a Britové to vědí. Je to první významná překážka, na kterou narážíme od Rutupiae, první úzký bod, kde nemůžeme rozvinout formaci. A proto nás sem přišli Britové pozdravit. Bezpochyby nás hodlají pobíjet jednoho po druhém, až budeme plně zaměstnání přecházením brodu.“

„Ale Britové na rozdíl od nás svou zemi znají. Proč se nám tu vůbec postavili? Mohli by se skrývat, narušovat náš postup, zkusit nás vyhladovět.“

Vespasianus pokrčil rameny. „Několikrát se právě o tohle poněkud nedůsledně pokusili. Ale nezdá se, sekretáři, že by tam na druhé straně věděli dobře, co dělají. Tento pocit máme už od okamžiku, kdy jsme se bez jakýchkoli překážek vylodili.“

„Bez překážek s výjimkou jednoho hochy, který myslel, že jsme jeho přátelé,“ poznamenal Narcissus trochu hloubavě. „Nu, předpokládám, že ani v nejmenším nehodláš padnout do této poněkud patetické pasti, kterou ti Britové nastražili. Co tedy bude dál?“

Vespasianus ho uličnický pozoroval. „Ale to by zkazilo zábavu. Chceš znát konec zápletky ještě předtím, než herci vůbec vyjdou na jeviště?“

Narcissus nabručeně otočil koně a rozjel se dolů. „Čiň, jak je ti libo. Já mezitím strávím zbytek dne s Fébem.“ To byl nejzkušenější chirurg z týmu lékařů, který s sebou přivedl Aulus Plautius – a stejně jako většina nejlepších chirurgů v armádě to byl Řek, Narcissův krajan. „Zatímco budeš rozbíjet barbarům lebky, já si pro změnu trochu kulturně popovídám. A možná pomohu sešít pár zranění nebo pár rozbitých hlav omyji. Navzdory tvé samolibosti, Vespasiane, jsem si totiž naprosto jistý, že železné čepele Britů napáchají dřív, než to budeme mít za sebou, dost škod.“

Vespasianus ho následoval, aniž by se v nejmenším urazil. „Ano, ale my zvítězíme. Uvědom si, Narcisse, že pro tyhle Brity je to všechno naprosto nové. Dokonce ani jejich vůdci, ti hluční catavellaunští princové, o kterých jsme tolik slyšeli, se nikdy neúčastnili předem připravené bitvy. My vedeme války už celá staletí. My jsme uchovali moudrost velkých vojevůdců, jako byli Scipius a Marius, Pompeius a samotný Caesar – nezapomínáme ani svá vítězství, ani své chyby.“

„Ty jsi všechno, jen ne nesystematický,“ řekl Narcissus trucovitě.

„Tebe člověk těžko pobaví, sekretáři. Tohle může být ta nejvýznamnější bitva první fáze našeho tažení. Jen těžko si lze představit, že by Britové, jakmile je jednou rozprášíme, znovu sebrali

takovou armádu. Toto je bitva o Británii! Sám Aulus Plautius trval na tom, že je důležité, abys rozuměl tomu, jak bude tato bitva vedena: koneckonců jsi císařovým uchem. Tak pozoruj, naslouchej, zaznamenávej – a tlumoč Claudiovi, jakou dobrou práci jsme tu dnes pro něj odvedli.“

XII

Nectovelin kráčel ležením Catavellaunů na břehu řeky Cantiaci s Agrippinou a Cuneddou po boku. Trojice hledala Carataca a Togodumna. Nectovelin doufal, že zjistí, jakou princové plánují strategii, či mají-li vůbec nějakou. Neměl však mnoho štěstí. Všude vládl chaos.

Válečníci působili impozantně. I Nectovelin a Cunedda byli v bojovém úboru a na sobě měli brnění: drátěnou košili, kožené kalhoty, železnou helmu, pás s mečem a k tomu velký pravoúhlý štít. Ten Nectovelinův byl zvlášť působivý. Na jeho tvrdém dřevě byla bronzová mozaika představující rozlícené kance a stopy po mnoha úderech bojovou sekerou. Cunedda byl ale nervózní a ruku měl položenou na jílci svého meče. Říkal, že nemá žádné válečné zkušenosti, ale čest mu prý nedovolí se vyhnout dnešnímu boji. Ostatní válečníci pracovali na svých zbraních a brnění. Spravovali díry v drátěných košilích a brousili ostří mečů.

Ale mnozí z budoucích bojovníků byli oblečeni pouze v pracovních šatech rolníků, ve vlněných nebo kožených tunikách, kalhotách a pláštích a kromě kyjů a kos neměli žádné zbraně.

Agrippina připouštěla, že na tomto bahnitém říčním břehu se hemží pěkně velký dav. Caratacovu armádu tvořili odvedenci z Catavellaunie a z národů, které platily Catavellaunům tribut, Trinovantiů, Kantiů, Icénů a Atrebátů. Nectovelin neustále vrčel, že největší výhodou Římanů je nejednotnost britských národů, rozhádaných od dob Cassivellauna. Již předtím, než začala římská invaze, povolili někteří vládci na jihu ostrova římským vojákům pobyt na svých územích a ta se tak změnila v protektoráty impéria. Catavellaunští princové proto dosáhli mnoha, když se jim vůbec podařilo shromáždit tuto hordu složenou z příslušníků mnoha národů, třebaže Nectovelin zlověstně připomínal, že nevidí žádného z

válečníků příslibených Dobuny. Byla to ale směsice lidí, dav mluvící různými jazyky, a jen těžko se dalo říci, kdo je jeho velitelem.

A bojovníci si s sebou přivedli i rodiny, dokonce i psy, kozy a ovce. Agrippině se kolem nohou motaly děti hrající si na válku s kousky klacků, vzrušené hlukem tábora. Prodejci grilovaného masa, borových šišek a lískových oříšků vychvalovali své zboží. Do toho řvali muži, ječely děti, štěkali psi a kvokaly slepice. Toto vše vyvolávalo v člověku dojem, že je na špatně organizovaném trhu a ne ve vojenském táboře.

Catavellaunové a jejich spojenci i nepřátelé vždy vedli války tímto způsobem. Agrippina se ale s obavou dívala přes řeku, kde v prostoru jasně vystupovaly rovné linie opevněného římského tábora.

„Tak co si myslíš,“ zeptal se Cunedda Nectovelina. Ten jen zavrčel. „To bude mela. Já bych sem svou rodinu nevzal, tak bych to řekl.“

„Já jsem tvoje rodina,“ připomněla mu Agrippina.

„Ano, a já jsem ti musel zabránit v tom, aby sis navlékla brnění!“

„Je tu mnoho žen, které se připravují na boj – například Braint.“

„Braint je tvrdá stará vojna s předloktími tlustými jako Coventinina třesoucí se stehna.“

„Slyšela jsem to,“ zařvala Braint, která náhle stála těsně za nimi. Agrippinu vždy překvapilo, že taková obrovská žena se dokáže pohybovat tak tiše.

Nectovelin si povzdechl. „Myslím si, Pino, že Římané si kvůli ní načůrají do kalhot – zatímco ty bys je pouze rozesmála, ale pak by ti provedli nechutné věci a podřezali hrdlo. Mám pocit, že budeš mít příležitost pomstít se,“ řekl chmurně. „Ale ne dnes, ne tady. A ne takhle.“

„Hledáte Carataca?“ poznamenala Braint.

„Od chvíle, kdy bylo slunce vysoko na nebi.“

„Princové jsou u vody. Pojdte za mnou.“

Nectovelin a Braint vedli ostatní k řece. Půda, v těchto místech vždy rozbředlá, byla rozrytá chodidly a kopyty a pokrývaly ji zvířecí výkaly. Skupinka musela projít spěšně vybudovanými obrannými liniemi: hromadami balvanů, zákopy, kůly zaraženými do země. Toto vše mělo odradit Římany od jejich očekávaného pokusu přejít řeku.

Dav stále houstl, až se Agrippina dostala do situace, že se nemohla skoro pohnout. Hluk a pach kůže a potu byl nesnesitelný. Nectovelin a Braint museli tvrdě rameny prorážet cestu, aby mohli všichni projít.

Agrippina konečně zjistila, že stojí u vodní hladiny. Ale plno bylo i v samotné řece. Válečníci chodili sem a tam ve vodě, která jim sahala ke kolenům. Někteří z nich hrozili meči Římanům na druhém břehu nebo plácali do vody jejich plochou čepelí. Ženy dělaly na nájezdníky obličeje, vyplazovaly na ně jazyky a vyvalovaly na ně oči. Dokonce i děti se zapojily a vystrkovaly na Římany své holé zadečky.

Hrstka Římanů, která si u druhého břehu omývala v řece nohy, se tím nezdála být nijak rušena. Vojáci se naopak smáli, volali na sebe a ukazovali jeden druhému, co je v davu na druhé straně nejvíce pobavilo, například tlustý starý bojovník, který ve vodě prováděl válečný tanec, nebo pes, jenž dováděl a rozstříkoval kolem sebe vodu, protože si myslel, že si s ním všichni toho slunného odpoledne hrají.

Agrippina ukázala na kachnu, která klidně plula uprostřed řeky následována řadou kachňátek stejně vyrovnanou jako římská legie. „Celý tento nesmysl nevyděsil ani ty kachničky,“ poznamenala suše.

„Možná se tihle velcí chlapi cítí ale lépe,“ zamumlala Braint.

„A Caratacus?“ zeptal se Nectovelin.

„Tam,“ ukázala Braint.

Oba princové stáli po kolena ve vodě a propracovávali se hromadou zbraní. Každou z nich zničili; lámali čepele dýk, meče přeráželi ve dví, štíty roztínali sekerou a pak vše házeli do vody. Agrippina viděla, že vedle princů stojí kněz. Druid měl široce rozpražené ruce, jako by chtěl obejmout řeku samu, a zpíval, zatímco princové pracovali na své hromadě.

Agrippině připadala tato ceremonie ve srovnání s počínáním šklebících se a pózujících válečníků jako důstojná a zvláštním způsobem dojemná. Rolníci, její vlastní lid, měli podobné rituály, při nichž člověk nabízel bohům předměty z domácnosti – poháry, kousky šatstva nebo zemědělské nástroje, například pluhy. Ty se dávaly do různých mezer nebo trhlin, třeba do příkopů nebo vchodů a na říční břehy – do míst mezi světy, kde už platila trochu jiná

realita. Byly to oběti bohům, prosby o zachování ročního cyklu, a dnes prosby o vítězství a uchování si cti ve válce. A jak Caratacus rozbíjel železné zbraně, odkazoval na jeden ještě starší rituál. Bylo to uzavření koloběhu života, protože se také věřilo, že kov, zrozený v ohni, je živý a že je vhodné, aby nakonec „zemřel“ ve vodě.

Ale Agrippina viděla, že mezi obětními dary nabízenými řece jsou římské výrobky: kameninové nádoby, jemně vypracované galské dýky a meče, dokonce i mince bezpochyby vyzdobené hlavou císaře, který nařídil tuto invazi. Pomyslela si, že Římané pronikli už i do tohoto nejposvátnějšího britského rituálu.

K Togodumnovi přiběhl posel zjevně nesoucí špatné zprávy. Princ zaklel, hodil do vody zbytek obětních darů a šel ven z řeky. Jeho bratr Caratacus pokračoval trpělivě v obřadu.

„Za to může Togodumnus zaplatit. Není dobré se obracet ke svým bohům zády,“ zamumlal Cunedda.

„Asi mu řekli, že Dobunové se Římanům vzdali,“ poznamenala Braint lakonicky.

„Proboha, ženská! Kdybys byla Řekyně, začal bych ti říkat orákulum,“ vyštěkl Nectovelin.

„Jen naslouchám tomu, co říkají lidé,“ pokrčila rameny Braint.

„Pokud věci půjdou dnes špatně, co se stane se všemi – starci, ženami a dětmi?“ zeptal se Cunedda Nectovelina.

„Římané se nepřeplovili přes oceán, aby byli milosrdní. Budou se snažit zasadit úder, který bude mít odezvu po celém ostrově. Stále ještě jim v tom ale můžeme zabránit, dokonce i bez Dobunů. Ale je to v rukou bohů,“ zavrčel Nectovelin.

„Ale Nectoveline, tvé proroctví – není v něm žádná zpráva o tom, co se dnes stane?“ zeptala se jemně Agrippina.

Nectovelin si položil pěst na drátěnou košili kryjící jeho hrud'. „Pergamen je krátký,“ řekl. „Jen pár řádek. Nemůžeš očekávat, že se bude zmiňovat o každé malé epizodě, která se kdy stane.“

„Toto není nějaká ‚malá epizoda‘, bratranče!“

Nectovelin po ní loupal očima. „Žádný útržek pergamenu nám tady nepomůže. Jen železo a krev rozhodnou nyní o naší budoucnosti. Zapomeň na něj, Agrippino.“

Jejich hovor přerušily hněvivé výkřiky, které dolehly z dálky až k zadním řadám neuspořádaného davu Britů. Caratacus se ve stále ještě mokrých botách rozběhl s vytaseným mečem se skupinou spojenců směrem k místu šarvátky.

Braint vyskočila na pařez stromu, který padl po úderu blesku, aby lépe viděla. „To je kvůli válečným vozům,“ zvolala. „Někdo se pustil do koní.“

„Batávové,“ zaječel Nectovelin.

„Kdo?“ zeptala se Agrippina.

Nectovelin tasil meč. „Pino, najdi si nějaké bezpečné místo a zůstaň tam. Braint – stará vojno, pojd' musíme před večerí rozbít pár římských hlav.“ A pak se rozběhl pryč arazil si cestu davem stařen, dětí, koz a ovcí.

„Takže to začalo,“ konstatoval Cunedda. Naposledy se bezmocně podíval na Agrippinu a pak následoval Nectovelina.

XIII

Vespasianus našel ve tmě svého bratra. Oba byli na koních a setkali se v lesíku dostatečně blízko u řeky, aby slyšeli její šumění. Byli sami až na své pobočníky a několik statných legionářů, kteří jim sloužili jako ostraha.

Všude kolem nich v černočerné temnotě probíhal obrovský přesun – deset tisíc mužů překračovalo řeku.

„Je to skutečné požehnání, že je taková tma,“ pošeptal Sabinus svému bratrovi.

„Ano.“ Nebylo však dílem náhody, že tuto noc nesvítíl měsíc; vojenští stratégové vzali při plánování tohoto tažení v úvahu lunární fáze. „Ale já začínám mít pocit, že jsme se mohli klidně pokusit o překročení řeky za bílého dne, a Britové by si toho zřejmě stejně nevšimli.“

„Je těžké tomu uvěřit, co? Nepostavil bys alespoň pár hlídek? Nevypadá to, že bychom se příliš skrývali.“

Vespasianus pokrčil rameny, přitom se pláty jeho brnění o sebe otřely a ozval se skřípavý zvuk. „Mám dojem, že ti barbaři považují za nečestné čenichat ve tmě.“

„A je čestnější zbytečně zmařit svůj život? No, zítra touhle dobou budou moci mnozí z nich prodebatovat tuhle věc se svými bohy. Pojd'. Podíváme se, jak překračování řeky probíhá.“

Oba muži otočili své koně. Jeden pobočník chytil Vespasianova koně za uzdu a vedl ho po stezce, kterou již dříve vysekal v porostu průzkumný oddíl. Sabinus jel za ním.

Flavius Sabinus byl o několik let starší než Vespasianus a do armády šel před ním. Jeho služební postup ale nebyl tak rychlý a v jedné chvíli dokonce sloužil pod Vespasianem jako důstojník jeho štábu. Nebyla to jednoduchá situace, protože to vedlo k jejich vzájemné rivalitě, třebaže spolu jinak vždy vycházeli dobře. Díky

Vespasianovým kontaktům s Narcissem byl však Sabinus povýšen do stejné hodnosti jako jeho bratr a nyní v tomto britském tažení velel i on legii. A v poli se osvědčil, což ovšem pro Vespasiana nebylo žádné překvapení, protože vždy věděl, že tomu tak bude.

Zatím probíhalo dobře úplně všechno. Britové nedělali vůbec nic, jen seděli na své straně řeky naproti římskému táboru a čekali, že se jim legionáři sami napíchnou na jejich rezavé meče. Vespasianus si pomyslel, že chladná kalkulace Aula Plautia ohledně myšlení vůdců Britů byla zřejmě stejně přesná jako nějaký řecký matematický teorém – řekl si také, že toto přirovnání si musí zapamatovat, aby je mohl zmínit před Narcissem, který je pak použije ve svých dopisech Claudiovi.

Mezitím všech osm Plautiových kohort složených z Batávů v tichosti překročilo řeku v jednom místě pod táborem. Vespasianus vždy považoval Batávy za nejužitečnější podpůrnou jednotku, protože byli cvičeni k tomu, aby dokázali přeplavat i velkou řeku v plné zbroji.

Když se Batávové po dosažení druhého břehu otřepali jako psi, zaútočili na týl britských linií. Měli za úkol zničit Britům jejich bojové vozy.

Tyto vozy Caesara zaskočily, když na ně sto let předtím narazil. Byly děsivě rychlé a jejich posádky při útoku ječely a vrhaly oštěpy. Stačilo jen slyšet rachot jejich kol a muži i koně začali propadat panice. Nepřítel mohl používat tyto vozy jako zbraň a současně jako dopravní prostředek, který mu umožňoval posílat jeho nejlepší jednotky do míst, kde mohly zasáhnout nejúčinněji. Pro Caesara se tyto vozy staly černou mýrou z legend o trójské válce a jeho nepohybliví legionáři se jen s obtížemi vyrovnávali s těmito těžko polapitelnými mobilními silami. Dokonce i Caesarova jízda byla ohrožena.

Ale od Caesarových dnů se objevily nové skutečnosti. Ukázalo se, že válečné vozy patřily v severní Galii a Germánii kdysi k běžné výzbroji, tyto země však od jejich používání už před staletími ustoupily. Byly příliš zranitelné – snadno se převrátily nebo rozbily – a jejich posádky strávily více času popojížděním po bojišti než vlastním bojem. Výsledek bitvy závisel jako vždy předtím na

pomalém, ale účinném postupu pěchoty. Vespasianovi se proto jako mnoha dalším zdálo, že Britové na svém ostrově nemají kontakt s vývojem na kontinentu, pokud jde o jejich barbarské sousedy, o Římanech ani nemluvě.

Útok válečných vozů však mohl způsobit v průběhu bitvy potíže. Proto bylo rozhodnuto, že nejlepší bude eliminovat tuto hrozbu ještě předtím, než začne vlastní boj. Proto Batávové dostali za úkol tu věc vyřešit a nutno říci, že se ho zhostili dokonale.

Ted' přišel čas, aby řeku překročily hlavní římské síly.

Vespasianus se vynořil z baldachýnu větví kousek od říčního břehu na místě, které průzkumníci vybrali za světla. Viděl, jak se hladina řeky třpytí ve svitu hvězd – a také spatřil siluety vojáků, kteří v řadě postupovali dolů po břehu, vstupovali do vody a pak se podle lana, které natáhli průzkumníci, brodili na druhou stranu řeky. K hlavám a ramenům měli přivázané rance. Když kráčeli stříbřitou vodou, šeptali si mezi sebou. I toto opatrné hromadné brodění bylo naplánováno a prováděno stejně pečlivě jako vše, co římská armáda dělala.

K Vespasianovi přistoupil voják. Usmíval se a holé nohy měl zabláčené. „Dobry večer, pane.“

„Jsi to ty, Marcu Allie? Poznal bych smrad těch nohou i ve tmě černé jako smůla.“

„Polovina z nás už je na druhé straně.“

„Dobrá práce. A žádné katastrofy?“

„Jen jsem musel tu řeku přejít dvakrát, aby byli ochotni přiblížit se k vodě.“ Vespasianus viděl, že Allius má své okované sandály zavěšené kolem krku. Na hlavě měl přilbu nového typu, kterou zavedl sám Claudius. Ta se inspirovala jedním barbarským modelem z Germánie, který měl vzadu plát, jenž umožňoval lepší ochranu zadních partií krku.

Allius sloužil pod Vespasianem mnoho let. Nyní byl decurionem první kohorty Vespasianovy legie – největší kohorty, která měla minimálně osm set mužů. Allius byl dobrý, solidní muž bez představitivosti, páteř každé armády. Vespasianus slyšel, že byl prvním římským vojákem, jehož noha spočinula na britské půdě, když invaze začala – dokonce i jako první zabil Brita, i když to byl

jen nějaký stupidní kluk, který najednou vystoupil ze tmy. Allius díky tomuto činu získal pověst člověka, který nosí štěstí. Vespasianus mu proto dal na povel tento přesun přes řeku.

„Muži reptají, pane,“ řekl Allius.

„Legionáři vždycky reptají. Pijavice v té řece budou zřejmě klást větší odpor než ti *Brittunculi*.“

Byl to nenápaditý vtip, pár mužů čekajících, až na ně přijde řada přebrodit řeku, se mu však zasmálo. Vespasianovi se ale zdálo, že v jejich smíchu byl stín obav. Nicméně byli daleko od domova, přepluli oceán, a nyní čelili barbarské hordě, která zastavila postup samotného Caesara. Legionáři nebyli zbabělí, pověřivost jim však byla vlastní.

Vespasianus seskočil z koně a kráčel k mužům v řadě. „Zatím víjeme, že ano, hoši?“

Ozvalo se souhlasné mumlání. „Viděli jsme horší věci, pane.“ To bylo asi maximum nadšení, jaké mohl člověk od legionářů čekat.

„Ty.“ Vespasianus ukázal na jednoho muže, kterého si namátkou vybral. „Jaké jsi dostal rozkazy na zítřek?“

„Ráno si Britové uvědomí, že jsme na jejich břehu. Máme držet pozice, dokud legát Geta neshromáždí svou legii.“

„Dobře. Ale oni budou mít přesilu a budou ji mít i potom, až se k vám připojí Geta. Co tomu říkáš?“ Chlapík jen nervózně pokrčil rameny. „Viděl jsi to jejich šaškování u řeky. Tak mě poslouchej,“ řekl Vespasianus. „I kdyby se na tebe hnal nějaký barbarský divoch s kyjem tlustým jako kláda, nemůže tě porazit. Proč? Protože nejsi sám. A tví kamarádi také nemohou být poraženi, protože tě mají po boku. A je tu také otázka těch jejich jmen. Víš, co ta jejich jména znamenají – Catavellaun, Cassivellaunus? To *vellau* znamená dobrý, nejlepší, dokonalý. Takže Cassivellaunus si říkal ‚dokonalý‘ muž. Catavellaunové jsou ‚nejlepší válečníci‘.“ Vespasianus se zazubil. „Kdyby byli tak dokonalí, potřebovali by o tom ujišťovat sami sebe? Vy nepotřebujete žádná pompézní jména. Jste občané Říma a nejlepší vojáci v dějinách světa. Pamatujte si to.“

To mu získalo tiché ovace.

Vespasianus se vrátil ke koni. „Myslel jsem si, že to půjde dobře,“ řekl Sabinovi. „Vždycky jsem věřil, že humor je nejlepším lékem na strach.“

„Možná,“ odpověděl mu bratr, když odjížděli. „Je ale ostuda, že ty neznáš žádné dobré vtipy.“

XIV

Pro Catavellauny a jejich armádu to byla špatná noc. Mnozí ztratili po útoku Batávů na válečné vozy a jejich koně odvahu a noc plnily skřeky ochromených umírajících koní s vyhřezlými vnitřnostmi. A když přišlo ráno, zděšeně zjistili, že římské legie zaujaly postavení na západním břehu řeky – jejich, britském, břehu. Nikdo z nich ani v nejmenším netušil, že Římané pod rouškou noci přebrodivili řeku. Nikdo dokonce ani nevěděl, jak to udělali. Ale teď tu stáli v šedavém světle úsvitu.

Římané byli rozděleni do jednotek po několika stech mužích, které Nectovelin nazýval „kohortami“, tvořících uspořádané čtverce rozmístěné na vyvýšených bodech jemně zvlněné krajiny. Cunedda si v duchu říkal, že připomínají ohromné kostky na hraní, které hodilo dolů na zem nějaké obrovské dítě. Britové naproti tomu stáli v neuspořádané mase, jejíž přední linii tvořili bojovníci, za nimi byly jejich rodiny a zavazadla.

Ještě nebylo vrženo žádné kopí a nebyl tasen jediný meč, ale britské síly se už drolily. Koalice, kterou dali dohromady princové, byla vždy křehká.

Ráno postoupilo.

Neklidný Cunedda se zeptal Nectovelina: „Proč Římané nezaútočí?“

„Čekají, až udeříme my,“ odpověděl Nectovelin. „Pokud se zachováme jako hlupáci, uděláme to. Pokud se zachováme moudře, budeme čekat.“

„Jak dlouho? Celý den?“

„Jestliže to bude třeba, klidně i celou noc a další den. Pamatuj, že to je naše země. Ať tu stojí a hladoví.“

„Ale to čekání je těžké. Dokonce i já toužím zamávat mečem,“ řekl Cunedda.

Nectovelin se zašklebil. „Tak se to dělá v Británii. Sebere se armáda, aby se postavila jiné podobné hordě. Po spoustě ječení, vykřikování urážek a vystrkování holých zadků následuje drobná potyčka. Někdy se jen vyšlou jeden nebo dva silní bojovníci, aby se bili jménem ostatních. Potom, když je cti učiněno zadost, se jde domů.“

„To ale není římský způsob.“

„Určitě ne. Římané chtějí vždycky dokončit to, co začali.“

„Můžeme dnes vyhrát, Nectoveline?“

„Samozřejmě že můžeme. Je nás víc než jich, že ano? A oni jsou daleko od domova. Ale to my neovlivníme, Cuneddo. O tom rozhodují princové. Nepochybují o jejich odvaze. Ale počkejme, jestli je alespoň jeden z nich z poloviny tak moudrý jako jejich otec.“

Obě armády tedy stály proti sobě, disciplinované římské kohorty byly strašidelně tiché a klidné, Britové naopak pokračovali ve svém ječení. Když začalo pálit slunce a zvedla se i poslední ranní mlha, dostal Cunedda žízeň, unavovalo ho dál stát a byl vzteklý kvůli nepohodlnému brnění, které ho tížilo. Přál si, aby to už nějak skončilo, ať to bude jakkoli – chtěl, aby se něco stalo, cokoli – a zdálo se mu, že napětí roste k neudržení.

Náhle se od britské linie oddělil jeden muž, který s vyvalenýma očima mával blyštícím se mečem a vyl. Cunedda vůbec netušil, kdo ten člověk je a proč to udělal, ale jeho čin stačil k tomu, aby nečinné čekání skončilo. Stačil okamžik a povyk se změnil v neuvěřitelný řev, tak pronikavý, že Cunedda dokázal stěží myslet. Všude kolem něj se valily davy mužů, kteří klepali meči o kopí. Cunedda váhal, ale rána do zad ho poslala za ostatními.

Celá britská linie se vrhla kupředu jako jeden muž, aniž by kdokoli dal rozkaz.

Dav Cuneddu nesl k nejbližšímu vrcholku, kde čekala římská kohorta. Ale Římané neustoupili ani o krok. Legionáři v první řadě drželi své štíty zaražené do země, takže vytvořili stěnu, z níž trčela kopí s kovovými hroty na dřevěných násadách. Stáli tak tiše, že to bylo, jako když Cuneddu někdo tlačí na kamennou zeď.

Než se dostal ke štítům, zadula trubka, Římané zvedli své oštěpy a vrhli je do vzduchu.

Nebe zčernalo tisícem letících oštěpů a Britové zaváhali. Ti vepředu začali rychle ustupovat, zvedli své štíty, ti, kteří se hnali vzadu, však do nich narazili a masa válečníků se změnila v přetlačující se dav. Cunedda byl nyní tak těsně obklopen těly, že se nemohl ani nadechnout a ztratil půdu pod nohama. Náhlost, s jakou přišly tyto události po tolika hodinách nehybnosti, ho ochromila.

Pak první oštěpy dopadly. Ani ne krok od Cuneddy jeden z nich přišpendlil k zemi muže, který se začal svíjet, vyl a z proraženého hrudního koše mu přitom vybublávala růžová zpěněná tekutina. Přiletěly další oštěpy a probodávaly lebky, údy a hrudníky. Bojové výkřiky se nyní mísily se zoufalým křikem raněných a masa Britů, která ještě před okamžikem běsnila, začala propadat panice. Ale nebylo kam se uchýlit, nebylo kam utéci, nedalo se dokonce ani jít dopředu. A oštěpy stále dopadaly.

Cunedda s ohromným úsilím dokázal zvednout svůj štít nad hlavu – a právě v okamžiku, kdy to udělal, prorazil hrot z tvrzeného kovu jeho štepící se dřevo a zastavil se těsně před Cuneddovým pravým okem. On ale žil a dýchal. Štít s uvízlým oštěpem byl však téměř nepoužitelný. Cunedda navíc zjistil, že oštěp se v něm ohnul. Hrot byl k násadě připojen nějakým měkkým kovem a oštěp se proto nedal ani uchopit, natož aby se dal ze štítu vytáhnout.

Jak Cunedda bojoval s oštěpem, všiml si, že podobné potíže mají mnozí další. Země byla náhle pokryta jakýmsi plotem ze štítů, z nichž čouhaly zahnuté oštěpy a tak se propletly, že nebylo možné pohnout se jakýmkoli směrem. Cunedda pochopil, že oštěpy se *měly* ohnout, i když nikoho nezabily. Byl zděšen touto mazaností. Od okamžiku, kdy začal útok, patřil do dezorganizovaného davu, který nyní zakopával, padal a ti, kdo se mohli ještě pohybovat, spolu bojovali o možnost se nadechnout a o trochu prostoru.

Ozvalo se bubnování a Cunedda se podíval dopředu. Římané se konečně pohnuli. Rovná stěna tvořená štíty vojáků v první řadě se otevřela a kohorta se rozdělila do klínovitých formací, které začaly postupovat po svahu dolů. Římané měli krátké masivně vyhlížející meče s těžkými jílcí, jimiž při pochodu bubnovali na své štíty. A v posledním okamžiku před útokem se rozběhli.

Když udeřili, masa Britů couvla, jako kdyby dostala ránu kladivem. Římané zpoza svých štítů bodali nepřátele do tváře a sekali po jejich hlavách a krcích. Rány dopadaly s čvachtavým, mlaskavým zvukem. Cunedda viděl bojovníka s obličejem roztátým od obočí až po horní čelist, jiného s rozpáraným břichem, z něhož vyhržávaly na zem šedavě zbarvené vnitřnosti. Další muž měl prakticky uťatou dolní čelist, která téměř komicky visela na kousku chrupavky, ale on v boji pokračoval. Ať se Cunedda podíval kamkoli, všude viděl jen hrůzné věci. A všude také stříkala neuvěřitelně červená krev. Vytí a kvílení se nyní intenzivně ozývalo z jednoho místa, protože muži z první linie britského vojska, sevření z jedné strany štíty Římanů a z druhé vlastními spolubojovníky, začali masově umírat. Vzduch naplnil puch moči, výkalů a krve.

Cunedda netušil, že to bude probíhat takto. Byl ochromený, ale přesto se pokusil postoupit kupředu. Zahodil proražený štít s trčícím oštěpem, třebaže věděl, že se nemá nyní čím krýt. Ale byl stále tísněn davem tak, že nemohl dokonce ani zvednout ruce.

A Římané nepovolovali. Cunedda jasně viděl, jak se opírají do svých štítů, a zatlačují tak Brity dozadu i ve chvíli, kdy se ohánějí svými krátkými meči. Na muže v brnění se pohybovali s pozoruhodnou pružností a nakláněli se přitom, jak se věnovali své řezničině a sekali do stěny britského masa před sebou. Jejich brnění netvořily totiž drátěné košile nebo pevné pláty, ale soustava překrývajících se kovových pásků nějak spojených tak, aby se v něm vojáci mohli snadno ohýbat. Legionáři prováděli svou práci efektivně, bez humoru nebo radosti, a dokonce i bez velkého zájmu.

Římané v první řadě brzy pronikli tak hluboko do davu Britů, že byli od Cuneddy jen pár kroků, a dál pokračovali v masakrování nepřátele. Bude to bídná smrt, pomyslel si Cunedda. Jako kdyby byl nějaké zvíře uvězněné v kleci, které čeká na řezníkův nůž. Zaplavil ho pocit zmaru, jenž byl silnější než strach. Jestliže ale musí zemřít, zasadí ránu alespoň jako první. Snažil se udržet rovnováhu, protože země pod jeho chodidly začínala být kluzká krví, a opět se pokusil zvednout meč.

Pak ho do týla udeřilo něco těžkého a tvrdého. Mocná ruka sevřela jeho krk a vlekla ho dozadu. Oči mu zalila krev a potom už o sobě nevěděl.

XV

Nectovelinovi se nějak podařilo odvléci Cuneddu z bojové vřavy. Donesl ho do přístřešku z kousků dřeva na jedné vyvýšenině neobsazené Římány.

Nectovelin se nakláněl nad Cuneddou. „Nechci slyšet ani slovo o tom, jak jsi byl zneuctěn tím, že ti nebylo umožněno zemřít. Jsi dost chytrý na to, abys věděl, že zemřít zbytečně není žádná čest. A ta smrt by byla zbytečná, že ano?“

Cunedda se snažil posadit. Byli ve stínu stromů, v chladivé zeleni. V hlavě mu pulzovala bolest; od Nectovelina se dověděl, že ho zezadu do hlavy nechtěně praštil jeho vlastní spolubojovník. Byl zbrotěn krví, ale z valné většiny cizí.

Ryk bitvy neustával a vzduch byl naplněn puchem výkalů a smrti. Cunedda se doškrábal k okraji mlází a civěl dolů.

Z vyvýšeniny mohl vidět stav římské armády. Římské jednotky si stále zachovávaly podobu kompaktních čtverců, červených, černých a stříbrných. Bylo jich deset, čtyři v první linii bojovaly s Brity, za nimi v rezervě stálo šest kohort rozdělených do dvou řad po třech. Kus za nimi bylo podobným způsobem rozmístěno dalších deset kohort. Stranou od těchto nehybných legionářů stojících ve vyrovnaných čtvercových útvech čekaly menší pěší a jízdní jednotky. Cunedda věděl, že to jsou podpůrné oddíly – jízda, lučištníci či ženisté. Zůstávaly na svém místě, protože jich nebylo ještě potřeba.

Beztvarý dav Britů oproti tomu připomínal příboj bijící o stěnu. A kdykoli britská vlna narazila do masivního římského bloku, objevila se jasně červená krvavá pěna.

Nectovelin, který byl u něj, ukázal: „Podívej se tamhle.“

Cunedda rozeznal na západě další římské jednotky pochodující stále stejným tempem k místu bitvy.

„Počítal jsem ty kohorty,“ řekl Nectovelin chmurně. „Mám za to, že dnes proti nám stojí tři římské legie. Každá po deseti kohortách, vidíš? Už jsme si vylámali zuby na dvou z nich. A teď přichází třetí, aby s námi udělala rychlý konec.“

„Jako dlouho jsem byl mimo?“

„Chvilku. Nijak dlouho,“ řekl Nectovelin.

Cunedda rychle pohlédl na nebe a viděl, že slunce je skoro stále v tom místě, na němž bylo na začátku útoku. „A přesto je bitva už ztracena.“

„Ale ještě se bude dlouho zabíjet. Ve skutečnosti jsme však bitvu ztratili v okamžiku, kdy jsme zaútočili. Podívej.“ Ukázal k týlu britských sil, kde ti, kdo se neúčastnili boje, ženy, děti a obchodníci, spěšně balili věci a prchali. „Půjde po nich římská jízda, ale ženy i děti by se měly dostat pryč. Agrippina má šanci.“ Nectovelin se smutně usmál. „Nikdy jsem si nemyslel, že by římská jízda za něco stála.“

„A co princové?“

„Kdo ví?“

„Nectoveline, v centru bitvy – jak Římané zabíjeli – oni ani na okamžik nezpomalili.“

„To je způsob, jak zabíjejí civilizovaní muži,“ odpověděl Nectovelin. „Je to řemeslo. Zabíjejí, jako když vyrábějí hrnce. Nechat muže, aby mohl znovu bojovat, je pro ně marnění práce.“

„Proč jsi mne odtamtud vytáhl?“

„Protože, u Coventininy plandavé pochvy, dnešek je sice ztracen, Cuneddo, ale válka je dlouhá. Najdeme Agrippinu a znovu to promyslíme.“

Nechali pomalu končící bitvu za sebou a odplížili se pryč.

XVI

Agrippina se probudila, protože jí Cunedda třásl ramenem.

„Pino! Tohle musíš vidět.“

Agrippina se neochotně převrátila na záda. Byla přikrytá jen tenkou vlněnou pokrývkou, přesto měla rozpálené tělo. Cítila se otupělá, hrdlo měla vyschlé a močový měchýř plný. Ve vzduchu stále visel kouř z nočního ohně, ale otvory v kónické doškové střeše proudilo dovnitř jasné svědo. Čas už velmi pokročil. Spala příliš dlouho a věděla, že ji bude neustále bolet hlava. Přesto se jí nechtělo vstávat do dalšího děsivého dne v poraženém Camulodunu.

Kromě ní a Cuneddy v domě nikdo nebyl. Jeho rodina prchla na sever z dosahu postupujících Římanů. Ale Cunedda zůstal a teď klečel vedle ní. Agrippina natáhla ruku, aby ho pohladila po tváři. Nechával si růst vousy. Vzhledem k tomu, že Římané byli tak blízko, neodvážil se dopřát si takovou středomořskou módu jako holení. Catavellaunové nesli porážku těžce a začali se mezi sebou svářit. Ten řídký vous mu vůbec neslušel, ale jí se líbilo, jak zachovává jeho tělesný pach.

Už do sebe nebyli zamilovaní, to skončilo oním hrozným okamžikem na pláži. Zůstal však něžný vztah a uklidnění.

„Pojď zpátky do postele,“ řekla stále ospale.

„Nemůžeme strávit celý život v posteli, Pino. Kromě toho má Nectovelin něco, co musíš vidět.“ Z očí mu svítila zvědavost. I po strašném šoku ze ztracené bitvy se příliš zajímal o svět, než aby si dokázal jen tak lehnout a zemřít.

Když to bylo tak, proč ona neměla stejné myšlenky? Hořkost ji pálila v nitru jako právě vykovaná, ještě rozžhavená čepel. Jeden Říman, muž jménem Marcus Allius, zabil jejího bratra jen tak, z čisté arogance. Ale Římané byli jednoduše příliš mocní. Bylo to, jako by

Mandubracia srazil blesk; jaký smysl mělo tasit meč proti bouřkovému mračnu? A jaký smysl měl hněv?

Ztratila naději. Přesto jí bilo srdce a fungovaly plíce. Byla stále naživu. A byl tu drahý Cunedda.

Vzdychla, s potížemi se přetočila a posadila se. „Dej mi chvilíčku.“

Uličnický ji pozoroval. „Chceš nějak pomoci?“

„Jen v případě, že mi chceš přidržet nočník,“ odfrkla nazlobeně.

Prohrabala se svým šatníkem, až našla volnou tuniku, která páchla jen trochu. Pak si místo česání jen prohrábla prsty špinavé vlasy a rukou si otřela tvář. Přitom ucítila, jak jí páchne z úst. Opravdu by si měla sehnat kousek vrbové kůry, aby si mohla vyčistit zuby. Neměla představu, jak vypadá, a také se o to nijak nestarala. Po bitvě rozbila všechna zrcadla a jejich střepy darovala řece. Na zrcadla a další římskou módu nebyl čas.

Vyšla z domu. Už se blížilo poledne, soudě podle polohy slunce. Bylo horké, únavné léto, a třebaže už měl brzy nastat podzim, vedro stále přetrvávalo.

Šla s Cuneddou přes Camulodunum. V městě panoval velký ruch. Lidé byli v pohybu, uličkami jezdily vozíky, všude se motaly jako vždy děti a zvířata a z komínů kováren stoupal kouř. I na tržišti bylo plno; lidé čile obchodovali a směňovali – malé prase za nový srp, koš jahod za obarvenou vlněnou přikrývku. Tato činnost neměla nic společného s Římany, řídila se ročními obdobími. Bylo to město zemědělců a slunce i měsíc obíhaly po nebi trpělivě v tradičním cyklu bez ohledu na jakkoli velké události v lidském světě. Brzy měl nastat čas sklizně.

Přesto se něco změnilo. Lidé si hleděli své práce, ale bez jakéhokoli nadšení. Jen pár z nich se odvážilo nosit zbraň; Cunedda mezi nimi nebyl. Bitva změnila demografické poměry. V ulicích bylo mnohem méně mladých mužů než na začátku léta. A přibyli zranění, někteří s amputovanými údý, a byly mezi nimi i ženy. Pár bezmocných lidí, kteří už nemohli pracovat vůbec, leželo ve stínu s dřevěnými poháry nebo miskami vedle sebe. V Camulodunu však nikdo netrpěl hladem; když člověka nedokázala už uživit jeho rodina, postarala se o něj obec.

Tak tomu bylo od katastrofální porážky na řece. Od té už uplynulo čtyřicet dní. Lidé celé ty dny čekali v napětí, kdy přijde rána z milosti, zatímco se krajina dusila ve vlhkém vedru.

A Římané celou dobu jen seděli ve svém táboře, který ležel pouhého půl dne jízdy od Camuloduna.

Všichni čekali, že římské legie jednoduše napochodují přímo do města. Kdo by je mohl zastavit? Lidé ve městě si šeptali o tom, že Římané páchali v Galii a Germánii zvěrstva, vypalovali města, párali dětem břicha a znásilňovali ženy – a taky muže, jak říkaly zvěsti o těchto dekadentních Římanech. Římané určitě mohli chtít učinit z Camuloduna – pravděpodobně centra největšího odporu v celé Británii – varovný příklad pro všechny. Římští vojáci občas dokonce do města zajeli, jako by vykonávali inspekci svého majetku. Jejich latina zněla drsně a cize, jejich drzost byla pokořující.

Přesto stále nepřistoupili k akci a s uplývajícími dny lidé snášeli napětí vyplývající z nejistoty, co bude dál, se stále většími potížemi.

Agrippina a Cunedda došli k Braintinu domu a vrazili dovnitř. Braint doma nebyla, našli tam však Nectovelina, který se probíral hromadou brnění a zbraní.

Vevnitř bylo takové horko, že se Nectovelin svlékl do pasu. Jeho tunika a plášť ležely u zdi za ním. Agrippina si okamžitě všimla malého koženého pouzdra mezi jeho svršky. Podobalo se složkám na dokumenty, jaké viděla v Galii, kde je nosili právníci nebo lichváři. Napadlo ji, že brigantský válečník jako Nectovelin v něm může nosit pouze jediný typ dokumentu.

Cunedda ji sem přivedl, aby jí ukázal ty zbraně, protože většina z nich byla římská. „Podařilo se nám ukrást všechny tyto věci z hromady před jejich pevností. Římané se potom, co nás zahnali na útěk, vydali na bitevní pole. Svlékli těla svých padlých a teprve pak je odvezli.“

„Vzali výzbroj svých mrtvých, aby ji opravili a znovu použili. Jsou opravdu spoříví, tihle Římané,“ zavrčel Nectovelin.

„Podívej, Agrippino,“ řekl Cunedda a zvedl tvarované železné pásy.

„Legionářské brnění,“ vyštěkl Nectovelin. „Říkají těmto plátům *lorica segmentata*. Je to nejpokročilejší brnění, jaké existuje – dvakrát lepší než drátěná košile a o polovinu lehčí.“

„Podívej, je to tvarované podle těla,“ řekl Cunedda. „Tyhle segmenty jdou přes hrud', tyhle přes ramena a tyhle zase přes horní část zad.“ Brnění bylo poškozené a zčásti zakrvácené, ale Cunedda byl schopen Agrippině ukázat, jak legionář spojuje kovovými háčky tyto pásy k sobě, aby vznikl pružný kryt těla. „Můžeš se klidně sehnout a očistit si prsty u nohou, i když ho máš na sobě. Ani jejich štíty nejsou obyčejné.“ Sebral fragment rozbitého římského štítu, který měl, když byl vcelku, vypouklý tvar. V místech, kde praskl, viděla Agrippina tenké vrstvy dřeva. „Vidíš? Vezmou dřevěné desky, ohnou je a pak je slepí dohromady. A nejen to, pokládají je na sebe tak, aby se jejich vlákno křížilo. Výsledný štít je pak pevnější.“

„Možná silnější,“ řekl Nectovelin, „ale majiteli tohoto štítu to na bitevním poli nakonec nepomohlo.“

„Jsou nějaké zprávy o Caratacovi?“ zeptala se Agrippina.

„Jen to, že stále utíká na západ,“ odpověděl Nectovelin. „Říká se, že chce najít útočiště u Silurů, nebo dokonce u Ordoviků.“

„Bojovali by cizinci ze západu za neúspěšného prince z východu?“ zeptala se Agrippina.

„Je to možné,“ odsekl Nectovelin. „Caratacus se alespoň Římanům postavil. Alespoň se hned nevzdal. Lidé to, myslím, obdivují.“

„A jeho bratr...,“ zapátral Cunedda.

„Pokud víme, Togodumnus je mrtvý,“ řekl Nectovelin. „I když v té bitvě byl takový zmatek, že je těžko tvrdit, že to tak opravdu je. Říká se, že Římané vystavili jeho hlavu.“ Nectovelin jen zakroutil hlavou. „Neměl se k bohům řeky obrátit zády.“

Do domu se vřítla Braint obtěžkána dvěma mrtvými kuřaty, kterým plandaly hlavičky na zlomených krcích. Hodila je k ohništi a plácala se po hřbetech rukou, aby je očistila od krve a peří. „Stále si hrajete na vojáčky? Podívej se na ty muže, Agrippino, probírají se brněním po mrtvých Římanech, zatímco my se staráme, aby neumřeli hladu. Možná bude třeba, aby se do legionářů pustila nějaká žena. Pak poznají opravdový boj – co? A pokud jde o Togodumna, kdyby

byl naživu, už bychom to dávno věděli, protože bychom slyšeli, jak zbaběle peláší pryč za svým bratrem. Kněží vzali taky roha – legrace, co!“

V Cuneddovi bylo dost z válečníka, aby ho tyto řeči dopálily. „To neberu, Braint. Kněží mohou pomoci Caratacovi na západě vybudovat koalici z tamních kmenů. Tady by k ničemu nebyli – ve skutečnosti by tu šli jen na porážku, protože Římané druidy nenávidí. A co se týče Carataca a jeho bratra, princové se v poli bili statečně. Statečněji než ti Římané, kteří tam jen stáli a nechali nás, ať na ně zaútočíme.“

Nectovelin zavrtěl hlavou. „Ty jsi stále nezmoudřel. Nechápeš, že ten, kdo udrží po útoku nepřítele svou pozici až do toho správného okamžiku, kdy zahájí protiúder, je statečnější?“

Cunedda se naježil. „Nectoveline, já vím, že jsi mi zachránil život. A možná si myslíš, že jsi něco víc kvůli tomu slavnému proroctví, které nikdo nikdy neviděl. Ale přes veškerou tvou srdnatost jsi jen člověk jako my všichni ostatní.“

Nectovelin na něj upřeně hleděl jako nějaký vlk, který zvažuje, zda má mláděti uštedřit lekci. Ale vhodný okamžik minul a Nectovelin se odvrátil.

Zmínka o proroctví připomněla Agrippině Nectovelinův plášť a koženou schránku na dokumenty, která zpod něj vyčnívala. Probudila se v ní zvědavost, což byl pro ni v těchto těžkých časech nový pocit. Zvenku se ozval nějaký hluk a pak slabé zahlaholení trubky.

„Co se to tam venku děje?“ zeptal se Cunedda.

„Další Římané ve městě,“ řekla Braint. „Chodí si po něm, jako kdyby jim patřilo – a samozřejmě to tak skoro je.“

„Pojďme se podívat, co mají za lubem,“ navrhl Cunedda.

„Beze mě. Na jedno léto jsem už viděl Římanů až dost,“ odmítl Nectovelin.

Braint vstala. „Když tu chceš zůstat, ty bídný starče, můžeš pro jednou udělat něco užitečného a oškubat ty ptáky.“ A kopl do kuřat na zemi tak, že dopadla u Nectovelinových nohou.

„Dobře, dobře,“ vrčel Nectovelin. Sehnul se, aby kuřata sebral. Byl několik kroků od svých šatů a stál k nim zády.

Té příležitosti se nedalo nevyužít. Když Agrippina šla ke Cuneddovi, otřela se o Nectovelinovy šaty, vzala kožené pouzdro a vsunula si ho do záhybu své tuniky.

„Pino?“ zvolal Cunedda.

„Vždyť už jdu.“

XVII

Vespasianus a Narcissus vkračeli do centra Camuloduna – pokud se o nějakém středu dalo vůbec mluvit, protože se zdálo, že toto hnojiště, skládající se z nakupeniny kulatých domů, nemá na rozdíl od té byt' nejubožejší římské osady žádné centrum. Všechno – domy, žumpy, sýpky a ohrady pro zvířata, svatyně s hřbitovy, hrnčířské dílny a kovárny – tu stálo pohromadě bez jakéhokoli plánu. Bylo to jako jít neuspořádaným dvorem nějaké farmy. A přesto tu byl i průmysl. Narcissus, který zvědavě nahlížel do domů, viděl muže u hrnčířského kruhu, ženu pracující u stavu se závažími a vřeteny z kostí a hlíny.

Vespasianus oblečený do svého brnění se zlatým vykládáním krácel se smělostí hodnou dobytelského římského generála. Ale Narcissovým jediným brněním byla jeho druhá nejlepší tóga. Vespasianus možná byl tak neohrožený, jak se tvářil, Narcissus se ale klepal strachy navzdory tomu, že je chránila živá stěna tvořená tuctem mohutných legionářů. Přese všechnu neurvalost jejich ochranky platilo, že krácejí hlavním městem barbarského národa, o kterém se dalo jen těžko říci, že byl podroben.

Vespasianus cítil jeho nervozitu. „Samozřejmě je to mírně riskantní, sekretáři. Ale jde jen a pouze o symboliku. My dva tu kráčíme, aniž by nám někdo bránil, jdeme si, kam chceme, a přitom nás chrání jen pár mužů – to bude mít na ty bídné Brity stejný dopad jako další prohraná bitva. A když už mluvíme o těch bídných Britech...“ Poklepal na rameno Marca Allia. „Decurione, pošli pár mužů, aby sehnali pár rekrutů pro divadelní bitvu, která se bude dělat pro císaře.“

Allius přikývl a promluvil se svými muži. Tři z nich se oddělili od skupiny a vydali se do města. Přitom si pečlivě prohlíželi vzdorovitě, nervózní obyvatele.

„Symbolismus, jistě,“ řekl Narcissus suše. „To nás přivádí k té záležitosti s císařem. Nyní odpočívá s Aulem Plautiem u Tamesis. Za dva dny bude tady.“

„Potom musíme být připraveni,“ zamumlal Vespasianus. „Doufám, že ho Plautius příliš neunaví.“

„To pochybuji. Ale pokud znám císaře, bude dostatečně všímavý, aby pochopil širší význam místa svého pobytu. Tamesis odvodňuje jihovýchodní část ostrova a je tedy jisté, že se v budoucnosti stane klíčovou obchodní a dopravní tepnou. Místní této možnosti zatím využívali málo.“

„Ve skutečnosti je u té řeky malá osada,“ upozornil Vespasianus. „Říká se, že je to v místě, kde Caesar Tamesis překročil. Proto tam Plautius rozbil svůj tábor. Je to opravdu okouzlující kout. Jsou tam rybáři, kteří loví na řece z malých kulatých člunů vyrobených z proutí. Místo je zasvěceno místnímu říčnímu bohu Ludovi.“

Narcissus se rozesmál. „*Lud!* To zní, jako když nějaká říční bestie vychrchlává rybí kost. Takže v budoucnosti pojmenují tito rybáři největší město svého ostrova po tomto mokrém bohovi? ...“

Narcissus přijel do Camuloduna, aby připravil slavnostní Claudiův příjezd. Invazi mohl vést Plautius, ale vítězem mohl být jen Claudius. Plautius proto loajálně zastavil postup, aby počkal na císaře.

Claudius a jeho doprovod se chystali na cestu už před vyloďením prvního římského vojáka. Za logistické úkoly spojené s touto cestou byl odpovědný hlavně Narcissus, který si rád stěžoval Vespasianovi, že to je jako zahájit další invazi. Tento císař byl na rozdíl od svých dvou předchůdců prost jakékoli afektovanosti, obžerství, zhýralosti a lenosti; luxusem pro něj bylo, když mohl zůstat sám ve své knihovně. Ale nesmělo se stát, aby císař cestoval bez určitého majestátu. Pak tu byl problém s těmi obrovskými (a obrovsky drahými) exotickými zvířaty z Afriky, které si Claudius za každou cenu chtěl vzít s sebou na svou výpravu do Británie. To vše organizoval Narcissus: najímal speciální lodě, zajišťoval ubytování, dával dohromady malou armádu služebníků a řemeslníků. Náklady na většinu z toho museli uhradit bezmocní provinciálové na cestě.

Claudius nakonec předal kontrolu nad Římem svému kolegovi konzulovi Luciu Vitelliovi a vydal se na cestu. Spolu s ním cestovala část pretoriánské gardy a určitý počet vysoce postavených Římanů. Mezi nimi byli přátelé a poradci, které císař chtěl mít kolem sebe – a především nepřátelé, nad nimiž potřeboval mít stálý dohled. Claudius a jeho doprovod nejprve pluli dolů po řece Tibeře do Ostie, tam přestoupili na námořní loď a pluli podél pobřeží do Massilie. Pak se vydali přes Galii, kterou překonávali po souši nebo v člunech po řekách. Narcissus byl prostřednictvím vojenských depeší průběžně informován o tom, jak císařská karavana postupuje. Tímto způsobem se také dověděl, že málem ztroskotala, ještě než doplula do Massilie.

Plautius mezitím neseděl se založenýma rukama. Byl to chytrý vojevůdce, který se postaral, aby císař mohl oslavit své osobní vítězství, ale nic víc. Proto stranou od Camuloduna tažení pokračovalo a římsí vojáci se tlačili stále hlouběji do vnitrozemí. Vespasianus sám postupoval na západ s podporou flotily, která za ním plula podél pobřeží. Legát byl ale povolán zpět, aby se účastnil oslav.

A nyní přišel čas udělat závěrečné přípravy pro Claudiovo vítězství.

„Bude okamžitě potřebovat nějaký audienční sál,“ řekl Narcissus. „Máme tu zástup místních vládců, kteří sem přišli, aby mu složili slib poslušnosti. Poslední sčítání říká, že jich je jedenáct.“

„Moji vojáci jsou dobří inženýři,“ řekl Vespasianus úlisně. „Už nyní připravujeme odpovídající obydlí; s dostatečným počtem mužů ho můžeme postavit během jednoho dne. Ale nesmí být postaveno před jeho příjezdem...“

„To rozhodně ne! Nemůžete postavit audienční sál ve městě, které jste ještě nedobyli; tím by se z celé věci stala šaškárna.“

Blížili se k největší z domorodých staveb z hlíny a bláta podobné kravinci. „Myslel jsem, že možná tohle,“ řekl Vespasianus.

Narcissus byl v šoku. „Ty očekáváš, že by se nějaký císař abytoval v tomhle hnojišti?“

„Sekretáři, to byl, no, ‚palác‘ velkého krále Cunobelina a jeho synů, kteří vládli po něm. Takhle se tu žije.“

„Nu, žádný Říman by v tom nežil – nebo Řek, když už jsme u toho. Jestliže je to opravdu Cunobelinův dům, musíme být samozřejmě blízko tohoto kopce hnoje, ale já v něm Claudia neubytuji.“ Narcissus obcházel tu velkou stavbu, až dorazil k menšímu stavení, jevícímu se středomořským očím tradičněji. Byl to dřevěný dům s nízkou střechou a pravouhlým půdorysem. „A co tohle?“

Jeden z vojáků si odkašlal a díval se stranou; zdálo se, že se snaží nerozesmát.

„Sekretáři, to je zřejmě stodola. Nebo sýpka. Nemůžeš dát císaře do nějaké sýpky.“

Tím se dotkl Narcissovy hrdosti. „Dobrý čtvercový půdorys bude mnohem více vyhovovat císařovu vkusu. Už jsem se rozhodl. Dej to uklidit, legáte.“

Vespasianus se uklonil, aniž by dal na sobě něco znát. „Jak si přeješ. Hleďme, tady je Marcus Allius s těmi rekruty.“

Trojice vojáků se vrátila s asi dvaceti domorodci. Všechno to byli muži a žádnému nebylo více než čtyřicet. Klidně mohli ty tři legionáře přemoci, ale přišli flegmaticky jako stádo ovcí. Za nimi šli další obyvatelé města, aby přihlíželi představení.

Stačilo, aby Allius vyštěkl pár slov v místní řeči a aby se zablýskla ocel meče, a muži se brzy seřadili do nerovné linie. Vespasianus kráčel podél této řady ve svém zářícím brnění a v kontrastu s těmito ušmudlanými domorodci vypadal ještě nádherněji. „U Jupitera, to je ubohá cháska. Živení jsou opravdu dobře, ale mají nohy do X, k tomu panděra a ochablé obličej.“

„Koukají jako dobytek. Nevědí, zda se nás bát nebo žadonit o dárky.“

„Nu, budeme se muset s nimi spokojit,“ řekl Vespasianus. „Můžeme jim přes noc dát nějaký základní výcvik, udělat z nich zdánlivou jednotku. Na to, aby měli císařovi kronikáři o čem psát, to bude stačit. Marcu Allie, znáš tu jejich hatmatilku tak dobře, abys jim vysvětlil, co se po nich požaduje? Dostanou za svou účast zapláceno, ale jen když budou přijatelně bojovat. Pokusíme se to udělat tak, aby zranění bylo co nejméně, a zabito jich bude jen pár.“

„Řekni jim, aby si namalovali obličej,“ vyštěkl Narcissus.

Vespasianus našpulil rty. „Neviděli jsme na bitevním poli žádné namalované obličej, sekretáři.“

„Caesar hlásil, že viděl namalované tváře, tak je taky budeme mít. Modré, mohu-li žádat.“ Narcissus přemýšlející nyní jen o podrobnostech podívané spojené s příjezdem vítězného císaře, byl nespokojen se shromážděnými exempláři, které měl před sebou. „Na bitevním poli byly i ženy, že ano?“ Směle se vydal k jedné skupince lidí, v níž byli dívka s blondatými vlasy, která mohla být přitažlivá, pokud by ovšem byla čistá, tmavovlasý, vzdorovitě se tvářící mladík s řídkým vousem a mohutná žena, manželka nějakého rolníka, které mohlo být asi čtyřicet a jež měla na tváři jizvu, zřejmě po nějaké řezné ráně. „Tahle například. No, ty. Jak se jmenuješ?“

Allius spěšně jeho otázku přeložil. Žena odpověděla: „Braint.“

Narcissus ustoupil, protože měla ve tváři nesmírně nepřátelský výraz, ale trval na svém. „Zdá se mi, že je dostatečně divoká. Decurione, vysvětli jí, co se od ní chce. A najdi pár podobných. Ano?“ Prohlédl si ženu od hlavy až k patě. „Řekni jí také, že jí musí při představení koukat bradavky. Pro kronikáře to bude hezký detail.“

Pak šel od té ženy pryč. Ale s každým krokem, který udělal, ho více a více pátil prostor mezi lopatkami, jako kdyby Braintin pohled byl dýkou, která se mu tam zabodávala.

XVIII

Všichni sledovali, jak si Camulodunem vykračují Římané. Agrippina, schovaná za širokými Braintinými zády, mohla proto zkoumat kožené pouzdro na dokumenty, aniž by se musela obávat, že ji někdo uvidí.

Nectovelin je celý život nosil na hrudi, proto bylo ošoupané a odřené a páchlo jeho potem a krví. Uvnitř byl pouze jeden pečlivě složený, lacině vyhlížející pergamen zažloutlý věkem. Byla na něm zlomená pečeť. Text napsaný hezkým rukopisem sestával, jak rychle spočetla, z pouhých šestnácti latinských vět. Mohl to být rukopis jejího děda Cunovice, byla to jeho pečeť?

Horečnatě četla první věty:

Ach dítě! Jsi vetkáno v plátno tkané časem, a přesto ses narodilo
svobodné

Pojď a nech mne, ať ti zazpívám o tom, co je a co bude,
O veškerém lidstvu a o všech bozích a o třech mocných císařích.
Přijede muž s germánským jménem a skleněnýma očima
A bude sedlat koně velké jako domy se zuby jako šavle.

Pokud ta slova vyřkl nějaký bůh, pak byl vzdělaný a měl elegantní styl. Agrippina si kladla otázku, zda ten transkript obsahuje více informací, než se při prvním přečtení zdá. Římané byli známí tím, že si s velkou zálibou hrají se slovy – že vytvářejí různé akrostichy a skryté významy.

Ale tyto verše byly hutné. Po úvodu a zmínce o „třech císařích“ následovala slova o nějakém císaři, který si říkal Germán, měl však nějaké záhadné „skleněné oči“. Jediná další konkrétní informace o nějakých exotických zvířatech ji zmátla ještě více. Mohou mít tyto nejasné narážky nějakou souvislost s invází? K čemu by koneckonců

bylo nějaké proroctví, kdyby *nemluvílo* o nějaké kalamitě, jako je tato? Pokud je to ale tak, co ta slova znamenají?

Agrippina rychle četla dál. Další verše pojednávaly o nějaké „kamenné oprátce“ – co to má být, snad nějaký velký stavební projekt? – a o tom, že v Brigantii bude na trůn dosazen nějaký císař. Jak by se to mohlo vůbec stát? Posledních pár veršů bylo těžkopádných – zdálo se spíše, že jde o překlad z nějakého jiného jazyka – a mluvilo se v nich o svobodě a štěstí. Jistě, jejich obsah byl pravdivý a nedalo se s ním polemizovat, ale jinak k ničemu nebyl. I když to zjevně byla právě ta pasáž, která tak zapůsobila na Nectovelinovu duši.

„Odvedli Braint.“ Cunedda stál vedle Agrippiny, byl napjatý a pravou rukou šátral po meči, který už ale neměl. Ta spěšně schovala dokument ve své tunice a doufala, že si ho Cunedda nevšiml. „Co se děje?“ zeptala se.

„Zdá se, že verbují válečníky. Pro nějakou podívanou pro císaře. Musí nás ponižovat? A myslím, že jsem je slyšel mluvit o Cunobelinově domě.“ Pak ukázal na sýpku. „Císař v ní má přespat, až přijede.“

Agrippině to bylo naprosto jasné. Samozřejmě že Říman bude hledat dům s pravouhlým půdorysem, protože domorodé kulaté domy odmítne jako barbarské.

Bylo těžké se koncentrovat na to, co se děje, když ji pálilo v ruce proroctví, budoucnost sama. Toužila mít čas, aby mohla rozluštit jeho hádanky.

„Představ si to,“ řekl Cunedda, „samotný císař, hlava celého impéria, tu má pobývat, jen pár kroků od místa, kde nyní stojíme. A my s tím nemůžeme nic dělat!“

„Třeba můžeme,“ odpověděla Agrippina, kterou náhle něco napadlo. Impulzem k tomu možná bylo proroctví, jež si právě přečetla. „Cuneddo, mám nápad. V té sýpce musejí být podzemní skladovací prostory.“

Cunedda se zamračil. „A?“

„Myslíš snad, že Římané o nich vědí? Možná ani nepochopili, že to stavení je sýpka. Pokud bychom tam proklouzli...“

Cunedda začínal chápat. „A pak se schovali v těch jamách. Nechali přijít císaře. A pak...”

A pak, pomyslela si Agrippina, by mohli zasadit ránu, po které by se zachvěl celý svět. Náhle jí v srdci zahořela naděje.

Zdálo se, že i Cunedda už má poprvé od bitvy zcela jasnou hlavu. „Agrippino, Braint měla pravdu. Možná že bude třeba, aby proti Římanům bojovala žena!”

Agrippina mu položila prst na rty. „Tiše. Nesmíme riskovat, že nás někdo uslyší. Pojdme najít Nectovelina. Potřebujeme jeho pomoc.“ A ona navíc musí propašovat proroctví zpět do hromady jeho šatů dřív, než oškube ta dvě ubohá kuřata. Oba dva, rozrušení svým tajným plánem, pak běželi ruku v ruce zpátky do Braintina domu.

XIX

Pro Agrippinu, Nectovelina a Cuneddu nebylo uprostřed noci nijak těžké proklouznout do staré sýpky. Skutečně tam také byla, jak Agrippina předpokládala, v zemi vykopána jáma. Všichni tři do ní vlezli a na délku paže pod podlahou upevnili plaňky. Jakmile byli bezpečně dole, nechali Braintiny přátele vyplnit horní část toho prostoru hlínou, udusat ji a podlahu pokrýt senem.

Byla to lest, kterou by každý Catavellaun ihned prohlédl. Ale Římané ještě neprovedli inspekci vnitřku stavení, a zřejmě o catavellaunských sýpkách nic nevěděli. Dalo se tudíž hrát na to, že nebudou mít podezření, protože když nahlédli dovnitř, viděli neporušenou podlahu.

Potom už Agrippina a její společníci museli v jámě jen přečkat zbytek noci a po ní jeden celý dlouhý pozdně letní den. Podzemní prostor nebyl dostatečně hluboký, aby se v něm mohli posadit. Leželi proto s údy propletenými jako „tři panenky v odpadcích“, jak řekl Nectovelin. Po několika hodinách už byl Agrippině nepříjemný těsný kontakt i s Cuneddu.

Do jámy si s sebou vzali spoustu vody, a protože v nevětraném prostoru začalo být úmorné vedro, většinu jí vypili. Nectovelin přinesl také nočníky, aby měli do čeho močit. A vzal i nějaké jídlo – suchý chleba, který, jak řekl, není cítit, jinak by mohl nějaký natvrdlý římský voják pojmout podezření. Agrippina nechápala, jak by dokázal v takové situaci jíst. Nectovelin ale řekl, že nechce, aby jim kručelo v břiše, protože to by mohlo vytrhnout Římany z jejich letargie. Nectovelinovi břicho nekručelo, ale bylo plné nepříjemných plynů, což nijak nepřispělo k jejich pohodlí.

Mohli tam tedy jen ležet a čekat v temnotě a stále větším puchu. Čekat a přemýšlet.

Agrippina musela stále myslet na proroctví. Velmi toužila promluvit si o něm s Cuneddou a s Nectovelinem, třebaže věděla, že to není možné. Čím více však v duchu rozebírala jeho záhadné věty, tím více si kladla otázku, co by jí mohlo říci o jejich naději na vítězství – a čím více o tom přemýšlela, tím větší obavy zaplavovaly její duši. *O třech mocných císařích.*

Uprostřed dopoledne se nad nimi začaly ozývat rány, bušení, tiučení kladivy a štípání spolu s pískáním a šťavnatými latinskými, germánskými a galskými kletbami. Legionáři opravovali a zařizovali sýpku, aby byla připravena pro císaře. Agrippina ležela bez hnutí a jen se děsila, aby nezakašlala nebo nezačala kýchat. Bála se, že by se tak prozradila a že by potom do jejich díry mohl vlétnout nějaký tlustý římský voják. Pak vše víceméně ztichlo. Tento stav musel trvat až do poledne. Agrippina slyšela pouze tichý hovor, rachocení hracích kostek, smích, cinkání kameninového nádobí. Strážé hlídající sýpku si krátily čas.

Odpoledne začalo být nad nimi znovu rušno. Lidé pobíhali po sýpce, ozývaly se zlověstné zvuky mečů vytahovaných z pochvy. Pak Agrippina uslyšela křičet vojáky a dokázala porozumět jejich latinským slovům: „Císař! Už přijíždí!“

Claudius konečně dorazil se svým doprovodem z Říma až do Camuloduna. Agrippina slyšela pochodující vojáky a pozdravné volání – a potom dunivý dupot, jako kdyby do města vcházel nějaký obrovitý muž za výkřiků šokovaných Catavellaunů. Neměla nejmenší tušení, co se může dít, jen neklidně myslela na podivnou větu v proroctví zmiňující „koně velké jako domy“.

Pak se ozval nepřesvědčivý, ustrašený válečný pokřik a zvuk běžících nohou. To musela být akce „odporu“ předváděná několika desítkami Britů donucených účastnit se tohoto představení. Agrippina slyšela úder meče do štítu, rány, které možná vydávaly zabodávající se oštěpy – a co bylo zlověstné, výkřiky bolesti. Proč by římský velitel měl dodržet svůj slib, že v této hanebné hře bude zraněno jen nemnoho Britů? Agrippina si představovala Braint, která je tam venku, rozlícená, vzpurná, snad obnažená k pasu, jak nařídil ten řecký had v tóze. Ale Braint Římanům alespoň vrátí každou ránu.

Když skončila „akce odporu“, ozývalo se chvíli klapání kol, pochodování a pak proslovy a řízené provolávání slávy. Do města musel vstoupit sám císař. Některé z triumfálních proslovů byly pronášeny řečí Catavellaunů. Římané se svou typickou metodičností dohlédli, aby místní věděli naprosto přesně, co se děje, proč přišly římské legie a co budoucnost chystá obyvatelům Camuloduna.

Poté začala v sýpce narůstat aktivita. Agrippina slyšela výbuchy smíchu, cinkání talířů, jakési zurčení – zřejmě zvuk vína nalévaného do pohárů – a dupot pobíhajících lidí, zcela jistě otroků obsluhujících osazenstvo v sýpce. Císař a jeho doprovod zjevně večereli. Vůně připravovaných pokrmů pronikla i do jámy pod podlahou a Agrippina slyšela – přesně jak varoval Nectovelin – že jí kručí v prázdném břiše.

Nectovelin jí vtiskl do dlaně kousek sušeného masa. „Co říkají?“ zašeptal.

Agrippina se snažila sledovat hovor. Sama se učila latinsky jen v zapadlé provincii Galii, zatímco císař a jeho lidé byli rafinovaní a učení Římané a mluvili z jejího hlediska velmi složitě. „Těžko říci,“ přiznala. „Mluví o invazi. O Galii a Británii. Ale to je jen naoko. Římané chtějí vždy ukázat, jak jsou chytří. Rádi mluví v narážkách...“

Nectovelin si pohrdavě odfrkl. „Muž by měl říkat, co si myslí.“

„Tak se Římané nechovají.“

„Potom jsem rád, že nejsem Říman.“

Konverzace začala umlkat, ozývala se slova loučení pronášena podroušenými lidmi. Večeře byla zjevně u konce. Agrippina pak konečně identifikovala hlas samotného císaře, který mluvil potichu a občas se zakoktával. Ozývaly se úsečné odpovědi, zřejmě od otroků, a také kultivovanější hlas si silným přízvukem, který pravděpodobně patřil tomu Řekovi v tóze, jenž se den předtím procházel tak arogantně po Camulodunu.

Nakonec císař nařídil všem odejít.

Nectovelin naslouchal. Nyní se již neožývaly žádné hlasy, žádné kroky, jen slabé skřípání, které mohl vydávat hrot brku pohybující se po pergamenu nebo stylus ryjící do voskové destičky. „Ted' přichází naše šance. Budeme muset jednat rychle,“ zašeptal Nectovelin.

Agrippina cítila, jak jí buší srdce v hrudi, a sevřela jílec své dýky.
„Počítám do tří,“ sykl Nectovelin. „Jedna, dva, tři...“

XX

Agrippina se přetočila, dostala nohy pod tělo a spolu s ostatními se prudce zvedla. Dřevěné plaňky kryjící jejich dočasný hrob se rozletěly a začala se na ně sypat hlína. Pak Agrippina zjistila, že se rameny opírá do těžkého koberce. To očekávali. Nectovelin zabodl svůj meč do osnovy a táhl ho k sobě, aby v koberci prořízl co největší otvor.

Vzápětí pronikli nahoru a ocitli se v měkkém světle pochodní a olejových lamp. Agrippina zamrkala; celý den předtím strávila v naprosté tmě.

Okamžitě se zorientovala. Ze sýpky se stal palác. Jeho stěny byly spěšně nabíleny, podlahu kryl těžký, bohatě tkaný koberec. Olejové lampy osvětlovaly velké plochy. Všude stály malé stolky a ležely podušky, které používali při večeři císařovi hosté. Agrippina, která stála v jámě v podlaze, se cítila jako špinavé, páchnoucí zvíře, jež se ocitlo ve světě lidských bytostí.

Na jednom konci sýpky stál psací stůl s hromadami svitků a pergamenů. Za ním seděl jakýsi skromně vyhlížející muž v obyčejné vlněné tunice a přes rameno se díval na své narušitele. Pak pomalu vstal. Od Agrippiny ho dělilo asi třicet stop.

„Claudius,“ zařval Nectovelin a hodil po muži svůj meč.

Claudius zakolísal, ale nakonec se uhnul. Meč jen přibodl k desce několik svitků. Agrippina už věděla, že útok se nepodařil. Byla to souhra okolností, že jejich jáma se nacházela na jednom konci sýpky a Claudiův stůl na tom druhém. Díky tomu měl čas uhnout.

Nectovelin zařval vzteky, vytrhl dýku a hnal se na Claudia. Ale císař se již dostal z šoku a zavolal strážce: „*Custodiae!*“

Jako první zareagovali ti dva důležití Římané, kteří byli v Camulodunu už den předtím, onen působivý velitel a ten Řek – třebaže velitelovo brnění bylo zapnuté jen napůl a Řek byl v noční

košili. Velitel bez váhání skočil Nectovelinovi po nohou a strhl ho k zemi. Nectovelin bojoval, ale Říman byl mladší, vážil stejně a seděl mu na zádech. V mžiku se zmocnil Nectovelinovy dýky a přiložil mu ji k hrdlu.

Do místnosti vbíhali další vojáci. Agrippina neváhala, chytila toho Řeka, zkroutila mu ruku za záda a divoce ho řízla do tváře svým nožem. Řek zoufale zabečel jako vyděšená ovce.

Zdálo se, že císaři leží na srdci více Řekův osud než jeho vlastní. Udělal krok kupředu a vykřikl: „Narcisse!“

„Stůj,“ vyštěkla Agrippina latinsky. „Nech Nectovelina žít, nebo tenhle země před tvýma očima.“

Sýpka nyní plná lidí se změnila v živý obraz – všichni strnuli, císař, Agrippina s Narcissem, Nectovelin, kterému se zařezávala do krku jeho vlastní dýka, vojáci s tasenými meči, všichni se jen probodávali pohledy. Jeden voják přitom svíral Cuneddu.

Říman na podlaze vzhlédl. „Císaři,“ zasyčel, „dovol mi udělat krátký konec s touhle tlustou sviní.“

Claudius byl drobný muž středního věku. Při jediném kroku, který udělal, bylo zjevné, že kulhá. Jak se snažil zorientovat v situaci, otvíral a zavíral ústa podobně jako ryba na suchu. V Galii se šeptalo, že Claudius je fyzicky slabý a dokonce snad postižený, že to je potomek císařského rodu, jenž se nepovedl. Měl na nohou komické tlusté ponožky; možná ho trápil i krevní oběh. Ale byl císařem, a když se dostal z šoku, napřímil se a promluvil pevným hlasem. „Ať se postaví, Vespasiane.“

„Pane...“

„Postav ho! Už jsem mimo nebezpečí.“ Claudius se poté podíval na jednoho z vojáků. „Problémem mé osobní bezpečnosti se budeme zabývat později, Rufrie Pollie.“ Muž, zřejmě velitel gardy, se příkrčil. „Ale kvůli těmto odporným buranům nepřijdu o svého sekretáře. Nech ho, ať se postaví, řekl jsem.“

Římský velitel Vespasianus neochotně slezl z Nectovelinových zad. Vzal Briganta mohutnou rukou pod krkem a jedním trhnutím ho postavil na nohy. Přitom si ho stále přidržoval za paži. „Jediný pohyb, ty parchante, a proříznu ti hrdlo bez ohledu na to, co říká císař.“

Nectovelin nespouštěl oči z císaře. Agrippina dál držela nůž u krku Narcissa, toho Řeka.

Claudius udělal několik kroků kupředu, přitom napadal na jednu nohu. Bylo však zjevné, že nyní velí on. „Další válečnice. Měl jsi pravdu s tím jejich temperamentem, Narcisse. Ale tahle se přes všechnu tu špínu zdá výstavnější než ty svalnaté čarodějnice, které jsi mi dnes předváděl. Velmi přitažlivé nazrzlé vlasy...”

Narcissus ztěžka dýchal, ale zdálo se, že už se opět začíná ovládat. „Omlouvám se za svůj špatný vkus, císaři,” řekl.

„Pane, musíme to skoncovat,” vyjel Vespasianus.

„Klid, legáte, měj trpělivost. Rád bych viděl, jak se toto malé drama bude vyvíjet. Jaké obsazení – chlupatý divoch, krásná dívka a slabý jinoch, který je soudě z jeho roztoužených očí nikoli krvelačný bojovník, nýbrž zamilovaný.”

„Rozumím každému tvému slovu, Římane,” zasyčela Agrippina, rozlícená tak, že zapomínala na strach.

„Ano, ty mluvíš latinsky, není-liž pravda?” Claudius na ni upřeně hleděl a zvědavostí přitom vraštil svou drobnou tvář. „Ale máš přízvuk. Jsi Galka?”

„Jsem Brigantka.”

„Nevím, co to je Brigantka.”

„Zatím neusazená odnož Britů,” vysvětlil opatrně Narcissus.

„Byla jsem vychována v Galii,” řekla Agrippina.

„Pak musíš vědět, kdo jsem.”

„Jsi Claudius.”

Muž se usmál. „Tiberius Claudius Nero Germanicus, abychom byli přesní.”

Germanicus. *Přijede muž s germánským jménem...* Toto zjištění ji šokovalo a ruka s dýkou na Narcissově hrdle jí klesla. Vespasianus to hned zaregistroval; tvrdě ji sledoval a čekal na nějakou příležitost, která by mu umožnila po ní skočit. Dívka se znovu zkoncentrovala. „Jmenuji se Agrippina,” řekla.

Claudius tleskl. „To je dobré římské jméno! Tvoji rodiče měli zdravý instinkt, třebaže ty ho postrádáš. Jaká ironie, že tě logika tvého života měla zavést do tohoto bodu.” Pak se otočil ke Cuneddovi. „Aty?”

„Já jsem Cunedda.“ Agrippina na něj byla hrdá. Cunedda sice latinsky moc neuměl, ale mluvil pevně.

„Co říkají, Pino?“ zavrčel Nectovelin ve své rodné řeči.

Claudius se k němu se zájmem otočil. „Ach, tak váš bojový pes také mluví! Ale řekl bych, že tento chlupáč asi latinsky umět nebude. Není příliš přátelský, že?“

Vespasianus vyjel: „Císaři...“

„No tak, Vespasiane, nebuď nervózní. A ty,“ vyštěkl pak na Cuneddu, „promluv ke svému druhovi jeho vlastním hrdelním jazykem, pokud ho umíš, a přelož mu má slova.“ Na to se znovu obrátil k Agrippině. „Tak vy jste tu, abyste zabili císaře.“

„To byl náš plán.“

„A přísahám u Coventininy vytahané řiti, že když dostanu šanci, udělám to, skrčku,“ pronesl Nectovelin temně. Cunedda jeho slova překládal.

Claudius přikývl, jako kdyby to bylo jen věčné prohlášení. „Samozřejmě že uděláš. A kdo vás poslal?“

„Vy jste napadli tento ostrov. Každý Brit od Brigantů po Atrebáty je vaším nepřítelem.“

„Ale no tak! Čekáš, že tomu budu věřit?“ Claudius mluvil jako kárající rodič. „Ven s tím! Kdo vás navedl? Byl to Valerius Asiaticus? Nebo Magnus Vinicius, který měl dosednout na trůn přede mnou?“

Císař pokračoval a vyjmenovával senátory, jezdce a propuštěnce, které podezříval z kutí piklů proti němu nebo ze snah obnovit republiku.

Pak promluvil Cunedda. „Máš o nás tak nízké mínění, že podle tvého názoru potřebujeme, aby nám nějaký Říman říkal, co máme dělat? To byly naše vlastní záměry, aby se vás naše země zbavila. A i když dnes neuspějeme, Caratacus se vrátí s muži ze západu a druidem po boku a vy zaplatíte krví.“

Zdálo se, že Claudius je zmaten. „Caratacus?“ otočil se tázavě na svého sekretáře.

„Jeden z Cunobelinových synů,“ vysvětlil třesoucím se hlasem Narcissus.

„Ach, jistě, ti užiteční princové, kteří útočili na své sousedy, nahnali své konkurenty do náruče Říma a pěkně zbohatli na otrocích, které výboji získali.“

„Na otrocích?“ zamračil se Cunedda.

„Vaši princové vystupovali jako odpůrci Říma. Napadáním sousedů ale získávali stabilní přísun otroků pro trhy v Galii, kde za ně dostávali římské zlato,“ řekl chladně Vespasianus.

Claudius sledoval pozorně výraz Cuneddovy tváře. „Ty jsi rozhodně zklamán, není-liž pravda? Máte vy Britové něco proti obchodu s otroky? Byl pro tebe Caratacus hrdina? Copak nedokážete pochopit, že k invazi došlo zčásti právě kvůli otrokům, že římský trh s otroky pokřivil vaši politiku dávno předtím, než první legionář vstoupil na tuto půdu? Caratacus a jeho bratr hráli na dvě strany, chápeš? Drahý chlapče, to nebyli žádní hrdinové. Byli to pokrytci a hlupáci. A takoví muži nikdy nemohou čelit Římu.“

Nectovelin byl stejně zahanbený jako Cunedda, ale pohrdavě odsekl: „Uvidíme.“

„Jak jste vzpurní! Ale jak si můžete představovat, že byste uspěli, vy nebo ten váš Caratacus? Řím je systém, chápete, systém, který operuje v časovém horizontu, jenž je mnohem delší než život obyčejného člověka i samotného císaře. A je založen na expanzi. Ukořistěné bohatství plyne zpět, aby hradilo výdaje na armádu, která pak dobývá další území a pro Řím získává další bohatství – a kolo se točí dál a dál. Řím se vždy chystal na výpravu sem; to je osud.“ Claudiovi jiskřily oči; Agrippina si pomyslela, že je fascinován, jako kdyby šlo o nějakou intelektuální hru. „Ale císaři byli vražděni dřív a bezpochyby budou vražděni i dále. Jistě, pokud bys mne zabil, trochu by to věci zkomplikovalo. Ty sis opravdu myslel, chlupatý Brite, že na hrotu tvého meče spočívá historie?“

„Žvaníš, Římane,“ řekl Nectovelin. „Mluvíš o osudu. Ale já mám proroctví, které mi bylo dáno v okamžiku mého zrození. Proroctví o vítězství a svobodě. Proto vyhraje.“

Jenže to je omyl, pomyslela si Agrippina a srdce se jí sevřelo.

XXI

„Proroctví? Jak zajímavé. Jaké proroctví?“

Nectovelin se jen zuřivě díval.

„Prohledej ho, Vespasiane.“

Vespasianus si zavolal na pomoc jednoho strážného. Trvalo to jen okamžik a kožené pouzdro na dokumenty měl v držení Claudius.

Císař je opatrně ohmatával. Jeho tvář byla pobledlá. „Páchne, jako kdyby bylo přivázáno ke koni,“ řekl. Ale rozvázal jeho šňůrky, vytáhl pergamen a rozložil ho. Poodešel s ním k lampě, aby lépe viděl, a mžoural do něj. Pak vzal malé drátěné obroučky osazené dvěma čočkami a dal si je na oči.

Agrippina jen zalapala po dechu a myslela na další větu z proroctví – *přijede muž s germánským jménem a skleněnýma očima*. Naplňovalo se to tedy všechno?

Nectovelin se na ni podezřívavě podíval.

„Hleďme, hleďme,“ řekl Claudius. „Britské proroctví napsané latinou – a velmi dobrou latinou. Řekněte mi, jak to vzniklo.“ Když Nectovelin neodpovídal, sundal císař své „skleněné oči“ a otočil se k němu. „Chápeš přece, že ještě žijete jen díky mé zvědavosti.“

Zdálo se, že Nectovelinem cloumá vztek. Agrippina věděla, že pro něj představuje proroctví jakýsi amulet, který má magickou moc bez ohledu na obsah pergamenu. A nyní, v tomto okamžiku totálního debaklu, musel strpět, aby mu ta slova klidně předčítal nějaký cizinec, nějaký nepřítel. Přiměl se však k tomu, aby vyprávěl příběh svého zrození, to, jak jeho matka v porodních bolestech mluvila latinsky a jak její slova zapsal Agrippinin dědeček.

Claudius hleděl na Agrippinu. „Tedy rodinná záležitost. A kdy to bylo? Kolik je ti let, chlape?“

Nectovelin řekl, že viděl už čtyřicet sedm zim.

„Čtyřicet sedm, čtyřicet sedm...“ Claudius šel ke stolu a začal se prohrabávat svitky. „Něco mi to připomíná. Co jiného je spojeno s tímto datem? My Římané jsme nakloněni dobrým proroctvím, víte,“ poučoval skupinu vzbouřeneckých Britů a nervózních stráží, zatímco se klidně díval opačným směrem. „Člověk chápe jejich přitažlivost. My smrtelníci tápeme v mlze událostí, jako kdybychom měli klapky na očích. Jak úžasné by bylo spatřit na okamžik jasnou budoucnost – nebo alespoň pohledět do minulosti! My Římané máme vlastní prorocké spisy...“

Sibylské knihy darovala králi Říma jedna kouzelnice zvaná Sibyla. Tvrdila, že v těchto knihách je předpovězena celá budoucnost Říma.

„Bohužel shořely při jednom požáru, k němuž došlo před více než sto lety. Ale od zbožnění Augusta byla shromážděna sbírka nových věsteb ze svatyní po celém světě a uložena v Apolónově chrámu na Palatinu. Toto nové orákulum možná nalezne místo v té podivné knihovně – co myslíte? ... Tak tady to máme.“ Claudius vyhrabal jeden svitek, rozvinul ho na svém stole a přejížděl po něm placem. „Hm. Podle tohoto kompendia nebyl, chlupatče, rok tvého narození ničím pozoruhodný – kromě jedné věci: dalšího narození, tentokrát nějakého proroka v Judeji. Víš, Židé jsou tak popudlivý národ! Ten darebák byl ukřižován za vlády mého strýce Tiberia, jak si vzpomínám, a zcela oprávněně. Jde nepochybně pouze o shodu událostí – kdybych však byl bohem sestavujícím nějaké proroctví, nic z toho by nebylo náhodné. A cože to máme zde?“ Císař zvedl pergamen a díval se do něj skrze své čočky. „Velmi stručné, není-liž pravda?“

Agrippina bezděky řekla: „Pouze šestnáct veršů.“

Pak jen pozorovala, jak Nectovelin ztuhl. V té chvíli již věděl najisto, že se navzdory jeho výslovnému zákazu nějak k dokumentu dostala. Začala se bát, že bez ohledu na to, jak vše dopadne, nevratně poškodila svůj vztah s Nectovelinem, který byl jako její otec.

Claudius vše sledoval s maximálním zájmem; zdálo se, že ho Britové fascinují. „Šestnáct veršů, ano. Zjevně jsi to četla. Kladu si však otázku, jak dobře tomu rozumíš – jestliže ses vzdělávala pouze v Galii, pak zřejmě nijak mnoho. Je to napsáno rafinovaně. Hleďme,

je tu dokonce akrostich.“ Ukázal část pergamentu Agrippině. „Podívej, děvče, vidíš, jak začáteční písmena veršů tvoří větu? C – O – N... Možná je to klíč k celé záležitosti. Vzpomínám si, že v původních sibylských knihách byly stejné akrostichy. Fascinující spojení. Jsou tu nějaké konkrétní předpovědi, že ano? O nějakém císaři s germánským jménem... A já jsem Germanicus.“

Císař se ostře podíval na Agrippinu. „Zajímavé. Ale co má znamenat to vyjádření o kamenné oprátce kolem hrdla ostrova?“ Pak pohlédl na Vespasiana. „Má tento ostrov nějakou šíji, legáte?“

„To nikdo neví, pane.“

„Dál to pokračuje stejně, mystika a podivná vyjádření – zmatená jako u všech věštek. Předpokládám, že jinak bychom si jich tolik necenili – ach, na závěr pár řádek o svobodě, štěstí a tak dále. Jen těžkopádné veršovánky, nic víc; překvapuje mne, že ti bohové považovali za vhodné připojit tyto věty.“ Claudius se obrátil k Nectovelinovi. „Ty, chlupatče – umíš si to vůbec přečíst?“ Pak zaklonil hlavu a začal se smát. „Tak ty tedy máš jedno proroctví, pronesené tvou vlastní matkou v jazyce tvých dobyvatelů – v řeči, kterou ani nemluvíš, ani nečeš! Ti bohové možná znali budoucnost, možná ne, ale rozhodně měli smysl pro humor.“

„Nepotřebuji to číst,“ řekl Nectovelin. „Vím, co v tom je. Že vy Římané budete vyhnáni z tohoto ostrova, a já se na tom s radostí budu podílet.“

Zdalo se, že Claudia jeho odpověď udivila. „Ve skutečnosti tam nic takového nestojí.“ Pak se otočil k Agrippině. „A ty si myslíš, že jde o proroctví?“

„Ano,“ připustila Agrippina.

„A co tedy říká?“

„Myslím, že nyní se vám postavit nemůžeme,“ odpověděla Agrippina tiše.

„Co? Co jsi to řekla? No tak mluv, děvče!“

Dívka se hluboce nadechla, vědoma si toho, jak svými slovy zasáhne Nectovelina, ať již přežije nebo zemře. „Teď nemůžeme vyhrát. Proroctví to říká.“

Nectovelin zařval jako býk. Vespasianus sevřel jeho paži pevněji. Všichni vojáci v místnosti ještě více znervózněli a Narcissus držení Agrippinou se chvěl.

„Nuže, v takovém případě věci budoucí závisejí na tobě, Agrippino. Když mne necháš být, ušetřím tě. Ne z milosti – ale protože mne ty a tvůj milenec fascinujete.“

„A pokud ti dovolím, abys mne nechal žít, ušetříš Nectovelina?“ Agrippina nemohla uvěřit, že s císařem takto smlouvá.

Nectovelin se podíval Agrippině do očí. „Dítě, už jsi mne dnes jednou zradilo. Nedělej to podruhé.“

Také Vespasianus zuřil. „Pane, tohle nesmíte poslouchat!“

Claudius se choval klidně. „Jak zábavné. Ten, kdo zajal, i zajatý odmítají smírné řešení!“

Agrippina měla z nějakého důvodu situaci pod kontrolou. „Nech Nectovelina jít,“ řekla. A ve svém jazyce se Nectovelinovi omluvila: „Promiň.“

„Odzbrojte ho a vyhod'te ho ven, legáte.“

„Pane...“

„Už je zlomený. Už pro nás neznamená hrozbu. A teď musíme rozhodnout, co s vámi dvěma, děti – pokud ovšem nejprve přestaneš mého sekretáře proti jeho vůli holit.“

Když vojáci Nectovelina vyhodili, pustila Agrippina Narcissa.

Odkulhal od ní s výrazem vražedné nenávisti a masíroval si přitom krk a ohmatával pořezanou tvář.

Cunedda, kterého vojáci také pustili, se obrátil na Agrippinu. „Jak jsi to mohla Nectovelinovi udělat?“

„Zachránila jsem mu život.“

„Ale ztratil čest. A to proroctví –“

„Nikdy tomu proroctví nerozuměl. Claudius má pravdu. Umět číst znamená někdy velkou výhodou. Cuneddo, to *proroctví mluví o třech císařích*. Claudius je pouze první z nich. Takže ho nemůžeme porazit – ne pokud je v tom proroctví alespoň zrnko pravdy. Protože Římané tu zůstanou velmi, velmi dlouho.“

Cunedda si třel nadloktí plné modřin po stisku vojákovy ruky. „A Mandubracius?“

Agrippina couvla. „Nezapomněla jsem. Bratra pomstím. Musím jen najít jiný způsob. Dnešek mne poučil především o jedné věci, Cuneddo. Ta hra, kterou hrajeme, bude dlouhá.“

Přistoupil k nim Rufius Pollio, velitel pretoriánské gardy. Meč měl v pochvě, ale tvářil se zle – byl ve velmi složité situaci, protože dovolil, aby se vrahové dostali tak blízko k císaři. „Je čas jít,“ řekl latinsky.

„Císaři,“ vyhrkla Agrippina.

Claudius se otočil.

„Musím věřit, že proroctví je pravdivé, protože se jeho předpovědi naplnily. Ale je v něm jedna drobnost, které nerozumím.“

„Jaká drobnost,“ zamračil se císař.

„Že přijedeš do Británie s exotickými zvířaty – koni velkými jako domy se zuby jako šavle...“

Claudius na ni zíral. Pak se obrátil k veliteli své gardy. „Rufrie Pollie, odhrnul bys tu záclonu?“

Voják to udělal a objevil se čtverec modročerné noční oblohy. Agrippina pak skrze okno uviděla stín nějakého pohybujícího se tvora: obrovského, ale ladného a kývajícího velkou hlavou. Možná ho vyrušilo světlo zářící z místnosti, a proto otočil hlavu směrem k ní. Na Agrippinu hledělo oko pozoruhodně připomínající to lidské. Tvor zdvihl chobot a zablýskly se jeho kly.

„Něco z téhle tvé malé záhadné říkanky má nějaký smysl,“ promluvil vážně Claudius. „Řím by sem přišel, ať by vládl ten či onen císař. Ale jen těžko se dá pochopit, že by někdo mohl vědět, *kteří* to budou, kromě bohů, není-liž pravda?“

Agrippina měla pocit, že se svět rozpadl a opět složil dohromady, ale už ve zcela jiné podobě.

XXII

Když podsadití vojáci vyhodili Nectovelina ven do tmy, vyrušilo to zvířata v jejich narychlo postaveném výběhu. Ta proto dupala, troubila a jejich ohromná těla vypadala na pozadí téměř nočního nebe jako velké mraky.

Ti tvorové byli nespokojeni. Pocházeli z různých stád, protože africké obchodníky, kteří je Římanům prodali, takové detaily nezajímaly. Zvířatům se nelíbila cesta po moři a putování přes Galii o nic více než většině lidí z císařova doprovodu. Nyní byla zavřena na tomto divném, studeném místě a chyběla jim jejich mláďata a matky. Proto byla neklidná a vydávala nespokojené zvuky.

Posloužila však Claudiovým účelům, neboť nahnala strach obyvatelům tohoto ostrova. Koneckonců byli to první sloni, kteří vstoupili na britskou půdu od té doby, kdy před deseti tisíci lety náhle ustoupily ledovce, v důsledku čehož vymřeli mamuti.

XXIII

Claudius odplul z Británie po pouhých šestnácti dnech. A s sebou do Říma si odvezl Agrippinu a Cuneddu.

Na pahorku zvaném Palatin, kde si císaři od dob Augusta stavěli paláce, oba chodili bez cíle a beze slova pod stropy vysokými jako nebe a po mramorových podlahách rovných jako hladina jezer. Všechno zalévalo jasné středomořské slunce. Claudius mluvil o Římu jako o nějakém systému, který přesahuje lidské životy. Už po více než půl tisíciletí do Říma plynulo z Evropy, Asie a Afriky bohatství, jako když voda teče na určené místo nálevkou. A Cunedda s Agrippinou viděli všude kolem sebe výsledek v podobě mramorem pokrytých kopců Říma.

Navenek sice byli stále hlídáni, ale zdálo se, že Claudius je chce mít ve své domácnosti. Dokonce jim přidělil učitele. Císař říkal Agrippině a Cuneddovi zjevně beze zloby, že jsou jeho dva *Brittunculi*. Agrippina se později dověděla, že si domů přivezl i Galy a že se o Galii, relativně mladou římskou provincii, zajímal stejně intenzivně jako o Británii. Agrippina si pomyslela, že se s nimi zachází jako s domácími mazlíčky, ale dobyvatel se mohl chovat také hůře.

Měsíc po císařově návratu do Říma byla Agrippina přivedena do jeho pracovny, kde ho našla zabraného do příprav svého triumfu naplánovaného na následující rok. „Je třeba toho tolik udělat,“ řekl jí a zpracovával přitom hromadu korespondence. „Je třeba zorganizovat tolik detailů! A je těžké tím někoho pověřit. Dokonce i Narcissus, kterého si nesmírně cením, je jen Řek, a má pouze malé povědomí o tradicích, kterými se řídí záležitosti Říma. A já mám tolik práce s koncipováním věnovacího nápisu pro mé triumfální oblouky.“

Claudius ukázal Agrippině hrubý náčrtek. „Jak vidíš, polovinu prostoru zabírá mé oficiální jméno, pcha! Ale myslím, že slova jsem volil pečlivě. Zmiňuji se o tom, že se mi formálně podrobilo jedenáct králů. Invaze byla provedena, aniž by Řím ztratil čest, protože to byla reakce na porušování smluv s britskými knížaty – ty to víš! Války, které vede Řím, jsou vždy legální. A tady ukazují, že pod římskou nadvládou se nyní dostali i barbaři za mořem. *Barbari Transoceanum*.“

„Kde budou stát tvé triumfální oblouky?“

„Senát mne odměnil právem postavit tři – v Římě, na pobřeží oceánu, možná v místech, kde se poprvé vylodil Plautius, a případně jeden v Cunobelinově hlavním městě.“

„V Británii skoro nikdo nebude slavit,“ prohlásila směle Agrippina.

„Pročpak?“

„Vaše invaze byla brutální. Vůbec vás nezajímá naše kultura, naše identita. Zajímá vás jen bohatství, které můžete odvézt.“

Claudius znovu usedl a našpulil rty. „Takže jsme bandité. Zuřiví lupiči. Ale tak to chodí. Vy Britové jste na svém ostrově začali zaostávat za vývojem v Evropě. My jsme gramotní, máme zákony, máme historické záznamy, máme politický systém, který nezávisí na výstřednosti jeho vůdce – přinejmenším ne zcela. Přes všechny nezpochybnitelné kvality vaší kultury je Británie v tomto novém světě anachronismem. A při kolizi pokročilé kultury s méně pokročilou je možný jediný výsledek. Časy se mění, Agrippino! Řím byl kdysi živou republikou se starobylou tradicí a nikdo by býval nevěřil, že demokraté opustí demokracii – a přesto při vnitřních bojích o moc Římané dali přednost císařství. Ale slunce navzdory tomu dál vychází i zapadá. Jestliže potlačujeme vaši britskou identitu, dobře: zahod' ji! Budoucnost patří Římu – a ty jsi nyní Římanka.“

Agrippina pozorně naslouchala a přikývla. „Cením si tvých slov, pane, ale –“

„Ale ty jsi kus nadutého starého hlupáka!“ Claudius se zaklonil a povzdechl si. „Jak vidíš, jsem tak moudrý vládce, že jsem dokonce schopen za tebe dokončit větu, kterou jsi začala. A co vy dva? Viděl

jsem tu vazbu mezi vámi, dokonce i během oné těžké noci v Camulodunu. Kvetě láska i tady ve sladkém světle Říma?“

Císaři se vyplatí říkat to, co si přeje slyšet, ale Agrippina neviděla nejmenší důvod proč skrývat to, co muselo být zcela zjevné. „Rozešli jsme se.“

„Ale ty jsi Cuneddu milovala!“

„Ano. Ale...“ Ale obrovské změny, které s sebou přinesla invaze, zničily jejich nicotné lidské plány. Navíc se zdálo, že Agrippina kvůli smrti svého bratra předčasně zestárá. „Myslím, že tu věc s ním mám už za sebou.“

Claudius studoval její tvář. „Myslím, že dokonale rozumím. Ale řekni mi: jestliže už nejsi zamilovaná, co plánuješ nyní?“

„Co plánuji?“ Agrippina se zamračila. „Plány tady děláš ty.“

Zdálo se, že Claudia její slova dopálila. „Dobře tedy, řekni mi, o čem sníš.“

„Cunedda je hrnčír stejně jako jeho otec. Myslím, že by rád jel domů. Zpátky do Británie. Aby tam znovu začal budovat rodinný podnik.“

Claudius přikývl. „Rozumná volba. Věř mi, že nyní, kdy jste součástí Říma, bude mít trh pro své hrnce!“ Pak si poklepal na zuby. „Nevidím důvod, proč tu toho hochu držet – alespoň ne po triumfu příští rok. Promluvím o tom s Narcissem.“

„Děkuji,“ uklonila se Agrippina.

„A co s tebou?“

„Ráda bych zůstala tady v Římě,“ řekla dívka pevně. „Jak jsi řekl, teď jsem Římanka. Věřím, že jsem chytrá. Snad bych mohla dělat úřednici, třeba kronikářku.“

„Ach, máš na víc. Máš v sobě potenciál. Jako barbarka, tedy jako Neřímanka, budeš čelit předsudkům. To nebudu skrývat. Ale můžeš být podporou pro vhodného manžela s dobrým povoláním: možná právníka nebo lichváře.“

„Nebo mohu jít také svou cestou,“ odpověděla Agrippina.

Claudius nadzdvihl své husté obočí. „Jsi opravdu ctižádostivá.“

Ještě víc než tušíš, pomyslela si dívka. Koneckonců došla už daleko. Přežila bouři invaze. Připravila vraždu císaře a přežila i

neúspěch této akce. A teď tu stála, ona, žena z kraje světa, v centru všehomíra.

A přestože vítězství Říma nad ní bylo tak totální, že její nenávisť ke všemu římskému už ztratila obsah, stále chovala v srdci jednu temnou touhu.

Claudius se znovu zahloubal do svých knih a pergamenů. Pravděpodobně už zapomněl, že je ještě u něj. Uklonila se proto a vycouvala z místnosti.

XXIV

Nectovelin pochopil, že válka je prohraná a že se Británie za jeho života Římanů nezbaví, když legionáři nasadili s plnou silou své obléhací zbraně. Hořící stěny pevnosti na kopci přelétl mrak projektilů se železnou špičkou, které začaly prorážet ničím nechráněné lebky durotrigských válečníků. A když mu nohu rozdrtila závora – cítil, jak se jeho kolenní jablko změnilo v cosi, co připomínalo na střepy rozbitou nádobu – věděl, že jeho osobní bitva skončila také.

Římsí vojáci vstoupili do pevnosti. Bez emocí zapálili budovy v ní a začali strhávat zbytky jejích obranných valů. A chodili mezi raněnými. Některé okamžitě zabili meči. Ty, u nichž se jim zdálo, že by za ně mohlo být nějaké výkupné, sehnali dohromady jako stádo a donutili je sedět v blátě pod sítí zatíženou na okrajích. Nectovelin patřil k těm, kterým byl ponechán život. Seděl mezi zraněnými sténajícími Durotrigy a jeho vlastní bolest mu působila muka.

Vespasianus zahájil svůj útok na západ Británie v době, kdy byl císař ještě na ostrově. Tam bylo třeba očekávat odpor, jak Caratacus věděl, protože Durotrigové chovali v srdci pocit křivdy už od dob, kdy Caesar přerušil jejich obchodní styky s Galií. A tak se také stalo. Durotrigové a další kmeny se postavili Římanům s takovou zuřivostí, že se Catavellaunové mohli jen stydět.

Ale ani to nestačilo. Dokonce ani Nectovelin nepředvídal divokost a neúnavnost, s jakou Vespasianus zaútočil. Legát vybojoval více než třicet bitev a obsadil více než dvacet měst. A Nectovelin také neodhadl, jak efektivní jsou obléhací metody Římanů. Vespasiana podporovala římská flotila, která za ním plula podél jižního pobřeží. Pohled na velké, tiché koráby vnášel do srdcí těch, kteří je sledovali z pobřeží, velký strach.

A nyní vítězící Římané ničili tuto pevnost.

Ve skutečnosti to bylo velmi staré místo. Kolem okraje kopce byla jakási cesta, strouha s vyježděnými kolejiemi. Místní mluvili o starých dobách, kdy usmiřovali své bohy tím, že chodili po této posvátné stezce, opravovali její náspy a dávali obětní dary. Děti rýpající se v hlíně v létě v odpoledních hodinách často našly opracované kamenné úlomky, kovové předměty z bronzu nebo železa – a občas dokonce i lidskou kost. Tento kopec byl osídlený a uctíváný odnepaměti; pevnost na jeho vrcholu byla pouze posledním důkazem zmíněného.

Nyní ale přišli Římané, a to byl konec. Legionáři zničili valy a vypáčili z vysokých bran velké kameny, aby zajistili, že pevnost nebude už nikdy obnovena. Kopec bude opuštěn, jeho účel zapomenut a změně se pouze v hádanku s prastarou zahloubenou stezkou a zničenými valy, kterou si budou lámat hlavu budoucí generace. Římané vždy dokončili to, co jednou začali.

„Tebe znám.“ Bylo to proneseno latinsky, ale Nectovelin během let od Agrippiny něco málo pochytil. Pomalu vzhlédl.

Nad ním stál samotný legát, Vespasianus. Neměl na sobě svůj slavnostní stejnokroj jako té noci v Camulodunu, ale odřené a krví potřísněné brnění. Ze špinavého čela mu stékal pot. Na Vespasianovi bylo vždy něco seriózního a Nectovelin to nyní cítil. Vespasianus zabíjel ve velkém; byla to jeho práce. Ale nevyžíval se v tom.

Legáta doprovázel spolu s jeho štábními důstojníky jeden mladší muž, zjevně Durotrig sloužící jako tlumočník. Byl čistý, oblečený do neposkrvněné tuniky, a nezdálo se, že by v hořící pevnosti svého kmene pociťoval nějaké zahanbení. Mladík položil otázku v jazyku Durotrigů.

„Jsem z Brigantie,“ odpověděl Nectovelin. Mladík bez problému přešel do jeho jazyka.

„Tebe znám,“ řekl opět Vespasianus přes svého tlumočníka. „Ta noc v Camulodunu. Ty jsi ten šašek, který se pokusil zabít císaře.“

„A kdyby nebyl osud proti mně, dokázal bych to.“

Vespasianus se rozesmál. „Osud? Vždyť ses vychloubal svým proroctvím. Pamatuji se, jak jsem se hrabal v tvém zpoceném podpaždí, abych ho našel. Kde je tvé proroctví teď? Předpovídalo tohle?“

Nectovelin myslel na tuto starou pevnost, kterou nyní římsí legionáři rozebírali na kusy. Myslel na catavellaunské rolníky, kteří si navlékli drátěnou košili a šli do bitvy s očekáváním, že se mezi sebou budou bít jen zástupci obou táborů. Místo toho se dostali do římského mlýna na maso.

„Ne, o tomhle se v něm nemluví,“ řekl. „Ale mluví se v něm o svobodě pro každou lidskou bytost v daleké době, kdy ty, Římane, budeš už dávno mrtvý.“

„Ale ne pro tebe.“

„Ne, pro mě ne. Já umírám pro tu svobodu a kvůli Coventininu kamennému srdci.“

A poté Nectovelin prorazil rukama síť. Z jedné ruky si přitom serval kůži a cítil, že u druhé si zlomil prst. Ale dostal své ruce skrze oka a začal Vespasiana škrtit. Okamžik nato přiskočil jeden z Vespasianových důstojníků a mečem probodl Nectovelinovi břicho.

XXV

Agrippina si po svém propuštění z Claudiovy domácnosti ve čtyřiaadvaceti letech našla zaměstnání jako účetní. Pracovala pro jednoho lichváře, tlustého, příjemného muže jménem Marcus Crassus Cerealis, za kterého se nakonec provdala.

Přestože byla vychována v Galii, zdál se jí život v Římě velmi podivný. Nešlo jen o obrovitost a hlučný ruch tohoto hlavního města světa, ale také o drobnější záležitosti. Doma v Eburacu vyrůstala v prostředí velkých rodin, kde manželství bylo formální, o děti v kulatém domě se staral každý, a ženy měly stejná práva jako muži. Nyní však byla s Cerealisem zavřena v prostoru rozděleném příčkami na malé pokoje a on zjevně očekával, že bude rodit děti jenom jemu.

Ale tenhle život si zvolila, a tak se ho držela. V průběhu času porodila Cerealisovi dvě zdravé holčičky, které vychovávala podle římských zvyků.

Již nikdy neopustila Řím, ale vždy sledovala události ve své rodné Británii.

Prvním guvernérem Británie se stal Aulus Plautius. V této funkci sloužil čtyři roky a za tu dobu ustavil v jihovýchodní části ostrova novou provincii, Británii. Stará kmenová území se změnila v pouhé administrativní jednotky, *civitates*, v rámci této římské provincie. Camulodunum, někdejší metropole catavellaunské říše, se přeměnilo v kolonii pro římské veterány. Bylo přejmenováno na *Colonia Claudia* a stalo se z něj první opravdové římské město v Británii. Vykořisťování Britů začalo okamžitě a mělo podobu systematického odebírání přebytků jejich zemědělské produkce. Rolníci museli odevzdávat část své úrody obilí, začala robota, a brzy poté Římané zavedli komplexní daňový systém.

Je pozoruhodné, že Caratacus vedl na západě hnutí odporu ještě dalších osm let. Jak Nectovelin věděl již dříve, tento princ se stal

populárním ve všech národech Británie jako ten muž, který se Římanům nevzdal – třebaže žádnou bitvu s nimi nikdy nevyhrál.

Agrippina byla zahanbena skutečností, že to byla její vlastní královna Cartimandua, která Carataca nakonec definitivně zradila, protože si velmi přála spolupracovat s Římany. Agrippina byla svědkem toho, jak Carataca přivezli do Říma a ukazovali ho ve slavnostním průvodu v ulicích. Římanům se nyní, když už byl jednou provždy poražen, princova vzpurnost dosti líbila. Spatřovali v něm povahové vlastnosti, které sami podle svého názoru již ztratili. Agrippinu děsilo, že se Caratacus nezapíše do dějin díky tomu, čím byl, ale jen jako součást příběhu psaného Římany o nich samých. Když už byl Caratacus dostatečně využit, dostal milost a penzi a víc o něm Agrippina již nikdy neslyšela.

Čas mezitím tkal plátno historie nitku po nitce. Sekretář Narcissus se nakonec příliš zapletl do komplikované interní politiky císařské rodiny. Agrippina, která se vždy bála, že by se Řek mohl pomstít za ponížení, jež utrpěl oné noci v Camulodunu, se tiše radovala z jeho pádu. Spíše litovala, že umřel Claudius, jehož údajně otrávila jeho nová manipulativní žena. Považovala za ironii, že tento křehký císař přežil pokus o vraždu v daleké Británii jen proto, aby zemřel ve vlastní posteli rukou člena své rodiny.

Britové mezitím plni hněvu žili pod vládou svých „dvou králů“, guvernéra a prokurátora, kteří společně řídili novou provincii. Když bylo Agrippině čtyřicet let, vyprovokoval brutální útlak Claudiova nevlastního syna Neronu v Británii vzpuru, již vedla královna Icénů Boudicca, která upalovala vysloužilé římské vojáky, právníky, výběřčí daní a jejich rodiny v jejich nových chrámech. Její jméno v překladu znamenalo „Ta, která přináší vítězství“ – kdyby byla Římanka, mohla by se jmenovat „Victoria“. Braint měla nakonec pravdu, pomyslela si Agrippina, když říkala, že teprve nějaká žena dá Římanům pocítit, co to je opravdový boj. Boudicca ale jen ničila, žádnou jinou vizi neměla. Nepovedlo se jí zaměřit veškerou energii na vojenské cíle, a proto nakonec padla – předtím ale zemřely desítky tisíc lidí a římská nadvláda nad Británií na okamžik zakolísala.

Po Neronovi nastal krvavý boj o nástupnictví a konkurenční uchazeči přivedli zemi do občanské války. Pro Agrippinu to byly hrozné časy, návrat do doby Julia Caesara, kdy mocní muži podporovaní soukromými armádami bojovali o moc. Stále ještě mladé impérium se v průběhu těchto bojů málem rozpadlo. Krize pominula, když Vespasianus, starý Agrippinin známý, vyšel ze svého ústraní, aby se stal toho roku již třetím římským císařem. Brzy pak nastolil v Římě pořádek se stejnou efektivností a nemilosrdností, jakou prokázal kdysi v Británii.

Brigantové, Agrippinin kmen, mezitím pod vládou Cartimanduy, která se zřejmě řídila příkladem zesnulého catavellaunského krále Cunobelina, udrželi svou nezávislost na Římu a zbohatli díky obchodu s jeho novou provincií na jihu ostrova. Agrippina cítila z dopisů, které dostávala z domova, že kultura, gramotnost, hudba, umění a vzdělání jsou tam na vzestupu. Ale rozkvétající Brigantie byla jako vždy pouze volnou federací, která se dala těžko kontrolovat. Když začal být neklidný dokonce i královnin manžel Venutius, nevole vyvolaná její politikou vůči Římu pronikla až do její vlastní ložnice. Nakonec měla Cartimandua hloupou milostnou avantýru se zbrojnošem svého manžela a rozlícený Venutius pak vyvolal občanskou válku.

Římané pod velením mocných Vespasianových guvernérů Cartimanduu zachránili a pak se natrvalo usadili v Brigantii, kterou spoutali sítí pevností a silnic. V Agrippinině rodném městě Eburacu postavili pevnost pro své legie. Potom se Římané – generaci po svém prvním vylodění v jihovýchodní Británii – začali tlačit ještě dál na sever, do mlhou zahalené vrchoviny Kaledonie.

Kvůli všem těmto bouřlivým událostem přišla Agrippinina rodina o své mužské členy a zůstala bez dědiců. Agrippina ve věku padesáti let zjistila, že zdédila hlavní podíl v rodinném lomu na kámen. Neměla však nejmenší zájem tento podnik sama řídit – ale Cunedda měl syna, který se narodil v Camulodunu. Agrippina na něj korespondenční cestou převedla tuto část svého majetku. Bylo to z její strany poslední gesto na rozloučenou s jejím dávno zesnulým milencem.

V klidných letech pod Vespasianovou vládou dohlížela Agrippina na své rostoucí děti. Konala vrtkavé pokusy získat zpět Nectovelinovo proroctví, které Claudius zamkl do sklepení se sibylskými knihami, ale bez úspěchu. A snažila se, aby její dcery věděly něco o tom, odkud pochází jejich krev, třebaže z nich vychovala pevné Římanky. Vyprávěla jim o předcích Brigantů dlouhé příběhy, které znala ze svého dětství, o tom, jak vládli za pomoci bronzových nebo kamenných zbraní v dobách, kdy se na sedmi římských pahorcích pásly jenom ovce.

Ale zradilo ji vlastní tělo. Začala kašlat a kašlala stále víc, až se jednou ráno probudila a zjistila, že vykašlává krev. Snažila se uspořádat obchodní záležitosti ve prospěch svého truchlícího, bezmocného manžela. Oběma jejím dětem bylo jen o něco víc než dvacet let a staly se z nich hrdé, silné, vzdělané Římanky. Proto se o ně nijak neobávala. Svým dcerám řekla, že umřít v padesáti znamená dožít se celkem slušného věku. Kromě toho cítila, že toho prožila tolik, že by to stačilo na dva životy.

Ještě však potřebovala vyřídit jednu poslední záležitost.

XXVI

Marcus Allius to nikdy nedotáhl dál než na centuriona, a to navzdory tomu, že ho jeho velitel Vespasianus vždy protěžoval a že díky účasti na invazi do Británie byl svého času chvilku docela známý. Po pravdě řečeno to nikdy ani nikam dál dotáhnout nechtěl. Jakmile to bylo možné, odešel z armády do výslužby s tučnou veteránskou penzí a koupil si hustou malou vinici vzdálenou den jízdy od svého rodného Říma. Vždy byl sice schopným, ale nikdy ne velkým vojákem a podobné to bylo i s jeho vinicí. Prosperoval, ale skutečně bohatý vinař se z něj nikdy nestal. Vychoval jednoho zdatného syna, který šel v jeho stopách a vstoupil do armády.

Marcu Alliovi bylo nyní padesát pět let a od jeho britského dobrodružství uplynulo více než čtvrt století. Těšil se jako vždy výbornému zdraví a připravoval se na dlouhý a příjemný podzim života.

Pak ho jednoho dne vyhledal nějaký otrok, který mu přinesl dopis.

Psala mu jakási Agrippina, narozená v Británii, ale žijící v Římě. Sdělovala mu, že před třiceti lety také byla u římského vyloďení v Rutupiae, a ve svém dopise se zmiňovala o „nedokončené záležitosti“.

Uváděla, že se jí povedlo promluvit s Vespasianovým oficiálním životopiscem a že zjistila, která legie jako první přistála v Rutupiae v Británii té temné noci před třiceti lety, která setnina vystoupila jako první na pobřeží a který muž z té setniny – jeho jméno tehdy podle svého názoru zaslechla – jako první vstoupil na britskou půdu. Ta Agrippina dále shrnovala kroky, jež podnikla, aby zajistila, že plnou odpovědnost za zločin, jenž se má stát, přebírá pouze ona a jen ona – ale že bude v době, kdy Marcus Allius otevře její dopis, již mrtvá.

Marcus se chtěl zeptat, o jaký zločin jde, a podíval se proto na otroka. Poslední věc, kterou spatřil, byla čepel v otrokově ruce.

II

BUDOVATEL

Léta Páně 122-138

Brigonius souhlasil, že se s těmi ženami z Říma setká před městem Durovernum Cantiacorum, na silnici vedoucí na východ k Rutupiae na pobřeží.

Pro Briganta to bylo daleko od domova. Dorazil však na místo setkání brzy ráno, dlouho před smlouvenou hodinou, a musel tedy čekat. Našel milník, na kterém se dalo sedět, nasadil si svou starou obnošenou čepici se širokým okrajem, aby si chránil hlavu před sluncem, a nechal svého koně spásat tvrdou, špinavou travu u kraje silnice. Jak den postupoval, začalo mu být horko a na tvářích ho svrběly vousy, na které stále ještě nebyl zvyklý. Bylo mu dvaadvacet let.

Byl asi tak půl míle od města. Zvědavě si to místo prohlížel. Durovernum tvořilo ostrov ze dřeva a kamene a ze střech s jasně červenými taškami. Brigoniovi se město zdálo divné, vůbec se nepodobalo jeho Banně s kulatými domy – a také se naprosto lišilo od římské vojenské architektury, kterou znal už od dětských let na severu; nebyly tu žádné nekonečné hranaté pevnosti a strážní věže jako ta v Banně.

Římské silnice ale znal. Pokrývaly celou zemi. Tato vedla přímo k východu, jako kdyby ji někdo postavil podle dráhy rovně letícího šípu. Povrch z udusaného šterku měla zcela rovný. Jeho kamenické oko si všimlo, že silnice dostala dvakrát či třikrát nový povrch, takže hrdě vystupovala nad okolní zemědělskou krajinou. Ať už ta silnice byla stará nebo ne, byla dobře udržovaná, měla vyčištěné odtokové kanály a nikde se nepropadala. Neochotně připustil, že římsští vojáci, kteří ji postavili, odvedli dobrou práci.

Dnes však silnici už užívali jiní. Brzy zrána si Brigonius asi hodinu užíval klid. Na silnici byl jen on se svým koněm a zpívali mu ptáci. Ale jak den pokročil, začal být na silnici hustý provoz: zaplnili

ji chodci i jezdci a lidé s kárami, vozy a nosítky. Lidé z města byli veselí, čistí, dobře živení, oblečení do šatů zářících nádhernými barvami a jejich pokožka se leskla vzácnými oleji. Otroci kráčeli vedle vozů svých pánů nebo je nesli na nosítkách či židlích. Všichni spěchali na východ. Jako kdyby někdo město naklonil a vylil z něj jeho obyvatele jako olej z hrnce směrem k Rutupiae, kde měl toho dne přistát císař. Brigonius seděl na svém kameni vedle tohoto jiskřivého davu a cítil, že je nevzhledný křupan ze severu, který k těm lidem nepatří. Ale připomněl si, že sem byl povolán.

Vyndal Severin dopis z brašny a znovu si ho přečetl. Byl napsán modrou barvou na malém tenounkém dřevěném čtverečku, který měl uprostřed odshora dolů drážku, která ho umožňovala složit. Jeho vlastní jméno bylo uvedeno nahoře spolu s adresou: Vindolanda, což byla velká pevnost posazená přímo doprostřed Brigantie, s níž Brigonius dělal spoustu obchodů. Uvnitř byly dva sloupce úhledného textu napsané pěkným, i když trochu nečitelným rukopisem. Dopis začínal velkodušným pozdravem – „Claudia Severa zdraví svého přítele Brigonia“ – a končil rozloučením – „S nadějí, že tě dopis zastihne ve stejně dobrém zdraví a blahobytu, jakému se těšíme já a moje dcera, Claudia Severa“. V obou případech se rukopis lišil od toho, kterým byl napsán hlavní text, jenž byl zřejmě nadiktován nějakému písaři.

Brigonius byl gramotný. Musel být. Jeho otec zemřel před dvěma roky, když bylo Brigoniovi pouhých dvacet let, a odkázal mu rodinný lom. Jeho hlavním zákazníkem byla římská armáda, která spotřebovávala ohromné množství tesaného kamene na své pevnosti a silnice, svatyně a lázně. A armáda byla mraveniště, kde se psalo a psalo. Zdálo se, že se žádný voják nemůže upšouknout, aniž by to nějaký poddůstojník nezapsal hned do hlášení.

Brigonius byl proto zvyklý na dopisy. Ale ten, který držel v ruce, byl první svého druhu. Především dorazil až z Říma: dopis z Říma adresovaný *jemu*. Jeho pisatelka, Claudia Severa, paní z Říma, v něm tvrdila, že jejich rodiny jsou nějak spřízněny, že jeden její předek kdysi znal jednoho jeho předka.

A ve svém dopise mluvila o nadcházející císařově návštěvě v Británii. To nebyla žádná novina, o tom mluvili všichni už měsíce.

Ale Severa říkala, že tato návštěva dává jeho a její rodině šanci náramně zbohatnout. A jak to, že to všechno ví? Díky nějakému proroctví, psala.

Bylo těžké rozhodnout, jak se k tomu postavit. Zmínka o možném zisku ho zaujala, ale řeči o rodinných historkách a proroctvích v něm vzbuzovaly nechuť. Ti pověřiví Římané byli posedlí minulostí a budoucností, mrtvými předky a předpověďmi toho, co má přijít. Brigonius si pomyslel, že je lepší žít v přítomnosti a užívat si současnosti. Seděl na svém milníku, čas ubíhal, kolem něj proudili spěchající Kantiové a on uvažoval, zda nemaří čas.

Ale pak ty dvě ženy dorazily. A během prvního okamžiku jeho setkání se Severou – nebo spíše s její dcerou Lepidinou – všechny jeho pochybnosti vyprchaly.

II

Claudia Severa a její dcera přijely v malém voze se střechou z jasně červeného plátna. Nějaký služebník, zřejmě otrok, vedl dva poslušné koně. Severa a Lepidina vystoupily z vozíku s nepřiměřenou grácií a kráčely k Brigoniovi. Matce mohlo být čtyřicet, dceři osmnáct nebo devatenáct. Byly si navzájem hodně podobné, obě měly velmi bledou pleť a blondaté vlasy vysoko vyčesané do exoticky vyhlížejících tvarů.

Starší žena měla přes ramena štólu, pruh bělostné látky s purpurovými výšivkami. Volný oděv dával vyniknout její postavě; Severina ňadra byla pevná a plná, její boky se při chůzi ladně houpaly. Byla smyslná, ale současně pevně stavěná, téměř svalnatá. To je skvostná žena, pomyslel si Brigonius okamžitě.

Severina dcera byla drobnější a štíhlejší a nesla se s ležérní krásou. Oblečena byla do dlouhé suknice a tuniky z růžové a šedostříbrné látky. Tyto barvy spolu kupodivu dokonale ladily. A kolem krku měla šál z nějaké růžovonachové tkaniny lehounké jako mlha. Dívka byla tak jemná, tak alabastrová, že vypadala spíše jako z jiného světa. Brigonius si opět připadal kvůli svým černým vlasům a tmavé pleti jako buran, jako nějaká hromada hlíny ve srovnání s tímto éterickým stvořením ze vzduchu a ohně.

Severa ho pozorovala. „Ty musíš být Brigonius,“ řekla suše.

On civěl na dívku a stále seděl na svém milníku jako nějaké dítě.

Pak se vyškrábal na nohy a přitom zvířil oblak prachu. Dívka vyvalila oči, když zjistila, jak je vysoký. „Promiňte,“ řekl Brigonius.

„Já jsem Claudia Severa. Moje dcera Lepidina.“

Dívka se ostýchavě odvrátila. Brigonius se pokusil koncentrovat na Severu. „Jak jste věděly, že jsem to já?“

„Nebylo těžké tě poznat,“ odpověděla Severa. „Jen jsem hledala někoho s vousy. Kantiové chodí čistě oholení jako všichni dobří Římané!“

„Já, no...“

Nyní poprvé promluvila ta dívka. „Zdá se, že tě fascinují, Brigantie.“

„Brigonius. Jsem Brigant. A jmenuji se Brigonius...“

„Líbí se ti můj šál?“ Lepidina se dotkla látky na svém hrdle. Její barva se dokonale doplňovala se šedí Lepidininy tuniky a materiál odrážel sluneční paprsky na dívčino hebké hrdlo.

Brigonius opět jen zíral. „Nikdy jsem ještě takovou látku neviděl.“

„Nu, nemohl jsi. Je to hedvábí. Je z daleké východní země ležící dokonce ještě za Parthií. Nikdo neví, jak se vyrábí – nu představ si to!“

Brigonius viděl, že šál je připnut malou broží tvořenou kouskem stříbrného drátu, možná ve tvaru stylizované ryby. „To je krásná práce. Ta ryba.“

Severa zjevně nevěděla, že si její dcera tu brož vzala. Zpražila ji proto pohledem. „Zakryj si to, ty hloupá nánolo!“

Lepidina poslechla, ale učinila to s provokativní ladností.

Severa obešla Brigonia kolem dokola a prohlédla si ho od hlavy k patě, jako kdyby posuzovala nějakého koně. „Nu, jsi evidentně chťíčem zkažený blázen jako všichni muži. Ale jsi dostatečně zdravý a vypadáš poctivě. Myslím, že spolu budeme moci dělat obchody, já a ty. Nejprve však musíme pozdravit císaře. Pojedeš s námi do Rutupiae? Máme tam pokoj.“

Lepidina, nyní dětsky přátelská, ho vzala za ruku. Byla hebká a voňavá jako nějaký naparfémovaný obláček. „Ach ano, pojed'. Máme ovoce a víno. Bude zábava!“

Brigonius pak shledal, že sedí pod plátěnou střechou vozíku mezi matkou a dcerou.

Vozík se připojil ke karavaně směřující do Rutupiae. Brigoniova koně vedl otrok. Jeli po pobřežní rovině a Brigonius již za chvíli ucítil první závan slaneého mořského vzduchu – a zahlédl z vozíku zářící bělostný monument v Rutupiae viditelný z široka daleka.

Vzduch ve vozíku mezitím plnila dráždivá vůně kosmetiky a obě ženy mu nalévaly dobré lehké víno a hostily ho jahodami obalenými mletým pepřem.

„Slyšely jsme o vašich problémech,“ řekla Severa.

„Problémech?“

„O vzpouře v Brigantii. Zpráva o takových věcech se vždy dostane do Říma, to víš!“

„Stěží bych to nazval vzpourou,“ řekl Brigonius. „Začalo to nepokoji před Vindolandou. Kvůli trochu neomalenému chování jednoho decuriona.“ Tento důstojník ve skutečnosti zbil jednoho brigantského dělníka, kterého neprávem obvinil z krádeže. „Pak už byly potíže všude. Někteří chlapci využili té příležitosti, aby si trochu zaloupili.“

„Myslela jsem, že to bylo trochu vážnější,“ řekla Severa.

„No, armáda zasáhnout musela.“ Jakmile však byli vojáci donuceni vyjít ven ze svých lázní a bordelů, udeřili na nespokojence jako obvykle s maximální silou. Rozbili pár hlav, vypálili několik věznic a odvěkli do otroctví houf žen a dětí. „Vyřešili to velmi rychle.“

„Nechápu, proč lidé vůbec chtějí jít do boje s armádou,“ řekla Lepidina. „Chci říci, co kdyby náhodou vyhráli? Co by bylo bez armády...“ Klesla do sedadla. Měla prázdný výraz v tváři a ústa a oči široce rozevřené jako dítě.

Brigonius si pomyslel, že byla mimořádně hýčkaná. Cítil impuls chránit ji – ten impuls bezpochyby vycházel z chtíce, ale přesto byl upřímný. To si alespoň mladík pomyslel.

„Ne všichni mají rádi Římany,“ řekl zdvořile. „Jejich daně, povinnost pro ně robotovat...“

„Ty je musíš mít rád,“ řekla Lepidina ostře. „Prodáváš jim svůj kámen.“

„To neznamená, že se s nimi přátelím.“ Brigonius se zazubil. „Dělám to, co můj otec. Pouštím Římanům žilou, jak to jen jde.“

Severa zjevně souhlasně přikývla. „Naučil ses od otce hodně?“

„Zemřel před dvěma lety.“

„Přesto stále spoléháš na jeho moudrost, zatímco čekáš, až si získáš vlastní. Rozumná strategie. Nás všechny utváří minulost, není-

liž pravda, Brigonie? Ve skutečnosti bychom tu neseděli, nebýt hlubokých historických vazeb, které nás spojují.“

„Ve svém dopise se zmiňuješ o své babičce, která byla Brigantka, ale odjela do Říma.“

„Ano, o Agrippině. Zemřela ještě před mým narozením, ale matka mi o ní všechno vyprávěla. Úžasný život! Někdo by ho měl sepsat. A znala tvého praděda, Brigonie, který se jmenoval Cunedda...“

„Jako můj otec.“

„Ano. A jako jeho otec před ním. Podle té historie se Agrippina a Cunedda znali v době, kdy Claudius zahájil invazi do Británie. Tvoje rodina byla z kmene Catavellaunů. Rodina mé babičky vlastnila podíl v jednom lomu. Ta ho koncem svého života převedla na vaši rodinu – na syna toho prvního Cuneddy. A vaše rodina se tímto způsobem dostala k podnikání v kamenictví a přestěhovala se do Brigantie, aby se ujala svého majetku. Takže chápeš, že jsi v jistém smyslu mým dlužníkem, že ano?“

Brigonius si tím nebyl jist a měl dojem, že jím někdo chce manipulovat.

Lepidina zjevně toto vše už slyšela. „Myslím, že byli více než přátelé,“ řekla uličnický. „Ta Agrippina a její Cunedda. Proč by mu jinak dávala tak výstřední dar? Myslím, že byli milenci!“ A s doširoka otevřenýma očima zašeptala: „Co myslíš ty, Brigante-Brigonie? Přetrvává láska generace, stojí láska mimo čas?“

Lepidina se samozřejmě předváděla. Ale Brigonius cítil, jak ho zalévá teplo.

Hluk začínal sílit. Lepidina se naklonila a vykoukla z vozíku. „Rutupiae!“ řekla. „Už jsme skoro na místě.“

Vozík zůstal brzy kvůli velkému provozu stát. Jeho tři pasažéři vystoupili ven, Brigonius hbitě, ženy elegantně, a dál šli pěšky. U spřežení zůstal jenom onen bezejmenný otrok. Mořský vzduch voněl a slunce jasně zářilo. Ulici ucpaly davy lidí, jejich vozy, otroci a zvířata. Všichni se tlačili k pobřeží, kde silnice končila u paty mohutného oblouku. Děti vzrušeně pobíhaly rodičům kolem nohou a všude bylo slyšet hovor. Pozornost pomalu se pohybujícího davu se snažili přilákat prodejci, kteří nabízeli kousky masa na špejli, ústřice – specialitu Rutupiae – a nejrůznější tretky oslavující příjezd císaře, vlaječky v imperiální purpurové barvě a miniatury císařovy důstojné, vousaté tváře, která byla tak známa z jeho mincí.

Vysoký ramenatý Brigonius prorážel cestu v davu a ženy ho následovaly. Mladík většinu přítomných převyšoval; Brigantové byli možná lépe živení než tito pořímtělí Kantiové. Brigonius začínal být stejně slavnostně naladěn jako veselý dav kolem něj. „Vypadá to tu jako na nějakém festivalu.“

„Samozřejmě,“ přitakala Severa. „To je podstata věci. Císařové se vždycky ukazovali davům při oslavách v amfiteátrech. Tento nový imperátor se ukazuje v provinciích – jsem přesvědčena, že hodlá cestovat z jednoho konce své říše na druhý, jako kdyby byla jedním obrovským amfiteátre.“

„Proč?“

„Nu, přichází sjednocovat,“ odpověděla Severa. „Ne dobývat jako Claudius nebo uspokojovat svou marnivost jako Nero. Nazývají ho konsolidátorem. Podívej se kolem, Brigonie. Myslíš, že kdokoli z těchto lidí včetně těch nejmenších dětí někdy zapomene na den, kdy osobně viděl samotného císaře?“

„Podle toho, co jsem slyšel, bude spousta lidí, kteří nikdy nezapomenou na to, kolik je stála zábava pro císaře,“ zavrčel Brigonius.

Severa se zasmála. „Tak mladý, a přesto tak cynický!“

Konečně se dostali ven z davu. Přišli ke kordonu vojáků oblečených do slavnostních uniforem s jasně červenými plášti a barevnými chocholy na přilbách. Severa promluvila s jedním vojákem a předala mu nějaký krátký text na kousku dřeva; muž se na něj podíval a pak běžel najít nějakého nadřízeného důstojníka.

Brigonius si mohl z tohoto místa prohlédnout Rutupiae. Byl to důležitý přístav a ve skutečnosti velké město. Kolem přístavu se rozkládaly hranaté budovy z kamene a ze dřeva a vyleštěné tašky na střeše velkého *mansia*, určeného pro zvláště významné návštěvníky, zářily. Na moři kotvily lodě, s nimiž možná císař připlul přes moře z Galie. Byly těžké a složité, měly svinuté plachty a vypadaly jako namalované na modrém nebi.

A v popředí všemu dominoval hranatý triumfální oblouk, jenž se tyčil nad silnicí vedoucí ze západu, rovnou jako šíp, a jehož čtyři sloupy připomínaly nohy nějakého obra. Byl obložen mramorem dovezeným z Itálie, nápis na něm byl z bronzových písmen a jeho vrchol zdobily vítězné trofeje. Zářil ve slunci, vysoký nejméně osmdesát stop, a tvořil vstupní bránu do římské Británie. Kameník Brigonius se v duchu ptal, jak architekt, který oblouk navrhl, zajistil, aby nezapadl do měkkého písečného pobřežního podloží. Dílo muselo mít masivní, hluboké základy.

Kolem této obří stavby se hemžili lidé, připomínající vedle ní trpaslíky. Tesaři na křižovatce pod obloukem postavili jeviště a byla tu spousta vojáků. Brigonius viděl legionářské zástavy a třpytící se signální trumpety. Byla to velká podívaná.

K Severě nyní přistoupil jeden decurio a pokynul jí, že může jít dál. Brigonius se s určitou úlevou vymanil ze sevření davu a spolu s oběma ženami kráčel k pódiu.

„Nemyslím, že bys tu už někdy byl, Brigonie,“ zamumlala Severa. „Vzbuzuje to v tobě nějaké emoce?“

„Nerozumím.“

„Tady na tom místě se vylodili první Claudiovi legionáři. Samozřejmě tehdy tu nic nebylo, jen pláž a žádné doky...“

„A žádný ošklivý monument,“ řekla Lepidina.

„A svědky toho vyloďování byli má babička a tvůj praděd Cunedda. To alespoň Agrippina vždy tvrdila.“

Na Brigonia to neudělalo žádný dojem. „No, dnes se to tu hemží Římany.“

„Císař může stěží cestovat sám. Říkali mi, že je tu osm tisíc vojáků a pravděpodobně stejně tolik administrátorů – úředníků, účetních a právníků – cestuje s ním říšská vláda. A pak jsou tu všichni ti kuchaři, uklízeči, lékaři a ošetřovatelé zvířat i básníci a hudebníci a architekti a herci. Dvůr je město na pochodu. Není divu, že provinciálové lamentují kvůli těm výdajům! ...“

Našli si místo v davu shromažďujícím se před jevištěm a připravili se na dlouhé čekání.

„Přemýšlel jsi někdy o té minulosti, Brigonie?“ naléhala Severa. „O době Agrippiny a Cuneddy, o invazi, o těch několika dnech, které mají trvalý vliv na naše životy? Čas vše nemilosrdně zakrývá. Tvá vlast na severu je stále neklidná, ale od poslední velké vzpoury na jihu, při níž došlo k vypalování měst, už uplynulo šedesát let. *Šedesát let.*“

Brigonius o tom věděl. Jeho prarodiče byli tehdy v dětském věku a přežili útok Boudiccy na Camulodunum a vypálení tohoto města. Do konce svého života se pak báli poplachů, rozvratu – a pachu kouře.

„Ale invaze proběhla nějakých dvacet let *předtím*,“ řekla Severa. „Teď už to vše upadá v zapomnění. Už není naživu nikdo, kdo by si pamatoval Británii před příchodem Římanů.“

Zdálo se, že Lepidinu ty řeči nudí. „Proč pořád mluvíš o dávno zapomenuté minulosti, matko?“

„Kvůli proroctví,“ odpověděla Severa. „Kvůli tomu jsme tady, že ano, Brigonie?“ Ze záhybu své tuniky vytáhla koženou brašnu. „Tady je jeden pergamen napsaný v archaické latině. Text má pouze šestnáct řádek. *Je to proroctví*, o kterém jsem psala ve svém dopise, Brigonie. Bylo napsáno, když přicházel na svět Nectovelin, bratranec mé babičky Agrippiny.“

Vyprávěla mu stručně některé věci z historie toho proroctví: jak Agrippina a Cuneda pronikli do domu samotného Claudia, jak se část udivující předpovědi naplnila – a jak Claudius potom dokument zkonfiskoval a uložil vedle sibylských knih. „Má babička přišla do Říma a mnoho let se snažila získat ten dokument zpět. Neuspěla – a stejně dopadla moje matka – ale já jsem nakonec našla toho, koho bylo třeba uplatit.“

Lepidina se bouřila. „Vynadala jsi mi za to, že kvůli tomu kousku stříbra porušuji zákon, a přitom jsi vyloupila sklepení se sibylskými knihami! Jsi pokrytec, Claudio Severo.“

„Ale co je to za proroctví?“ zeptal se Brigonius.

„Je to jen stručný nástin budoucnosti – budoucnosti Římanů a Británie za jejich vlády.“

„Budoucnost?“ Snažil se v hlavě spočítat letopočty. „Ale vždyť musí být již víc než sto let staré?“

„Sto dvacet šest,“ řekla vesele Lepidina. Ohmatávala přitom rybí brož na svém hrdle. „Bylo napsáno v tom roce, kdy se narodil v Judei Ježíš.“

„Kdo?“

„Jen ústřední postava dalšího mysteriózního východního kultu, další módní trend vyznávaný mou dcerou a ostatními hloupými dětmi v Římě,“ vyjela Severa.

„Jestliže je to proroctví tak staré, pak jsme již v budoucnosti,“ zazubil se Brigonius.

Severa slavnostně přikývla. „A o to jde, Brigonie, *to proroctví se už začalo naplňovat*. To proroctví je minulost, přítomnost a budoucnost, zkombinované do jednoho dokumentu – a jeho prostřednictvím jsou naše rodiny spojeny přes generace.“

Brigonius se mračil. „Nejsem si jistý, co ode mě chceš, paní.“

„Poslechni si, co se v něm říká.“ Severa přečetla tři řádky z proroctví:

Chvějící se nebesa prohlašují, že velký syn Říma přišel na svět
Bude se jmenovat malý Řek. Zatímco se děťátko-bůh bude rodit
Římské kohorty nacpou hrdlo ostrova do kamenné oprátky...

Brigonius jí pozorně naslouchal. „Co to znamená?“ zeptal se pak.

„Cože, Brigonie, vždyť je to dostatečně jasné. Říše se ohromně rozrostla a má dlouhé nestabilní hranice, za nimiž se to hemží neklidnými barbary. Nový císař se snaží ty hranice vyztužit. Cestoval do Germánie, kde nechává stavět dlouhé hliněné valy. Teď je tady v Británii, a bude se zabývat severním pomezím. Hodlá postavit další ze svých valů, a to přes celou Británii – nahoře na severu, kde – jak mi bylo řečeno – se sbíhají dvě ústí a ostrov se tam zužuje. Chápeš? A pokud si dobře vzpomínám, tento val má být stejně jako ty na germánské hranici z hlíny. Ale mám nějaké spolupracovníky, kteří doufají, že císaře přesvědčí, aby ho postavil z kamene.“

„Z kamene?“ Brigonius byl ohromený. „Přes celou zemi? Nemí to i na Římány moc?“

„Ale není. Římané dokáží spoustu věcí, pokud přemýšlejí kolektivně. A pokud bychom ho *mohli* přesvědčit, aby stavěl z kamene, pak někdo z okolí mu bude muset to kamení opatřit.“ Severa se pátravě dívala na mladíka. „Bude možné pěkně vydělat, kameníku Brigonie.“

„Jak ale můžeš *vědět*, že císař vůbec bude val stavět, o tom, že dá přednost kameni před hlínou, ani nemluvě?“

Severa poklepala na kožený balíček. „Vždyť se to říká v tom proroctví. ‚Kamenná oprátka‘ – co jiného by to mohlo znamenat?“

Lepidina byla na rozdíl od matky skeptická. „Ano, ale co má znamenat ten ‚malý Řek‘, ‚děťátko-bůh‘?“

„Proroctví jsou vždy záhadná,“ odsekla jí Severa.

„Ale mami, nemůžeš si z nich vybírat jen to, co se ti hodí! Zamýšlíš se vůbec nad tím, co je skutečným účelem toho proroctví? Tedy za předpokladu, že je v něm alespoň zrnko pravdy. Chceš jeho prostřednictvím vydělat peníze. Dobře. Ale proč nám ho Bůh poslal?“

Severa bez zájmu pokrčila rameny. „A záleží na tom?“

Na Brigonia ale Lepidinina slova udělala dojem. Občas projevila velmi hloubavou duši. „Severo, proč to děláš? Vedeš příjemný život v Římě. Proč ses vydala až do Británie?“ zeptal se.

V Seveřině tváři se objevil tvrdý výraz. „Příjemný život – snad. My se považujeme za Římány. Lepidina se tam narodila stejně jako

já a přede mnou moje matka. Ale pro ty pravé Římany, pro starou vznešenou krev, budeme vždy jen barbary. Dívají se svrchu dokonce i na císaře, protože jeho otec se narodil v Hispánii! Jen peníze odstraní tyto bariéry, spousta peněz, která obměkčí i starou krev. Je to dostatečný motiv?“

Dav začal být vzrušený, protože na jeviště přicházeli muži v tógách – Severa vysvětlila Brigoniovi, že to jsou hodnostáři císařského dvora. Na některé zvláště upozornila. „Tamti dva jsou důležití pro naše záměry. Ten malý podsaditý chlapík je Platorius Nepos.“

„Nový guvernér.“

„Ano, a starý císařův přítel. On bude dohlížet na stavbu valu, pokud bude vůbec zahájena. A tamten kostnatý chlap v tóze se jmenuje Primigenius.“

„Otrocké jméno.“ Narozený jako první. Ale šlachovitý, lysý a ostražitý Primigenius Brigoniovi nepřipadal jako otrok. Měl souměrnou tvář, kdysi byl možná i hezký. Na jeviště přišel se zvýrazněnými očima a napudrovaným obličejem.

„Je to propuštěnec, ale nechal si své rodné jméno,“ vysvětlovala tiše Severa. „Teď vede císařovu domácnost – a říká se, že kdysi zahříval jeho postel. Přes Primigenia získáme přístup k Nepotovi a císaři. Takže pokud na tebe pohlédne, nezapomeň se usmát. Co tedy říkáš, Brigonie? Budeš pracovat se mnou? Pokud mohu soudit, nemůžeš mnoho ztratit.“ Pak pohlédla na Lepidinu. „A možná bys mohl mnoho získat.“

Brigonia tato téměř neskrývaná nabídka šokovala. Může být matka tak chladná a vypočítavá, aby nabízela svou dceru tímto způsobem?

Lepidina ale nic nevěděla, protože sledovala dění na jevišti. „Už přichází!“ zaječela vzrušeně.

Na jeviště přicházel dlouhými kroky nějaký muž. Dav se nahnul dopředu a vydával neuvěřitelný řev.

Muž byl vysoký, energický, velmi svalnatý a měl na sobě blyštící se zlaté brnění. Vypadal opáleně a jeho kučeravé vlasy a vousy byly hnědé, sem tam se světlými prameny. Brigonius odhadoval jeho věk na čtyřicet let. Muž se rozhlédl po davu – a jeho oči se zastavily u

Brigonia, který kvůli své výšce z davu vyčníval. Mladík tak zjistil, že ho zevrubně zkoumá císař a bůh – Hadrianus.

„Je vyšší, než jak vypadá na mincích,“ vydechla Lepidina.

IV

Severa vyjednala audienci u dvora. Měli se setkat s novým guvernérem Platonem Nepotem, a pokud budou mít štěstí, i se samotným císařem.

„Stálo mě to jmění. Kdejaký chytrák v provincii se zkouší k Hadrianovi dostat, to si dokážeš představit. A s tím manipulativním slizkým hadem Primigeniem se d'ábelsky těžko spolupracuje. Ale nakonec jsem tam pronikla. Pokud tohle vyjde, čekají nás roky ziskového podnikání – a já budu mít spoustu času na to, abych splatila své dluhy.“

„Pokud to vyjde,“ řekl Brigonius. „Ty jsi, Severo, hazardní hráč! A když se Hadrianus rozhodne pro hlínu jako v Germánii, co potom?“

„Takhle nesmíš mluvit, Brigonie. Musíš být pozitivní – chopit se šance – a následky se zabývat později.“

V každém případě bylo jisté, že se k císaři mohou dostat až poté, co dorazí do *colonie* Camulodunum. A Brigonius zjistil, že celé té císařské karavaně to bude trvat mnoho dní. Jediným účelem celého jejich výletu bylo, aby Hadriana viděli lidé. Císař se měl zastavit v novém městě Londiniu i jinde, aby si bohatší obyvatelé měst, již zatížení velkými daněmi v této silně militarizované provincii, mohli myslet, že z obrovských nákladů na tuto návštěvu něco mají.

Severa se rozhodla, že nebude čekat a místo toho pojede s dcerou a Brigoniem napřed. Když přijedou do Camuloduna dříve, budou mít více času na přípravu svého plánu.

Když Brigonius cestoval na jih, jel rychle a nalehko. Celou cestu ujel na koních, které měnil v zájezdních hostincích, jež se nazývaly *mansiony*. Tyto stanice měly primárně sloužit oficiálním posílům a rychlé veřejné poštovní službě zvané *cursus publicus*. Ale v těch hostincích nespál. Měl kožený stan, který koupil při výprodeji

přebytků římské armády ve Vindolandě. Brigonius neměl rád města. Byl šťastný, když mohl spát v polích s koněm přivázaným opodál a mít vlastní oheň. Bylo to také levnější.

Návrat zpět se dvěma římskými dámami byl něco jiného. Ty nehodlaly spát v polích; ten návrh ani nikdy nepadl. Severa vydávala marnotratně peníze za pronájem nového vozu, otroků a koní. Pak vyzbrojena schematickou mapou provincie plánovala trasu. Z Rutupiae měli jet na západ přes Durovernum a podél jižního břehu ústí řeky Tamesis – touto cestou údajně postupovala Claudiova invazní armáda – a pak přes další menší města do Londinia. Tam chtěla Severa přejet řeku po novém dřevěném mostě vybudovaném Římany a jet dál na sever.

Tato trasa vedla shodou okolností přes území několika britských kmenů včetně Catavellaunů, mezi nimiž měl své předky Brigonius. To však na Severině mapě vyznačeno nebylo. Ta ukazovala pouze nová města Římanů, jejich cesty a řeky s jejich novými latinskými názvy.

Vydali se tedy na cestu a projížděli klidnou zemědělskou krajinou. Meze polí, na nichž v tento letní čas rostla pšenice nebo ječmen, vyznačovaly živé ploty nebo kamenné zídky. Na rozdíl od měst měla stavení většinou kulatý obvod a doškovou střechu; tu a tam se k nebi vinul kouř.

Ta cesta byla však od prvního okamžiku nešťastná. Lepidina a její matka přijely až z Říma a cestování je už opravdu unavovalo. Brigonius doufal, že se alespoň trochu více pozná s Lepidinou. Ta s ním povrchně den dva flirtovala, ale brzy ji to přestalo bavit a stáhla se do zadní části vozu, kde se schoulená do klubíčka mezi vaky se šatstvem ponořila do četby poezie.

Brigonioví ukázala, co čte. Na papyrových svitcích měla básně od nějakého člověka jménem Ovidius. Brigonius zjistil, že mu četba jeho textů dělá potíže. Neuměl latinsky tak dobře, aby pochopil všechny narážky a slovní kličky. Ale ta poezie byla peprná a uváděla ho do rozpaků.

Severa si ho kvůli tomu nemilosrdně dobírala. „Jsi jako všichni mladí lidé. Domníváš se snad, že sex vynalezla tvoje generace? ...“

Ale toto žertování tvořilo jen krátká přerušení v jinak dosti jednotvárné cestě.

Brigonius nakonec lépe poznal během této výpravy nikoli Lepidinu, ale její matku, s níž sedával po dlouhé hodiny vpředu na kozlíku při řízení spřežení. Bystrá Severa mu otevřela oči; díky ní se nyní uměl podívat na vlastní zemi jinak.

Osmdesát let po Claudiovi se Británie skládala ze dvou rozdílných částí. Jih a východ byly pacifikovány a vznikala tam civilní správa opírající se o nová římská města. Sever a západ však v zásadě zůstávaly pod vojenskou kontrolou. Brigonius tak vyrostl pod vládou okupační moci. Římané měli pro obyvatele obou těchto částí dokonce různá jména; těm z jihu říkali *Brittani* a těm na severu *Brittones*.

„Zdejší krajina tě znervózňuje, že ano,“ řekla Severa. „Domov je pro tebe něco jiného. Jihovýchod Británie má víc společného s Galii nebo Itálií než s vlastním severozápadem Británie.“

Brigonius se snažil zformulovat své pocity. „Doma člověk alespoň ví, kdo je. Věci jsou jasné. Buď to je Říman, nebo je Brigant. Tady je to všechno – popletené.“ Pak řekl vzpurně: „Ale i tady je přítomnost Říma nezřetelná.“

Severa nadzdvihla obočí.

„Rozhlédni se,“ vyzval ji Brigonius. „Ta hospodářství tu byla už před stavbou silnice. Člověk to pozná z toho, jak silnice protíná pole. A rolníci tu obdělávají půdu jako vždycky předtím, stejně jako před příchodem Římanů. Takže vidíš, že Římané skoro nic nezměnili.“

„To si myslíš?“ zeptala se Severa. „Podívej se támhle,“ řekla pak mazaně. Ukazovala na nějaký statek, komplex nabílených budov, který měl střechy kryté taškami, stál uprostřed zahrad a byl obklopen velkými polnostmi. Ten statek byl velkolepý, dokonce honosný. „Mohl bys takový dům klidně vzít a přenést někam do Středomoří a nevypadal by tam nijak cizorodě. A co tohle?“ Na říčním břehu směrem na východ se pomalu otáčelo velké kolo a skoro se ztrácelo v mlžnatém vzduchu. „To je mlýn,“ řekla Severa. „Mele zrno a využívá k tomu energie tekoucí vody, zatímco dříve by jím otáčeli lidé nebo hospodářská zvířata. Můžeš využít i sílu větru, jsi-li dost chytrý. Zemědělci začínají obdělávat půdu na kopcích a v říčních

údolích, o kterých si dříve mysleli, že za tu práci nestojí. Populace se zvětšuje. Vím, že to je pravda, protože Římané tyhle věci sledují a zaznamenávají.“

„Římané nás počítají, aby na nás mohli uvalovat daně. Rolníci pěstují více obilí, aby vyhověli požadavkům vojáků, kteří nás komandují. A pak zemědělci musejí zaplatit daň z každé mince, kterou vydělají,“ odpověděl znechuceně Brigonius.

„Ano,“ řekla Severa trochu netrpělivě, „ale o to jde. Musíš to chápat jako jedno velké kolo, Brigonie – jako vodní kolo toho mlýna tamhle. Kdysi rolníci pěstovali jen pro sebe. Nyní produkují přebytky, které prodávají ve městech. Daně, které platí ze svého zisku, se používají na rozvoj měst a na žold pro vojáky, které musejí živit zemědělci ze svých přebytků... A tak stále dokola, je to kolo poháněné proudem peněz. A všichni z toho mají prospěch, všichni bohatnou a všichni jsou spokojení. Vždyť v Británii pravděpodobně nikdy nežilo tolik lidí jako dnes. Co je na tom špatného?“

„Ale o co v tom všem vlastně jde? Mlýnské kolo mele mouku na chleba. Jakému účelu ale slouží to tvoje peněžní kolo?“

„To mele lidi. Drtí bezvýznamné kmeny, jako je ten tvůj, a jejich fragmenty spéká do říše.“

„Všichni jsou ale potom stejní,“ řekl znechuceně Brigonius.

„Ano! A v tom je ta síla.“ Severa zalovila ve své peněžence a vytáhla jednu minci, na níž byla vyražena Hadrianova hlava. „Podívej se na ni, Brigonie. Můžeš cestovat po silnicích stejných jako tato z Británie do Asie a všude můžeš požádat o svůj denní chleba latinsky a zaplatit za něj touto mincí. Jedna řeč a jedna měna pro celý kontinent. A Británie je toho součástí! Nebud' sentimentální, Brigonie! Otevři oči a uvidíš zářnou budoucnost – a té se chop.“

Když Severa dělala Brigoniovi toto malé kázání, vzala ho za ruku. Stisk měla pevný, dlaň však podivně studenou. Mladík viděl v jejích očích, jaké má velké ambice, a neklidně uvažoval, jak moc bude tato žena nesentimentální při sledování svých cílů.

V zadní části vozu Lepidina rozluštila další nárazku v Ovidiově poezii a začala vesele cvrlikat jako nějaký ptáček.

V

Londinium nebylo na rozdíl od většiny britských měst založeno na místě nějaké staré osady. Když sem Claudius přišel, nebylo tu vůbec nic, říkala Severa, kromě několika chatrčí, které si z bláta uplácalo pár rybářů. Nyní na hladině jiskřící řeky cílevědomě křižovaly bárky i námořní lodě a na severním i jižním břehu řeky rostly doky, nad nimiž se tyčily jeřáby připomínající vyzáblé nohaté ptáky. Za okolními skladišti a doky vyrůstaly další, ještě působivější budovy.

Severa ukázala Brigoniovi s pomocí své mapy, proč Londinium vzniklo. „Podívej, příliv zvedá hladinu řeky až do *tohoto* bodu, a ta je splavná ještě hluboko do vnitrozemí. A město samo představuje silniční uzel, z něhož vedou silnice přes celý ostrov na sever, západ, východ a jih. Je to přirozený přístav pro obchod s Galií a s dalšími cizími zeměmi...“

Brigonius chápal, že to je přístav potřebný pro říšskou provincii, pro obchod s kontinentem. Británie Londinium nepotřebovala, Britannia ano.

Po poslední zástavce na přespání dojeli do Camuloduna. Bylo to v časných ranních hodinách. Když se blížili k tomuto městu, začaly silnici, na které byl stále větší dopravní ruch, lemovat náhrobky v podobě uren napůl zapuštěných do země. Severa Brigoniovi vysvětlila, že Římané nedovolují pohřbívat uvnitř měst, proto u hlavních silnic vedoucích z nich vyrostly hřbitovy. Pak se objevily hradby Camuloduna v podobě temné linie protínající zvlněnou krajinu. Brigonius rozeznal, že podél nich se na míle táhnou kulaté domy, stodoly a násypy, z velké části ale opuštěné. Zdálo se, že římské město vyrostlo na nízkém kopci nad někdejším mnohem volněji postaveným sídlištěm, které nyní mizelo a místo něho vznikala pole.

Před městem uviděli ohromnou novou stavbu z kamene, která byla ale příliš malá, aby mohla být městem, a na pevnost měla špatný tvar. Ukázalo se, že to je aréna, v níž se konají závody vozů pod dohledem kněží z městského chrámu. Brigonius byl ohromen touto výstředností. Ale provoz arény se hradil ze sázek na závody a Severe, rozené hazardní hráče, při tom zjištění začalo jiskřit v očích.

Severa poslala napřed otroka, aby připravil jejich příjezd. V důsledku toho je na silnici přivítal jistý Flavius Karus, kterého Severa představila jako právníka, s nímž vedla korespondenci ohledně výstavby Hadrianova pohraničního valu.

Brigonius a Karus se navzájem podezřívavě měřili. Karus byl vysoký muž, stejně vysoký jako Brigonius. Ale měl obrovské břicho, a když šel, tuk se mu v něm přeléval jako voda ve vaku. Byl stejně jako Brigonius tmavovlasý, i když už trochu prošedivělý, a tvář měl čistě oholenou, zatímco mladík nosil vousy. Karus si pro tuto příležitost oblékl tógu, třebaže trochu ušmudlanou a na lemu postříkanou blátem. Ale bylo zjevné, že je každým coulem Brit stejně jako Brigonius.

Ten měl kromě toho dojem, že se Karus příliš věnuje Lepidině. „Tak to je ta sladká dceruška, jejíž společnost jsi slibovala ve svých dopisech!“

Lepidina byla zvyklá na pozornosti ze strany mužů, ať již vítané či nevítané. Brigoniovi se ale zdálo, že v Severiných očích probleskla vypočítavost. Kladl si otázku, zda využívá půvabů své dcery jako návnady na tlusté staré hlupáky jako Karus i na mladíky, jako byl on.

Všichni čtyři se měli odebrat do Karova domu uvnitř města obehnaného hradbami; za nimi měli následovat otroci se zavazadly. Karus je vedl po silnici, na níž byly davy lidí. Nad nimi se tyčily městské hradby: Karus vysvětloval s falešnou hrdostí, že jsou vysoké dvanáct stop, nepočítaje v to předprsně, a osm stop tlusté. Silnice procházela obrovskou dvojitou branou. Karus řekl, že to byl kdysi triumfální oblouk postavený na oslavu Claudiovy návštěvy tohoto místa. Po ničivé vzpouře Boudiccy však byl zabudován do nových mocných hradeb kolem města.

Pod branou zastavila Brigonia římská patrola. Vojáci ho hrubě prohledali. Římané měli zákon, který nikomu nedovoloval nosit

zbraň uvnitř města, a dbali na jeho plnění, zvláště když přicházeli tak zvaní *Brittani*. Brigonius se podvolil, byl na to zvyklý. Obě ženy tuto proceduru sledovaly; Severa s fascinovaným pohledem kavky, Lepidina dosti zaraženě. Brigonius dospěl k názoru, že doposud nikdy nezažily, aby se s nějakým jejich známým zacházelo tímto způsobem.

Uvnitř bylo město rozděleno úzkými uličkami do obytných bloků, kterým Karus říkal *insulae*, ostrovy. Všechny zdi pokrývaly nápisy a kresby. Brigoniovi se to město zdálo stísněné a přeplněné, všechno bylo rovné, všechny úhly pravé, a neustále ho rozptylovaly nejrůznější scény. Bylo těžké uvěřit, že někde pod vším tím malovaným kamenem a omítkou byl kdysi střed Cunobelinovy říše i jeho dvůr a že toto hlavní město bylo nyní vymazáno z povrchu zemského.

Karusův dům stál v postranní uličce. Byla to úzká budova s pravoúhlým půdorysem, jejíž omítnuté zdi zářily bílou barvou. Střecha byla z červených tašek. Vstupní dveře měla doširoka otevřená a ukázalo se, že se jimi vstupuje do obchodu se širokým pultem plným potravin – masa, pečiva, kousků ovoce. Ještě stále bylo časně ráno, ale u pultu se tísnila řada zákazníků, kteří si kupovali něco k snídani. Vonělo tu vařené maso, a Brigoniovi se proto začaly sbíhat sliny v ústech. Divil se však, proč se všichni ti lidé nenajedli jednoduše doma.

Karus vedl své hosty přes obchod ke schodům v zadní části domu. Ukázalo se, že Karovi patří patro nad obchodem. Brigonia udivilo, že to místo vypadá jako nějaký další dům posazený na hořejšek toho dolního. Ten nevelký prostor byl navíc rozdělen vnitřními přepážkami na malé místnosti. Karus chodil po bytě a zapaloval olejové lampy a svíce umístěné na zdech. V pokojích byla okénka s tabulkami z namodralého skla, ale uvnitř bylo přesto temno, třebaže bylo tak jasné ráno, protože dům stál ve stínu vyšších budov.

Karus prováděl Severu a Lepidinu po bytě a obě ženy vydávaly tiché obdivné zvuky. „Není to nijak velké,“ pravil omluvně Karus. „Ale ubohý právník si nemůže víc dovolit. Nevěřily byste, jak podražily pozemky kolem městského centra.“

„To je všude stejné,“ řekla Severa. „Měl bys vidět činžáky v Římě. Některé jsou tak vysoké, že by musely určitě spadnout, kdyby se neopíraly jeden o druhý. Ale ty jsi ten prostor dobře využil, Kare.“

V jednom rohovém pokojíčku byla svatyně. Hosté si prohlédli Karovy modly a symboly, z nichž většina byla zasvěcena jeho vlastním domácím bohům. Brigonius si ale všiml sošky Fors Fortuny.

„Bohyně vojáků,“ řekla Severa.

„Já voják nejsem.“ Karus si přitom významně poklepal na své mocné břicho. „Většina mých klientů ale ano. Toto je stále vojenské město, Severo. Neuškodí usilovat o požehnání jejich bohyně.“ Pak vedl své hosty dál.

Brigonius si sáhl na zeď. Povrch měla omítnutý a natřený bílou barvou, ale v některých místech se omítka odloupala a pod ní se objevila rohož vycpaná hlínou s řezankou. Mladík se cítil v tomto malém, temném prostoru stále stísněněji. Bylo to tu ještě horší než v těch pevnostech s kamennými zdmi, do kterých musel na severu chodit na jednání s armádou. Tady byly stěny tak tenké, že jimi procházel hluk z rušné uličky venku i pach jídla z dolního obchodu. Navíc to bylo Karovo teritorium a zdálo se, že hlas tlustého právníka je slyšet ve všech pokojících jeho bytu.

Lepidina vzala Brigonia za ruku. „Jsi v pořádku? Jsi jak medvěd zavřený v kleci.“

„Je mi dobře,“ odpověděl strnule.

„Ne, není.“

„Je to jen – podívej, je to pro mě tak nové,“ řekl Brigonius a mávl rukou ve snaze najít vhodná slova. „Je to tím, jak jsou ty stěny ploché, hrany rovné, rohy pravé. A ten prostor je rozdělen podle účelu. Spíš tady, pracuješ tamhle.“

Severu to zajímalo. „A ty žiješ jinak?“

Brigonius se jí pokoušel popsat dům, v němž vyrostl a v němž stále žil, jeho kruhový půdorys a nerozdělený vnitřek odrážející běh ročních období.

Karus zaujal odmítavý postoj. „Nu, zdvořilí lidé už nemusejí žít jako zvířata.“

Brigonius sevřel pěsti, ale Severa ho vzala za ruku. „Tvůj děd bezpochyby také žil v podobném domě, právníku,“ napomínala Kara.

Brigonius se uklidnil, Karus přikývl, což bylo vzato jako omluva a tím bylo vše zapomenuto.

Lepidina to vše sledovala se zjevnou radostí. V hloubi duše určitě ví, že kdybychom se servali, bylo by to kvůli ní, říkal si v duchu Brigonius. „A ještě jedna věc. Kde si vaříš jídlo?“ zeptal se, protože chtěl udržet iniciativu.

Lepidina propukla v smích. „Nikdo si přece sám pro sebe nevaří, troubo!“

„Ne?“

„Musíš se toho ještě hodně naučit,“ řekla Lepidina, chytla ho za ruku a vlekla ke dveřím. „Pojď. Mám hlad. Projdeme se po městě.“

„Beze mne,“ poznamenala Severa. „Jsem unavená, ráda bych se trochu prospala. Běžte vy dva a prozkoumejte to venku.“

Karus se však do jejich rozhovoru rychle vložil. „Ach, pojd’me tři!“

Pak zlobně civěl na Brigonia a ten zase na něj. Obě ženy je sledovaly, Lepidina s neskrývaným potěšením a Severa s vypočítavostí.

VI

Lepidina vedla oba muže po schodech dolů k pultu jídelny v přízemí Karova domu. Během cesty byla zamlklá, nyní ale byla ve městě a zdálo se, že je ve svém živlu.

„Nechrne matce spoustu času na její ‚prospání‘,“ řekla významně.

Karus se zamračil. „Co tím míníš?“

„Ale no tak, Kare! Ty dobře víš, jak ráda sází. Během hodiny se vykrade ven, aby našla nějakého sázkaře, a bude se s ním hádat o kurz na příští závod koňských spřežení. Myslí si, že o tom nevím. Ale já mlčím, a dokud bude vyhrávat, budu mlčet dál... Brigonie, tys chtěl vědět, jak jíme. Ach, nemám u sebe peníze. Kare...“

Karus s velkým povzdechem vytáhl nějaké mince a dal je Lepidině a ona pak šla k pultu.

Brigonius a Karus stáli strnule vedle sebe. Pak se k sobě jako na povel obrátili.

„Podívej, Kare...“

„Brigonie, nechtěl jsem...“

Nato se oba rozesmáli a Karus pak začal znovu. „Vypadá to, že budeme spolupracovat, možná celé roky, pokud všechno půjde dobře. Takže bychom neměli dovolit, aby nás nějaká sice nádherná, ale jinak hloupá holka vodila za uzdu jak dva říjné hřebce. Chci říci, neznamená to, že bych váhal – kdyby se rozhodla – ale abych ti pravdu řek, najednou se mi zdá, že bych dal přednost její matce, když jsem se s ní teď seznámil – to hrdé poprsí a jak se umí nosit...“ Karus se zakoktal. „Není úžasná?“ dodal.

„Neměli bychom směřovat lásku a práci,“ odpověděl Brigonius pevně.

„No, přinejmenším to můžeme zkusit,“ zamumlal Karus.

Lepidina se vrátila s jídlem v rukou. „Na,“ řekla Brigonioví a podala mu část svého nákupu. „Vidíš? Nemusíš si vařit, koupíš si to!“

Ukázalo se, že tím jídlem je masitá placička z mletého vepřového masa vložená do chleba. Maso bylo dobře uvařené a vonělo cibulí. Brigonius si ukousl. „Chutnalo by to lépe, kdyby to bylo hovězí.“

„Jenže Římané nemají moc rádi hovězí. Nebo skopové. Říkají, že to je barbarské jídlo,“ vysvětloval Karus s plnými ústy.

„Vojáci ve Vindolandě jedí spoustu hovězího.“

„Jsou to pravděpodobně všechno provinciálové.“

Brigonius už svůj díl spořádal. „To je všechno?“

„Později ti koupím další. A teď pojďme na fórum na nákupy.“ Lepidina vzala Brigonia za ruku – potom rozumně i Kara – a vedla je po ulici.

Ulice byly dlážděné a po každé jejich straně vedla stoka; Brigonius zaznamenal, že kameníci odvedli dobrou práci. Spolu s lidmi běhalo po ulicích mnoho zvířat – kuřat, prasat a psů. Camulodunum bylo stále městem rolníků. Většina domů byla podobně jako ten Karův z rohoží a hlíny, třebaže pár významnějších budov se pyšnilo kamennými zdmi. V městě byly hlavně dvoupatrové soukromé domy, některé měly však podobně jako u obchodu pod Karovým bytem otevřené průčelí odhalující dílny, v nichž se vyráběla keramika, zpracovávalo železo, lilo sklo a tkaly látky.

Některé malby na zdech tam byly proto, aby bylo zjevné, jaká dílna nebo obchod v domě je: byli na nich například hrnčíři pracující u svého kruhu, ženy předvádějící okázalé šperky nebo v případě krčem tlustí veselí pijáci. Dokonce i nevěstince měly své insignie – na sebe nalepené postavy v pozoruhodně vynalézavých pozicích. Brigonius se snažil na tyto poutače nezírat. Nápisů na zdech občas informovaly, kdo tam bydlí nebo co dělá. Jiné, jen hrubě vyškrábané v omítce, byly mnohem otevřenější. Šlo většinou o modlitby, urážky nebo kletby. Některé z nich, velebící Rudé, Modré nebo Žluté, Brigonia zcela mátlly. Karus řekl, že vyjadřují podporu hlavním vozatajským týmům na závodech. Jejich fanoušci se klaněli svým

modlám, nenáviděli vozataje konkurenčních stájí a ve dnech závodů vyvolávali v městě nepokoje.

Před jednou dílnou stál velký hrnec, do něhož hlučně močil jakýsi podsaditý muž; z hrnce přitom stoupala pára.

Karus s pobavením sledoval výraz na Brigoniově tváři. „To je valchářův krám. Používá moč, kterou získává od kolemjdoucích, k fixování barvy. Nevaříme ve svém bytě, ani v něm nemočím.“

„A kdo sbírá tvoje hovna,“ zavrčel Brigonius.

„Je zábavné, že se na to ptáš zrovna ty,“ zubil se Karus.

Mezitím došli k jednomu zamčeným dveřím, za nimiž byla jakási místnost. Karus vyndal drobnou minci a hodil ji do nějakého otvoru. Zatahl za páky na mechanismu zámku, aby mince propadla. Pak se zámek s uspokojujícím klapnutím odemkl.

Karus otevřel dveře, za nimiž se objevily latríny. Tvořily je dvě řady otvorů v podlaze, nad nimi byly dřevěné lavice a na těch seděli bez rozdílu muži, ženy i děti. Někteří lidé v místnosti si četli dopisy na kouscích dřeva, jiní konverzovali, další hráli v kostky a používali k tomu podlahu mezi jejich lavicemi. Jeden muž se předkláněl, aby si vytřel zadnici kouskem nějaké houby na tyči. V místnosti byl přirozeně puch, ale ne tak hrozný, jak by býval Brigonius očekával – pak uslyšel zurčení vody vycházející z otvorů v podlaze.

„Hele,“ řekl, „dole teče nějaký proud, který výkaly odnáší. Chytré.“

Karus pokrčil rameny. „Pravděpodobněji je sem voda přiváděna z té řeky na severu. Veřejná vodovodní síť. Ale musel by ses zeptat nějakého inženýra, já nejsem odborník.“

Šli dál. Minuli nějaké lázně – nedokončené, ale již provozované. Brigonius to jednoznačně poznal podle zatuchlého, hnilobného pachu, který z nich vycházel stejně jako z vojenských lázní ve Vindolandě.

Pak došli na trh. Lepidina vykřikla vzrušením a žádala od Kara další peníze. Chvilí nato již procházela mezi stánky obtížena šperky, lahvičkami parfému a vlasového oleje. Muži pokračovali dál.

Brigonius měl opět pocit, že je toho na něj příliš. Ve srovnání s provizorním tržištěm, jež vyrostlo před pevností Vindolandomu, tady byl ohromující výběr zboží: kosmetika všech druhů v malých

sklenicích a lahvičkách, stříbrné i měděné jehlice a brože, talíře, poháry, dlaždice, stánky s botami ušitými z kůže. Byli tu pekaři a prodavači grilovaného masa, z jejichž pecí sálal hrozný žár. A člověk tu našel i bankéře, lichváře, právníky – a spoustu, spoustu sázkařů.

Všude se tlačili zákazníci, mezi nimi samozřejmě mnoho Catavellaunů. Ale Brigonius viděl i Germány a Galy toho typu, který byl běžný v armádě, dále zástupce exotických národů s velmi bledou nebo naopak velmi tmavou pletí, kteří prodávali víno a koření za závratné ceny. Byli to obchodníci z dalekých oblastí říše nebo dokonce z oblastí za jejími hranicemi, kteří přišli do tohoto kouta Británie, aby tu prodali své zboží. Zdálo se, že všichni tu mají sebedůvěru, lidé vesele nakupovali a prodávali, všichni tu byli jako doma a znali pravidla, jen Brigonius ne.

A kolem každého stánku se tísnili žebráci a tiše prosili o drobné mince. V Banně žebráky neměli, tam se rodiny o všechny své příslušníky staraly. Brigonius se v duchu ptal, jak by Cunobelin reagoval na to, co se stalo z jeho potomků.

Fórum obklopovaly veřejné budovy. Karus vedl Brigonia k velkému sálu, jehož vysoké nedokončené zdi se tyčily nad hlavami kupujících. Oba muži prošli kolonádou a pak kráčeli po kamenné podlaze uvnitř budovy, která ještě neměla střechu. Brigonius si všiml, že podlaha je zvětřalá, bylo tedy zjevné, že stavba je v tomto nedokončeném stavu už delší dobu.

„To bude bazilika,“ řekl Karus. „Velký lid tohoto města odtud bude spravovat své záležitosti – místní vláda vybere daně na nějakou věc a pošle je do Londinia, aby je tam prokurátor spočítal.“ Stavební práce na této budově pokračovaly jen tehdy, když byly k dispozici nějaké fondy, takže to trvalo dlouho. „Navzdory tomu je to úkol naší generace. Naši otcové toto město založili. My ho nyní musíme vybudovat.“

Brigonius se zamračil. „Představoval bych si, že to všechno zaplatí císař.“

Karus našpulil rty. „Ani zlomek z toho. Využíváme plodů římské civilizace, ale musíme si to platit z vlastní kapsy. Což samozřejmě děláme s radostí. Víš, Brigonie, pokud se máš stát bohatým mužem, musíš se naučit, jak se svým bohatstvím nakládat. Napřed musíš být

bohatý – čím víc, tím lépe. Bohatství dává moc a postavení; jako bohatý muž jsi patronem, poskytuješ ochranu jiným. Za druhé, nesmíš bohatství stavět na odiv. Jistě, utrácej, to ano; postarej se, aby lidé věděli, že ho máš – ale umírněným způsobem. A musíš vědět, že své bohatství investuješ do veřejně prospěšných projektů, jako je stavba této baziliky. Paradox, že ano? Ale Římané jsou v mnoha ohledech paradoxní lid.“

Zdálo se, že právník během této krátké procházky Brigonioví otevřel svou duši. „Víš, Brigonie, já nejsem ten, který by hodně přemýšlel. Žijme pro dnešní den, říkávám, protože včerejšek není důležitý a zítřek nemusí nikdy přijít! Ale jedna věc, která se mi velice líbila na Severiných dopisech, je její smysl pro pohled na věc, pro historii. Jen si představ, že před sto lety nikde v Británii nebylo žádné takové město, žádná budova, která by byť jen vzdáleně připomínala tuto baziliku bez střechy. Teď města a budovy rostou jako houby po dešti. Můj děd byl lovec. Místo bot nosil na nohou krtčí kůže vycpané ptačím peřím. A podívej se na mne, jeho vnuka! Jsem právník. Chodím pracovat do kanceláře v domovním bloku vysokém několik pater, který má skleněná okna. Kupuji si jídlo od obchodníků, svými mincemi si otvírám zámek u latrín – a na každé té minci je vyražena povznášející zpráva od samotného císaře. To proroctví Severě nějakým způsobem pomohlo *uvědomit si* všechno, uvědomit si tyto velké změny, jako kdyby sama stála zcela mimo dějiny.“

Ale Brigonius se tahal za vousy a zůstával nepřesvědčen. Myslel na svůj domov na severu, kde lidé chovali dobytek stejně jako kdysi a byli připoutáni k půdě, což platilo stále i pro většinu obyvatel na jihu. Tento zázrak stvořený z kamene a obchodu byl podle jeho názoru jen křehkou, lehkou konfetou založenou na vykořisťování rolníků, jimž přítomnost Římanů stěží něco přinesla.

„A kdyby to všechno mělo skončit stejně rychle, jak to vyrostlo – co potom?“

Karus se zazubil. „Pak bych měl potíže. Nejsem jako dědeček – nedokázal bych si udělat boty! Ale ono to neskončí, není-liž pravda? Ujišťuje nás o tom Severino proroctví.“

„Kare, ten Seveřin podnik s tou kamennou zdí – víš, že je hazardní hráčka. Přesně jak říká Lepidina.“

„Vím. Ale v té hře, která přijde, je to proroctví její tajně označenou kostkou.“

Vyšli z napůl dokončené budovy a kráčeli vedle půlkruhového divadla, až dorazili na široké náměstí dlážděné kamenem. A tady stála nejgrandióznější stavba města. Byl to chrám postavený v římském stylu, obložený zářícím mramorem. Měl dvojitou kolonádu a cihlově červenou střechu. Vedlo k němu schodiště a Brigonius v jeho otevřeném vnitřku zahlédl ohromnou bronzovou sochu v několikanásobné nadživotní velikosti.

Jen stál a zíral, šokovaný velikostí chrámu. I jeho obrovské základy, vykopané v písčité zemi a vylité betonem, byly samy o sobě neuvěřitelné. Zcela jistě v Británii před Římany neexistovalo nic, co by se jim mohlo rovnat.

„Toto je Claudiův chrám, postavený na počest tohoto zbožněného císaře.“ Karus pokýval hlavou. „Úžasné, není-liž pravda? Znáám ho od dětství, ale i nyní mne stále ohromuje. Ve skutečnosti se o něm mluví i v Římě, kde už viděli všechno.“

Brigonius myslel na ohromné investice a práci, které si tato stavba musela vyžádat. „Překvapuje mne, že si něco takového lze dovolit.“

„Nu, možná nelze,“ zamumlal Karus. „Z Římanů člověk nezbohatne, ti na tebe jen uvalují daně. Ten chrám vždycky vyvolával obrovskou nevoli. Boudicca sem přišla a vypálila ho do základů – i s veterány a jejich rodinami, které tam hledaly útočiště. Když bylo její povstání potlačeno, postavili zdi kolem města a chrám rekonstruovali, aby byl větší a lepší, a to s náklady jako nikdy předtím. Byl však vybudován na popelu, zuhelnatělých hrncích a spálených kostech. To tě donutí přemýšlet.“

Přiběhla k nim Lepidina. Ukazovala jim nový náhrdelník a hřeben pro svou matku. Oba muži pochvalně hodnotili její výběr. „Tak co říkáš Camulodunu, Brigonie?“

Brigonius zíral na studeně krásné linie chrámu. Jak může být tohle posvátné místo? Jeho předci žili v těsném spojení s půdou a duchovní věci tvořily integrální část jejich tradičního způsobu života.

Dřevo pro ně bylo živé, kámen naopak mrtvý. Kamenné město, které tu vyrůstalo, bylo jako ohromný hrob.

Brigonius se podíval do zářících očí vzrušené Lepidiny a jeho pocity byly přitom velmi složité a zmatené. Litoval, že s ní nemůže sdílet její nadšení, a pouze řekl: „Až ho dokončí, bude vypadat pěkně.“

Karus se odvrátil; zřejmě vycítil, co si mladík skutečně myslí.

Lepidina impulzivně zatahala Brigonia za vousy. „Když žiješ v římském městě, musíš vypadat jako Říman. Našla jsem uprostřed fóra holiče.“

Brigonius nesouhlasil. „Ne, moje vousy ne. Nebudeš mi brát můj vous.“

Lepidina nad ním ohrnovala rty. „Tak aspoň vlasy. Tvoje hříva by potřebovala pořádně ostříhat. Ten holič je dobrý; zná poslední módu.“

„Jak to *můžeš* vědět?“

Lepidina mu ukázala minci, na níž byl portrét načesaného císaře. „Jak bys asi myslel? Tak pojď,“ řekla a začala ho vléci k fóru. Brigonius za ní šel jako nějaký pes, který se podvoluje slabé malé panence.

VII

Den po příjezdu Hadrianovy karavany do Camuloduna měli Severa a její nevýbojný architekt předložit svůj projekt kamenné zdi podél severní hranice provincie, a to v průběhu hostiny, kterou pořádal Marcus Claudius Verecundus, bohatý občan Camuloduna. Seveře totiž stačilo jen pár dní a již si získala Verecundovu důvěru a dohodla s ním tento plán. „Ona opravdu okouzluje a nenechá se odehnat od dveří,“ rozplýval se obdivně Karus. „Není úžasná?“

Brigonius netušil, co má od této příležitosti očekávat. Setkal se už s velkým počtem Římanů. Prodával však tesaný kámen, a tak jednal vždy jen s vojáky. Hadrianus vládl světu a miliony lidí se mu klaněly jako bohu. Jednání s takovou bytostí rozhodně nemohlo probíhat normálně.

V den konání hostiny se Brigonius dostavil do Verecundova domu velmi brzy. Byl to rozsáhlý komplex budov rozkládající se přesně uprostřed města. Brigonius jím trochu pobaveně procházel oblečen do čisté tuniky, která ho znervózňovala. Ostatní hosté, všichni občané, byli z velké části také oblečení v římském stylu. Brigonius si s nimi vyměňoval opatrné poklony, ale cítil, že mnoho nových přátel nezíská.

Srdce domu tvořilo atrium, otevřený prostor vydlážděný kamenem, ale s květinovými záhony. Dalo se tu posedět na lavičkách, člověk mohl obdivovat sochy nebo dokonce pozorovat zurčící vodu v malé fontáně. Na Brigonia, kterého vždy fascinovala práce s kamenem, architektura a technika, velmi zapůsobilo zjištění, že fontána je napájena pouze vodou z městského veřejného vodovodního systému.

Na třech stranách atria stála kolonáda ze štíhlých sloupů a za ní se rozkládaly hlavní budovy. Uvnitř nich byl prostor rozdělen podle římského zvyku do čtvercových pokojů určených pro různé účely.

Byly tu přijímací pokoje s nízkými lehátky a stolky, kanceláře s hromadami svitků a tabulek a ohromná kuchyně s obrovským topeništěm, nad nímž visely na řetězech hrnce a kotle. A nacházely se tu dokonce i malé lázně s vyhřívanou podlahou.

Na každém rohu stáli otroci s tácy jídla a pití. Všichni byli velmi mladí a měli vysoko vyčesané vlasy nabarvené na blond. Protože stáli na svých místech jen spoře odění a bosí, trásli se zimou.

Vzhledem ke Karovým opakovaným nářkům na to, jak drahé jsou nyní pozemky ve městě, Brigonius vyvodil, že Verecundovo sídlo je známkou starého bohatství. A skutečně se ukázalo, že Verecundův děd byl voják a že do Británie přišel v první vlně Claudiových invazních vojsk. Když tento Verecundův předek šel pak po pětadvaceti letech strávených v armádě do výslužby, rozhodl se usadit se na ostrově v kolonii veteránů, která měla fungovat jako svého druhu vojenská záloha v nestabilním teritoriu. Brigoniovi se Verecundův dům zdál velkolepý, ale Karus mu řekl, že není nijak okázalý. Možná že Verecundovi v žilách kolovalo ještě trochu krve jeho střídmých vojenských předků.

Brigonius s úlevou našel dva pokoje přidělené Seveře a jejímu doprovodu. Severa s dcerou měly pro sebe jednu místnost, ta druhá byla určena pro Brigonia, Kara a Seveřina architekta Xandera. Ale v pokoji nebylo pro Brigonia místo. Xander, malý, tlustý a nervózní Řek, sestavoval s pomocí nešťastného, naprosto nešikovného otroka propracovaný architektonický model. Podlahu proto zakrývaly zeleně natřené kopečky ze sádry, řeky z modrých stuh a hračkám podobné pevnosti a věžičky. Když Brigonius málem šlápl na jednu pevnost, spustil Xander litanii ve své mateřštině a vyhnal ho ven.

Brigonius proto šel do pokoje vyhrazeného Seveře a její dceři. V něm byla dvě lehátka, různé nízké stolky a skříňky a všude kolem spousta šatů. Severa tam nebyla – ale Lepidina seděla uvnitř zády ke dveřím a dívala se do zrcadla. Brigonius zadržel dech a jen stál a pozoroval ji.

Lepidina si uvolnila tuniku a obnažila svá ramena. Vlasy měla jen lehce svázané. Natírala si obličej krémem, který si nabírala prsty z cínové nádoby. Masírovala si tiše tvář a kvůli svým nahým ramenům a rozepnutému šatu působila nenuceně.

Samozřejmě věděla, že se na ni mladík dívá. „Můžeš klidně vejít, Brigonie, a podívat se pořádně.“

„Promiň.“

„Nemusíš se omlouvat.“ Předklonila se, aby ho mohla vidět v zrcadle, a usmála se. „Koneckonců se připravuji na to, abych byla viděna.“ Poklepala na lehátko u svého toaletního stolku a on se posadil. „Předpokládám, že drsnému barbarovi, jako jsi ty, to musí připadat strašně exotické. Dekadentní!“

Brigonius si prohlédl výbavu jejího neceséru, bronzové pinzety, pilníčky na nehty, párátka, nástroj na čištění uší. Necesér byl určen na cesty; nástroje měly ouška, aby mohly být zavěšeny na nosný kruh. Na stolku byla řada nádobek, nešlo však o dramatické množství; bílý krém, růž, pudr černý jako uhlí a parfémy ve skleněných lahvičkách. „To není tak mnoho,“ řekl. „Viděl jsem římské vojáky s chlupatými zadky, kteří měli kosmetiky víc.“

„Tenhle cestovní necesér patřil mé prababičce Agrippině. Je velmi dobře udělaný a stále výborně slouží.“

Opět v něm vyvolala dojem, že je pod svým povrchním zevnějškem velmi citlivá. O to přitažlivější se mu zdála.

„Na.“ Nabrala trochu krému na prsty a vetřela mu ho do tváře. „Jaké to je?“

„Příjemné.“ A příjemné to skutečně bylo. Krém byl hebký, nejdříve chladil, ale brzy se na jeho pokožce ohřál. A jak mu ho Lepidina dál vtírala do tváře, cítil jeho práškovitou, zrnitou strukturu. „Z čeho to je?“

Lepidina pokrčila rameny. „Ze zvířecího loje, myslím. Ze škrobu. A z nějaké složité substance s cínem.“

„Cín? Myslel jsem, že římské dámy si na obličej dávaly olovo.“

„Ale to je strašně staromódní. Olovo je jedovaté – to jsi nevěděl?“

Dál mu vtírala krém do tváří a on si vychutnával vřelost jejích doteků a její příjemný dech na své tváři. Ale stáhl se. „To myslím už stačí.“

„Kdepak, to je pouze začátek. To je jen základní krém, díky němuž se bude má plet' lesknout jako mramor nějaké sochy. Pak použiji růž a maskaru – to jsou spálené růžové okvětní lístky, víš? –

abych zvýraznila své tváře a oči. Nakonec si dám na zuby práškovou pemzu, abych je měla bílé, a pokropím si hrdlo parfémem – mám nejraději tento, myrhu smíšenou s kořením.“

Brigonius ji uchopil za ruku a ona zmlkla. Kůstky jejích prstů vypadaly křehce, jako kdyby patřily nějakému ptáčátku, a její plet' se zdála vedle té jeho bledá. Pomyslel si, že ve srovnání s ním vypadá jako nadzemská bytost.

Lepidina se k němu naklonila ještě blíž. Viděl už jenom dokonalý ovál její tváře, její rty se dotýkaly jeho úst. „Vsadím se, že si ani neholíš hrud', Brigante-Brigonie, vid'?"

Okamžik váhal. Pokud si s ním jen hraje, pokud ho chce trápit jako neohrabaného barbara, pak ho čeká ponížení. Ale stálo to za to riziko. Položil jí ruce kolem pasu. „Proč se nepodíváš?"

Lepidina se na něj divoce vrhla a jejich ústa se spojila.

VIII

Oficiální banket měl začít v devět hodin večer ve Verecundově největší přijímací místnosti. Tento velkolepý sál zabíral téměř celou jednu stranu atria – „úplná bazilika,“ komentoval to Karus. Brigonius přišel pozdě, ale ne tak pozdě jako císař, který byl na lovu kanců.

V místnosti bylo plno. Lidé leželi na lehátkách nebo se s falešnou uvolněností procházeli. Muži byli nalíčení stejně pečlivě jako ženy. Měli oholené tváře a vytrhané obočí. Ženy byly oděny do šatů zářících neuvěřitelně bohatými barvami, naškrobené tógy mužů bělostně zářily. Hudebníci hráli na loutny a catavellaunské píšťaly, otroci roznášeli jídlo a pití, všichni hosté utěšeně konverzovali. Kupodivu se však zdálo, že se v místnosti mluví většinou řecky. Pod touto zdvořilostí se však skrývalo napětí a lidé se navzájem velmi ostře sledovali. Brigoniovi připadali jako hejno hladových ptáků.

A jeden či dva hosté už začali dělat potíže. Jakýsi tlustý, silně se potící muž otevřeně osahával stehna každému otrokovi, ať ženě či muži, který kolem něj šel. Brigonius si kladl otázku, zda se císař neopozdil záměrně v naději, že alkohol a obžerství ho mezitím zbaví méně vítaných žadatelů.

Když se Brigonius připojil ke společnosti, byla už Severa se svou dcerou, s právníkem Karem a architektem Xanderem uvnitř. Jeho model stál na nízkém stolku a byl zakryt nějakým prostěradlem. Lepidina vypadala svěže a vyrovnaně.

Brigonius se posadil a vyhýbal se pohledům ostatních. Po svém dostaveníčku s Lepidinou se umyl a převlékl, ale byl si jist, že je z něj stále cítit, že se milovali.

A Karus se k němu také hned naklonil. „Blahopřeji,“ zašeptal; už byl lehce opilý.

Brigonius zaklel. „Je to tak zjevné?“

„Tvá animální radost z tebe přímo číší, ano. Blahopřeji ti; je skutečně pomilováníhodná. Ale neboj se, já ti ji nepřeberu, i když bych samozřejmě mohl. Už jsem ti říkal, že mám oči jen pro její matku...“

Sevěře jiskřilo v očích a zdálo se, že je pobavena. Severa to samozřejmě věděla. Pokud na to přišel Karus, pak ona taky. A Lepidina věděla, že ona to ví.

Co se týče Brigonie, ten věděl *pouze*, že ho tyto komplikované ženy a jejich hry vyvádějí hluboce z míry. Ale Lepidina za to stála.

Kromě toho cítil ještě něco víc. V jeho vztahu k Lepidině nepřevládala chtíč, už od prvního okamžiku v něm byla i určitá něžnost. A změnila se nyní po té společné hodině během dopoledne tato něžnost v lásku? A jak bude teď zranitelný Seveřinými machinacemi?

K Brigoniově úlevě začali otroci servírovat jídlo a všichni měli tedy něco jiného na práci. K předkrmu byl salát, vejce a ústřice z pobřeží – a hlemýždi, velké slané kousky přivezené z Galie. Karus, Xander a Severa se začali cpát. Lepidina jedla uměřeněji, ale s výrazem velkého potěšení.

Brigonius dělal, co mohl. Když se vyprázdnily první mísy, už měl dost. Ale rychle byly přineseny další tácy s novými chody. Zjistil, že se bude podávat několik hlavních jídel včetně kančího, telecího, vepřového a pokrmů ze zaječího a plšího masa. Kromě toho také kuřata, husy, drozdi a pávi; pak měly přijít na řadu ryby a mořské plody a v daleké budoucnosti na závěr dezert v podobě ovoce a koláčů polévaných medem. Všechno pro něj bylo exotické, i podávaná zelenina. Lepidina s lehkým výsměchem vyjmenovávala, že z Říma bylo dovezeno zelí, fazole, pastinák, hrášek a celer. Toto vše se podávalo na krásných talířích z keramiky nebo stříbra. I když člověk jedl rukama, k dispozici bylo ohromující množství nejružnějších příborů, například speciální malé vidličky na vyjímání ústřic z jejich lastur nebo nože na odřezávání masa od kostí. Brigonius neustále žasl nad tím, kolik všemožných nástrojů a věcí měli bohatí Římané k dispozici.

Brigonius dál ochutnával pokrmy. Zkoušel, jaké jídlo pozná, ale neustále ho mátlly zvláště ochucené omáčky. Zdálo se, že veškeré

krmě chutnají současně sladce i kysele, a Římané navíc všechno polévali nechutným rybím lákem.

Severa ho zpražila pohledem. „Pokud nechceš, tak nejez, ale neuždibuj. Jíš jako dítě.“

„Ale ono to všechno tak láká,“ řekl Brigonius suše. A zvedl za ocas plcha uvařeného vcelku a nadívaného ořechy a bylinkami.

Lepidinu tím rozesmál, ale Severa se pohrdavě odvrátila.

„A v každém případě,“ řekl Karus s ústy plnými mletého vepřového, „jídlo není to hlavní. I když by mělo být,“ povzdechl si. „Vždy by mělo být tím hlavním. Ale měli bychom si projít naši strategii, dokud je císař ještě pryč.“

„Zcela správně,“ souhlasila Severa. „Xandere! Pojd’ sem. Ještě jednou si to projdeme...“

Xanderovi se nechtělo přerušit hody, ale připojil se k Seveře a začali spolu probírat impéria, hranice a valy.

Hadrianus musel uvažovat o zabezpečení svých hranic, protože jeho impérium dosáhlo přirozeného limitu své expanze. V Británii vyšla z Claudiova prvního opěrného bodu v Rutupiae invazní vlna, která se přehnala přes zemi, a za ní zbyla síť pevností, silnic a signálních věží. Brigantie byla nejsevernější politickou jednotkou, na kterou Římanům stačila diplomacie. Ale za císaře Domitiana zahájil guvernér Agricola mohutný nápor na nejvzdálenější sever ostrova a jeho lodi obepluly celé severní pobřeží. Tažení v hornaté, mlhou zahalené a močálovité zemi, obývané úskočným, těžko polapitelným lidem, který ani po opakovaných porážkách nikdy nechtěl pochopit, že prohrál, nebylo však pro Římany snadné a Agricolovy vojenské síly rozptýlené v posádkových pevnostech byly přetížené. Když byly tyto jednotky odvolány z Británie, protože říše potřebovala vyřešit problémy na Dunaji, museli se Římané stáhnout opět do Brigantie.

Podobná situace byla i v jiných částech impéria. Domitianův nástupce Traianus byl dalším císařem-vojákem orientovaným na expanzi a dobyl velká území na východě říše. Ke konci života musel však veškerou energii věnovat řešení problémů podél dlouhých zranitelných hranic impéria v Mezopotámii, Africe a dokonce opět v severní Británii. Mezitím se na východě zuřivě vzbouřili Židé a jejich povstání bylo se stejnou zuřivostí potlačeno.

Tuto složitou situaci zdědil zas Traianův nástupce Hadrianus, který sloužil se svým mentorem v poli.

„Musíte rozumět tomu, jak tihle Římané přemýšlejí,“ řekl architekt Xander. „Kdysi Římané mysleli, že jejich výboje nikdy neskončí. Proč by měly? Zvláště když jejich generálové z nich začali bohatnout. Jedna invaze zaplatí další a tak stále dokola. Proč by to nemělo dojít až na konec světa? Pravda je ale taková, že Římané se mohou odvážit jen tam, kam dosáhne i pluh...“

Když Římané expandovali ze své původní středomořské domoviny na sever a jih, na východ a západ, zabírali země, v nichž už bylo zemědělství a které mohly produkovat zdroje, z nichž Řím bohatl a mohl z nich financovat další expanzi. Řím ale nemohl dobýt pustiny. Xander proto říkal, že říše je jako moře, které začalo zaplavovat zemědělské srdce Evropy. Na východě však její expanzi zastavili Parthové a na severu, východě a jihu se vlna jejích výbojů rozbila o pobřeží z lesů, pouští a hor.

Xanderovi bylo kolem padesáti let, měl kulatý, zarudlý obličej a ve vlasech šedý pramen. Ve své špatně padnoucí tóze a s rukama zaprášenými pilinami z jeho malých dřevěných pevností vypadal mimořádně naivně. Ale Severa mu naslouchala a Brigionius začal chápat, že názor Řeků, národa považovaného za kulturního předchůdce Římanů, se naprosto liší od názoru, který mají podrobené národy, jako je ten jeho.

Xander se zasmál. „Císařové stejně jako Alexander pohlédli za konec světa a couvli se zmatenou myslí.“

Čtyřicetiletý Hadrianus, nový císař, zformuloval novou politiku. Hodlal opustit území, která Traianus dobyl s ohromnými náklady, a zatáhnout říši do ulity ohraničené, tam kde to bude možné, „přirozenými hranicemi“ – pouštěmi, řekami. A tam, kde to bude potřeba, tyto hranice opevnit.

Čím více o tom Brigionius přemýšlel, tím více se mu zdálo, že Hadrianus má mimořádné ambice. Aby totiž uspěl, musel by změnit římského ducha. Římané by už nebyli expanzivními dobyvateli a museli by svou říši přebudovat ve společenství. Dokonce i armáda by musela být reorganizována, aby se změnila z mobilní bojové síly v útvar, který bude schopen bránit pevné hranice.

„Samozřejmě že má odpůrce,“ mumlal Xander. „Je spousta generálů, kteří by také chtěli podíl z válečné kořisti jako jejich předchůdci. Kritici v Senátu říkají, že sedět za nějakou zdí a bodat do neporaženého nepřítele kopím není římské – ale polovina z nich jsou hlupáci, kteří stále sní o republice a nemají skoro žádnou váhu. Potom je druhý názorový proud. Jeho stoupenci se ptají, zda Hadrianus zastavením expanze, která vždy poháněla hospodářství Říma, neudělá nějakou drastickou chybu, jejíž dopad se projeví až za dlouhý čas – i když my všichni už budeme dávno mrtví, než na to někdo dokáže dát odpověď.“

„Obdivuhodný souhrn, architekto,“ řekl Karus. „Pokud se nás ale týče, Hadrianovo dilema se scvrkává na toto: Pokud nehodláš expandovat, musíš stabilizovat hranice.“

Hadrianus hodlal s typickou římskou velkolepostí konsolidovat pomezí svých severních provincií do jediné obranné linie skládající se ze systému pevností, valů, náspů a zákopů, která by vedla z Malé Asie na západ, táhla se přes Evropu, sledovala veletoky odvodňující kontinent a procházela by severně od Dácie, Norica a Germánie Inferior – a pak by přeskočila přes oceán do Británie.

„Myslím, že je naprosto jasné, kde má být hranice v Británii,“ řekl Karus. „Na sever od tohoto místa, tam, kde se ostrov zužuje – mezi ústími řek Tinea a Ituna.“

„Velmi dobře,“ řekla Severa. „Otázka zní, co tam císař postaví?

Můžeme mu ukazovat jakékoli modely a plány. Co ale toho muže přesvědčí, že musí stavět z kamene místo z hlíny jako v Germánii?“

„Císařové stavějí obranné linie toho či onoho typu už od dob Domitiana,“ řekl Karus.

„Ale to nesmíme zmínit,“ varoval Xander. „Každý císař chce věřit, že postavil celý svět sám.“

Brigonius si strčil do úst neškodně vypadající kousek masa. „No, mě se neptejte. Stejně pochybuji, že budu něčemu rozumět. Nevšimli jste si – kromě nás tu každý mluví řecky!“

„A k tomu archaickou formou. Jak snobské!“ zavrčel Karus.

„Má to potěšit císaře,“ vysvětloval Xander. „Jeho vlastní rodina je z provincie, jak víte. Jako každý, kdo pochází z velmi skromných poměrů, i on má ty nejvyšší aspirace, a tak se rozhodl, že je

zapáleným obdivovatelem všeho řeckého.“ Brigonius si pomyslel, že tenhle nadutý malý muž mluví o císaři jako o nějakém otravném žáčkově.

„Nu, v takovém případě je hanba, že Řekové nestavěli kamenné valy, protože Hadrianus by je určitě kopíroval,“ řekl proto.

Jakmile to Karus uslyšel, plácl se do čela. „Ať si mě podá třeba Jupiter, oni je přece stavěli! Že ano, Xandere. Ty bys to měl vědět, člověče!“

Xander s vyvalenýma očima přikývl. „Samozřejmě, samozřejmě.“

Karus se zubil a sevřel Brigoniovu paži. „Příteli, myslím, že jsi nám právě tu soutěž možná vyhrál.“

Seveřin pohled podezřívavě přebíhal z právníka na architekta a zpět. „Vy dva byste si raději měli být jistí, zda víte, co děláte.“

Xander byl popletený, ale Karus se zubil a byl to právnícký úsměv. „Věřte mi,“ ujišťoval.

A nyní už nebylo času nazbyt, ať Severa Karovi věřila nebo ne. Zahlaholily trubky a jejich zvuk přehlušil šum hovoru v sále. Všechny hlavy se otočily, aby viděly, jak ve dveřích vedle hostitele, zářícího Marca Claudia Verecunda, stojí bývalý otrok Primigenius. A ten zvolal: „Povstaňte, přichází Publius Aelius Hadrianus.“

A do sálu vkrácel císař.

Hadrianus pronesl krátkou vlídnou řeč na uvítanou a pak všem nakázal posadit se a pokračovat v hostině. Po zdvořilé pauze k němu začaly přistupovat malé skupinky občanů, kteří mu sdělovali své požadavky, žádali o vynesení verdiktu v nějakém sporu nebo mu předávali petice či oslavné hymny. Severa se svými lidmi čekala, až na ni přijde řada.

Brigonius císaře fascinovaně sledoval.

Hadrianus seděl se svými dvořany, živě diskutoval, možná o lovu, ze kterého se právě vrátili. Císař, mohutně stavěný muž, byl oblečený do tógy, ale v tváři byl rudý, vlasy měl mokré potem a ztěžka dýchal.

Na Brigonia okamžitě zapůsobil jako člověk plný protikladů. Bylo jasné, že vypadal jako přístupný lidem, ale jeho vstup do sálu nemohl být dramatictější, i kdyby tam vjel na koni. Snažil se

napodobovat řeckou kulturu, ale bylo na první pohled jasné, že lov pro něj znamená obrovské vzrušení. Byl nejbohatším mužem světa, kvintesencí Říma – a přesto nosil nádherný barbarský plnovous, který mu Brigonius upřímně záviděl. Jeho pokožka byla pokryta jizvami po nějaké chorobě, což byla další kontradike; nejmocnější muž světa byl postižen nějakou nemocí, kterou se mohl nakazit ten nejobyčejnější člověk.

A třebaže neexistoval nikdo mocnější než Hadrianus, v jeho očích byla obava, dokonce výraz šťvaného člověka.

„Ano, komplikovaný muž,“ zašeptala Severa zírající na císaře. „Když mluvíme o budoucnosti, myslím, že Hadrianus se jí bojí – a nejen vrahovy dýky. Je učenec, který ví, že historie má pro Římany chmurně varovné příklady, protože impéria v minulosti vznikala a zanikala: dokonce i mocná Alexandrova říše po jeho smrti skoro ihned zanikla. Vezmi si tu židovskou rebelii za Traiana – v Británii se o ní skoro neví, ale na východě znamenala hroznou katastrofu. Židé se na rozdíl od nás Britů nestanou Římany; je to souboj myslí, což je pro Římany děsivý šok. Navzdory všem Xanderovým posměškům ohledně Hadrianovy řeckosti si myslím, že právě to je třeba, je to záležitost politiky i právního statutu. On ztělesňuje identitu impéria, které je řecké a římské, takže kvůli vzpouře Židů musí být řečtější než Řekové. Není divu, že je Hadrianus posedlý budoucností ještě víc než minulostí. Všude, kam přijde, konzultuje astrology, mystiky a jasnovidce. A uvážlivý muž jako Hadrianus chce určitě po sobě v říši, v historii něco zanechat. Co jiného by mu zajistilo čestné místo v posmrtném životě?“

Karus poslouchal a oči mu zářily. „Není úžasná?“ zašeptal Brigonioví. „Už jsem ti říkal, že jakoby stojí mimo samotný čas.“

„Ubohý muž,“ řekla Lepidina.

„Kdo?“ zeptal se Brigonius.

„Císař. Pokud opravdu prožívá taková muka. Mohl by nalézt útěchu, kdyby se stal vyznavačem učení Krista. Protože pak by pochopil, že na městech a impériích nezáleží. Všechna zaniknou, dokonce i Řím. Ale království Boží je věčné.“

Severa ji zpražila pohledem. „Ten judejský renegát slíbil, že budou spaseni všichni, nejen císařové, ale i otroci. Co to komu

pomůže? A ty koukej přestat mluvit o té své bláznivé módní víře, Lepidino.“

„Není bláznivá,“ odsekla Lepidina. „Kdyby byla, proč je s ní spojeno naše proroctví? I císař Claudius si všiml, že Nectovelin se narodil ve stejném roce jako ten judejský!“

„Nestarej se o císaře Claudia! Já jsem tvoje matka a říkám ti, že osud naší rodiny nemá nic společného s nějakým holým zadkem z východu, který nadělal jen potíže. A navíc...“

„Tiše,“ řekl Xander. „Vývolávají nás.“

„Bylo na čase,“ zamumlal Karus. „Už mi málem praská močový měchýř.“

Severa, Lepidina, Karus a Brigonius se vydali k císařskému stolu spolu s nervózním Xanderem, který dohlížel na dva potící se otroky, jež nesli na dřevěné desce jeho model.

IX

Severa představila sebe i své společníky. Pak předala slovo Xanderovi. Malý Řek se choval statečně, tak statečně, jak se může chovat jen představitel starší kultury před příslušníkem kultury méně významné, a to bez ohledu na takové drobnosti, jako je globální moc.

Xander mluvil řecky a Brigonius tedy pochytil jen málo z toho, co říkal. Architekt začal všeobecným rozbořem problému imperiálních hranic s odkazem na různé historické události, v němž se vrátil až k válkám mezi nástupci Alexandra Velikého. Jeho dokonalý model mezitím ležel na podlaze za ním provokativně zakrytý.

Karus Brigonia varoval, že to bude mít tento průběh. „Římané milují proslovy,“ řekl.

Mladík rozuměl sotva každému čtvrtému slovu, a svou pozornost proto zaměřil na společnost před sebou. U dvora císaře-vojáka byli především generálové a vzdělanci a jen málo žen. Jedna z nich byla velice krásná, ale na tváři měla mrzutý výraz. Musela to být Hadrianova manželka Sabina. Říkalo se, že ji k tomuto sňatku donutil její prastrýc Traianus, který si zvolil Hadriana za svého dědice. V císařově blízkosti se pohybovala také jedna starší žena; byla to zcela jistě slavná Plotina, manželka zesnulého Traiana. Brigonius přemýšlel, jaké sváry se asi odehrávají za navenek chladnou fasádou císařské rodiny.

Hadrianus sice naslouchal, ale vypadal neklidně, nekoncentrovaně, dokonce znuďeně. Brigonius věděl, že Hadrianus o sobě smýšlí jako o učenci. V říši, která zahrnovala Řecko, Egypt a Mezopotámii, která se podobala obrovskému muzeu civilizací, mu Británie skutečně musela připadat primitivní a bezvýznamná.

Císař se na okamžik zahleděl na samotného Brigonia. Možná že ho poznal, možná si vzpomněl, že ho viděl v Rutupiae při svém

projevu. Nyní zkoumal Brigonia důsledněji a prohlížel si jeho krk, hrud' i holé nohy.

Brigonius, jenž byl stále rozpálený hodinou, kterou strávil s Lepidinou, se odvrátil. Toto byla záležitost, kterou o Hadrianovi věděl každý. I v Brigantii se vyskytovaly homosexuální vztahy, ale ne často. Mezi Římany byly mnohem běžnější – komentáře si však nevysloužila Hadrianova sexuální orientace, nýbrž jeho zápal pro sex. Od seriózního muže se očekávalo, že nebude věnovat příliš mnoho energie svým spolunocležníkům.

Brigonius si uvědomil, že si ho upřeně prohlíží i Primigenius, ten muž s mrtvolně bílým obličejem, očima obtaženými černou barvou a rudými rty připomínajícími otevřenou ránu. Je možné, že na něj tento bývalý otrok pomalovaný červeným okrem *žárí*? Brigonius potlačil záchvěv.

Xander se konečně dostal k jádru věci. Jeho otroci strhli látku, která zakrývala model za ním. Všichni dvořané se naklonili dopředu, aby lépe viděli pomalované kopečky, lesknoucí se řeky ze stuh a krásné pevnůstky a věžičky. Dokonalé provedení všech detailů vykouzlilo na jejich silně nalíčených tvářích dětsky radostné úsměvy.

Xander popsal, kudy by vedla jím navrhovaná linie. Její mocná zeď by začínala na východě v místě, kde stojí malá pevnost Segedunum. Překlenula by řeku Tineu a pak by stoupala po zvedající se krajině dál na západ. Do této nové hranice by byly zabudovány vrcholky kopců a srázy přírodních bazaltových skalisek. „Všem se bude zdát,“ prohlásil Xander, „že val vystupuje přímo z těch skal!“ Za tímto bodem bude překlenuta další řeka a zeď pak nabere méně dramatický kurz a povede členitou krajinou a nakonec dospěje přes rovinu do svého cíle na západním pobřeží. Xander řekl, že její celková délka bude činit sedmdesát jednu míli a bude tvořit kamennou stěnu vysokou patnáct stop. Navíc se na její severní straně postaví ještě hliněné valy, které zvýší její obranný potenciál. Vždy po míli přeruší zeď malá pevnost a mezi každým párem pevností budou navíc dvě věžičky, které budou sloužit k signalizaci a jako orientační bod pro soustředění jednotek. V každé pevnosti bude brána, takže zeď bude uzavřená nebo propustná v závislosti na potřebách místních velitelů.

Bylo okamžitě zjevné, že zeď by byla úžasnou ukázkou technické vyspělosti. Brigonius viděl, že Xander císaře a několik jeho dvořanů svým krásným modelem a vábivou vizí okamžitě zaujal. Někteří jiní ale vznesli námitky.

Jako první promluvil Aulus Platorius Nepos, nový guvernér Británie. Poukázal na některé technické otázky spojené s budováním takové obrovské stavby. Hadrianus měl v Británii tři legie a šedesát pět pomocných jednotek, dohromady tedy asi padesát tři tisíce mužů. Zeď budou stavět všechny tři legie – řekněme patnáct tisíc mužů. Nepos přešel rukou přes model. „Toto vše ale musí být dokončeno maximálně během tří let. Ptám se tě tedy – jseš si jistý svými výpočty? Je to proveditelné v tom čase a s uvedenou pracovní silou?“

Brigonius se domníval, že ví, proč mluví o třech letech. Tak dlouho trval obvykle pobyt guvernéra v příslušné provincii a Nepos určitě chtěl, aby zeď byla dokončena během jeho funkčního období. Zdálo se však, že Xandera tato lhůta šokovala, neboť zalapal po dechu. Pak se vzmužil a dál trval na svém. „My Řekové jsme proslulí svými aritmetickými znalostmi. Mohu tě ujistit, pane, že mé výpočty jsou správné,“ řekl jasně.

Další výhrada ke zdi přišla od velitele jedné ze tří divizí rozmístěných v současnosti v Británii. Připomněl, že už Traianus vybudoval určité obranné linie, a to o několik mil jižněji ve srovnání s navrhovanou zdí. Na nich už stály dokončené pevnosti včetně Vindolandy, byly propojené dobrou silnicí a sloužily jako dobrá odrazová základna pro rychlou a pružnou reakci na jakýkoli problém. Nebylo by lepší posílit tuto existující bariéru místo toho, aby se začínala úplně nová stavba?

Xander nebyl voják, a měl proto štěstí, že velitelova otázka vyvolala ihned velkou diskusi mezi Hadrianovými poradci, kteří se začali přít o to, zda cíleně plánovaná zeď bude lepším a dlouhodobějším řešením potíží na severní hranici. Císař nechal diskusi chvíli běžet, ta však skončila bez konkrétního závěru.

Poslední námitku vznesl velmi skromně jistý starší muž, zkušený voják, který sloužil na severu. Opatrně upozornil na skutečnost, že navrhovaná zeď přetne Brigantii. „Ti brigantští šlechtici, kteří přežili,

mají nyní velkou moc v místní správě,“ řekl. „Nebude se jim možná líbit, když jim někdo jejich pole rozdělí napůl.“

Nikdo ze dvora však nebral námitky provinciálů příliš vážně.

Hadrianus se naklonil dopředu a všichni zmlkli. Císař mluvil spletitou řečtinou a Karus šeptem překládal pro Brigonia. „Líbí se mu ta myšlenka. Je to smělé tvrzení. Ale on je praktický muž, který počítá každý sestercius. Podél Rýna postavil val z hlíny a dřeva, nestačil by i tady? Koneckonců Britové ze severu nejsou tak velkou hrozbou jako Germáni z druhé strany Rýna.“

Byla to klíčová výhrada, proto Severa vstala. Dvořané nadzdvihli obočí nad tím, že se do věci chce vložit nějaká žena, ale nechali ji promluvit.

„Val z klád a drnů stačil Germánovi – ale nikde ne Řekovi.“ Pak Severa začala mluvit o úžasných dlouhých zdech, které Řekové postavili před staletími a které stály v místech, o nichž Brigonius nikdy předtím neslyšel: například mezi Athénami a Pireem nebo na úzkých zemských šíjích jako v Korintu. „Zed’ bude postavena v té nejlepší řecké tradici,“ prohlásila Severa, „ale zároveň bude tato zářící nepřekonatelná stěna každou svou milí pravým římským sdělením.“ Xander, který jí toto vše našeptal, vypadal potěšeně.

Zdálo se, že Severina slova na Hadriana zapůsobila.

Karus měl vlhké oči. „Ta chytrost, ten zápal – ta dmoucí se hrud’! Není úžasná?“ šeptal Brigoniovi.

Císař už byl unavený úřadováním. Dvořané se opět posadili, ozvala se fanfára a do místnosti se vřítla skupina tanečníků, žonglérů a akrobatů.

Nepos přistoupil ke Xanderovi a poklepal ho po ramenou. Bylo to smělé vojenské gesto, které malého architekta vylekalo. Nepos řekl latinsky: „Když jsem byl guvernérem v Thrákii, v mé provincii byla taková zed’ v Gallipoli. Historici mi řekli, že je stará šest set let, a ona přesto stále stála.“ Pak se otočil opět k císaři. „Budeš opravdu stavět ve velké tradici, Malý Řeku!“

Hadrianus se zasmál.

Skutečnost, že Nepos nazval císaře „Malým Řekem“, však způsobila Severě šok. „*Jak ho to nazval?*“

Guvernér použil latinské slovo: „Graeculus“, Malý Řek. „To je Hadrianova přezdívka z dětství,“ vysvětloval Karus. „Vždy měl velkou vášeň pro všechno řecké, i tehdy...“

Severa se otočila ke své dceři, která vypadala stejně překvapeně jako ona. „Velký syn Říma přišel na svět... Bude se jmenovat malý Řek... malý Řek! To je v tom proroctví, matko. Ach, dobrý Bože! Naplňuje se to, je to opravdu...“

Císař a jeho dvořané stále fascinovaně rokovali nad Xanderovým modelem, a nikdo z nich si nebyl vědom, jaký metafyzický šok utrpěli ti, kteří ho navrhli.

A když Brigonius vzhlédl, setkal se jeho pohled se studenýma Primigeniovýma očima. Zdálo se, že propuštěnec není ani v nejmenším nadšen vývojem událostí.

X

Jakmile se Hadrianus rozhodl, věci se daly rychle do pohybu.

Guvernér Nepos trval na tom, že musejí být vykopány alespoň nějaké základy a položen nějaký kámen, než císař odjede z provincie. A pokud měla být nějaká naděje, že tento ambiciózní projekt bude dokončen během Nepotova tříletého funkčního období, pak se s jeho budováním muselo pokročit už tento rok. „Chci vidět, jak se ty kameny skládají do zdi rychleji než dětské kostky,“ vyhlásil Nepos.

Xanderovi se z tohoto dekretu podlomila kolena. Brigonius měl nepříjemný pocit, že stavbičky z modelu se nebudou tak snadno přenášet do skutečného světa, jak tvrdil jejich autor, a že s jejich skutečnou realizací, na níž mělo pracovat patnáct tisíc neohrabaných legionářů, to bude trochu jiné. Ale císařově vůli se nemohl nikdo protivit. A Seveřině také ne: Severa, studená jako led, ještě odhodlanější kvůli proroctví, nepřipouštěla žádné pochybnosti. Všichni tedy byli zavázáni.

Hadrianus plánoval cestu na sever, do legionářské pevnosti v Eburacu. Severa a její společníci tam opět jeli napřed. Severa využívala každé hodiny, kterou vyšetřila, k tomu, aby projekt nastartovala ještě před příjezdem císaře.

Pro Severu i ostatní znamenala cesta na sever napětí. Jakmile vyjeli z pacifikovaného jihu, byla všude patrná vojenská přítomnost Římanů. Nebyla tu žádná města, jen vojenské posádky. Na každém kroku stály strážní a signální věže, půda byla rozjezděná, všude byly známky po vojenských táborech. Brigonius tu vyrostl, tři generace jeho rodiny tu měly domov. Jako dítě si dokonce hrál u paty strohé římské strážní věže, postavené v Banně ještě před jeho narozením. Pro jeho společníky to však byla podivná, stísnující krajina, a proto sotva vyhlédli z vozu. Xander a Karus se zaměstnávali diskusemi nad plány své zdi. Lepidina se choulila nad svou poezií a dokonce i

Severa byla zaražená. Pro ně to byl konec světa, za nímž už vládl jen chaos, který hrozil rozvrátit civilizaci a její řád.

Brigonius se jednou pokusil vtáhnout Severu a Lepidinu do konverzace o těchto záležitostech. Mluvil o příbězích, které se stále vyprávěly u brigantských ohňů, o dynastiích z doby bronzové a kamenné, o této ústně předávané historii, která pojednávala o časech před mnoha tisíci lety.

Lepidina řekla: „Měla jsem tetu, která mi říkala, že Agrippina, má prababička, vyprávěla takové věci svým dcerám...“

Severa ji ale tvrdě přerušila. „To jsou všechno barbarské nesmysly. Každý ví, že Británii kolonizovali uprchlíci z Tróje. Proto tady Caesar narazil na trójské válečné vozy. A to také všichni jsme: Trójané, dobrá středomořská rasa. Už se o tom nebudu dál bavit.“

Konečně dojeli do Eburaca. Legionářská pevnost stála na vrcholu kopce na severním břehu nějaké řeky. Její zdi byly rovné a nesmlouvavé, pod nimi se jižně od řeky rozkládalo ošumělé provizorní městečko, v němž žili obchodníci, rodiny vojáků a nejrozumnější příživníci. Eburacum bylo jedním ze šesti vojenských center provincie; do této šestice patřily ještě dvě další legionářské pevnosti a tři *coloniae* včetně Camuloduna. Opevnění Eburaca bylo v posledním desetiletí přestavěno a použily se k tomu velké kamenné bloky, jako kdyby měly ukázat, že trvalost nadvlády Říma nad Brigantií je ještě pevnější.

Jejich vůz dojel k bráně ve zdi pevnosti. Tady je zastavili vojáci pod velením decuriona a přiměli je vystoupit, aby mohli prohledat jejich zavazadla. Během čekání se Brigoniovi konečně podařilo oddělit Lepidinu od ostatních. Po hodině vášně, které se společně oddali v Camulodunu, s ní nebyl prakticky ani chvíli o samotě.

„Celé dny jsi nepromluvila,“ řekl.

Lepidina se zašklebila. „A to tě překvapuje? Tohle je hrozná země, Brigonie.“

„Jen se liší od toho, na co jsi zvyklá, to je všechno. A nezapomínej, že tvoji předkové pocházejí z Brigantie.“ Vzal ji za ruku, byla teplá a hebká. „Lepidino – ta hodina v Camulodunu, to, co se stalo –“

„Přemýšlíš o budoucnosti, že ano? O naší budoucnosti, o budoucnosti pro nás,“ vyhrkla.

Brigonius váhal a nechtělo se mu položit následující otázku. „Ty ne?“

„Ano. Myslím, že ano,“ řekla.

Brigonius si oddechl.

„Ale když stojím před touto kamennou legionářskou pevností – zdá se mi to tak nereálné, Brigonie. Jsme tak odlišní, naše světy mají k sobě tak daleko jako slunce a měsíc. Mohl bys žít ve městě, třeba i v takové díře jako Camulodunum? A mohla bych já žít v tom legračním kulatém dřevěném domě? Chci být s tebou. Myslím, že to chci. Ale jak by se to dalo udělat?“

„Co tedy musíme udělat?“

„Dejme tomu čas, Brigonie. Obyčejnou zeď postavíš za tři roky. Lásky je na celý život.“

Usmál se. „V tobě je hloubka, Lepidino.“

Dívka nadzdvihla jedno obočí. „Ty povýšený hade.“

„Říkám si, zda nějak pomůže proroctví tvé matky.“

Lepidina se smutně zasmála. „Proroctví se zabývají trivialitami jako jsou pády říší. O důležitých věcech, lásce v lidských srdcích, neříkají nic! Podívej, Brigonie, teď o tom nemusíme přemýšlet. Jestliže matka uspěje se stavbou své zdi, jestliže ty prodáš římské armádě tisíc vozů kamene, potom budeme všichni bohatí – směšně bohatí. A jednu věc vím, pokud jde o Římany – peníze mohou změnit všechno. Budeme moci žít tak, jak budeme chtít, kde budeme chtít. Ale zatím...“

„Ano?“

Lehce ho políbila na rty.

Když se vrátili zpět k vozu, Severa se na ně vrhla. „Takže vy jste milenci.“

„Matko,“ vyjela Lepidina.

Brigonius zvedl ruce. „Claudio Severo, pokud mluvíš o tom dni, kdy se konal banket v Camulodunu...“

„Když jsi s ní souložil? Ne. Co záleží na souloží? Zvířata se páří. Lidé se stávají milenci. Vidím to na vás. Cítíte se spolu dobře.“

Vyplývá to z toho, jak mluvíte, jak chodíte. Vaše duše splývají. Je to zjevné.“

Brigonius řekl opatrně: „Severo, myslím, že ještě nevíme, co se děje v našich srdcích. Ještě ne.“

„Tak nevíte?“ Severa se naklonila kupředu a její tvář se změnila v masku vyzařující nekonečné odhodlání. „Poslouchej, co ti řeknu. Na vašich hloupých srdcích nezáleží. Záleží jedině na tom projektu. Protože ten projekt je naše budoucnost – budoucnost pro naše rodiny na celé generace. Pamatujte si oba, že jste tu proto, abyste sloužili mým účelům. Prostě drž hubu, Brigonie, a dělej, co se ti řekne. A pokud musíš lelkovat s mou dcerou, dělej to tak, aby vás neviděli Římané.“ Pak se od mladíka s pohrdáním odvrátila.

Brigonius byl v šoku. Severa zjevně využila své dcery jako návnady na něj, aby se svým lomem dodal jejímu plánu nějakou hodnověrnost. Nyní se ale dostal Lepidíně příliš blízko na tělo, tím překročil nějakou neviditelnou hranici a Severa proto udeřila. V jejích chladných kalkulacích nebylo žádné místo pro lásku – ani pro soucit.

Lepidina potichu zuřila. Brigoniovi ale bylo jasné, že Severa jí dává takovéto kapky celý její život. Mladík začal uvažovat, čeho všeho je Severa schopna a jak daleko může zajít při naplňování svých ambicí.

Karus a Xander přirozeně slyšeli celou tu názorovou výměnu. Karus si ve snaze přerušit napjaté ticho začal mnout ruce. „Nu, co se mne týče, tak bych se docela rád vysral, vykoupal, napil a trochu najedl, i když to nemusí být nutně v tomto pořadí.“

„Na právníka jsi někdy pěkně sprostý,“ vyjel Xander.

„To ten *Brittunculus* ve mně,“ řekl Karus vesele.

Severa vytáhla z portmonky dopis a rozložila ho; vazba dřevěných stránek lehce skřípala. „Mám pozvání od jisté Cerialy Petilie, sestřenice příteleva přítele, která je náhodou ženou tribuna. Nabídla, že bude během našeho pobytu zde naší hostitelkou. Je to opravdová Římanka. Už žádné barbary!“

„Takže ji musíme jen najít,“ řekl Karus mírně.

Severa se rozhlédla a uviděla nějakého vojáka, který šel k bráně. Brigonius poznal podle hůlky, kterou muž měl, že je to centurio.

„Ty! Pojd' sem. Mám pro tebe práci.“ A k Brigoniovu zděšení nařídila centurionovi šesté legie, aby odnesl zavazadla, jako kdyby byl obyčejným otrokem. Voják pokorně poslechl.

„Úžasné,“ řekl Karus, ale znělo to nervózně.

XI

„Tak abych to přesně pochopil,“ řekl prefekt Tullio. „Vy chcete stavět nějakou zeď.“ Říznému Tulliovi bylo kolem čtyřiceti, měl zrzavou kštici, zjevně byl zvyklý velet a jasně dominoval své přeplněné kanceláři v budově velitelství v Eburacu.

Xander, jehož model ležel na podlaze prefektovy kanceláře, byl nervóznější než v přítomnosti samotného císaře. Nebo se to Brigoniovi alespoň zdálo. „Ano, zeď,“ trval na svém architekt.

„Sedmdesát mil dlouhou.“

„Ve skutečnosti ještě o míli delší.“

„Se třemi legiemi.“

„Ano.“

„A chcete ji postavit za tři roky.“

„Ano.“

Tullio vypouklil oči. „Děláš si ze mě blázny?“ Naklonil se dopředu a zařval přes dveře. „Hej, Annie! Pojď sem a poslechni si to. Bude se ti to líbit.“

Do kanceláře vešel ležérně další voják, evidentně jeden z prefektových pobočníků, a leštil přitom kouskem kůže hrudní pancíř. Byl to svalnatý muž s podivnou hlavou ve tvaru vědra – měl úzkou bradu, vystupující chrup, široké čelo a hustou kštici černých vlasů. „Co se děje, Tullie?“

Prefekt se opět obrátil ke Xanderovi. „Tak spust', příteli. Hezky to zopakuj. *Kolik mil? Kolik pevností a věží? ...*“ Xander začal znovu vysvětlovat svůj plán, koktal a Tullio se svým kumpánem se mohli potřhat smíchy.

A aby Xanderovo ponížení bylo dokonáno, vběhli dovnitř dva ječící malí chlapci. Oba měli vlasy zrzavé stejně jako Tullio. Hráli si s malými dřevěnými meči, když však uviděli model Xanderovy zdi s jejími pevnostkami a sádrovými kopci, s obrovským potěšením ho

začali rozbíjet. Xander se kluky hystericky pokoušel odstrčit od svého modelu, ale ti se proto ještě více rozdováděli a o to víc řádili.

V tomto zmatku se Brigonius podíval po svých společnících. Karus působil dojmem člověka, který jen stěží potlačuje smích. V případě Severy se naopak zdálo, že každou chvíli vybuchne.

Severe se v Eburacu docela líbilo. Ve srovnání s městy na jihu, o Římu ani nemluvě, to byla jen hrubá vojenská osada. Ale důstojníci šesté legie a jejich ženy utvořili dokonalé společenství propojené vzájemnými vazbami, službami a protislužbami, patronáty a korespondenčními styky, které sahaly až do samotného Říma – společenství, z něhož byli samozřejmě vyloučeni všichni Britové. K tomu uzavřenému společenskému kruhu se Severa okamžitě připojila díky své přítelkyni Ceriale a díky ní tak obnovila kontakty se svým vlastním světem. Nyní však byla terčem sarkasmů tohoto barbarského šaškovského vojáka a evidentně zuřila.

Měla-li však ta zeď být postavena, museli přesvědčit Tullia.

Tullio byl prefektem podpůrných sborů, jež byly posádkou v pevnosti Vindolanda ležící jen kousek na jih od navrhované zdi. Byl to Batáv, který začal svou kariéru jako velitel jednotky složené z mužů tohoto germánského kmene. Tullio si zjevně v armádě vedl velmi dobře. Prostřednictvím této služby se stal římským občanem a členem třídy jezdců – v Římě nejvyššího stavu po senátorech. Tady v Eburacu měl hezký byt. Dokonce se oženil a za ženu si vzal tmavovlasou Britku. Byl živoucím příkladem toho, že armáda není jen nástrojem pro získávání nadvlády a kontrolu, ale že přeměňuje barbary ve výkonné vojáky, užitečné veterány a loajální občany. A jelikož pro důstojníky ze třídy senátorů znamenala služba v armádě jen přestupní stanici na cestě k zářivější kariéře, nebyl pravděpodobně ve Vindolandě a zřejmě ani v kterékoli z posádek na severu zkušenější voják než Tullio.

Nepos, který byl jako guvernér velitelem armády v Británii, dal však nyní tomuto solidnímu muži podivný úkol.

Zeď měly stavět legie, jádro římské armády, které se vyvinuly z falang tvořených původně rolnickými vojáky z rovin Latia. Všechny tři legie, rozmístěné v Británii, měly poslat na stavbu své oddíly. Legionáři byli cvičeni k tomu, aby uměli stavět, a každá legie měla

vlastní tým specialistů složený z inženýrů, architektů a stavebních mistrů. Na světě zřejmě neexistovala pracovní síla, jež by se hodila lépe pro tento ohromný úkol.

Po dokončení však zeď neměly hlídat legie, ale pomocné sbory. Některé byly pěchotní stejně jako legie, mnohé – jízda, oddíly vyzbrojené praky, lukostřelci – specializované na určitý typ boje. Tyto podpůrné jednotky se lépe hodily pro rychlé pacifikační akce zahajované z pohraničních pevností než legie, cvičené pro regulérní bitvy v otevřené krajině.

Praktický guvernér věděl, že potřebuje nějakého „předáka“, který by dohlížel na projekt a byl odpovědný přímo jemu. Tullio by jako velitel pomocných sborů nevelel žádnému z legionářských oddílů, které by budovaly zeď. Ale používali by ji jeho vojáci, proto měl Tullio prvořadý zájem na tom, aby fungovala. Moudrý úradek tedy říkal, že Tullio je tím mužem, který se pro zmíněný úkol hodí nejlépe.

Jenže tento kompetentní muž požívající guvernérovy důvěry se úžasnému Xanderovu plánu vysmíval.

Karus se držel úžasně. „Pánové, tohle je císařská zakázka. My všichni máme zájem na tom, abychom ji splnili. A berte alespoň nějaké ohledy na přítomnou dámu. Chovejme se trochu důstojně, ano?“

Zdálo se, že dosáhl svého, protože prefekt se zklidnil. „Dobře. A ty, Butime, jestli spolkněš tu pevnost, nakopám tě!“ Tullio naznačil, že se chystá ke kopanci, a jeho synové utekli a smáli se vtipům, které dělali. Tullio se otočil zpět ke Xanderovi. „Promiň, příteli. Zkus to znovu. Přesvědč mne o té své zdi.“

Xander s chvějícíma se rukama trochu opravil svůj silně poškozený model a pak se otočil k pergamenovým archům s náčrtky. „Tady je vlastní val. Patnáct stop vysoký, deset široký. Základ z kamenných bloků uložených do hlíny, pak dvě vrstvy hladkého pískovce kolem jádra z hlíny nebo cementu. Před zdí – tedy na její severní straně obrácené k barbarům – budete mít svahový stupeň široký osmnáct stop a za ním bude příkop ve tvaru V. Ten bude široký dvacet sedm stop, deset stop hluboký a jeho dnem povede drenážní kanál.“

„A tohle povede přes celou zemi, že?“

„Ano. Pro menší toky budou ve zdi propusti. Velké řeky se přemostí.“

„Přemostí, přirozeně,“ řekl Tullio stále výsměšně.

Jeho pobočník Annius vesele prohlásil: „A předpokládám, že kromě toho chcete ještě pevnosti a věže.“

„Jedna pevnost s branou každou míli a dvě věže mezi každým párem pevností. Tady to mám nakreslené... Zeď bude omítaná a natřená na bílo.“

„Krása,“ řekl Annius.

„Taková stavba přes zúženou část ostrova bude impozantním dílem.“

„Můj pták je impozantní dílo, ale ten se nenatáhne od moře k moři, a tahle zeď taky ne. Podívej, příteli, já to za tebe vyřeším,“ zavrčel Tullio. Pak vzal zápisník, tlustý dřevěný blok, a zatřepal s ním. Vevnitř byly destičky zavěšené na svých okrajích. Tullio namočil brk do inkoustu a začal energicky počítat. „Jednasedmdesát mil, říkáš? Deset stop na patnáct? Jestliže máme tolik stop do míle... Jde o to, příteli, že já jsem pracoval s legionáři. Vím, kolik kamene nebo hlíny může přemístit za den jeden muž...“ Tullio dopočítal a poklepal hrotem brku do dřevěné destičky. „Doprava všeho toho kamene z lomů k linii zdi bude znamenat přibližně dvacet *milioniů* pracovních dnů pro legionáře navíc. Budeme mít k dispozici maximálně patnáct tisíc legionářů a každý muž může zvládnout dvě stě pracovních dnů v roce – letos méně, už je červen. Pokud vydělíš tato čísla – ano, tady to máme – zjistíš, že stavba zdi ti bude trvat déle než šest let. A ne tři!“

„Ale...“

„Žádné ale. Podívej se na ta čísla!“ Tullio hodil svůj zápisník architektovi. „Ano, vždycky je možné trochu šidit. Používat jen místní kámen. Honit legionáře trochu víc. Možná využít lokální pracovní síly nebo otroky. Pokud ale nebudou vycvičení, moc nepomohou. Nic z toho však situaci zásadním způsobem nemění. Ne, říkám příteli, že to jednoduše nemůžete dokázat.“

Zdalo se, že se Xander rozpláče.

Severa spalovala Tullia pohledem. „Vůbec nechápu, o čem se tu bavíme. Stavbu té zdi nařídil sám císař Hadrianus.“

Tullio se opřel zády o židli a složil na hrudi své mocné paže. „Nezajímá mě, jestli je římským císařem nebo jestli kraluje nějakému močálu. Zeď, kterou je třeba stavět šest let, za tři roky neuděláš, lásko.“

Severa byla bílá vzteky. „Neříkej mi ‚lásko‘, ty huňatý...“
„Severo!“ vyjel Karus.

„Řeknu vám něco,“ ozval se Annius, který celou tu dobu studoval model zdi. „Proč ji nepostavit z hlíny? Na zadržení těch huňatých hochů ze severu bude stejně dobrá, a postaví se ani ne za poloviční dobu.“

„Z hlíny? Z hlíny?“ řekla Severa výhružně. „Co, ty nestoudný hlupáku, kdybych tady měla po ruce hroudu hlíny, nacpu ti ji s potěšením do krku...“

Brigonius se dotkl její ruky. „Počkej,“ zašeptal. „Já jsem kameník. S takovými chlápky jednám neustále. Je to všechno jenom hra. Dej nám nějaký čas.“

Karus spěšně vstal. „Zcela správně. Vyspíme se na to, ne?“ Tyčil se mocně nad Severou a ta se nakonec nechala odvést z místnosti. Pak se znovu posadil a otevřel úlevou ústa.

„Bojovná důra, co,“ řekl Tullio.

„Ani z poloviny netušíš jak,“ odvětil Karus suše.

Brigonius se podíval na Tullia. „Vrátíme se k práci, ne? Slyšel jsi ji, prefekte. My jednáme s císařem. A císař chce kamennou zeď.“

Tullio odpověděl výhružně. „Poslouchej, černovouse, císař může *chtít* stavět svou zeď třeba na Měsíci, ale to neznamená, že se to dá provést.“

„A co tedy můžete udělat?“

Annus našpulil ret. Byl sice pomalý, ale zdálo se, že je z obou mužů tvořivější. Brigonius si pomyslel, že se alespoň snaží přijít s nějakým řešením. „Něco vám řeknu,“ uvažoval nahlas Annius. „Co ji postavit napůl z hlíny a napůl z kamene? Pak by se to asi dalo stihnout. Tak dostanete v obou případech, co chcete – obrannou bariéru postavenou za tři roky a také velké kamenné dílo, které zapůsobí na nadřízeného.“

Brigonius to chtěl na místě odmítnout, ale Xander řekl vyčerpaně: „Čtyři desetiny.“

Brigonius se k němu otočil. „Co?“

„Ne polovinu z hlíny. Čtyři desetiny a zbytek z kamene, jak říká plán.“ Pak poklepal na Tullioův zápisník. „To je podle těch čísel proveditelné, pokud jsi počítal správně, prefekte. Kromě toho jsem si to sám spočetl už dřív.“

Tullio si vzal zpět svůj sešit a rychle zkontroloval své výpočty. „Dobrá. Ano, čtyři desetiny z hlíny, šest desetin z kamene. Ano, to byste mohli dokázat.“

Xander se otočil k Brigoniovi. „To je maximum, co můžeme za ten čas udělat.“

„A tys to věděl už předtím, než jsme sem přijeli? Proč jsi něco neřekl, když jsme předkládali ten plán císaři?“ zeptal se Karus rozzlobeně.

„Protože jsem nevěděl, že budeme mít jen tři roky,“ odpověděl Xander. Vypadal vyčerpaně. „Severa se nezmínila o tomto drobném detailu před audiencí. Co jsem mohl dělat, hádat se s ní přímo před Hadrianem?“

„To není tak špatné,“ řekl Annius vesele. „Všichni odcházejí spokojeni. A vy můžete později nahradit hlínu vaším kamenem.“

Karus vrčel, ale podvolil se.

Brigonius se rozhlédl. „Dobře,“ řekl opatrně, aby nenarušil konsenzus. „Zůstává ale otázka, která část bude z hlíny?“

Po další hodinové diskusi a po vypití několika holb Tulliova drsného germánského piva našli řešení. Z východu od Segeduna povede na západ v délce čtyřiceti pěti mil kamenný val, zbytek k západnímu pobřeží se postaví z hlíny. Na východě byly lomy s dobrým kamenem – včetně toho Brigoniova – k plánované linii stavby blíž – a oba vojáci navíc považovali bezpečnostní situaci podél této části hranice za kritičtější. Proto bylo rozhodnuto, že tam se bude stavět pevnější val z kamene.

„A kromě toho je na východě císař,“ upozornil Tullio. „Bude tam chtít položit základní kámen zdi, ne vykopávat drny.“

Všichni čtyři muži povstali a potřásli si rukama. „Takže máme plán,“ řekl Brigonius unaveně, ale s úlevou. „Nyní musíme už jen přesvědčit císaře.“

„To je ten jednodušší úkol,“ zamumlal Karus. „Starosti mi dělá Severa...“

XII

Hadrianova návštěva v Eburacu vyvrcholila čtyřiaadvacátého června v den, kdy vojáci po celé říši měli náboženské oslavy. Císař měl poté jet na sever a slavnostně tam položit první základní kámen velké zdi, která brzy rozdělí britský ostrov na dvě části.

Brigonius se musel hodně naučit o zvycích svého jediného zákazníka, římské armády. Náboženský život vojáka byl složitý. Především si s sebou přivázel své vlastní bohy. Germán tady v Británii například prvního března slavil svá matronalia. Ale očekávalo se od něj také, že bude prokazovat úctu místním božstvům. Zdálo se, že vojáci mají rádi brigantskou bohyni Coventinu, a zůstávali věrni jejímu kultu i po přeložení. Díky tomu Coventina získávala nové stoupence i v Galii a Germanii. Ale hrubé sošky Coventiny, které si vojáci dělali, Brigantům nic neříkaly. Ti si spojovali tuto bohyni s přírodou, s kopci, řekami a větrem, a římské modly s mohutnými prsy neuznávali.

Jádro vojákova náboženského života bylo nicméně založeno na kalendáři oslav tradičních římských bohů, městských svátků, výročí císařů a na významných dnech spojených nějak s historií jeho vlastní jednotky. Ve zmíněném kalendáři však zaujímal nejdůležitější místo právě dnešek, dvacátý čtvrtý červen, den oslav bohyně Fors Fortuny, která se u vojáků těšila velké oblibě.

Brigonius doufal, že den stráví ve společnosti Lepidiny. Nebyl si jist dalšími plány Severy, a nevěděl proto, kolik společného času jemu a Lepidině ještě zbývá. Oslavy však už začaly, a po Lepidině nebylo vidu ani slechu.

Pak si ho Severa rázně vyžádala jako doprovod. Brigonius zjistil, že spolu se Severou, která měla ve tváři výraz tvrdý jako římský beton, chodí ve stopách císaře, jenž konal cestu po posádce.

Hadrianus v doprovodu dvořanů kráčel pomalu z vojenských ubikací ke cvičišti a prováděl inspekci manévrů pěchoty a jízdy. Byl sváteční den a císařův doprovod už začínal být divoký, protože vypil mnoho vína a britského piva. Brigonius se řídil pravidlem, že když má něco k jednání s Římany, tak nepije. Zdálo se však, že Severa se rozhodla ho zásobovat pitím, a jemu se zdálo zbytečné jí odporovat. Čím více piva pil, tím méně studená se mu zdála Severa.

Hadrianus také něco vypil, ale hlídal si, aby to nepřehnal. Byl všímavý, neunikl mu žádný detail. Brigonius slyšel, jak mluví s vojáky z jedné jednotky složené z pěchoty a jízdy a jak s nimi souhlasí, že je pro ně složitější předvést velkolepé manévry než pro čistě jízdní oddíl s větším počtem koní. V jeho přítomnosti jako by každý muž vyrostl a Brigonius nyní chápal, proč vojáci tohoto císaře tak milují.

Brigonius dospíval k názoru, že být římským vojákem není tak špatný život. Člověk dostával pravidelně výplatu a přijatelné jídlo. Měl kamarády v posádce a u pevnosti bylo vždy nějaké město s obchody, hostinci, nevěstinci a chrámy, v nichž našel trochu úlevy nebo nějakou společnici, která se jednou mohla stát jeho ženou. Kasárny mohly být zavšivené a města plná nemocí, ale parazitů se člověk mohl zbavit v lázních, a pokud onemocněl, mohl jít do nemocnice – armáda provozovala jediné profesionální špitály na světě. Člověk také mohl strávit v armádě celých dvacet pět let a být v poli jen dvakrát třikrát, nebo se dokonce do bitvy nikdy ani nedostat. Byl na tom rozhodně lépe než *Brittunculi* nebo další jen z poloviny civilizovaní provinciálové před zdmi jeho pevnosti... A každou chvíli přijel na návštěvu nějaký císař.

Mnozí vojáci se inspirovali Hadrianovým obrazem na mincích a nechali si v rozporu s římskými zvyky narůst vousy. To Severu pobavilo. „Podívej se na ně. Císařův vous je slavnější než on sám!“

V poledne se císař se svým doprovodem a s Brigoniem a Severou v závěsu uchýlil na velitelství pevnosti. Největší sál v kasárnách se pro dnešek změnil ve svatyni mnoha bohů a společnost se v něm usadila, aby dlouhé odpolední hodiny trávila hodováním, pitím a naslouchala věštčům. Hadrianus chtěl před začátkem svého obrovského projektu hlavně slyšet, že se objevilo nějaké příznivé

znamení. Jeho filozofové od úsvitu sledovali nebe a pátrali po neobvyklých oblacích a ptácích létajících v slibných obrazcích. Nyní byla obětována zvířata, propíchnuty vnitřností, vzývány modly a prováděny úlitby a učenci se propracovávali prorockými svitky a jejich interpretacemi.

Pouze zlověstný propuštěnec Primigenius seděl stranou toho všeho a jako vždy pozoroval a pozoroval.

Severa se držela Brigonia jako nějaký dozorce a Brigonius neměl na práci nic kromě popíjení. Prozpěvování filozofů a těžký vzduch, plný oblaků kadidla, v něm vyvolaly pocit, že opouští své tělo. Zkusil zapříst rozhovor se Severou. „Římané jsou vždy pověřčiví, že ano?“

„Ne víc než Hadrianus,“ odpověděla. „Ale na tom není nic překvapujícího. Je voják, který se musí vyrovnat s vyhlídkou na to, že se po smrti stane bohem – v Egyptě se mu již ve skutečnosti klanějí. Jaký je to pocit, Brigonie? Dokážeš si to vůbec představit? Nebyl bys fascinován minulostí a budoucností, pokud bys cítil, že jednoho dne sám přesáhneš čas?“

Brigonia tento způsob uvažování za normálních okolností nanejvýš mátl; teď mu ta slova však vrtala hlavou. „Pověřčivý nebo ne, je to stále voják. A ty můžeš vidět, že neztratil kontakt se svými muži.“ Pak uviděl prefekta Tullia sedícího blízko guvernéra Nepota. Tullio mlčel a tvářil se jako čert. „Zdá se ale, že je tu jeden voják, jehož kariéře císařova návštěva nepomohla.“

„Ach, pro našeho přítele prefekta se některé věci nevyvíjely úplně dobře,“ řekla Severa medově. „Má stále svou hodnotu, ale ztratil pár privilegií. Jeho žena a děti dostaly vyhazov z pevnosti.“

„Proč?“

Severa si prohlížela své dlouhé prsty s dokonalou manikúrou. „Kvůli tomu, co jste mezi sebou upekli. Kvůli zdi, která je napůl z kamene, napůl z hlíny.“

Brigonius věděl, jak nešťastná byla z té dohody, a nejen kvůli tomu, že porušovala podmínky stanovené v proroctví. „Ne napůl...“

„Mlč,“ řekla bez emocí. „Neměla jsem jinou možnost než na to přistoupit. Ale stálo mne velké úsilí přesvědčit císaře, aby souhlasil –

nebo konkrétněji propuštěnce Primigenia. Musela jsem příslibit pár služeb.“

Brigonius se neklidně zeptal: „Jakých služeb?“

„I přesto jsem považovala za nutné přesunout část odpovědnosti. S radostí říkám, že je to Tullio, komu se klade za vinu, že nevhodně zasáhl do projektu zdi, nikoli já nebo Xander.“

Brigonius, omámený pivem a kouřem, měl pocit, že každou chvíli omdlí. „To není k Tulliovi spravedlivé. Jen se snaží plnit své povinnosti. A ty sis udělala zbytečně nepřítele. To je špatný zvyk, Severo.“

„Samozřejmě že je to nespravedlivé, a o to je to sladší. To ho odnaučí říkat mi ‚lásko‘.“

Něco v jejím tónu Brigonia vyděsilo, ale zdálo se, že není schopen napřímit se. „Ty služby, které jsi slíbila...“

Viděl její tvář přímo před svýma očima. „Ještě nejsi zcela paralyzovaný, že ne, malý Brite? Ale jed, který jsem ti dala do piva, tě brzy zcela ovládne.“

„Jed?“

„Ach, neublíží ti. Jen od západu slunce do jeho východu nebudeš pánem svého těla.“ Přejela mu prstem po hrudi. „Jak zlé pro tebe. Ale nevadí, existuje někdo jiný, kdo bude vědět, jak využít tvého pohledného těla, zatímco budeš v bezvědomí. Hádal jsi, že ano? Ale ty jsi ta služba, která osladí tu dohodu, co jste mne donutili přijmout. Není to vůbec má volba, ach ne, je to jen následek tvých vlastních činů. Chápeš to přece, ne?“

Brigonius si náhle vzpomněl, jak se na něj Hadrianus díval. Zaplavil ho hněv spolu se strachem, přesto se však nemohl pohnout. Klátil se na svém lehátku a údy měl těžké jako kámen – byl jako bezmocná loutka. „Cos to udělala – slíbila jsi mne Hadrianovi?“

Před očima se mu objevila další tvář s bílou pletí, černýma očima a rty připomínajícími krvavou ránu.

Severa mu šeptala do ucha. „Císaři ne – nejsi pro něho dost hezký nebo mladý – ale Primigeniovi, ten vládne mocí, kterou potřebuji. Náš návrh pro něj znamená potíže, víš, protože má svého vlastního oblíbeného architekta, kterému chtěl pomoci nahoru. A pak je tu jednoduše žárlivost jednoho císařova milce k druhému. Primigenius

po tobě touží, ale současně tě nenávidí, protože ví, že jsi zaujal císaře, byť nakrátko. Není to paradox? Neokoření to noc, kterou spolu strávíte?“ Ještě více se k němu naklonila; cítil její dech na uchu a vůni koření z jejích úst. „A až si tě podá, ó *Brittuncule*, má dcera se tě už nikdy nedotkne.“

Ta krvavě rudá ústa se k němu blížila, ale on se nemohl hýbat, nemohl se bránit, dokonce nemohl ani křičet.

XIII

Brigonius jel na západ k Banně podél linie zdi.

Rok po Hadrianově rozhodnutí se tato část Brigantie přeměnila v obrovské staveniště. V tomto jasném pozdně jarním odpoledni Brigonius viděl ze svého vyvýšeného místa, jak se od jednoho obzoru k druhému táhne přes skály a zelené vršky hnědý koridor vyznačený geodetickými značkami, jehož půda je rozjezděna koly vozů a pokryta otisky podrážek a kopyt. Byl to zásek do zeleného těla krajiny. A po celé jeho délce se dřeli legionáři, kteří vláčeli a pokládali kámen a připomínali červy hemžící se v ráně.

Guvernér Nepos dal vloni svým pracovním silám za úkol postavit ve zbytku léta tři míle zdi, čehož bylo snadno dosaženo. Letos už se mělo pracovat celou sezonu a každá ze tří legií měla postavit po pěti mílích valu.

Nejdříve přicházely na řadu pevnosti a věže. Pevnosti byly stavěny podle jednoduchého plánu založeného na obdélníkovém půdorysu dlouhém padesát stop a širokém šedesát. Na jižní i severní straně měly bránu. Uvnitř byly malé budovy, pec a schodiště vedoucí ke strážní plošině. Věže byly ještě jednodušší, měly čtvercový půdorys o straně dvacet stop, doškovou střechu, ohniště a prostory pro vojáky. Protože věže a pevnosti tvořily podle plánu součást zdi, stavěly se s „křídly“, zubatými výběžky na východní a západní straně, kde se na ně měl později napojit vlastní val.

Stavba postupovala tak rychle, že v některých místech už probíhala konstrukce zdi. Na kamenné základy, uložené do země pokryté kalužemi, se kladly z obou stran dvě vrstvy opracovaného kamene, tvořené řadami dokonalých kvádrů. Prostor mezi nimi se vyplňoval šterkem smíšeným s hlínou nebo maltou. Pod zdí se stavěly odvodňovací kanály, pro větší toky se dělaly propusti.

Hotové sektory zdi se již omítaly a natíraly na bílo vápnem. Po zdi vedly červené pruhy vyznačující jednotlivé kamenné vrstvy.

Brigonius, sám kameník, přímo jásal nad rychlým postupem prací. Nebylo to jen díky mimořádně efektivním metodám dopravy kamene, které na něj velmi zapůsobily, ale především kvůli používání římského betonu. Bez svého betonového jádra by zeď nemohla být nikdy postavena tak rychle. Tak poctivě. Beton dokonce tvrdl i pod vodou, čímž umožňoval stavět mosty s pevnými základy. Pokud by v budoucnosti obkladové kvádry někdo vylámal nebo se rozpadly, zůstala by výplň z betonu stát; Římané stavěli pro budoucí staletí.

Val neměl sloužit jako obranná bariéra, jak je tomu u zdí pevnosti projektované tak, aby přestála obléhání. Jeho účelem bylo získat kontrolu nad pohybem lidí. Brány pevností, rozmístěné v pravidelných intervalech, měly umožnit armádě regulovat, kdo, kdy a v jakém počtu jimi bude procházet – a samozřejmě vybírat daně. Val byl dostatečně mohutný, aby odrazil jakýkoli útok malého rozsahu. Pokud by však došlo k nějaké větší turbulenci, přemístily by se legie ze svých základů na jihu ke zdi, prošly by jejími branami a střetly se s nepřítelem v otevřené krajině. Brigonius začínal chápat, že zeď je pouhou součástí propracovaného, kontrolního, komunikačního a obranného systému, který zahrnuje i silnice a pevnosti na jih od té zdejší pevnosti. Tento systém měl mít předpolí i na severu, kde chtěli Římané postavit řadu opevněných bodů.

Brigonius se díval, jak se val velkolepě zvedá nad skalami, a kladl si otázku, má-li toto vojenské teoretizování nějaký význam, jestliže si člověk uvědomí v plném rozsahu brutální fyzickou realitu této zdi. Byl to památník síly římského myšlení a v Británii neměl do této doby obdoby – podle Tullia neměl obdoby nikde na celém světě. I kdyby na tomto valu nestál jediný voják, určitě by svou obrovitostí odradil téměř každého s výjimkou těch nejfanatičtějších nepřátel Říma.

Brigonius si ale připomněl, že navzdory určitému příkoří, které utrpěl, se k fanatickým nepřátelům Říma neřadí.

Brigonius přijel do svého vápencového lomu, což byl kopec, jehož jižní strana byla již odtěžena. Nacházel se poměrně blízko

valu, jen několik mil východně od Banny. Přijel sem záměrně ze severní strany, aby mohl jet po okraji uměle vytvořené lavice, vytesané do čela lomu, a podívat se na činnost probíhající v jámě pod ním. Z lomu se vinuly dlouhé řady tvořené muži vlekoucími kámen k nakládacím místům u vozů. Byli to vojáci ze šesté legie složené hlavně z Galů a Germánů, někteří však pocházeli z ještě vzdálenějších krajů. Den za dnem lámali britský vápenec, přitesávali ho do hrubých bloků a ty pak dopravovali k vozům, které je odvážely na stavbu.

I tady probíhala práce s pozoruhodnou rychlostí. Stačil necelý rok práce a lom se obrovsky rozšířil ve srovnání s malou jamkou ve travou porostlé skále, kterou byl v době, kdy ho Brigonius zdědil. Legionáři při těžbě krásně krémového kamene používali řadu speciálních nástrojů, po nichž Brigonius prahl. Měli například těžká kladiva, klíny s ocelovou špičkou, sochory a jeřáby na zvedání těžkých kamenných bloků. V jedné části lomu vodní mlýn poháněl padací buchar, který bil do neústupné skály. Brigonius se dokonce doslechl, že v jednom dalším dole v okolí valu řeže kámen pila poháněná vodou.

Ale k dokončení práce bylo třeba neuvěřitelné dřiny. Brigonius viděl dokonce i z té výšky, v níž se nacházel, jak se záda hmoždících se legionářů lesknou potem. Zeď měla být dlouhá jednášedesát mil a někdo musel vylámat a otesat každý kámen, dovléci ho na stavbu a vyzdít z něj kus zdi.

„Brigonie.“

Byl to Matto, jeho bratranec, zavalitý muž o deset let starší než on.

Matto měl černé vousy, tmavé vlasy a oblečen byl do těžkého vlněného, modročerného pláště, takže se uprostřed jasného letního dne podobal kouli temnoty. Člověk si mohl jen těžko představit někoho, jehož styl by byl ještě více protiřímský.

„Bratranče. Ty ses ke mně připlížil.“

Matto se zazubil a Brigonius viděl, jak je v pórech jeho kůže usazen žlutohnědý prach z lomového kamene. „Stejně jako ty ses chtěl připlížit k nám – co?“

Bratranec měl pravdu. Byl to trik, který se Brigonius naučil od prefekta Tullia, jenž se stal jeho přítelem, i když drsným. „Všichni vojáci jsou líní lumpové,“ křičíval Tullio latinou se silným germánským přízvukem. „Mají to v krvi. Člověk může udělat jen to, že se k nim připlíží z místa, odkud to nečekají, a ve chvíli, kdy to nečekají. Nejraději mám ráno. Měl bys vidět, jak ty kurvy a ty homouši upalují pryč jako růžové krysy!“

„Jsem tak předvídatelný?“ zeptal se Brigonius Matta.

„Budeš si muset najít jiné špionážní rozhledny. Tady jsou poslední záznamy.“ Matto podal Brigoniovi zápisník ze svázaných dřevěných listů.

Brigonius prošel čísla; na první pohled se zdála v pořádku.

„Nějaké potíže?“

„Žádné kromě Římanů,“ zavrčel Matto. „Součty v jejich úhledných sloupcích souhlasí. Ale kradou náš kámen, bratranče.“

„Ne, nekradou,“ řekl Brigonius trpělivě. Už se oba takto přeli mnohokrát.

„Ceny, které platí, nás ruínují,“ trval na svém Matto.

To byla pravda – dokonce i ve srovnání s cenami, jež Brigoniovi diktovali vojáci ve Vindolandě předtím, než přijel Hadrianus se svým plánem.

Alespoň však platili, ačkoli ve skutečnosti mohli lom jednoduše zabavit. Brigonius se domníval, že té hře rozumí. Římané sice platili tak málo, že to byla spíše almužna, ale přece jenom vysloveně nekradli a tak mohli mít svědomí čisté. Byť pokrytci, přesto dávali přednost řídit své záležitosti v souladu s právem – tedy se svým právem.

A byla v tom také rafinovaná lest. Když Matto přišel, aby pracoval pro Brigonia, musel se nejprve naučit latinsky a psát a počítat tak dobře, aby mohl vést spolehlivé záznamy. Matto si toho možná nebyl vědom – a Brigonius ho na to nehodlal upozorňovat – ale tím, že musel jednat s římskou armádou, stával se postupně gramotným a svázaným s ekonomikou Říma.

Římská armáda nepředstavovala jen nástroj k dobývání. Byla největší organizací světa pyšníci se, že jejich 300 tisíc mužů je rozmístěno od řeky Tiney v Británii až po Eufrat v Asii. Kdekoli

působila, používala latinu a vyplácela v říšské měně. Armáda byla zdrojem římskosti a její valy a pevnosti vlnou, s jejíž pomocí se šířila římská civilizace.

Množství těžného kamene na stavbu zdi bylo v každém případě tak velké, že Brigoniova rodina tiše bohatla.

Matto vyprávěl dlouhou a komplikovanou historku o chování jednoho zvláště nepříjemného decuriona v lomu. Brigonius ho přerušil. „Bratranče, dnes jsi ještě zatrpklejší než obvykle. Co tě zere? Co se děje?“

„Všichni jsou neklidní,“ řekl Matto. „Kvůli sčítání lidí kvůli daním.“

„Dalšímu?“

„Brigonie, oni staví svou předrahou zeď na čerstvě zorané půdě. Na *mé* půdě. Teď mi říkají, že budu muset platit vyšší daně, aby mohli zaplatit její stavbu. A až ji postaví, bude můj dobytek muset procházet branami v téhle římské zdi a za to já budu platit mýtné!“

„Matto, tak to prostě je. Jestli si chceš stěžovat, přednes to radě.“

Jeho bratranec byl ale znechucen. „A jaký by to mělo smysl? Ta tlupa se Římanům zaprodala už dávno.“ Mnoho brigantských šlechticů bylo začleněno do místní vlády zvané *civitas*, správní jednotky, která nesla jméno tohoto původního národa. „Začíná se mluvit o tom, že se něco stane,“ řekl nyní Matto výhružně.

Brigonius začal být netrpělivý. Musel se s tímto vztekáním smířovat pokaždé, když zkoušel s Mattem spolupracovat. „A co jako? Co uděláte, budete házet kameny na guvernéra?“

„Ty bys jim to řekl,“ ušklíbl se Matto. „Někteří tvrdí, že jsi nyní římstější než sami Římané.“

Brigonius nedával nic najevo. „Tedy už se nemáme o čem bavit, že?“ Pak poklepal na účty. „Díky za tohle. Uvidíme se příští týden.“ A otočil se zády ke svému lomu a scéně s lopotícími se legionáři. Slyšel, jak Matto dupe ke svému koni.

Brigonius věděl, že je snadným terčem nenávisti pro místní, protože byl mnohem dosažitelnější než nějaký člen rady. Pohlížel však na tyto výlevy prizmatem vzpomínky na to, co se mu stalo před rokem v Eburacu. Byl při vědomí, nemohl se hýbat, ale vnímal a Primigenius ho zneužil. Když se potom konečně odvážil přijít k

Lepidině, odvrátila se od něj, jako kdyby byl stále ještě načichlý potem toho propuštěnce. Byl si jist, že nespravedlnost, která na něm byla spáchána, byla mnohem větší než nějaké ubohé vyvlastnění půdy, které postihlo Matta a jeho kamarády.

Ale Římané byli jako počasí nebo běh času; člověk s nimi nemohl nic dělat, musel s nimi spolupracovat, nebo se odplížit a zemřít. A Matto to nechtěl pochopit.

Z toho, co se mu stalo té noci, nevinil Římany ani císaře, dokonce ani zahořklého propuštěnce Primigenia. Upadl do pasti, kterou mu nastražila ta žena: Římanka, ale původem jeho krajanka Claudia Severa.

Mezitím však měl práci, již bylo třeba dokončit. Otočil koně a vydal se do Banny.

XIV

Brigoniovo rodiště se náhodou nacházelo blízko místa, v němž se stýkal hliněný val stavěný ze západu s kamennou zdí budovanou z východu. Když toho večera dojel do Banny, otevřel se mu tedy výhled na hliněný val.

Ten vyvolával ještě impozantnější dojem než kamenná zeď, protože legionáři podél jeho linie vyklučili vegetaci až na narůžovělou morénovou hlínu podloží. Drny, které vytrhali – a dovezli někdy ze vzdálenosti několika mil, protože dobrý trávník se špatně hledal – byly navršeny na pásu zbývající zeleně. Dokončený val byl u paty čtrnáct stop vysoký a dvacet stop široký a vždy po určité délce byl přerušovaný věží z kamene nebo dřeva. Na jeho severní straně byl navíc ochranný násep z bílé hlíny. Když se tedy Brigonius díval ze svého vyvýšeného místa, viděl vyklučенý pás země, vystupující ostře jako rána ze sluncem zalité krajiny, a zelenohnědou linii vlastního valu vedoucího jeho středem.

Konečně dojel do Banny. Na jih od ní se srázy stále zařezávaly do údolí a hluboko dole tekla řeka jako vždy předtím. Ale krajinu poznamenala činnost Římanů. Na severu vedla cesta rovná jako pravítko směrem k severním opevněným bodům, a skrze kopce, v jejichž oblých tvarech muži kdysi spatřovali ležící bohyni. Na nich nyní zářily ohně strážných věží.

V Banně samotné byl nyní římský tábor. Brigonius viděl siluety stráží v zapadajícím slunci. Jejich nepokryté hlavy a hroty jejich kopí se jasně rýsovaly nad dřevěným opevněním. Všude vládla horečná aktivita, provizorně postavené silnice, které vedly z východu, západu a jihu, byly plné povozů a lidí. Tráva kolem dokola byla rozjezděná a změněná v bláto. Tábor sám stál na srázu, chráněný ze severu před jakoukoli hrozbou komplexem zákopů a palisádou s příkopem a ze zadní strany prudkým svahem.

Když Brigonius přijel k obranným liniím tábora, musel před vstupem projít kontrolním místem. Uvnitř tábora stály pečlivě vyrovnané řady kožených římských stanů.

Všude byli samozřejmě vojáci v kožených tunikách a kalhotách a ve vlněných pláštích. Na nohou měli upnuté vojenské boty. Stále větší množství z nich se pyšnilo plnovousem, takový dojem na ně totiž udělal Hadrianus loni během své návštěvy. Tábor byl předzvěstí pevnosti, která se měla brzy na tomto místě stavět, ale již fungoval jako operační prvek v systému obrany provincie.

Kdysi tu byla brigantská osada. Římané tu dlouho před jeho narozením postavili strážní věž. Její mocný kamenný pilíř patřil k Brigoniovu dětství. Ta věž stále stála, ale jeho domov vzal čas. Římané kulaté domy strhli a na místě bývalé osady postavili obranné zákopy. Brigonius by to místo už nepoznal, krajinu ano, ale je ne.

Brigonius našel Tullia, jak sedí ve svém stanu. Prefekt sem na stavební sezonu přenesl svou domácnost. Z tohoto místa mohl dohlížet na stavbu kamenné zdi na východě i hliněného valu na západě. Měl tu i některé své důstojníky včetně svého blízkého poradce decuriona Annia, muže s vědrovitou hlavou, a také svého domácího otroka. Byli tu také Karus a Xander s Lepidinou, která se tvářila znuděně. Když se k nim Brigonius připojil, dokončovali právě rozsáhlou diskusi o problémech spojených se stavbou zdi. K její rozohněnosti přispívalo víno, servírované Tulliovým otrokem.

Prefekt se jako obvykle ztrácel za horami pergamenů. Brigonius zjistil, že římská armáda má komplikovaný systém přidělování úkolů.

Oddíly byly posílány do všech koutů provincie a v domovské základně obvykle zůstávaly v kterýkoli čas jen polovina nebo dvě třetiny nominálního počtu mužů tvořících příslušnou jednotku. Ale každá jednotka vedla průběžně záznamy o tom, co kterýkoli její voják má ten den dělat a kde se bude nacházet. Právě tato pečlivá dokumentace umožňovala, aby velitelé věděli přesně, nejen kde má každý voják být, ale kde také skutečně je. Vytváření takovéto ohromné evidence vyžadovalo týmy úředníků tvořící armádu v armádě. Dnes se však debata týkala zdi.

„Každou míli pevnost, každou míli dvě věže,“ říkal Xander pevně. „Tak je to projektováno. Tak to budeme stavět.“

„A já ti povídám,“ řekl Tullio, „že se to tak nedá udělat. Podívej, tvůj *návrh* je velmi dobrý. Jsem pro *návrhy*. Bez *návrhu* by mi ze spodků koukal můj pták. Ale teď mluvím o tom, že legionáři tam venku kladou kameny a bloky hlíny na zem, jeden na druhý. A jestli chceš, Xandere, rigidně trvat na svém pravidlu jedné míle, tak zjistíš, že stavíš pevnosti na dně nějaké rokle, kde nepůjde otevřít jejich brány, nebo někde na hřebeni, kde ty brány otevřeš, ale pak spadneš do propasti.“

„Římské silnice jsou rovné,“ prohlásil Karus trochu výsměšně. „Rovně do kopce a rovně přes údolí; každý to ví. Chceš říci, že nemůžeš postavit jednoduchou zeď tak, aby splňovala stejný standard?“

Tullio ho ignoroval. „A nejde jen o pozici pevností. Slyším stížnosti od legionářských tribunů, kteří přijeli na inspekci z Eburaca. Pokud by měl přijít útok, jak mají dostat jednotky skrze ty legrační městské brány?“

Xander řekl upjatě: „Pečlivě jsem počítal šířku a počet bran, abych zajistil...“

„Ano, ale budou je muset používat i místní zemědělci. Co řekneme legátovi šesté, až zjistí, že čeká ve frontě za stádem ovcí?“ přerušil architekt Annus. Ta představa byla tak absurdní, že rozesmála Lepidinu. Brigonius se snažil na ni nedívat.

Věděl, že projekt stavby zdi ve skutečnosti běží k určitému překvapení všech podle plánu. Ale Tulliovi dělaly zbytečné pevnosti opravdovou starost.

Prefektův otrok, chlapec tak ve věku čtrnáct let, přistoupil k Brigoniovi s pohárem vína. Ten jej přijal a řekl: „Děkuji.“

Hocha překvapilo, že si ho Brigonius vůbec všiml. „Ať vám chutná,“ řekl pak a vrátil se na své místo.

Brigonius sledoval, jak odchází, a upíjel nápoj; bylo to vojenské víno, silné, drsné. Chlapec mluvil brigantsky. Jeho rodné jméno bylo Similis. Brigonius si v duchu říkal, co by si asi pomyslel Matto, kdyby viděl, jak jeho bratraci servíruje víno britský otrok patřící

germánskému důstojníkovi v žoldu římské armády, pracujícímu na stavbě zdi, která měla natrvalo zajistit porobu severní části Británie.

A podíval se na Lepidinu. Nemohl si pomoci.

Seděla tiše s hlavou sklopenou a s rukama složenýma kolem napůl prázdného poháru krvavě rudého vína. Rok strávený v pevnostech na severu pod nemilosrdným matčiným dohledem této městské dívce neprospěl. Jasný duch, kterého ukazovala při své první návštěvě Camuloduna, zcela vyprchal. Byla ptáčetem v kleci z kamene.

Zdálo se, že Karus si je vědom chmurného ticha, které mezi oběma mladými lidmi vládne. Když právník skončil rozhovor o technických problémech spojených se stavbou zdi, přesunul se pomalu k Lepidině, posadil se u ní a nechal malého otroka, aby mu naplnil pohár vínem. „Tak,“ řekl, „jak se má tvá úžasná matka? Moc ji v těchto dnech nevidám.“

„Já také ne,“ odpověděla dívka. „Má příliš práce s psaním dopisů guvernérovi.“

„Ano, vím o nich,“ zahřměl Tullio, který vzhlédl od stolu.

„Píše mu jen samé dobré zprávy. Na mně nechává, abych mu říkal pravdu, což vždy ve srovnání s tím vypadá špatně.“ Hlasitě si povzdechla. „Ta zatracená ženská!“

„Je to složitý přítel – ale já bych ji nechtěl mít za nepřítele,“ řekl Karus.

„A jak se dívá na to své předražené proroctví, když se nyní nenaplní?“ zeptal se Xander.

Lepidina jen pokrčila rameny. Karus se neklidně podíval na vojáky ve stanu. Brigonius věděl, že Římané považují proroctví, ptakopravectví, věštění a podobné věci za zdroj moci – člověk musel být opatrný, a zvláště za vlády císaře posedlého vlastním osudem. Ale Severa a její proroctví se staly na stavbě zdi vděčným a velice vysmívaným tématem.

„Legrační věc, to proroctví. Tvrdí se v něm ve skutečnosti, že Hadrianus přijde do Británie a postaví zeď, že ano?“ řekl svým švitořivým způsobem Annius.

„Ne přesně,“ odpověděla Lepidina, „ale zhruba je to pravda.“

„Nikdy jsem neslyšel o proroctví, které by bylo tak, tak, jak je to slovo? Tak konkrétní. Ty ano, Tullie? Většinou se někdo šťourá a hrabe v listech a vnitřnostech a výsledkem je pár zlých znamení, která mohou znamenat cokoli. Tohle proroctví je odlišné. Nezdá se, že by nám bohové předkládali své obvyklé rébusy. Spíš to vypadá, jako kdyby k nám mluvil nějaký člověk. Jako kdyby někdo v budoucnosti *věděl*, co se má stát, zapsal to a poslal to zpátky do minulosti.“

„Má matka mu říká ‚Tkadlec‘ – nebo jí – autorovi proroctví.“

„Ach,“ vzdychl fascinovaně Xander. „Ale umožňuje to kterákoli z našich teorií? Dovolujeme vůbec, aby bohové znali budoucnost – nebo měnili minulost?“

„Kdyby legionáři nepřibili všechny druidy k jejich posvátným stromům na Moně, bylo by zajímavé položit některému z nich tuto otázku. Víím, že mluví o neustálé výměně duchů mezi naším světem a tím druhým, ale každý z těch duchů je ukotven v čase. Myslím proto, že otázky existence budoucnosti nebo zasahování do minulosti by pro ně byly bezobsažné,“ řekl suše Karus.

„Ale my v Řecku jsme vypracovali sofistikovanější teorie,“ řekl Xander vznešeně.

„Tady to máme,“ zavrčel Tullio. „Sofistikovanější serepetičky.“ A luskl prsty, aby chlapec naplnil poháry.

Xander se nenechal vyvést z míry. „Například existuje teorie věčného návratu, v níž je čas cyklický a každá událost je odsouzena k tomu, aby se znovu a znovu donekonečna opakovala. To činilo starosti Aristotelovi, který přemýšlel o kauzalitě ve vesmíru, v němž by existoval před trojskou válkou jako po ní. Ale myslím, že člověk skutečně může ovlivnit ‚minulost‘, pokud zajistí, že nějaká zpráva o ní trvá dostatečně dlouho, aby dosáhla svého opakování v ‚budoucnosti‘...“

„A co věčnost,“ vykřikl Karus trochu přiopile. „Domníval jsem se, že vy Řekové, Xandere, k tomu máte mnoho co říci.“

„A někteří Římané také,“ odvětil architekt mírně. „Věčnost: stav existence, v níž všechny události, minulost a budoucnost, koexistují. Lucretius tvrdil, že trvání je pouhý produkt mysli, protože věčnost je vyšší stav reality, kterou se pohybujeme, a pohyb dává *dojem* změny.“

Ale Lucretius samozřejmě pouze rozvíjel starší myšlenky epikurejců. A Platón dávno předtím řekl, že naše vnímání času je „pohybující se obraz věčnosti“, a tím opět předjímal Lucretia.“

Brigonius měl potíže to pochopit. „Takže věčnost je jako – jako co?“

Karus mu odpověděl: „Brigonie, představ si plátno, tapiserii. Řekněme, že jsou do ní vetkány obrazy stromů ve všech jejich fázích růstu: semeno, výhonek, mladý strom, dospělý strom, starý strom, padlý kmen, shnilý kmen. Jsou v té osnově všechny ve stejný čas. Teď si představ, že jsi mravenec běžící podél jedné nitky v této tapiserii. A jak běžíš, necháváš své oči klouzat po obrazech mladých a starých stromů a spojuješ si je v hlavě – a místo toho abys viděl mnoho stromů v různé fázi života, zdá se ti, že vidíš pouze jeden strom, rostoucí, odumírající a hniјící. Chápeš. Pohybující se obraz odvozený od nehybnosti, plynoucí čas odvozený od věčnosti.“

Brigonius se zamračil. „Myslím, že chápu.“

Annius se zeptal: „Znamená tedy tohle všechno, že budoucnost může promluvit k minulosti?“

Karus se zasmál: „Pokud položíš správnou otázku správnému bohovi, pak možná ano! Možná že čas je opravdu nějaká tapiserie a její nitky naše životy. A někde tam je skutečně nějaký Tkadlec, bůh nebo člověk – který vidí vše, minulost i budoucnost v jediném mžiku – který může hbitým vytržením několika nitek změnit vzor osnovy, upravit historii a změnit nám všem životy. Ale vždy je tu otázka účelu. Jestliže Tkadlec narušil historii – pak proč a s jakým cílem?“

Na to neměl nikdo z přítomných odpověď.

Tullio se pokusil laskavě vtáhnout do diskuse Lepidinu. „A co tvůj křesťanský Bůh, dámo? Co může On říci o čase a osudu?“

Lepidina odvětila mírně: „Ježíš byl Bůh, který se stal člověkem. To, co kázal, se týkalo způsobu, jakým žijeme naše životy. Způsobu, jakým přemýšlíme jeden o druhém. K teorii času neměl co říci.“

„Tak pokud rozumím tvé mytologii správně, byl Ježíšův život na rozdíl od bohů minulosti časově omezen, a to znamená velký předěl v historii. Byl Bohem, který se stal člověkem, a svým životem a svou smrtí vykoupil lidstvo,“ řekl Karus.

Xander nadzdvihl obočí. „Takže Ježíš je Bohem, který zasahuje do běhu věcí jako dávní olympští bohové. Myslel jsem, že s tím jsme už skoncovali! A byl zavražděn? Jak?“

„Římany,“ odpověděla Lepidina. „Guvernér Judeje ho dal umlčet jako rebela.“

„Znal jsem chlápka, který znal chlápka, co znal tvého Krista,“ prohlásil Tullio nevrle.

Lepidina vyvalila oči údivem. „Opravdu?“

„Tenhle chlápek, co o něm mluvím, byl veterán v důchodu, když já sám jsem teprve začínal. Bylo mi osmnáct nebo tak. Potkal jsem ho v Panonii. A on mi řekl o jednom veteránovi, kterého potkal v Africe v době *svého* mládí. Ten chlap byl centurio a v den, kdy byl v Judeji ukřižován ten tvůj Kristus, měl službu. Říkal, že hoši se k němu zachovali milosrdně. Když ten Kristus umíral na kříži, jeden z nich mu dal napít vína.“ Tullio zvedl svůj pohár. „Přesně takhle.“

Všichni seděli zachmuřeně a přemýšleli o tom, co řekl Tullio.

Karus zamumlal: „Zatímco se děťátko-bůh bude rodit...“

„To je z proroctví,“ řekl Brigonius.

„Ano. Lepidino, často jsem přemýšlel o významu té věty. I kdyby člověk přijal, že Severa má pravdu, když říká, že text těch vět je o Hadrianovi a té zdi, tak tahle do toho nezapadá. Vždy jsi říkala, že to proroctví je nějak provázáno s tvou mladou vírou kvůli shodě v datu narození vašeho předka a tvého Krista. Kladu si otázku, zda nám ta věta neříká něco o velkém konfliktu, který má přijít, o konfliktu mezi tvým mladým Bohem a tím starým. Pokud je tomu tak, co máme podle proroctví udělat? Co ten Tkadlec chce? ...“

Ozval se náraz a začal být cítit kouř. Tullio pustil svůj pohár s vínem a vyběhl ven ze stanu.

XV

V táboře zavládl chaos. Všude pobíhali zmateně vojáci, mávali zbraněmi a brněním a někteří z nich byli oblečeni jen napůl. A z jednoho rohu tábora stoupal sloup kouře.

Xander se v šoku rozhlížel. „Co se stalo? Co máme dělat?“

„Nehýbej se,“ přikázal Brigonius rázně. Pak vzal Lepidinu za ruku. Její tvář byla kamenná a on nedokázal říci, co si dívka myslí nebo co cítí. To není místo pro ni, říkal si rozzlobeně. „Drž se při mně,“ vyzval ji. „Na tábor někdo zjevně zaútočil. Tady jsme na tom nejbezpečnějším místě. Nechte vojáky, ať dělají svou práci.“

Karus potřásl hlavou a trochu zavrával – zjevně kvůli vypitému vínu. „Rád bych věděl, jak se jim povedlo zapálit tábor. Co použili, katapult?“

Přihnal se k nim Tullio a zuřivě si měřil Brigonia. „Ty. Ty jsi Brigant. Chceš mi dělat nějaké potíže?“

„Ne.“

Tullio dotíral dál: „A co tedy jsi? Dnes v noci římské meče rozpárají mnoha tvým krajanům břicha, jsi tedy zrádce svého lidu?“

Otázka Brigonia velmi zranila. Ale odpověděl: „Ne. Ale také nejsem hlupák. To není způsob, jak jednat s Římany, to nemůže fungovat.“

„A jak se tedy má správně jednat s Římem?“

„Vašimi vlastními metodami. Obrat vás o poslední sestercius.“

Tullio si ho bedlivě prohlížel. „Tak dobře. Drž se blízko mne nebo Annia, zřejmě to bude dlouhá noc. A hlídej tyhle lidi.“ Pak se otočil k Brigoniovi a jeho společníkům zády.

Přiběhl poddůstojník. „Pane, útočí na nás!“

„No to vidím,“ odsekl Tullio. Vytasil svůj krátký meč a podíval se k severu. „Možná že ti severané to zkoušejí, než bude val postaven. Sežeň mi nějakého signalistu a řekni mu...“

„Ale pane.“ Poddůstojník, kterému nebylo více než pětadvacet let, byl zcela vyvedený z míry. „Nepřicházejí ze severu,“ vyjekl.

„Tak odkud?“

„Z jihu, pane. Z jihu!“

Tullio otevřel údivem ústa. „Z jihu? Na které straně téhle proklaté zdi mají ti barbari být? A jak zapálili můj tábor?“

„Nemohu vám odpovědět, pane.“ Přicházel jeden drsně vyhlížející centurio. V obličeji měl šmouhy od popela a nesl v ruce něco, co se kývalo a kapala z toho tmavá tekutina. „Byl uvnitř tábora. Měl tu práci, byl tu už dříve. Neměli jsme důvod ho podezřívat. Ale přinesl si láhev oleje, který zapálil a...“

„Kdo, chlape? Kdo to udělal?“

Centurio se podíval zuřivě na Brigonia. „Tohle je tvoje, předpokládám,“ řekl a zvedl paži. Ukázalo se, že drží uťatou lidskou hlavu, z jejíž krční části stále kapala krev. Tvář té hlavy byla zarostlá hustým černým plnovousem. Centurio ji hodil na zem.

Brigonius sebou škubl, ale necouvl. Lepidina se krčila za ním. „Matto,“ vydechl Brigonius. „Ach, ty blázne.“

Tullio se vztekle rozhlédl. „Výčitky později. Teď musíme dostat situaci pod kontrolu. Ty,“ řekl centurionovi. „Ujmi se velení nad tím, co se děje v táboře. Uhas ten oheň, než nadělá další škody.“ Centurio odběhl. „Annie, ty pojď se mnou. Co ti signalisté na té věži dělají, kouří si je navzájem? Potřebuju vědět, co se děje v zemi...“ A odkráčel, naježený, rozzlobený, kompetentní.

Karus zíral na uťatou hlavu. „Znal jsem toho člověka.“

„Byl to můj bratranec,“ řekl Brigonius chmurně. „Pracoval pro mne v lomu.“

„Co chtěl udělat, Brigonie? Musel přece vědět, že když sám zaútočí na římský tábor, nemůže přežít.“

„Jemu na životě nezáleželo,“ řekl tiše Xander. „Římané se již dříve setkali s takovými sebevražednými zabijáky – a vědí, že se proti nim dá těžko bojovat. Jak napsal Tacitus: ‚Muž, který je připraven zemřít, bude vždy tvým pánem‘.“

Rozkazy, které chrlil Tullio, měly brzy efekt. Tábor se hemžil vojáky, kteří si připravovali zbraně a brnění. Další se mezitím seběhli k požáru. Přitáhli vozík s velkou nádrží vody. Dva masití pěšáci

začali pumpovat a z hubice vystříkla voda. Vojáci rychle otočili vůz tak, aby voda ze stříkačky mířila na hořící stany.

XVI

Šeřilo se, dlouhý den přecházel v noc. Brigonius a jeho společníci se choulili s Tulliovým štábem v jeho stanu.

Za hranicemi tábora bylo nebezpečno. Brigonius slyšel pokřik i nářek a ve vzduchu byl neustále cítit kouř. Vojáci byli na svých strážních místech v plné pohotovosti a snažili se ze všech sil něco zahlédnout v nebezpečné temnotě kolem nich.

Tullio k Brigoniovu údivu nevyslal okamžitě své jednotky do boje s nepřítelem. Hlídky během noci pouštěly jen posly na koních. Na staré signální věži byly vyvěšeny prapory a zapálena hranice. V nebezpečné okolní krajině se v odpověď na to rozhořela světélka dalších signálních ohňů, jak armáda zpracovávala a absorbovala informaci o tom, co se děje.

Brzy bylo jasné, že povstání je koordinované. Útoky probíhaly podél celé linie zdi a většinou je prováděli ukvapení sebevražední útočníci. Současně povstala celá zem a začalo vraždění výběrčích daní a radních, z nichž mnozí byli Brigantové, a drancování jejich domů. Nejvážnější situace byla západně od Banny, kde skupina mladíků zapálila ještě nehotový val, zasypala obranný příkop a obecně udělala z nové římské hranice ruinu.

Tullio během noci seděl na svém improvizovaném velícím stanovišti, zahloubaný do map a seznamů oddílů a jejich bojové síly na spěšně sepsaných rozvrzích. Záznamy, mapy, soupisy, informace a informace: krajina vřela jak rozlícené mraveniště, ale základem římské reakce byly komunikace, trpělivost a *uvažování*. Brigonius sedící uvnitř viděl, jak velmi se Matto mýlil, když se bránil gramotnosti v latině, protože to byla klíčová zbraň armády. Na základě písemných zpráv o situaci a počtu mužů byli římscí velitelé schopni vyslat své oddíly na místa vzdálená stovky mil a krvavě

lekce z minulosti byly zaznamenány bez překrucování nebo omylů navždy.

Zatímco prefekt se svým štábem pracoval, mladý brigantský otrok jim roznášel jídlo a další drsné vojenské víno. Brigonius si kladl otázku, co se děje v chlapcově mysli, jak rozumí tomu povstání. Kde měl rodinu – na sever odtud, na jih? Ale rodiny i jména byly nepodstatné, jakmile se z člověka stal otrok. Neměl žádnou minulost, žádnou budoucnost, žádný cíl, jen ten, který mu určil jeho pán. Dokonce i jeho děti se rodily jako otroci a dostávaly jména od pána: možná „Narozen první“ (Primigenius) nebo „Podobný“ či „Skrček“. Ale za takové noci, pomyslel si Brigonius, i ten nejmírnější otrok musí pocítit v srdci nějaký neklid.

Dlouhá noc pokračovala. Karus se zpil tak, že usnul na vojenské příkrývce. Obvykle nervózní Xander se tvář v tvář skutečné krizi choval pozoruhodně stoicky. Jen se zabalil do svého pláště a tiše seděl s široce otevřenýma očima. Lepidina se schoulila a opírala se o Brigonia a on vítal tuto ozvěnu jejich krátké lásky, třebaže věděl, že dívka chce jen útěchu. Pokud šlo o něho samého, nemohl spát.

Pak konečně začal východ slunce a rozezněly se polnice. Brigonius nechal Lepidinu sklouznout na příkrývku a pak opustil své spící společníky a šel se podívat ven, co se děje.

V táboře se formovaly jednotky a připravovaly se vyrazit proti nepříteli. Brigonius vyslechl, jak Tullio a jeho pobočníci procházejí znovu hlášení a dávají rozkazy poddůstojníkům. Římané odložili svou reakci, aby mohli napřed shromáždit dostatečně silné vojsko s podpůrnými oddíly z Banny, ostatních okolních táborů a pevností za linií zdi. Oddíly legionářů stavějících val se také chystaly do boje, ale byly pozadu, zatímco ostatní jednotky z legionářské pevnosti Eburacum, připravené rychleji reagovat, se daly na pochod. Do akce se ale chystaly především podpůrné oddíly, legie měly zůstat v rezervě, protože se neočekávala žádná velká regulérní bitva...

A tak dále. Takto měl ten systém pracovat. Římská armáda, nikdy příliš početná, byla schopna díky rychlým komunikacím, podrobným záznamům a mobilitě jednotek rychle a účinně rozmisťovat své síly a zaměřit svou energii přesně tam, kde to bylo nejvíce třeba. Brigonius

viděl, že armáda sama představuje vyspělou technologii, zdokonalovanou v průběhu staletí římské expanze.

Jednotliví vojáci se mezitím připravovali. Brigonius pracoval s římskými legionáři celé roky. Ti sice často pohrdali těmi *Brittunculi*, které dostali za úkol hlídat, ale jemu se začali po čase zdát odzbrojujícím způsobem obyčejní: normální chlápci mající zaměstnání, kteří se chtějí jen najíst, vyspat a příležitostně si zasouložit. Nyní však viděl ty muže v pravém světle. Pomyslel si, že s brněním, které jim padlo jako druhá kůže, a se zbraněmi, které třímali s důvěrnou ležérností znalců, vůbec nevypadají jako lidé; byly to pouze hory svalů odhodlané jen zabíjet. A když se formovali do svých tvrdě disciplinovaných jednotek, zdáli se ještě úžasnější. Brigonia polil mráz, když pomyslel na ty, kdo se jim postaví, na neuspořádaný houf neloajálních vesnických kluků poblázněných muži s horkými hlavami jako Matto, vyzbrojených zrezavělými zbraněmi, které jejich dědové schovávali v jamách na zrno od dob Cartimanduy.

XVII

Měsíc po potlačení povstání přijel z Londinia guvernér Nepos, aby sám zhodnotil rozsah škod.

Nepos objel pevnosti, zkontroloval celý val a rozmlouval se svými veliteli včetně Tullia. Pak se vrátil do Eburaca na pár dní, aby předsedal soudu s předpokládanými vůdci povstání. A oznámil nestranně způsobem typickým pro ty moudřejší z řad Římanů, že zváží kompenzace pro zemědělce, kteří přišli kvůli stavbě zdi o významné části svých polností – vždy ovšem za předpokladu, že se neúčastnili samotného povstání.

Pak přijel do Banny a nařídil provést analýzu situace. Povolání byli Tullio, Annius a jejich štáb, velící důstojníci z pevností, dva tribuni z každé ze tří britských legií, architekt Xander, jeho patronka Severa, Brigonius a s ním další místní dodavatelé.

Jednání bylo svárlivé od samého začátku. Nepos žádal od Tullia vysvětlení: „Jak se to mohlo stát, prefekte?“

„Trochu nám selhala výzvědná služba,“ připustil Tullio, „to bylo ale už napraveno. A taky selhala ostraha; tu jsme zpřísnili.“ To mohl Brigonius dosvědčit. Dokazovaly to modřiny na jeho těle, které mu způsobili vojáci u brány. „Ale,“ pokračoval Tullio, „jednoduše jsme neočekávali, že se útok bude odvíjet tímto způsobem. Zeď je navržena tak, aby počítala s útoky ze severu, ne z jihu!“

Nepos zakroutil hlavou. „Stále tomu nemohu uvěřit. To má dopad na všechno, co tu děláme. Pokud by se to mělo opakovat...“

„Nebude,“ vpadla mu do řeči Severa. „Guvernére, nešťastní brigantští rolníci jen trochu zneklidněli. Jakmile bude přijata vaše shovívavější politika...“

Nepos ji zpražil pohledem tak, že umlkla. „Paní, pokud vím, my budujeme už po staletí. Možná že Brigantie bude klidná rok nebo dva. Ale za čas doroste nová generace mladých býků, kteří si budou

myslet, že jejich dědové nešli dost daleko – to všechno jsem už zažil. Musíme se připravit na všechny mimořádné události.“

Pak vstal nějaký mladý muž v dokonale vyleštěné slavnostní uniformě a vzal si slovo. „A to není vše, co musíme promyslet.“ Uklonil se guvernérovi. „Pane, jmenuji se Galba Iulius Sabinus. Jsem tribunem šesté; můj legát v Eburacu vám posílá hlášení o nových vojenských dispozicích.“

Tullio zavrčel: „Ty zatracené legie se nerozmístily.“

„Ale vypadalo to, že budou muset,“ řekl Sabinus zcela suverénně.

Nepos pokynul tribunovi. „Četl jsem to hlášení. Můžeš shrnout jeho závěry, Iulie Sabine.“

Mladý důstojník byl pohledný, dobře stavěný a měl husté tmavé vlasy. Brigonius odhadoval, že by to mohl být Říman – a jestliže byl tribunem, musel pocházet z třídy senátorů a dělat kariéru, která by ho jednoho dne mohla přivést do stejné funkce, jakou nyní zastával Nepos. Brigonius si vždy připomínal, že pro muže jako Nepos a Sabinus znamenalo vše, co se dělo v Británii, pouhý incident v jejich dlouhém kariérním postupu.

„My ze šesté majíce starosti ohledně praktického využití valu již před povstáním, jsme od té doby zahájili velké cvičení, abychom otestovali jeho užitečnost. Podrobnosti jsou v hlášení...“

Stavba zdi vycházela z představy, že v případě velkých nepokojů na severu legie vypochoďují ze svých táborů v týlu, projdou jejími branami a střetnou se s nepřítelem v otevřeném poli severně od ní. Když oddíly šesté legie zkusily provést tento manévř, narazily na potíže.

Nejprve musely pochodovat několik mil k samotné zdi. Pak musely rozpustit formace, aby se dostaly k jednotlivým branám a prošly jimi. A přesně jak Tullio předvídal, legionáři v plné zbroji zjistili, že stojí ve frontě za zemědělskými povozy a stády ovcí. Až na druhé straně zdi se mohli zase seřadit do pochodových útvarů a po celou tu dobu byli mimořádně zranitelní jakýmkoli útokem.

„Prostě to nefungovalo,“ řekl Sabinus se smělou otevřeností.

„Ve skutečnosti je to ještě horší,“ vysvětloval Tullio. „V některých místech musíte přejít řeku, abyste se dostali ke zdi! Ten val je mým dítětem a tak to říkám s odporem, ale měli bychom celou

tu zpackanou věc strhnout. Za Traiana bez jakékoli zdi jsme na tom byli lépe.“

Baculatý Xander okamžitě rozhořčeně vstal a setřásl ze sebe ruku Severy, která se ho snažila uklidnit. „Musíme dokončit to, co jsme začali,“ říkal naléhavě svou latinou se silným přízvukem. „Nemůžete posuzovat efektivitu zdi jako systému, když není dokončená, podobně jako nemůžete očekávat od vozu, že pojede pouze na dvou kolech. Až bude můj návrh plně realizován...“

„Tak to stejně nebude fungovat,“ řekl Tullio bez obalu, „protože zeď bude stále mít ty nedostatky, které jsme identifikovali dnes. Zranitelnost z jihu. Nedostatečně dimenzované průchozí body.“

Sabinus přikývl. „Můj legát by souhlasil. Musíme také brát v úvahu, jaké dlouhodobější dopady bude mít pro impérium takováto statická, nehybná hranice. Jen samotné ekonomické následky...“

Nepos zvedl ruku, aby ho umlčel. „Teď se projevuje tvé vzdělání, Julie Sabine,“ řekl suše. „Budu v této židli sedět jen několik let a musím brát v úvahu krátkodobá hlediska, nikoli dlouhodobá.“

Severa rychle reagovala: „Na venkově se zeď již stala mimořádně viditelnou známkou síly Říma. Kdybychom ji teď opustili, byla by to jasná známka slabosti. Ústup.“ Brigoniovi bylo jasné, že se Severa snaží manipulovat city vojáků a udržet si nějakou kontrolu nad projektem.

Nepos vzdychl. „V tom s vámi bohužel musím souhlasit. Císař by nepřijal zastavení prací. Poškodilo by to jeho postavení v Římě. Ať tak či onak, zeď existuje. Musíme zvážit, jak postupovat dál ve světle tohoto faktu, a nemluvit o tom, kde bychom si bývali raději přáli začít.“ Otočil se ke Xanderovi. „Nesrovnáme se zemí tvůj předražený monument, architekto. Ale jak bys ji modifikoval, aby se napravily její nedostatky?“

Xander se bohužel stáhl do ulity uražené pýchy. Téměř na guvernéra zařval: „Ten plán nemůže být modifikován! Musí být dodržen!“

Tullio nadzdvihl jedno obočí a Římané v místnosti jen zalapali po dechu. *Ti Řekové se nezmění*, pomyslel si Brigonius.

Ambiciózní Sabinus ale viděl v nastalé situaci svou příležitost. „Mohu, guvernére? Dovolil jsem si načrtnout několik úprav

Xanderova návrhu, které by v souvislosti s výhradami, které jsme tu dnes slyšeli, mohly představovat řešení.“ A zvedl jeden svitek. Nepos souhlasně přikývl a Sabinus ho na stole před ním rozvinul. Brigonius viděl, že je to hrubá skica valu, jeho pevností a příkopů, provedená uhlem.

„Začneme s její zranitelností z týlu,“ řekl Sabinus. „Jak vidíte, přidal jsem další ochranné příkopy na jižní straně.“ Jím nakreslený příčný řez ukazoval příkop široký nahoře asi dvacet stop a hluboký deset. „Tyto výkopy budou kousek od zdi, aby se vytvořila ochranná zóna před její jižní stranou, jakýsi ‚přídavný pás‘, chcete-li, do něhož nebudou mít civilisté přístup nebo tam budou moci vstoupit až po kontrole. U pevností budou samozřejmě kontrolní body s náspy.“

Annius se tahal za ret a přikyvoval. „To by šlo. Už jsem takové uspořádání viděl dřív.“ Zašilhal na architekta. „A jak dlouhé by byly ty výkopy?“

„Jak? Musí přece krýt zeď v celé její délce. K čemu by jinak sloužily?“ řekl Sabinus důrazně.

Nepos zvedl ruku. „Praktickými dopady se budeme zabývat později. Podle mého názoru se shodujeme všichni v tom, že bude nutný nějaký systém, jako je tento. A teď, Sabine, k výhradám, které má tvůj legát k branám...“

Sabinus nasměroval jejich pozornost k dalšímu rohu své skici. „Je zjevně nepraktické mít hlavní pevnosti v týlu kus od linie zdi, v níž jsou příliš úzké průchody reprezentované malými pevnůstkami stavěnými v mílových rozestupech. Řešení je zjevné. Musíme v linii valu postavit nové pevnosti, z nichž každá bude dostatečně velká, aby se do ní vešla celá jedna jednotka.“ Ukázal náčrt takové pevnosti s klasickým pravoúhlým tvarem ležící po obou stranách valu. „Vidíte, že jedna brána pevnosti povede přímo na sever, a takové by se stavěly po šesti mílích. Jednotka by byla schopna okamžitě z pevnosti vyrazit do severních oblastí.“

Nepos se podíval na Tullia. „Prefekte, bude to stačit?“

Tullio pokrčil rameny. „Severní zdi pevnosti budou zranitelné...“

Annius mu vesele skočil do řeči: „To se dá napravit. Pár jam s kůly to zařídí. Ale snížil by se počet přechodů ve zdi. Místním se to nebude vůbec líbit.“

Nepos ho pozoroval. „Místní se právě pokusili tu zeď spálit na prach, vojáku. Ať se jim to klidně nelíbí.“

Tullio zavrčel: „Pane, řekl jsi mi, abych dokončil ten projekt včas během tvého funkčního období. Už jsme museli dělat kompromisy – například postavit část valu z hlíny. A teď máme postavit tyhle nové pevnosti – kolik, tribune?“

„Dvanáct,“ odpověděl Říman přívětivě.

„Tak dvanáct...“

Sabinus dodal: „A když už jsi u toho, doporučuji tu hliněnou část přestavět a udělat ji z kamene. Kombinace hlíny a kamene v dlouhodobé perspektivě bude jen vyzývat k útokům podél zranitelnější hliněné části valu.“

Tullio se zasmál. „Ano, praštěme i s tím! Podívej, guvernére...“

„Já vím, Tullie, vím,“ řekl Nepos. „Než přistoupíme na nevyhnutelnost změnit časový plán stavby, podívejme se, zda není nějaká možnost, jak výstavbu urychlit. Co kdybychom například zmenšili šířku kamenné části? Musí být široká celých deset stop? Co kdyby to bylo osm stop nebo šest? Nestačilo by to? ...“

Začala diskuse o kompromisech, které by mohly ušetřit čas. Sabinus se mistrovsky zmocnil vlády nad debatou o těchto technických otázkách a zcela vyřadil Xandera a jeho patronku Severu. Xander jen zvedal oči v sloup v tichém děsu nad tím, jak ničí jeho vizi.

Brigonia zajímala více Severa. Rozsah projektu se měnil přímo před jejíma očima a ona zjevně ztrácela kontrolu nad událostmi, kterou možná kdysi měla. Ne že by ji někdo litoval, na to si udělala příliš mnoho nepřátel. Brigonius si ale říkal, co se jí asi děje v hlavě pod jejím ledovým, zahořklým výrazem.

Nakonec se Nepos napřímil ve své židli. „Nu, myslím, že máme řešení pro všechny naše problémy kromě jednoho, a to harmonogramu. Tullie?“

Tullio si povzdechl. „Asi bych si neměl představovat, že mi císař přidělí rýnské legie, abych mohl dokončit tu práci?“

Nepos se zasmál. „Jsi čestný muž. Nechci, aby ses k něčemu zavazoval, dokud nebudeš připraven. Ale mluvíme o prodloužení stavby o roky, že ano?“

„Obávám se, že ano, pane.“

Nepos si poklepal na zuby. „Takže ať budoucnost přinese cokoli, zed' už nebude mým problémem – ani mou slávou. Budiž.“ Ztuha vstal. „Radši abych začal koncipovat dopis pro císaře. Pěkný den vám všem.“

Když odešel, začali si sbírat své věci i ostatní. Všichni byli zaražení a mrzutí.

Tullio ale poklepal Brigonia po zádech. „Nevím, proč se tváříš tak vážně, *Brittuncule*,“ řekl. „Mám dojem, že guvernér právě objednal o mnoho víc tvého kamene.“

XVIII

Trvalo další měsíc, než měla dohra povstání svůj definitivní konec.

Poprava se měla konat před táborem v Banně. Každý, kdo to měl do osady půl dne chůze, se musel zúčastnit. Tuto povinnost měli i hlavní představitelé *civitas*.

Brigonius v určenou hodinu vyšel z tábora. Připojil se k chmurnému shromáždění, zhruba stovce lidí, mužů, žen a dětí stojících kolem kříže na zemi. Srpnový den byl neobvykle teplý: Karus řekl, že je to římské horko, těžký žár, který z člověka vyhání chťíc a hněte jeho myšlení, žár vítězů.

K Brigoniovu údivu se k němu připojila Severa s Karem. „Vás dva jsem neočekával. Netušil jsem, že máte chuť na takovou podívanou.“

„Já určitě ne,“ odpověděl Karus, jehož obličej byl popelavý. „Chápu to jako neutěšenou povinnost. Někdy argumentuji, že je třeba uložit trest smrti. Myslím, že bych si měl čas od času připomenout, co to obnáší.“

Severa, zabalená do bílého pláště, měla ve tváři mdlý výraz. „Co se mne týče, myslela jsem, že bych měla vypít do dna kal hloupých nepokojů, které tak poškodily mé ambice. Nicméně taky doufám, že by tu mohla být má dcera. Koneckonců se klaní bohu, který tímto způsobem zemřel. Člověk by myslel, že na to bude pohlížet jako na součást svého teologického vzdělání.“

„Jsi příliš tvrdá na tu dívku,“ zamumlal Karus. „Tohle není místo pro ni. Ty ničíš jejího ducha.“

„Myslím, že svou vlastní dceru znám.“

Karus pohlédl na Severu. „Kdysi jsem tě obdivoval. Toužil jsem po tobě – jsem si jistý, že jsi to věděla. A tvoje mysl mne fascinovala; tvůj pohled pronikal stoletími. Ale tvůj nemilosrdný

odstup od historie tě možná zbavil lidskosti, Severo. Možná že máš v srdci něco z necitelné manipulativní povahy Tkalce...“ Jeho slova však zanikla a Severa se na muže, který býval jejím nejbližším spojencem, dívala jen s pohrdáním.

Pokud šlo o Brigonía, neměl Severě co říci. Společnost této zkažené, neurvale se prosazující ženy k tomuto zlému dni nějak patřila.

Nastal rozruch. Brigonius se otočil a uviděl za sebou vojáky vlekoucí z tábora nějakého vězně. Tyčili se nad ním, neboť to byl jenom chlapec. Brigonius a jeho společníci museli ustoupit, aby ti muži mohli projít. Pohledy chlapce a Brigonía se na okamžik setkaly. Byl to Similis, Tulliův britský otrok. Chlapec zřejmě Brigonía, který mu jednou poděkoval za přinesený nápoj, poznal. Vzápětí byl ten okamžik přerušen, spojení mezi jejich dušemi zpřetrháno.

Vojáci rázně srazili hocha na zem a připoutali mu ruce ke kříži. Pak mu přeložili chodidla přes sebe a probili mu jimi dlouhý hřeb, aby mu mohli nohy přibít ke kříži. Ten zvuk byl podivný, znělo to, jako když se vráží špejle do vepřového boku. Hoch nekřičel, jen v panice ztěžka a hlasitě dýchal. Brigonius slyšel, že s přibíjením na kříž je kupodivu spojena poměrně malá bolest. Vojáci s funěním zvedli kříž a vsunuli jeho spodní část do otvoru v zemi. Když kříž prudce dosedl do definitivní polohy, měl Brigonius dojem, že slyší, jak se v hochových chodidlech trhá maso. Ten začal výt.

„Mějte přece slitování!“ řekl Karus, ale bylo to jen zašeptání, příliš tiché, aby je vojáci mohli slyšet.

„Slitování?“ zareagovala Severa drsně. „To utrpení je nutné. Ne kvůli němu a kvůli zločinu, který spáchal, ale kvůli nám, abychom v budoucnosti nehřešili.“

„Ale on nespáchal zločin,“ zuřil Karus. „Proto je to tak monstrózně nespravedlivé!“

Brigonius věděl, že hochova vina nehraje roli. V tom měla Severa pravdu. Vzpoura byla potlačena, její vůdci potrestáni. Ale pro vojáky v Banně zůstávala jedna věc nevyřešena. Nezjistili, kdo podporoval Matta v útoku na samé srdce jejich tábora, neobjevili nikoho, kdo by mu to nakázal, nikoho, kdo by mu pomáhal. Vojáci se nemohli smířit s představou, že by jedinec mohl proniknout tak hluboko do

základny, kterou považovali za bezpečnou. Někdo tedy musel být obviněn, muselo být vykonstruováno nějaké spiknutí. A hned po ruce byl jeden brigantský chlapec, sloužící samotnému prefektovi. Šeptalo se, že byl viděn u brány, když Matto přišel, nebo ve velitelské budově předtím, než byla zapálena, či...

„To jsou všechno lži,“ sténal Karus. Na právníka je to citlivý muž, pomyslel si Brigonius; chlapcova agonie doléhala i na něj. „Všechno jen pomluvy, nedorozumění – záměr vidět vinu tam, kde neexistuje!“

Brigonius mu položil ruku na rameno. „Severa má pro jednu pravdu. Jeho utrpení je nutné; je to závěr. Buďme jen vděční, že tam není jeden z nás.“

Karus plivl na zem. Z jeho strany to bylo neobvykle hrubé gesto. „Někdy jsi příliš pragmatický, Brigonie. Možná to bylo nutné, ale pro mě to není.“ Odkráčel a Severa ho s nečitelným výrazem ve tváři následovala.

Ze Similisových chodidel vytrvale kapala krev. Když zůstal jen viset za paže, aby ulevil rozervaným chodidlům, nemohl dýchat. Pokud se však zkoušel přizvednout na chodidlech, aby se mohl trochu nadechnout, jeho utrpení vzrostlo. Škubal tedy sebou a zoufale se snažil najít nějakou snesitelnou pozici, ale přesunováním váhy jen měnil jednu bolest za druhou. Jeho pohyby byly nepatrné, ale znamenaly pro něj strašné mučení.

Chlapec bojoval, aby se udržel na živu, lidé ale jeden po druhém z davu odcházeli. Brigonius cítil, že by měl zůstat do konce, i když nevěděl proč.

Pochopil, že když ho někdo označí za „pragmatického“, míní to jako urážku. Nepovažoval se za zbabělce nebo zrádce svého starého kmene. Viděl velmi jasně, jak se Římané stali pro mnohé zdrojem neštěstí – a jak způsobili utrpení nebo smrt tomu, kdo se jim postavil. Nedokázal si ale představit žádný způsob, jak na ně udeřit tak, aby to komukoli prospělo. Mattův jalový čin to jistě dokazoval. Tyto úvahy mu však nijak neusnadnily pohled na nevinné dítě, které před ním umíralo na kříži.

Chlapec přestal vzlykat a upadl do bezvědomí. Když se setmělo, jeden z vojáků, kteří stáli u paty kříže, se smíloval, přerazil chlapci

jílce svého meče nohy a jeho tělo kleslo ještě níž. Protože už nebyl schopen se přizvednout, bylo jisté, že brzy zemře zadušením. Ale jeho tělo tam bude viset tak dlouho, dokud z něj neoklovou maso havrani.

Brigonius se otočil a šel zpět do tábora.

XIX

Dopis od Lepidiny byl na kousku dřeva pokrytém jejím kulatým, stále ještě trochu dětským rukopisem. Vrátila se z Říma do Británie, psala, a navštíví zeď. Říkala, že její matka přijíždí také – důvod její návštěvy byl ve skutečnosti nějak svázán se Severou.

Brigonius měl tedy opět spatřit Lepidinu. Šokovalo ho, když si uvědomil, že od onoho osudného dne, kdy byl projekt valu za přítomnosti guvernéra Nepota zcela přepracován, už uplynulo patnáct let. A Lepidina už nebyla žádná dívka. Měla být ubytována v pevnosti v Banně spolu se skupinou dalších lidí, kterou vedl muž, za něhož byla už čtrnáct let provdána – Galba Iulius Sabinus, někdejší ctižádostivý tribun legie, nyní senátor.

Brigonius si tiskl dopis k srdci a ptal se sám sebe, co má říci své ženě.

V určený den se vydal do Banny. Byl vpuštěn západní branou. Jen její dvojité klenba, myslel si občas, byla velkolepější než cokoli, co bylo v Brigantii k vidění před příchodem Římanů.

Nechal otoka, aby se postaral o jeho koně, a šel přes pevnost po hlavním tahu, zvaném – jako v každé římské pevnosti tohoto typu po celé říši – *via praetoriana*. Banna už nebyla stanovým městem. Kolem něj se tyčily budovy připomínající obrovské cihly: po obou stranách byla kasárna a před ním stálo nízké *praetorium*, rezidence velitele Tullia, a *principia*, oficiální velitelství pevnosti. Za ním byla nemocnice a další kasárna, stáje a dílny. Na volném prostoru se rýsovaly základy dvou sýpek, z nichž každá mohla pojmout zásoby obilí pro tisíc mužů na jeden rok. Sýpky měly mít zvednuté dno, aby byl jejich obsah chráněn před živly, zatím však na svou stavbu teprve čekaly. Výstavba vždy trvala dlouho kvůli nedostatku místních zdrojů. Jednou z největších budov bylo obrovské zastřešené cvičiště, kde mohli vojáci provádět výcvik i během velmi nevlídného

severského počasí. Byla to monumentální kamenná hala velká tak, že se uvnitř dal cvičit i hod oštěpem.

V ulicích se pohybovalo nejen mnoho vojáků, ale i jejich otroků a místních obchodníků a dělníků. Žold se vyplácel před dvěma dny a prodavači slídili po ulicích a strkali hlavy do otevřených dveří ve snaze najít potenciální kupce svého zboží a služeb. Pevnost stála uzavřena do svých zdí, samostatná, nepouštěla dovnitř nezkrocenou krajinu, kterou měla kolem sebe. Brigonius si pomyslel, že je jako nějaký ostrov římskosti, nezávislý na vnějším světě.

Po brigantské osadě, která tam kdysi bývala, se nezachovala žádná stopa. Stará římská strážní věž byla stržena, les vymýcen a mokřiny odvodněny. Dokonce i starobylé mohyly, hroby dávných předků, které lemovaly svah, byly rozkopány a zarovnány. Na tomto místě se narodil Brigonius a také předci Lepidiny a Severy. Tady kdysi dávno podivné proroctví ohlašovalo zrození Nectovelina. Dnes však jediní Brigantové žili stejně jako ve Vindolandě v chatrčích kolem pevnostních zdí. Coventina byla zakázána.

Brigonius došel k budově velitelství. Přešel široký chráněný dvůr se studnou a směřoval k centrální lodi, k bazilice. Tyto dva prostory byly tak velké, že se do nich vešli všichni vojáci v pevnosti. V zadní části baziliky byla řada kanceláří, uprostřed které stála svatyně, *aedes*, se sochou Hadriana, standartami jednotek z pevnosti a různými náboženskými předměty. Po obou jejích stranách byly dvě místnosti, v nichž měli kanceláře vedoucí úřadu legie, *cornicularius*, a *signiferi*, nosiči zástav. Svatyně a kanceláře měly otevřené přední stěny s nízkou železnou přepážkou a tvořily srdce pevnosti. *Signiferi* odpovídali za životně důležité záležitosti výplat žoldu a za úspory vojáků. Trezor s hotovostí pevnosti se nalézal za svatyní. Brigonius byl svědkem kompletní výstavby toho všeho a prodal také Římanům značnou část kamene z objemu, který k tomu potřebovali. Všechno bylo ještě tak nové, že cítil pach vlhké omítky.

A dnes pořádal velitel pevnosti v bazilice recepci pro Sabina a jeho společnost. Z bývalého mladistvého pohledného tribuna mnoho nezbylo; Sabinus se změnil v tvrdě vyhlížejícího muže svého světa, kompetentního a korpulentního.

Sabinus tuto římskou delegaci, která reprezentovala senát i císařův dům, vedl. Její členové přijeli, aby provedli pravidelnou inspekci zdi a posoudili obecný stav situace na severu. Také se ovšem proslýchalo, že se mají zabývat nepříjemností týkající se chování Claudie Severy. Brigonia udivilo, že by Sabinus dostal pověření řešit problémy související s jeho tchyní. Možná že však tato rafinovaná krutost byla pro současný Řím, kterému vládl stárnoucí, izolovaný a stále náladovější Hadrianus, charakteristická. Císařský dvůr, jako kdyby chtěl demonstrovat svou složitou rozladěnost, vyslal jako jednoho z Hadrianových představitelů Primigenia. Propuštěnec vypadal stejně ostře a úskočně jako dřív. Zestárl však, dávno ztratil svou krásu a zjevně to těžce nesl. Byl vychrtlý, měl oholenou hlavu a na tváři tlustou vrstvu líčidel. Brigonius mu byl ve skutečnosti představen, ale Primigenius nedal v nejmenším znát, že by si na něj vzpomínal.

A byla tu přirozeně Lepidina se svým zlostně hledícím manželem. Vypadala na svůj věk – už jí bylo čtyřiatřicet let – ale uchovávala si stále neuvěřitelnou krásu. Brigonius prostřednictvím své občasné korespondence se Severou věděl, že si Lepidina bere tohoto Římana. Přesto byl trochu šokován, protože to bylo poprvé, kdy viděl Lepidinu zavěšenou do Sabina. Brigonius pochopil z toho, co se šeptalo, že Sabinova kariéra nepostupuje tak dobře, jak kdysi plánoval. Tím se dal možná vysvětlit jeho temný pohled, vrásky kolem dolů zakřivených, krutých úst a trpělivá zamyšlenost, kterou Brigonius vycítil v chování Lepidiny.

V průběhu oficiálního banketu se s ní Brigonius setkal pouze krátce. Mohli si pouze vyměnit zdvořilosti. Brigonius se dokonce slyšel, jak se jí ptá na matčino zdraví. Když se však večer chýlil ke konci, požádal, zda by ji mohl vidět ještě jednou – jen kvůli starým časům. Dohodli se, že se následujícího dne projedou na koních podél zdi. Zdálo se, že Lepidina ani neváhá, ani se nijak zvlášť neraduje z jeho nabídky, byla jen zdvořilá. A pak se vytratila, odkvapila v komplikované choreografii římské vysoké společnosti.

Tu noc sotva oka zamhouřil. Bylo to patnáct let, a jak ležel v temnotě vedle své ženy, měl pocit, že každý den z tohoto času tíží jeho srdce.

Když Nepos rozhodl o přepracování projektu, stáhla se Claudia Severa do bezpečí na jihu. Brigonius s ní však ještě dnes musel obchodně jednat. Měla investice v mnoha konsorciích, která urychleně vznikla, aby dodávala potřebný materiál a služby pro stavbu valu, včetně toho Brigoniova. Doslechl se dokonce, že Severa má podíl v některých prosperujících bordelech, které vyrostly jako houby po dešti kolem zdi. Rozhodně byla nesmírně podnikavá. Ale v den rozhodnutí o změně projektu valu ztratila veškerou kontrolu nad jeho stavbou, kterou měla, a definitivně upadla u císařského dvora v nemilost. A už nepřijela na návštěvu. Brigonius byl šťastný, že s ní může jednat jen prostřednictvím korespondence a smluv sepsovaných suchou právníckou hantýrkou. Byl šťastný, že se Severy zbavil.

Když se však stáhla na jih, vzala s sebou svou dceru, a v souvislosti s tím byly Brigoniovy pocity složitější. Zasáhlo ho to ještě hlouběji, když se dověděl, že Severa zůstala v Británii, zatímco její dcera odjela do Říma, kde vyrostla.

Prodiskutoval to s Tulliem. Jednou v noci, když mohutně popíjeli a lili do sebe za svitu pochodní, které hořely podél valu, džbány britského piva, mu prudký starý Batáv řekl, že ho chápe. „Samozřejmě že se ti po ní stýská. Nezáleží na tom, že ji nemůžeš mít. Měsíc nemůžeš mít taky, ale i jeho krása by ti scházela, kdyby byl vytržen z nebe, že ano? Je spousta způsobů, jak milovat ženy, Brigonie. Nepotřebuješ na ně mávat svým ptákem. Můžeš milovat zpovzdálí. Já to znám.“ Tulliova těžká tvář vypadala jako maska ze stínů a jizev. Pro Brigonia to bylo vzácné nahlédnutí do duše tohoto příkrého, kompetentního muže. Kladl si otázku, jaké to muselo být pro Tullia, když ho jako mladého odvedli z domova, převezli přes samotný oceán, za nímž pak musel žít na místě, jak je toto, tak daleko od domova.

Trauma z noci v Primigeniově doupěti postupně mizelo. Brigonius konečně znovu miloval. Ale nikdy nezapomněl na Lepidinu.

A nyní byla zpátky.

Jeho žena, ležící vedle něj v posteli, byla také vzhůru. Praktická a vřelá Cloda byla dcerou obchodníka s dřívím. Její manžel před ní

neměl žádné tajnosti – věděla dokonce i o Lepidině. A tak jí bylo známo i to, že tento duch minulosti se vrátil, aby ji chvíli pronásledoval, ale zároveň jí bylo jasné, že se Lepidina brzy ztratí v mlze a že ona bude mít svého Brigonia zpátky.

XX

Lepidina se s ním setkala u brány pevnosti jen chvíli po úsvitu. Jeden z otroků jejího muže jim připravil koně a balíček s jídlem a vínem. Bylo jasné říjnové ráno; od podzimní rovnodennosti uplynulo jen několik dní, ale na tu dobu bylo neobvykle chladno. Dech koní se srážel ve vzduchu a na zemi se třpytily těžké kapky rosy. Slunce stálo nízko, nebe bylo tmavě modré a světlo ostré; tesaný kámen ve zdech pevnosti v jeho paprscích zářil.

Brigonius si smutně pomyslel, že Lepidina v této scéně vypadá nádherně. Měla na sobě praktický kožený plášť, vlněné kalhoty a silné sandály. Na jejím hrdle spatřil medailon, drobný stříbrný šperk ve tvaru ryby; zdálo se mu, že si ho pamatuje. Své bohaté, nyní již trochu prokvetlé plavé vlasy si Lepidina zčesala dozadu a zastrčila je pod vlněný čepec. Nezdálo se, že by byla nalíčená, a její růžová plet' svítila. Byla stále krásná, Brigonius si však pomyslel, že to už není dívčí krása. Byla to tesklivá krása ženy na vrcholku sil, která však už směřuje do podzimu života.

Lepidina na něj pohlédla svýma hlubokýma očima a pak se odvrátila téměř jako stydlivá holčička. „Ty zíráš. Ty jsi byl vždycky blázen, Brigante-Brigonie.“ Neznělo to však vyčítavě.

„Promiň. Ty jen vypadáš tak...“

„Pokud mi řekneš, že vypadám krásně, štípnu tě. Porodila jsem tři statné budoucí římské senátory a dceru. Ta je krásná. Já jsem matrona.“

„Tak dobře. Vypadáš ale jako brigantská žena.“

Zdálo se, že tato slova ji dojala. „Opravdu?“

„Vypadáš, jako bys patřila sem. Jako kdyby...“

„Jako kdybych patřila k tobě. To jsi chtěl říci?“

Podíval se jí do očí a svět kolem nich se na okamžik uzavřel; pevnost, koně, trpělivý otrok, dokonce i mohutná zeď, to vše

ustoupilo do pozadí, a oni dva zůstali na okamžik ve svém maličkém vesmíru.

„Jsi to stále ty,“ řekl. „Tam uvnitř. Nějak to vidím.“

„Ano. Jakou přítěž to nyní s sebou vláčíme! Naše uvadající těla, naše manžely a manželky a děti, všechny naše povinnosti. A *my* jsme tu přesto stále.“

Brigonius si pomyslel, že se znovu zamilovává do Lepidiny, a prosil Coventinu o pomoc. Ale ten okamžik přešel a on zatahl za uzdu svého koně.

Jeli podél linie zdi na východ Banny. Jejich koně běželi pěkně, neboť se jim líbilo, že si mohou protáhnout svaly za chladného rána. Pohybovali se na jižní straně valu, takže zeď měli po levé straně, obranný příkop po pravé. Jeli v paprscích nízkého slunce, v nichž se třpytila rosa na rozjezděném pásu tohoto vyvlastněného pruhu půdy. Na některých místech bylo ještě stále vidět, kde linie zdi přerušila brázdy – byla to památka na nějakého rolníka, kterému vzali pole.

Dojeli na jednu vyvýšeninu a Brigonius zabrzdil svého koně. Z místa, na němž stáli, mohli vidět, jak se zeď táhne přes celou krajinu od západního horizontu na východ. Jasně červené pruhy namalované na kamenném obložení valu zářily v nízkém severním slunci, pískovec ve zdech pevnůstek žlutě svítil. Tento val postavený člověkem rozdělil původní krajinu na dvě části.

A ta scéna nebyla statická, nedívali se jen na kámen a hlínu, svou roli tu měli i lidé. Byla ještě časná hodina, ale na hrubých cestách vedoucích k nejbližší pevnůstce už byl silný provoz, z jejího ohniště stoupal v průzračném vzduchu sloup kouře. V jedné části zdi se činili legionáři; od nich zaléhalo k Brigoniovi a Lepidině zvonění rozbíjeného kamene a vzdálené volání podobné pokřikování racků. Dokonce i nyní se na zdi stále pracovalo, val se přestavoval, upravoval, a tak už to mělo zůstat navždy.

„Pamatuješ, jak jsme před těmi dávnými lety jeli do Rutupiae? Matka mi řekla, že legionáři ihned po svém vyloštění na tom místě postavili přes ten pobřežní ostrůvek val, jen násep z hlíny a dřeva, aby měli ochranu před místními barbary. A nyní římské zdi vedou přes celou Británii až sem, aby vytvořily... *tohle*. Kolik mil to měří – sedmdesát, že?“

„Teď už téměř osmdesát,“ řekl Brigonius. „Záleží na tom, odkud začínáš měřit – na každém konci přechází zeď v pobřežní obranný systém, který staví lodní posádky z flotily.“

„Kdyby byl naživu starý Xander, byl by potěšen tím, co by uviděl.“

„Nu, snad,“ řekl pochybovačně Brigonius. „Ale podívej se na tohle.“ Vedl ji kousek dál směrem k nejbližší mílové pevnůstce. Člověk mohl jasně vidět, jak z jejích obvodových zdí vychází na každé straně mohutný val, na který se však napojuje jiný, mnohem užší. „Museli jsme dělat kompromisy, které by se Xanderovi hrubě nelíbily. Tato mílová pevnost byla postavena již před rozhodnutím o změně projektu. Na její křídla se měla napojit silnější zeď. Pak jsme se však rozhodli omezit její tloušťku, a proto na sebe s těmito křídly nepasuje. Jsou i jiné nepěkné úseky – místa, na nichž je vidět, že na spodní vrstvy z větších kamenných bloků se stavěly další z menších kamenů.“

„Vidím. Vypadá dost neupraveně.“

„Tak pro nás staví vojáci,“ řekl Brigonius. „Jejich práce je rychlá a solidní, ale je vždy spíš funkční než pohledná.“

„Snad, ale rozhlédni se kolem sebe! To je více než zeď, Brigonie. Je to jak obrovské město, které se táhne od pobřeží k pobřeží. Já žiji v Římě a přitom jsem nikdy nic takového nespatriła – odvážím se říci, že to nemá obdoby nikde na celém světě. Ale stojí tady v Británii, a tys to postavil. A až nebude ani Řím – ne, nepři se, náš císař, který sám vládne už jen pozůstatkům zaniklých říší, silně vnímá skutečnost, že nic netrvá věčně – až budou i Římané zapomenuti, mocné ruiny této zdi budou stále vzbuzovat úžas.“

„Připomínáš mi tvou matku,“ řekl Brigonius impulzivně.

Podezířivavě se na něj podívala. „Co tím míníš?“

Brigonius zvedl ruce v obranném gestu. „Jen její nejlepší vlastnosti. Když jsme poprvé jeli společně z Rutupiae – vzpomínáš? Hovořila se mnou a bylo to, jako kdybych se díval na vlastní zemi jejíma očima. A totéž cítím teď s tebou.“

Lepidina našpulila rty. „Myslím, že mi zkoušíš dělat komplimenty.“

Povzdechł si. „Ale ta žena mezi námi stále stojí, že?“

„Ano. Půjdeme dál?“

Vedli koně dál podél zdi a slunce na nebi stoupalo. Brigonius mluvil o své ženě a synech, ona o svých vlastních dětech, které vyrůstaly v nepředstavitelně odlišných podmínkách. A vzpomínali na staré časy, na Kara, který dávno odešel do výslužby do Camuloduna – „Mám už dost historie,“ protestoval, „chci jenom žít!“ – na starého Tullia, jenž si odsloužil svých dvacet pět let v armádě, měl statek plný zrzavých vnoučat, dál při žádném rozhovoru nevynechal zmínku o svém mocném ptáku a nakonec zemřel klidně ve vlastní posteli.

Zastavili se na dalším vyvýšeném bodě, z něhož byl výhled na ještě větší část zdi, která vedla až za obzor.

„Řekl jsi mi předtím, že ti připadá, jako bych stále patřila k tobě.“

„Tys to řekla za mě,“ připomněl jí jemně.

„Ale myslel sis to.“

„To je pravda.“

„A myslíš si to i nyní?“

„Nevím. Příliš se toho stalo,“ přiznal čestně.

„Ano. Abychom mohli být spolu, muselo by být plátno času rozpáráno a utkáno znovu – že ano? Možná kdybych celé ty roky zůstala v Brigantii místo toho, abych odjela s matkou. Nebo kdyby ses ty vzdal všeho toho tady a jel se mnou do Říma.“

Brigonius pokrčil rameny. „Jaký má smysl takhle spekulovat? Historii nemůžeš změnit.“

„Ne. Ale Brigonie – *co když můžeš?* Protože matka si myslí, že právě to je význam toho proroctví.“

Brigonius za ty uplynulé roky na Severin tajemný dokument téměř zapomněl. „Ach, ta stará předpověď? Ještě existuje?“

„Ano. A v jistém smyslu se naplnila, nebo si to alespoň mnozí myslí. Matka věří, že jsou v ní tři věty relevantní pro naše století.“

Relevantní pro naše století. Den byl stále teplejší, ale Brigonius se navzdory tomu zachvěl. „A jsou tam také slova relevantní i pro jiná století?“

„Ale ano,“ řekla Lepidina. „Vždy se s matkou přu, jestli to proroctví bylo víc než jen nástroj k prosazování jejích ambicí. Když se její plány zhroutily, začala o tom přemýšlet. A rozhodla, že

proroctví je varováním z budoucnosti, že Tkadlec historie je poslal zpět, aby ovlivnil naši dobu – která by pro něj byla minulostí.“

„A co si myslíš ty?“

„Já jsem stále přesvědčena, že to všechno je nějak spojeno s Kristem. Pamatuj, proroctví bylo vysloveno v den narození mého předka Nectovelina, který se narodil ve stejný rok jako Ježíš z Judeje. Myslím, že proroctví se ve skutečnosti nějak vztahuje k osudu křesťanství a že celá tahle věc s dobýváním provincií a stavěním zdí je jen epizoda. Má matka to ale popírá. Je všechno možné, jen ne nevěrná římským bohům. Vždycky jsme se kvůli Ježíši hádaly... Ale teď mi nedělá starosti, co se kvůli tomu proroctví stane v budoucnosti. Mám obavu z toho, co se kvůli němu stane v přítomnosti.“

„Co tím chceš říci?“

„To proroctví je spojeno s pobuřováním, kterého se měla má matka údajně dopustit. Císařův dvůr je přijímal vždy s podezřením. Nyní byla obviněna z podvrtné činnosti. A kde by bylo lepší ten případ vyšetřovat než v místě, odkud proroctví pochází?“

„Tak proto sem poslali Sabina.“ Chvilku tiše seděli a zeď se vypínala nad krajinou kolem nich.

„Mluvíme tady o matkách a císařích, o zdech a proroctvích. Ale nehovoříme o *nás*,“ řekl Brigonius smutně.

„Ale ve skutečnosti neexistuje žádné *my*, o kterém by se dalo mluvit, není-liž pravda?“

„Ne,“ odpověděl žhavě. „Ale vždy...“

Naklonila se ze svého sedla a položila mu prst na rty. „Raději to neříkej.“

Přikývl. „Měli bychom se vrátit. Den už pokročil.“

„Samozřejmě.“

Pobídl koně ostruhami a oba klusali bok po boku zpět do Banny, aby se znovu začali zabývat každodenními záležitostmi svých životů, jejichž cesty se dávno rozdělily.

XXI

O tři dny později svolal Galba Iulius Sabinus jednání o záležitosti Claudie Severy, které označil za „nutné“.

Brigonius s touto věcí nechtěl mít nic společného. Dal by býval přednost tomu, aby ta žena přijela do Brigantie a zase se vrátila, aniž by ji jednou jedinkrát potkal. Ke svému zděšení však byl předvolán, aby se „jednání“ účastnil – a to na příkaz Severy samotné.

Zasedání se odehrávalo v pevnosti, v kanceláři nosičů vojenských korouhví. Malý prostor, zaplněný záznamy o výplatách vojáků a jejich úsporách i dalšími vojenskými věcmi, byl stísněný a pro takové sezení se nehodil. Na nízkých stolcích byly zapáleny olejové lampy, aby bylo v temné, těsné místnosti dost světla, a kouř z nich plný sazí plnil vzduch. Ve výklencích na stěnách stály malé sošky Antinoa, krásného chlapce, jenž byl Hadrianovým milencem.

Brigonius si našel místo na lehátku hned vedle prefektových pobočníků. Severa přítomna nebyla; opozdila se.

V místnosti už seděl prefekt Banny, Tulliův nástupce, spolu s několika svými pobočníky, a také Primigenius, propuštěnec hubený jako věchýtek. V kanceláři byl jediný muž v tóze, a to Sabinus. Zdálo se, že v těchto dnech se na veřejnosti objevuje jen v tomto oblečení.

Dostavila se i Lepidina, ale zjevně se stejnou neochotou jako Brigonius. Byla oblečena do drahých šatů, kterým Brigonius v duchu říkal „římská uniforma“, nalíčena a vlasy měla umně vyčesané. Statná brigantská žena, kterou viděl oné ranní projížďky podél zdi, jako by nikdy neexistovala. Lepidina samozřejmě seděla po Sabinově boku; patřila tam. Ale na Brigonia se usmála.

Všichni čekali, až se objeví obžalovaná, a Brigonius přitom naslouchal, jak přítomní vojáci diskutují o hře v kostky. Hlavní aktéři sezení – on a Sabinus, Primigenius a Lepidina – byli stejně zamlklí jako početné sošky Antinoa, vystavené v místnosti.

Brigonius si uměl velmi dobře představit, jaká hra se tu bude dnes odehrávat. Věděl z vlastních zkušeností s římským právem, že všichni římscí císaři se obávají konkurenčních center moci. Do této kategorie spadaly soukromé podniky jako například jeho konsorcium obchodující s lomovým kamenem. Jejich činnost byla přísně omezena obchodním právem a dohled nad nimi vykonával prokurátor provincie. A zvláště současný římský císař byl posedlý věštbami. V tvrdých pozdějších letech jeho panování se konzultování nejrůznějších proroctví stalo znamením nezdravých ambicí. Proslýchalo se, že Hadrianus odsoudil jednoho ze svých mladých příbuzných za tento přestupek k smrti.

Brigonius si pomyslel, že člověk v tom může spatřovat symptomy císařova vlastního úpadku. Stejně jako ve všech těchto soškách Antinoa.

Během dvou desetiletí vlády vytvořil Hadrianus mnoho věcí, které si zasloužily obdiv. Přebudoval svou říši. Brigonius znal rolníky, kteří se vyjadřovali s velkým uznáním o jednom Hadrianově projektu, jenž byl sice méně známý než stavba valu, ale svým rozsahem se mu podobal; císař dal po své návštěvě Británie vysušit močálovitý kraj na jejím východě, v bývalé domovině Icénů, a zpřístupnil tak stovky čtverečních mil zcela nové půdy k obdělávání.

Ale jak Hadrianus stárl, stále více se projevovala rozporuplnost jeho povahy. Vždy ho více přitahoval východ než západ, třebaže jeho rodina pocházela z Hispánie. V těch zemích, v nichž se mu již klaněli jako bohu, se možná začal považovat za vládce tak nedosažitelného, jako bývali kdysi faraonové. Dobří Římané reptali, že to je v rozporu s duchem jejich podnikavého města a s jeho kořeny v hádavých řeckých demokraciích. Brigonia to vedlo i k jedné praktické otázce. Kdyby se centrum říše posunulo na východ, co by se stalo z Británie, jejího nejzápadnějšího okraje?

Mnozí byli přesvědčeni, že zlomovým bodem v Hadrianově vládě byla smrt jednoho z jeho milců, krásného mladíka jménem Antinoos. Stalo se to v Egyptě při jedné z císařových cest do této provincie. Antinoos se utopil v Nilu a zdá se, že tato nešťastná událost císaře hluboce zasáhla a vyvedla ho trvale z míry. Antinoos se náhle začal objevovat všude, na freskách, mozaikách, na vázách, mincích, na

miniaturách i v pantomimě, jeho sochy stály na každém místě. Člověk neunikl jeho krásné tváři ani tady, v takovém posádkovém místě jako Británie.

Říkalo se, že Hadrianus, vždy posedlý svou vlastní smrtí a následnou nesmrtelností, zkoušel v osobě Antinoa vytvořit boha. Bylo ironií, že císař mohl najít teologickou útěchu, kterou zoufale hledal, kdyby se stal – jak řekla Lepidina dávno předtím – vyznavačem onoho tajemného kultu, který vždy odmítal, tedy křesťanství. Poučil by se o Ježíši, Bohu, jenž se stal člověkem, a možná by se pak nesnažil utišit svou bolest snahou přeměnit nějakého člověka v boha.

Nic z toho však neomlouvalo divokou brutalitu, s níž Hadrianus vládl ke konci svého života.

Na východě znovu povstali Židé a opět ohrozili samu podstatu říše. A tento údajně tolerantní císař jejich vzpouru potlačil s naprosto stejnou surovou nemilosrdností jako dobyvatel Traianus. Ta tvrdost prosákla do všech aspektů života v celém impériu – a dokonce i zde, na jeho samém okraji, ji měla nyní na sobě pocítit Claudia Severa.

Severa konečně vstoupila do místnosti a nesouvislá konverzace umlkla.

Sabinus vstal a uklonil se. „Buď vítána, Claudio Severo.“

Jeho tchyně byla oblečena střídme do prosté tyrkysové róby a na hlavě měla šátek. Táhl jí už na šedesátku, ale Brigonius si pomyslel, že vypadá na svůj věk mimořádně dobře, i když její vlasy, sčesané dozadu, připomínaly šedostříbrnou helmu. Oči měla však tak studené a prázdné, jak si je pamatoval.

Velmi ho zaskočilo, když Severa beze slova přešla pokoj a posadila se vedle něj.

Brigonius nahlédl sám sobě do duše a zjistil, že vidí tuto ženu poprvé po šestnácti letech, ale že hněv v jeho srdci je větší než kdykoli předtím. „Proč jsi mne sem povolala, Claudio Severo?“

„A proč jsi přišel?“ zeptala se ho Severa a nadzdvihla přitom obočí.

„Představuješ si snad, že jsem tvůj přítel?“

„Ne, mám jen málo přátel. Ale potřebuji někoho, kdo by mne dnes podpořil. Ty nemáš žádný důvod mne milovat, Brigonie, to

vím. Ale dvacet let jsme obchodní partneři, a já proto vím, že jsi čestný muž.“ Dokonce i nyní se chovala arogantně, s lehkým výsměchem.

„Ani v tvém případě bych nechtěl, abys v čase těžké zkoušky seděla sama, Claudio Severo. Ale nedomnívej se, že je v tom něco více.“

„Ani ve snách.“

Sabinus si odkašlal. „Možná bychom měli začít...“

„Začít s čím?“ vyštěkla Severa, která okamžitě zaútočila. „Je to soud, Iulie Sabine?“

V tu chvíli povstal Primigenius, vychrtlý jako mrtvola. „Podle mého přesvědčení všichni doufáme, že se vyhneme nutnosti soudit tě, paní. Máme tu však jednu nepříjemnost, kterou se musíme zabývat.“

Severa si pohrdavě odfrkla. „Pochybuji, že dokážeš pronést jediné pravdivé slovo, hade.“

„Potlačme tyhle výstupy,“ vyštěkl Sabinus.

Primigenius zvedl ze stolu před sebou odřené kožené pouzdro. „Poznáváš to?“ Pak je otevřel a vyndal z něj nějaký dokument. Byl to starý, věkem zašlý pergamen. Brigonius viděl, že text na něm sestává jen z několika řádek napsaných těžkopádným rukopisem.

Nepotřeboval, aby Lepidina zalapala po dechu; i bez toho věděl, o co jde.

Severa se výhružně zeptala: „Jak ses k tomu dostal?“ Otočila se a pohledem si změřila všechny přítomné. „Kdo z vás je ten *frumentarius*, který se prohrabával věcmi patřícími jedné staré ženě?“ V místnosti zavládlo stísněné ticho. *Frumentarii*, tajná policie, patřili k opravdu méně populárním Hadrianovým neřímským inovacím. Císař této složky využíval proti svým rivalům a nepřítelům.

Když nikdo nereagoval, řekl Sabinus přísně: „Paní, nyní je důležité nikoli to, jak byl tento dokument získán, ale to, co obsahuje.“

„Je to proroctví,“ řekl Primigenius. Okázale ho ukazoval všem v místnosti, jako kdyby byli u soudu. „Je v rodinném majetku této paní po generace. Vlastnila je už dlouho předtím, než přijel císař do

Británie. A poslechněte si toto.“ Přečetl klíčové řádky o malém Řekovi a o kamenné oprátce. „Tato paní věřila, že vlastní proroctví, které předpovídá císařovo rozhodnutí postavit val. A rozhodla se, že ho využije k tomu, aby zbohatla.“ Ukázal obviňujícím prstem na Severu. „Řekněte nám, paní, že tento text je falešný, že to je jen velmi nedokonalý padělek.“

Brigonius chápal, že Severe se nabízí úniková cesta. Pokud by popřela, že se jedná o nějaké původní proroctví, vyšla by z toho jako hloupá stará ženská, kterou jen potkalo štěstí, a *možná* by mohla vyjít z této místnosti bez přísného potrestání. To však nehodlala udělat. Primigenius zjevně znal dobře ji i její pýchu.

„Mluv k věci, ty směšný hade. Z čeho mne obviňuješ?“ reagovala Severa ledově.

„Cože? Samozřejmě ze zadržování něčeho, co řádně patří císaři,“ řekl Primigenius, jako kdyby to byla evidentní věc. „Jestliže jsi věřila, že tento dokument má opravdu prorockou moc, okamžitě jsi ho měla odevzdat. Císařovi poradci ho mohli využít k prospěchu říše a císaře samotného. Místo toho sis jeho tajemství nechala pro sebe, že? A doufala jsi, že ho využiješ k nahromadění bohatství, opět pro sebe – bohatství, jež mělo patřit císaři.“

Severa se znechuceně odvrátila od Primigenia a oslovila Sabina. „Zeti, jsi nyní senátorem. Což nedokážeš přemýšlet? Nechápeš, co tu probíhá? Všechny tyhle řeči o tajnostech a lžích, žárlivosti a krádeži – to je císařova paranoia zveličená tak, jako bychom všichni žili uvnitř jeho hlavy!“

Lepidina jen sklopila oči. Brigoniovi mimořádně připomínala onu ušlápnutou dívku z dob jejich cesty na sever. „Matko, nemyslím, že urážkami císaře nějak pomůžeš své kauze.“

„Jaké kauze?“ vybuchla Severa. „Ptám se tě znovu, Sabine, probíhá tu se mnou soud?“

„To stačí,“ řekl ostře Primigenius. „Beru to tak, že nepopíráš obvinění, které jsem vůči tobě vznesl.“ A aniž by jí dal možnost reagovat, obrátil se k Sabinovi. „Senátore, navrhuji, abychom tuto část ukončili a postoupili k věci jejího pokání.“

„A co má znamenat tohle *pokání*? Další eufemismus?“

Sabinus řekl ztěžka: „Paní, buď toto, nebo regulérní soud. Toto, nebo státní trest. Toto, nebo císařův hněv.“

Severa na zeti zuřivě hleděla, ale umlkla. Sabinus pokynul Primigeniovi.

Propuštěnec vytáhl voskovou tabulku. „Dal jsem prověřit tvé finance, Claudio Severo. Díky tomu tvému proroctví sis opatřila velký majetek. Nejsem mstivý, nikdo z nás není. Navrhuji toto: když dáš vše, co jsi vydělala, do zástavy císaři, bude to vnímáno jako dostatečně průkazný akt nápravy.“

„Vše, co jsem vydělala?“

Primigenius přečetl krátký souhrn částek a pak uvedl konečný odhad: „O mnoho více než jeden milion sesterciů.“

Rozhostilo se udivené ticho. Brigonius věděl, že suma se rovná majetku, který musí mít římský senátor.

„Tvůj odhad je nepřiměřeně vysoký,“ řekla Severa.

„Nu, ty to musíš tvrdit, že ano?“ reagoval Primigenius. Pak poklepal pěstěným prstem na voskovou tabulku. „Ale tady je všechno.“

„Ať už je pravda cokoli, tchyně,“ řekl Sabinus, „pokud můžeš zaplatit tuto sumu říšské pokladně, bude věc uzavřena.“

„Nemohu,“ odpověděla Severa. „I kdybych toto vše vydělala, nemohla bych, protože mnoho z toho jsem utratila.“

„Za rozkoše?“ vysmíval se Primigenius.

„Za své děti,“ řekla Severa.

Po těchto slovech Lepidina šokovaně vzhledla. Brigonius myslel, že Severa má pouze ji, a Lepidina si to zjevně myslela také. Co měla znamenat tahle zmínka o dětech? ...

Primigenius se jí chystal zasadit poslední úder a jeho slova byla neúprosná. „Pak jsi tedy, paní, od tohoto okamžiku dlužníkem. A své dluhy nemůžeš zapravit, že ano? Znáš zákon. Musíš prodat veškerý svůj majetek. Ani to však nebude stačit, není-liž pravda? Budeš tedy muset prodat i sebe. Dožiješ jako otrok, protože takový je zákon.“

Lepidina se zachvěla; Brigonius věděl, že nebýt jejího manželství se senátorem, sdílela by matčin osud.

Severa ale ještě nebyla poražena. „To nemá nic společného s císařem, že ne? Je to proto, Primigenie, že jsem tě před těmi dávnými

lety vymanévrovala ze zakázky na stavbu zdi. Takhle dlouho jsi čekal na pomstu? Máš seznam obětí, které postupně v průběhu let jednu po druhé likviduješ?“

„Děti,“ opakovala Lepidina pomalu. „Řekla jsi ‚děti‘.“ Pohlédla na matku vážnýma očima.

Severa se nadechla. „Tak dobrá. Mám syna. Z manželství před tvým otcem, Lepidino. Byl to hlupák, opilec, který se nechal zabít ve rvačce. Syn, kterého mi zanechal, není o nic lepší. Ale je to tvůj nevlastní bratr a má vlastní děti. Má vnoučata. Podporuji je, Lepidino. A pokud to už nebudu moci dělat...“

Primigenius sledoval Severu. „Jsou ta vnoučata hezká? Mohlo by se za ně dostat víc než za starou čarodějnici, jako jsi ty.“

Lepidina řekla matce ledově: „Vždy jsi se mnou manipulovala. Využívala jsi mne k prosazování vlastních cílů. Nyní zjišťuji, že jsi mi celý život lhala.“

„Lepidino, bez ohledu na minulost... pomoz mi nyní,“ prosila ji Severa.

Její dcera se však odvrátila.

„Ale no tak,“ pravil úlisně Primigenius. „Další nepřátelé, a dokonce ve vlastní přízni?“

Severa se otočila k Brigoniovi. „Ty jsi slušný člověk. Pomoz mi.“

Brigonius se odtáhl. Ale připomněl si, že pod jejím tvrdým zevnějškem bije lidské srdce – a byla Lepidininou matkou. Proto řekl propuštěnci: „Může mít majetek, který na svém seznamu nemáš, Primigenie. Investovala například do mého konsorcia.“

Sabinus se naklonil dopředu. „Možná že nejsi plně seznámen se složitějšími body římského práva, Brigonie.“ Zdálo se, že mu činí potěšení tohoto starého Lepidinina milence usadit. „Pokud někdo dluží, nemůže prodávat podíly. Proto jsou její podíly v tvém konsorciu – a všechny ostatní také – pro ni bezcenné. Rozumíš, Brigonie? Chceš ještě něco dodat?“

Severa se ani teď nedokázala podívat Brigoniovi do očí. Ten váhal a Primigenius ho potměšile sledoval. „Nedovol jí, aby mi tě znovu prodala, *Brittuncule*. Jednou to stačilo.“

Brigonius se na něj upřeně zadíval a slíbil si v duchu, že se tomuto propuštěnci jednou nějak pomstí. Severe pak řekl: „Vždycky sis dělala zbytečné nepřátele. Je to tvoje charakterová vada.“

Severa si pohrdavě odfrkla a otočila se. I nyní si zachovávala klid. „Primigenie, nevyhraješ, ať mi uděláš cokoli. Jsi otrok, syn otroka. Já jsem něco víc, moje rodina je víc. Naše budoucnost je zajištěna bez ohledu na to, co mi uděláš, protože máme to proroctví.“

Propuštěnec se zubil. „Tuhle staříčkou věc?“ Držel proroctví a ležérně jím mával – a pak ho dal nad otevřený plamen lampy. „Ale tvá vnoučata nebudou žádná proroctví potřebovat. Jako otroci už nebudou dělat žádná vlastní rozhodnutí. Kromě toho tvoji potomci budou za jednu nebo dvě generace negramotní. Nic, co není zapsáno, nemůže přežít.“ Začal proroctví vkládat do plamene. „A poslední stopa tohoto hrozného starého prokletí zmizí navždy.“

Brigonius viděl, jak plamen šlehající z proroctví ozářil zděšenou Lepidinu. A v Seveřiných očích se zračily hoře, vina a strach – strach z nyní provždy neznámé budoucnosti.

III

CÍSAŘ

Léta Páně 314-337

I

Zlatý důl v Dolaucothi byl bludištěm lomů, šachet a primitivních chatrčí a vzduch v něm byl plný prachu a štiplavého kouře. To, co na něm ohromovalo, byl jeho rozsah. Země byla rozkopána na ploše několika čtverečních mil. Na povrchu musely dřít tisíce dělníků, kteří byli všichni špinaví a oblečení v hadrech, a ještě větší počet jich kopal jako nějaká armáda krtek šachty v podzemí.

Thalius byl učenec, který žil v Camulodunu. Neměl tušení, že existují taková místa jako toto; tento důl uzavřený v nezkrocené zemi na západě na něj působil jako ztvárnění křesťanského pekla, které by nedokázal vykreslit žádný dvorní teolog, byť by měl sebevětší představivost. Po dole ho provázel hlavní předák jménem Volisios a Thalius byl velmi vděčen za navoněný klůcek, který si tiskl k nosu, a za přítomnost Tarcha, mohutného starého vojáka.

Někde mezi těmito ubožáky byl podle Thaliova přesvědčení ten chlapec, kterého sem přijel najít. Byl to otrok a syn otroků, přesto byl Thaliovým vzdáleným bratrancem a možná měl klíč k minulosti a budoucnosti.

„Tohle je jediný zlatý důl v celé Británii,“ chlubil se Volisios. „Jak vidíš, pracujeme na povrchu, ale razíme i chodby pod ním. Tam ten kluk je, dole v těch hlubokých šachtách. Vezmu tě tam dolů za okamžik.“

„Já nemůžu čekat,“ zavrčel Tarcho.

Thalius ukázal ke zdi nějaké pevnosti, stojící na jedné vyvýšenině kus od rozvrtaného povrchu samotného dolu. „Vidím, že armádu máte hned vedle.“

„Aby odrazovala lupiče a barbary,“ řekl Volisios.

„A možná také, aby držela na uzdě vaše dělníky?“

Volisios se zamračil. Bylo mu asi čtyřicet let, tak o deset let méně než Thaliovi a Tarchovi, měl malou, podsaditou postavu, oholenou

hlavu a vytrhané obočí – úlisný chlap, pomyslel si Thalius, kluzký. Volisios zjevně nevěděl, co si má myslet o Thaliovi a o jeho historce, že hledá jednoho konkrétního chlapce-otroka. Člověk z kurie jednoho z nejvýznamnějších měst ve všech čtyřech Britániích mohl přijet na takovéto místo jen proto, aby čmuchal, špehoval a hledal důkazy daňových úniků a dalších nepravostí. A tak se vytácel a snažil se nepřiznat prohřešky, o jejichž existenci neměl Thalius nejmenší pochybnosti. „Musíš chápat, že ti dělníci by tu nepracovali, kdyby nebyli darebáci nebo synové darebáků – a je na samotném d'áblovi, aby je udržel v kázni,“ řekl Volisios.

„A vypadá to, jako by ten d'ábel nestíhal,“ zamručel Tarcho a někam ukázal.

Thalius uviděl na hřebeni nedaleko od pevnosti řadu křížů, vysokých osm až deset stop, jejichž siluety se ostře rýsovaly v odpoledním světle. Zdálo se, že na nich povlávají nějaké hadry.

„Ze stavu těch mrtvol můžeš vidět, že už je to nějaký čas, co jsme tu měli problémy, což platí i pro moji peněženku.“ Volisios začal mluvit o nákladech spojených s posledním malým povstáním. Ti, kdo provozovali tento důl, to dělali na základě licence, protože Dolaucothi bylo říšským majetkem. Jeho nájemci proto museli ze svých zisků přispívat na vydržování pevnosti a jejích vojáků. „Platíme dokonce za dřevo, na kterém jsou ti zlosyni ukřižováni,“ vrčel hlavní předák. „Ale vycházíme. Řídím tento důl dvacet let stejně jako můj otec přede mnou a jeho otec před ním...“

Byl to typický příběh. Mnohé profese už byly velmi dlouho dědičné, což platilo i pro Thaliovo místo v camulodunské kurii. Lidé žertovali, že dnes každý přebírá otcovu práci – každý kromě císařů, kteří zabíjejí otce ostatních lidí, aby si vzali *jejich* práci.

„Můj otec tu těžil v čase císaře Carausia,“ pokračoval Volisios. „Těžil dál i v době římské invaze. Ta ho nijak nerušila. Nikdy se ale nevyrovnal s tím, jak se po ní zvedly daně!“

Thalius považoval za svou povinnost předáka opravit. „Carausius nebyl žádný císař, ale uzurpátor. Cílem invaze bylo svrhnout ho. A daně jsou dnes samozřejmě vyšší. Věci se od časů Hadriana změnilly.“

Volisios se tvářil zmateně. „Od časů koho?“

„To byl v dávné historii jeden císař. Před sto lety!“ řekl Tarcho.

„Před více než dvěma sty let,“ opravil ho mírně Thalius. Pak ukázal k popravišti. „Budete muset ty kříže odstranit. Císař tento trest smrti zakázal.“

„Zakázal? Proč?“

„Proč asi myslíš? Protože na kříži byl popraven Ježíš,“ řekl těžce Tarcho. Volisios se podíval na Thalia a nadzvedl své sotva patrné obočí. „Každý je dneska teolog, že ano?“

„Ti, kterým velíte, budou mít z této zprávy bezpochyby radost,“ poznamenal Thalius.

„Třeba jim to řeknu, teprve až budu muset,“ mrkl spiklenecky Volisios. „Budu je udržovat v nejistotě – co?“

Thalius se znovu podíval na ty ošklivé kříže a pomyslel si, jak je zvláštní, že jeho vlastní snaha sloužit tomu muži, který kdysi zemřel na takovém kříži, ho zavedla na tak děsivé místo.

Volisios se podíval na nebe, na němž se začínaly objevovat těžké mraky. „Tak, pánové, myslím, že raději půjdeme pod zem. Věřte, že byste tam nechtěli být, když začne pršet... Pojd'te, tudy. Dejte pozor na schod.“

Vedl je přes rozkopanou zem k černému ústí jedné chodby.

II

Thalius sestupoval do temnoty; lezl dolů po žebřících a schodech na hrubo vytesaných do holé skály. Bylo mu přes padesát let a pohyboval se nemotorně, protože nebyl zvyklý na fyzickou práci. Opět byl vděčný za přítomnost Tarcha, který lezl pod ním.

„Člověk by si pomyslel, že budou mít nějaký lepší způsob, jak dostat důležité lidi sem dolů,“ řekl Tarcho. „Možná krásné široké schodiště nebo vědro na laně!“

„Sem nepřijde nikdo, pokud nemusí,“ volal nahoru Volisios.

„Kdybych byl mladší, hodil bych si tě přes rameno, Thalie,“ řekl starý voják.

„Dokážu to, Tarcho. Ale buď pode mnou pro případ, že bych spadl.“

„Hodím dolů předáka, abys dopadl měkce!“

Konečně sestoupili po řetězu schodišť dolů k jejich úpatí. Thalius a Tarcho lapali po dechu a Volisios si mezitím zavolal jednoho dělníka a něco mu šeptal. Muž pak odběhl do temnoty.

Thalius zjistil, že stojí na hrubém dnu jeskyně, kterou vyhloubili lidé. Bylo slyšet tekoucí vodu, všude to vlhce páchlo a neustále se ozývalo skřípění dřeva o kov. Jediným zdrojem světla byly olejové lampy zavěšené na stěnách. Thalius cítil silný pach kouře a bylo mu horko; slyšel, že horníci zakládají v dolech ohně, aby rozrušili tvrdou skálu.

Dřely se tu další davy otrhaných dělníků. Někteří tahali dřevěné vozíky naložené nalámanou rudou, jiní dohlíželi na ostatní a drželi biče a hole. Tito předáci však byli stejně špinaví jako ti, které kontrolovali. Thalius viděl ve skále vytesané průchody vedoucí někam do ještě větší temnoty. Byly úzké, strop některých byl tak nízko, že se tam muž nemohl postavit, přesto i v nich se dřeli dělníci.

Skřípavý hluk nějakého mechanismu zesílil. Thalius zvedl hlavu. V šeru nad ním se otáčela ohromná kola.

Volisios mluvil o svém rodinném podniku s určitou hrdostí. „Uhádneš asi, že tu pracujeme s velkými objemy vody. Zásobují nás dvě nádrže. Nahoře na povrchu ji používáme k odplavování hlíny a dalších nečistot z výchozů rudy, a tady dole k vypírání kousků skály. Chodby hluboko dole mají samozřejmě sklon se zaplavovat, ale my využíváme tekoucí vodu k tomu, abychom je vypumpovali. Vidiš ta vodní kola nad tvou hlavou? To ona z odpadní jímky odčerpávají vodu nahoru na povrch.“

Kola zavěšená ve vzduchu Thalia fascinovala. Technologie ho vždy mimořádně zajímala. „Jednou jsem viděl vodní varhany, které hrály v amfiteátru v Galii. Nejpozoruhodnější věc, jakou jsem kdy viděl. Ted' cítím, že jsem zavřen v ještě větším stroji.“

Tarcho ukázal na chodby. „Zdají se mi děsivě úzké.“

Volisios si trochu zlovorně měřil vojákovu mohutnou postavu. „No, kdyby tě poslali, abys pracoval pode mnou, postaral bych se, abys brzy zhubl. Zlato se nachází v žilách v křemeni a my lámeme chodby, které jsou tak široké jako ty žíly. Je to všechno z ekonomických důvodů, chápeš.“ Pak podrobně popisoval, jak se vytěžená ruda drtí, syje se do kolébajících se dřevěných pánví, v nichž se propírá, a jak se drobné částčky zlata v průběhu tohoto procesu zachycují na filtrech z ovčí vlny.

Thalius ale jeho monolog přerušil. „Slyšel jsem, že v Německu prokopávají do podzemí šachty, aby přivedli do chodeb vzduch. Vy to neděláte?“

Volisios pokrčil rameny. „To by bylo příliš nákladné.“

„Ale tvoji dělníci musejí v těch dírách v podzemí umírat.“

„Umírají stejně,“ řekl předák věčně. „Musíš vzít v úvahu, kolik stojí kopání takových šachet a kolik dáš za pracovní sílu.“

„Otroci už nejsou tak levní, jak bývali,“ řekl Tarcho.

„To je pravda,“ odpověděl Volisios. „Ale odsouzenců je vždycky dost. Vždycky je spousta dalších neplatičů daní, které výběrčí najdou a pošlou je sem dolů.“

Thalius se odvrátil. „Už chápu, proč jsou ti v těch krysích dírách tak užitečné děti, i když mají potíže svýma malýma rukama rozlámat křemen.“

Volisios se na něho díval, byl ve střehu, ale z očí mu koukala mazanost. „Ty mne soudíš, že ano? Jen se snažím nějak uživit. Tady není sirotčinec, tady se pracuje.“

„Možná že bys mi měl nyní přivést toho chlapce.“

Volisios se podíval přes rameno a Thalius viděl, že muž, kterého si předák předtím povolal k sobě, stojí v šeru kousek od nich a čeká. Vedle něho se rýsovala nějaká drobnější postava, již ten dělník držel pevně za hubenou paži. Volisios luskl prsty a muž k němu přišel, chlapce přitom vlácel s sebou. Hoch nekladal odpor, ale šel pasivně s hlavou odvrácenou.

„To je ten, kterého hledáš,“ řekl Volisios. „Pokud my tedy můžeme říci.“

Thalius cítil, jak mu buší srdce.

Chlapec byl přiveden k němu do světla. Byl oblečen v hadrech a vypadal tak na dvanáct let. Ale dalo se to jen těžko odhadnout, protože byl strašně podvyživený a vychrtlý. Klouby měl neforemné a žebra mu pod cáry oblečení vystupovala tak, že se dala spočítat. Byl strašně zamazaný a tvář měl plnou černých šmouh. Jeho oválná tvář však měla přesto určitý půvab a skrze nalepenou špínu prosvítaly blonděté vlasy.

„Jak se jmenuje?“ zeptal se Tarcho Volisia.

„Audax,“ odpověděl předák stroze. To bylo běžné otrocké jméno. „O své rodině nebude vědět nic,“ varoval Volisios. „Určitě ho vzali od matky, jakmile ho odstavila.“

„Jen kdybych mohl vidět jasněji jeho tvář,“ řekl Thalius. Sklonil se k chlapci a vzal ho za bradu, aby mu nadzvedl hlavu. Ale Audax ucukl a Thalius si uvědomil, že některé šmouhy kolem jeho úst nejsou špína, ale modřiny. Thalius ustoupil a nevěděl co dál.

Jestliže měl Thalius ohledně chlapcova rodokmenu pravdu, pak Audax pocházel z jedné větve jeho rodiny, která na téměř dvě stě let upadla do otroctví.

Když se začal zajímat o rodovou legendu o ztraceném proroctví, vystopoval rodinnou historii zpět až do doby Hadrianovy vlády, kde

se cesty obou rodinných větví rozdělily. Tehdy byl bratr jeho praprapra...prababičky Lepidiny prodán spolu se svou (a Lepidininou) matkou jménem Severa do otroctví. Thalius věděl, že má velké štěstí, že Lepidina byla tohoto osudu ušetřena, jinak by se i on narodil jako otrok – pokud by vůbec přišel na svět. Pak se Thalius zase vracel v čase a vyhledával informace o jemu příbuzných otrocích a jejich dětech. Římané vždy pečlivě vedli své archivy, a proto i účetní knihy se záznamy o obchodech s otroky byly překvapivě úplné – v té době už Hadrianus zastavil další výboje, přísun nových otroků z dobytých území vyschl a otroci se stali komoditou, kterou stálo za to pečlivě evidovat. Nakonec ho rodokmen zavedl sem k tomuto chlapci jménem Audax – pokud se Thalius ve svých výzkumech nemýlil, pak hoch byl posledním zástupcem rodové linie Lepidinina bratra.

Jestliže bádá správně a dochoval-li se nějaký útržek proroctví, pak ho znal tento bezmocný malý otrok. Thalius se během svého pátrání ale nějak zapomněl připravit na to, co bude dělat, až se s hochem uvidí tvář v tvář.

„Já to zkusím,“ řekl Tarcho. Těžce se dokolíbal k chlapci a pak před ním zaklekl. Tiše na něj mluvil a zkoušel různé jazyky; jeden z nich byl možná britský dialekt, někdejší rodný jazyk Audaxových a Thaliových předků. Chlapec nezvedl hlavu, alespoň však neucukl jako v případě Thalia.

Starý voják na hocha povzbudivě kývl a pak mu prohlédl dlaň a nehty pravé ruky. Potom udělal totéž s levou. Prohmatal Audaxovi paže a nohy a prohrábl mu jeho spleené vlasy – Thalius viděl, jak se v nich hemží vši – podíval se mu do úst a přejel mu rukou po břicho a po zádech. Byla to rychlá prohlídka, jakou mohl dělat třeba se psem. Chlapec zjevně tuto proceduru zažil už dříve, a proto se poslušně podřídil.

Pak Tarcho hocha otočil, nadzdvihl hadr, který mu sloužil jako tunika. „Thalie, raději pojď sem a prohlédni si to sám.“

Thalius k němu přistoupil. Chlapcova záda byla pokryta zarudlými jizvami. Thalius s odporem ustoupil a otočil se na Volisia. „Někdo ho bil, a podle toho, jak to vypadá, divoce.“

Volisios se na něj tvrdě podíval. „Pokud ho někdo bil, tak se mnou nemá nic společného.“

„Ne, nemá,“ promluvil Tarcho rázně. „Thalie, podívej se znovu. To nejsou stopy po biči. Podívej se na tenhle kruh, na tu křivku tady.“

Na hochových zádech byla něčím hrubě vyleptána písmena: latinská písmena, sestavená přibližně do pravoúhlého obrazce.

PEEO

NERR

OSRI

ACTA

Zírali na to, co viděli, a chlapec pak náhle otočil hlavu. V jeho očích se poprvé od okamžiku, kdy byl přiveden, ukázala zvědavost. Thalius se ptal sám sebe, zda Audax vůbec ví, že nosí na zádech napsanou zprávu, a to možná celý život.

Thaliovi se hluboce ulevilo, že je znovu na povrchu, i když po šplhání lapal po dechu.

Volisios odvedl Thalia a Tarcha do své kanceláře, stavení z nepálených cihel, trochu výstavnějšího než ostatní chatrče. Tarcho odvedl chlapce, aby ho umyl a prohlédl trochu pečlivěji. Thalius velmi rád přenechal starost o Audaxe Tarchovi. Starý voják nebyl žádný doktor, ale velel vojákům v poli a znal trochu základy anatomie a medicíny.

Thalius čekal a přál si jediné odpočívat – byl tak vyčerpaný, že nemohl ani mluvit. Volisios jeho stav respektoval. Nalil mu trochu vodou zředěného vína, bylo poněkud drsné, pěstované v Británii, a začal se zabývat nějakým papírováním.

Thalius přemýšlel o tom, jaké má štěstí, že mu Tarcho pomáhá. Starý voják už překročil padesátku; byl zhruba Thaliovým vrstevníkem. Větší kontrast mezi nimi si však nebylo možno představit. Thalius byl bohatým mužem a podnikatelem. Řídil společnost, která vyráběla keramiku a prodávala armádě poháry a talíře. Této činnosti se jeho rodina věnovala již po generace. Nebyl ovšem tak bohatý, jak by mohl být, protože zdědil také křeslo svého otce v kurii, městské radě Camuloduna. Jeho povinnosti spojené s vybíráním daní, udržováním městských hradeb a další veřejné funkce byly obtížné a nákladné – proto samozřejmě byly prohlášeny za dědičné.

Tarcho naproti tomu pocházel z dlouhé linie vojáků germánského původu. Byl obrovitý, klidný, solidní a netečný a měl divoce rudý vous, nyní prokvétající šedí. Většinu ze svých pětadvaceti let v armádě si odsloužil v jedné posádce na východním pobřeží Británie – třebaže několik let z toho byl ve službách známého uzurpátora Carausia. Constantius Chlorus, velitel velké římské invaze do

Británie, která proběhla před téměř dvaceti lety, ale učinil velmi pragmatické gesto. Vydal totiž dekret, v němž slíbil, že budou-li vojáci jako Tarcho připraveni přejít na jeho stranu, bude jim služba pod Carausiem zahrnuta do výpočtu důchodu.

Ale co měl Tarcho jako voják ve výslužbě dělat? Byl svobodný, příliš neklidný na to, aby se živil zemědělstvím, a příliš slušný, aby se nechal najmout nějakým výběrčím daní jako jeho vymahač. Proto se vydal do Camuloduna hledat nějakou vhodnější práci a přes přátele přátel se dověděl o Thaliovi, který potřeboval nějakého spolehlivého tělesného strážce. Thalius byl rozhodně vděčen za jeho společnost, když vyjel ven z bezpečných hradeb Camuloduna a vydal se na cestu na daleký západ přes jednu ze čtyř britských provincií do druhé.

Mohli sice být protikladnou dvojicí, ale Tarcho se pro Thalia stal jeho pravou rukou, mužem, který ho chránil a na němž si navíc mohl ověřovat své myšlenky. Oba byli bezdětní staří mládenci, proto si dokonale rozuměli. A spojovalo je – i rozdělovalo – společné vyznání: křesťanství. Na svých cestách vedli dlouhé a zajímavé debaty o povaze této víry. Jak podotkl Volisios, dnes byl teologem každý.

Tarchovo zemité pojmání náboženství ve skutečnosti pomohlo Thaliovi přesně zformulovat vlastní pochybnosti o novém císaři a směru, kterým vede křesťanskou víru. Právě tyto pochybnosti přivedly Thalia do tohoto dolu. To, čeho tady hodlal dosáhnout, měl být jen další krok k jeho konečnému cíli – střetu přímo s císařem ohledně směřování křesťanství.

Křesťanství bylo v Thaliově rodině přijímáno s velkým zápalem již dlouho. Údajně to začalo už před staletími u Lepidiny, Severiny dcery, která žila v době krátce po smrti samotného Krista. Thalius vyznával starý typ víry, věřil v lásku a naději a jeho komunitu spojovala příslušnost k charitativním asociacím, jejichž členové si navzájem pomáhali – rád se přesvědčoval, že je to víra odvozená přímo od Kristova učení. Tarcho byl oproti tomu křesťan nového typu. On stejně jako císař vyznával robustní, vojáckou víru; jeho bůh byl válečníkem, který prokázal svou odolnost a kuráž tím, že porazil v bitvě ostatní božstva. Tuto metamorfózu křesťanství ve vojenské

krédo velmi znepokojený Thalius nemohl dál uznávat a byl nucen ji odmítnout. Jenže ten nový směr vyšel od samotného císaře. Co měl tedy muž se svědomím činit?

Když se Thalius doslechl, že císař přijíždí do Británie sbírat vojsko, napadla ho jedna myšlenka, která se mu pak usadila v hlavě. Císař bude dávat audience – a proč by nemohl přijmout i jeho, Thalia, a vyslechnout si jeho pochybnosti? Každý racionální vládce by jistě akceptoval myšlenky a hlediska těch, kterým hodlal vládnout. Proč ne i ty jeho?

Jakmile však pojal tuto fascinující myšlenku, zaplavily ho pochybnosti. Nebere sám sebe příliš vážně? Může on, pouhý člen obyčejné provinční kurie, vůbec komentovat císařskou politiku?

Thalius hledal, jak z toho ven, a tehdy ho napadlo vrátit se ke starému rodinnému příběhu o tom proroctví, ztracených verších o budoucnosti. Existovala jen malá naděje, že by ho Thalius mohl znovu nějak získat. I v této době krvavých daní však prosperoval tak, aby si mohl dovolit fascinaci rodinnou historií. A pokud to proroctví skutečně nabízelo letmý, ale pravdivý pohled do budoucnosti, pak stálo za to pokusit se ho v těchto nejistých časech najít. Thalius vždy předpokládal, že to proroctví existuje, že je lze najít a že stojí za to ho pak předložit. A doufal, že díky své autoritě bude mít záminku, která mu umožní předstoupit před císaře a jeho dvůr. Také doufal, že bude mít autoritu to udělat.

Byl to možná strojený postoj, a nepřiliš logický, ale byl to plán, strategie, a on se jím až dosud řídil. A koneckonců šlo o rodinný příběh, předávaný od dob dávno mrtvé Lepidiny, v němž se říkalo, že proroctví ve skutečnosti nějakým způsobem referuje o osudu křesťanství. Thalius si proto říkal s napjatou předtuchou, že by mohl lidstvu prokázat opravdu velkou službu, pokud by to byla pravda a pokud by on dokázal proroctví rozluštit a využít jeho poselství.

Thalius cítil, že se mu vrátila síla. Tarcho se stále s chlapcem nevracel a Thalius začal být proto trochu neklidný. Postavil svůj pohár a začal se procházet po místnosti. Volisios ho přitom sledoval neklidným pohledem.

Byla to kancelář plná papíru. Jedna hromada právnických dopisů byla zatížena kusem křemene protkaným zlatem. Byl to pěkný

kámen, jehož vynesení na povrch si určitě vyžádalo velké lidské utrpení. V místnosti nebylo mnoho osobních věcí. Ale stálo v ní malé *lararium*, domácí svatyně se symboly bohů, které Thalius neznal. Mezi tímto pohanským haraburdím byl však křesťanský prvek, neumělá brož ve tvaru ryby udělaná z kousku bronzového drátu. Takovéto míšení vyznání bylo běžné. Císař sice zrovnoprávněl křesťanství, ale tato víra nebyla povinná a pohanství nebylo zločinem. Volný římský pantheismus byl schopen absorbovat Ježíše jako dalšího svého boha.

Nejzajímavějším prvkem v místnosti byl soubor zarámovaných mincí, vyražených během panování Carausia. Ty ukazovaly uzurpátorův hrdý profil společně s legitimními kontinentálními císaři, které Carausius označoval za své „bratry“. Byly tam také ikony, jež Carausia prezentovaly jako spasitele Říma, jako naplnění virgiliánských proroctví.

Volisios Thalia stále neklidně pozoroval.

„Takže ty jsi byl stoupencem Carausia?“ zeptal se Thalius.

„Nikdy,“ řekl rychle Volisios. „Jen sbírám mince. Už jsou vzácné a velmi cenné. Jen si pomysli. Mince britského císaře! To je všechno, Thalie. Jen sbírka mincí.“

Thalius nikdy neštal psy na uvázaného medvěda. „Neměj obavy, člověče. Nejsem vládní špion. I když nepochybuji o tom, že máš spoustu temných tajemství – co takhle tajná zásoba mincí? Nebo pár synů někde zastrčených, aby nemuseli na robotu?“

Volisios pokrčil rameny. „Copak si každý nezkouší trochu urvat? Dnešní daně se už nedají unést. A všude vládne korupce.“

„V tom máš pravdu,“ souhlasil zdráhavě Thalius. „Příliš mnoho lidí chce podíl. Císař přijíždí do Británie, aby tu sebral vojsko pro svou válku s Liciniem.“ Ten vládl východní části rozdělené říše. „Doufám ale, že během svého pobytu tady udělá něco pro to, aby trochu vyčistil náš civilní život.“

„A snížil tyhle zatracené daně,“ doplnil ho Volisios.

„No, obávám se, že tohle nezvládne ani císař,“ řekl Thalius suše a opět se zadíval na mince s portréty odsouzeného uzurpátora.

Thalius si pamatoval Carausiovu vládu dobře; bylo mu o něco více než dvacet, když se Carausius chopil moci. Tento muž velel

britské flotile, jež měla pronásledovat saské piráty, kteří připlouvali přes moře ze severu Germánie. Ukázalo se však, že Carausius tyto nájezdníky nechával proplout, a když se s kořistí pokoušeli vrátit domů, olupoval je. Jakmile se provinční vláda dosti logicky postavila proti takové politice, Carausius zahájil se svými jednotkami povstání. Deset let vzdoroval kontinentální tetrarchii a vládl jako císař Británie – totéž dělal později další uzurpátor, který pro změnu svrhl jeho.

Bylo to velmi vzrušující a charismatický Carausius, mající velkou představitivost, se těšil popularitě. Jeho ostrovní doména se změnila v britskou říši chráněnou námořními silami a měla svůj vlastní „Řím“ v Londiniu. Thalius si trochu vzrušeně říkal, zda je to předzvěst budoucnosti.

Nepříjemnou pravdou však bylo, že pro Thalia, tehdy mladého muže, který jako člen camulodunské kurie začínal brát na svá bedra nejružnější břemena, neměla změna v nejvyšších vládních kruzích žádné praktické dopady. A povrchní rebelie byla rozhodným způsobem rozdrčena, když Constantius Chlorus zahájil velkou invazi do Británie a dobyl ji zpět.

Bylo však ironií osudu, že Constantius Chlorus se stal otcem jiného uzurpátora, který měl mít základnu v Británii. Constantius byl jedním z tetrarchů – kolegia čtyř císařů, kteří vládli společně. Tento systém měl udělat pořádek v říšském nástupnictví, ale bylo jasné, že bude trvat pouze do abdikace svého zakladatele Diocletiana. Po Constantiově smrti vychovávala jeho syna armáda v Eburacu. Po sérii komplikovaných politických, dynastických a vojenských konfliktů se tento syn stal pánem západní části Římské říše, i když stále čelil svému rivalovi na východě. Jako vítěz však samozřejmě už nebyl považován za uzurpátora.

Jen málo Thaliových přátel studovalo historii tak jako on, a jen pár z nich vědělo, že ubohý, charismatický Carausius byl pouze posledním z řady uzurpátorů, kteří se objevovali po celé říši. Prvním uzurpátorem, jenž měl základnu v Británii, byl její guvernér Clodius Albinus narozený v Africe. Ten sedmdesát let po Hadrianovi použil oddílů rozmístěných v Británii k útoku na kontinent. Císař Septimius Severus ho však rozdrtil a pak svou ostrovní provincii rozdělil na dvě části, aby žádný její guvernér už nemohl být tak mocný. O století

později provedl Constantius Chlorus další dělení; nyní existovaly už čtyři Británie. Obyvatelstvo si však v období mezi Severem a Constantiem míru mnoho neužilo.

Thalius dospěl k závěru, že počátky této nestability v nejvyšších patrech říše sahají až k Hadrianovi a jeho zdi, dokončené před téměř dvěma sty lety.

Zed' sama se ukázala jako pevně daná hranice pro teritoriální ambice Říma. Severus, vítěz nad Clodiem Albinem, se sice odvážil za val a dostal se až do nejzazších míst vysočiny, ale jeho tažení se v tomto hornatém kraji vyčerpalo – úplně stejně jako v případě Agricoly. Pak už se Římané nikdy znovu nepokusili dobýt sever ostrova.

Konec expanze měl však značné dopady. Říše neměla žádné nové provincie, jež by mohla plundrovat, a její příjmy proto představovaly pouze daně a odvody, které uvalovala na své obyvatelstvo. Za neměnicími se hranicemi měli barbaři mezitím čas a prostor pro formování nových a soudržnějších federací a stávali se stále větší hrozbou. Totéž se dělo i na severu Británie v Kaledonii.

Zatímco tedy přísun bohatství do impéria klesal, výdaje spojené s obranou stoupaly – a s každou generací proto nevyhnutelně rostly i daně. Vyšší třída se zbavila svých nákladných povinností ve městech tím, že se stáhla na velkostatky na venkově. Chudí však byli dohnáni k obcházení zákonů, kriminalitě a krajní bídě.

Také římská armáda se měnila. Jednotky rozmístěné nastálo podél neměnných hranic začaly být loajálnější k místním velitelům než k nějakému vzdálenému císaři. A generálové, kteří kdysi hledali slávu ve výbojích za hranicemi římského impéria, byli nyní donuceni hledat naplnění svých ambicí uvnitř jeho hranic. Tyto odstředivé tendence plodily jednoho uzurpátora za druhým, dokonce i v Británii. Musel přijít nový typ císařů, tvrdých a schopných válečníků, aby se říše dostala z krize, která hrozila definitivním pádem. Ale Thalius měl pocit, že povaha říše se v průběhu těchto těžkých zkoušek změnila – a že by se nyní, za nového císaře, mohla transformovat znovu, a to ještě drastičtěji.

A amatérský historik Thalius pohlížel ještě hlouběji do minulosti. Mnozí jeho známí si představovali, že Constantiova invaze z doby

před dvěma desetiletími byla prvním římským útokem na ostrov – jako kdyby Británie odnepaměti patřila Římu. Ale ostrov měl svou historii už i před Claudiovým tažením před třemi sty lety. Thalius fascinovaně četl o britských rebelech, kteří se snažili svrhnout římské jho a nazývali se Brigantové, Icénové nebo Catavellaunové – Thalius se přitom původně domníval, že jsou to pouze názvy římských správních jednotek. Neměl tušení, jaké mohly být dějiny těchto ztracených národů v předřímské době. Šokovalo ho, když při bádání o původu své rodiny zjistil, že i jemu přinejmenším částečně koluje v krvi brigantská krev.

Nyní se Britové považovali za Římany – a pokud se jako Carausius vzbouřili, dělali to spíše s cílem upravit systém říše, nikoli ho rozvrátit. Thalius si pomyslel, že lidé z dávných časů, jeho předci, mysleli jinak než moderní lidé. Kladl si otázku, kolik dalších věcí bylo změněno nebo ztraceno během staletí římské vlády.

Venku byl slyšet nějaký hluk. Volisiova kancelář měla malá skleněná okna s modrým nádechem. Thalius se podíval ven a uviděl skupinu otroků, které odváděli z jedné štolý do nějakých hrubých ubikací. Když ti muži přecházeli kolem předákova domu, zlobně si ho prohlíželi. Thalius se zachvěl navzdory tomu, že otroci měli na nohou a na krku okovy.

Volisios se postavil vedle něj. „Nemusíš se jich bát,“ řekl s lehkým pohrdáním. „Z velké většiny byli celý život bičováni tak, že by tě nenapadli, ani kdybys jim ty řetězy sundal. Musí se to dělat, víš.“

„Co?“

„Zacházet s nimi tvrdě. Víím, co si myslíš – že tu vládne brutalita. Ale já musím vyždímat své otroky do poslední kapky krve, protože výběrčí ždíímají zisk ze *mne*. Tak to prostě je.“

„Ale je to jediná cesta?“ zamumlal Thalius, náhle zděšený Volisiovými necitelně racionálními úvahami.

Předák mu bez okolků odpověděl: „Samozřejmě že to je jediná cesta. Tak to je. Tak to bylo vždycky a tak to vždycky bude.“

„Musí, předáku?“ Thalius byl sice nepraktický, ale jinak hluboce přemýšlející muž s představivostí. Toho dne viděl mnoho věcí, které na něj hluboce zapůsobily: pracovní podmínky v dole připomínající

peklo, ubohý stav jeho zotročeného bratrance, mohutné vířící mechanismy ve štole dolu. Nyní jen tak zničehonic zaspekuloval: „Zvaž tohle. Tam dole máš muže, kteří pro tebe těží rudu, a vodní kola pumpující vodu ze šachet. Co kdybys instaloval více vodních kol a použil je k těžení rudy?“

„To je nemožné,“ odpověděl Volisios okamžitě.

„Určitě ne pro nějakého inženýra nadaného tak, že postaví vodou poháněné varhany. *Co kdyby se ten důl mohl těžit sám*, podobně jako mohou varhany v amfiteátru hrát bez dotyku lidské ruky? Nechápeš to? S takovým zdrojem bohatství by přece říše mohla být opět bohatá, bohatá a silná – a nikdo by pro to nemusel trpět?“

Volisios se zamračil. „Takže ty jsi fanouškem důmyslných mechanismů, Thalie? Mě osobně vždy více přitahovalo *episteme* než *techne* – opravdu hluboká znalost než přízemní mazanost a podvody.“

Thalia toto snobské citování řecké filozofie dopálilo. „Musíme být v našem přemýšlení tak omezení? Mě více zajímá jediné vodní kolo než tisíc dávno mrtvých řeckých filozofů!“

„Nu, to je na tobě.“

„Ano, ale co kdyby...“

„Mimochodem, co bychom dělali se všemi těmi otroky? Propustili je? V mžiku by nás zmasakrovali.“ Volisios se rozesmál a otočil.

Thalius civěl dál z okna a poslouchal skřípavý zvuk obrovských strojů pracujících hluboko v podzemí i zoufalé výkřiky lidské bídy. Jeho rudimentární vize technologické budoucnosti se vypařila.

Pak Tarcho konečně přivedl dovnitř toho chlapce.

IV

Audax byl umytý, plavé vlasy měl ostříhané a učesané a oblečen byl do čisté tuniky. Thalius si pomyslel, že hoch zřejmě ještě nikdy v životě nebyl tak čistý a reprezentativní. Byl však kost a kůže a i na těle měl modřiny jako kolem úst, které žádné množství vody nemohlo odstranit. Ale držel se ze všech sil Tarchovy ruky a Thalius viděl, že starý voják nachází cestu, jak si získat hochovu důvěru.

Thalia udivilo, že ještě neslyšel Audaxe promluvit. Chlapec za celé jejich setkání neřekl ani slovo.

„Kromě těch jizev na zádech je jeho zdraví přijatelné,“ řekl Tarcho. „Nic, co by trochu slunce a nějaké slušné jídlo nespravily.“ Pak řekl opatrněji: „Má ale nějaké podlitiny na stehnech. Krk a ústa jsou silně zhmožděná a...“

„Stačí,“ vyštěkl Thalius.

„Vím, co se děje na takovýchto místech. Pěkný kluk jako on se vymění za kousek jídla,“ řekl Tarcho předákovi.

Volisios odpověděl: „A co jsi čekal? Ty věci jsou ale složitější, než si zřejmě myslíš, vojáku. Muži uvěznění dole ve vlhké temnotě hledají jeden u druhého útěchu, protože jinou možnost nemají. Někteří naši dělníci, kteří jsou tu už delší dobu, mají ‚manželství‘, která fungují lépe než moje vlastní! Tenhle kluk mohl něco schytat, ale stejně tak dobře je možné, že se s ním nakládalo laskavě.“ Volisios se ale při těchto slovech na chlapce nepodíval, ani ho nepožádal, aby je potvrdil nebo popřel.

„A značky na jeho zádech?“ zeptal se Thalius opatrně.

Tarcho pokynul chlapci. Audax se otočil a zdvihl si tuniku. Obnažil tak hubená stehna, ploché hýždě a záda pokrytá nafialovělými jizvami. Nyní byla ale špína pryč a Thalius jasně rozeznával tvary písmen v pravouhlém obrazci. Bylo jich celkem šestnáct:

PEEO
NERR
OSRI
ACTA

Tarcho se poškrábal na hlavě. „A tohle jsi sem přišel hledat?“
„Musí to být ono.“

„Chlapec si nepamatuje, že by mu to někdo tetoval.“

„To mě nepřekvapuje,“ odpověděl Thalius. „Vidíš, jak jsou ta písmena protáhlá, deformovaná? Museli mu ty značky udělat, když byl velmi malý, možná ještě kojenec. Jak rostl, to tetování rostlo s ním. Možná že ty značky byly okopírovány podle těch, které měl jeho otec a před ním jeho otec...“ Thalius si to uměl představit: nějaký otrok v bolestivé operaci tetuje písmena do kůže svého dítěte, možná kouskem křemene ze zlaté žíly, a vtírá do nich nečistoty nebo rostlinné barvivo.

Když byly Severa a část její rodiny odsouzeny k otroctví, mělo se stát součástí trestu i to, že její vnoučata zůstanou negramotná. Protože proroctví bylo spáleno, znamenalo to, že jeho text bude po první, druhé či nejpozději třetí generaci Severiných potomků zapomenut. Thalius si však vzrušeně pomyslel, že někdo zjevně našel způsob, jak uchovat alespoň část textu tím, že je napíše na těla dětí. Thalius si přečetl něco o Severe, jeho dávné příbuzné, která žila před tolika generacemi. Možná že tato tvrdá žena sama vymyslela, jak uchovat touto bolestnou, krvavou cestou ono proroctví.

Volisios byl od okamžiku, kdy Thalius přiznal, že není vládním inspektorem, mnohem méně zdvořilý. „Takže máš, co jsi chtěl. Co uděláš s tím klukem? Hodíš ho zpátky do té díry? Nebo se s ním napřed zahřeješ v posteli?“

„Jsi nechutný,“ odsekl Thalius.

Ale Tarcho řekl: „Ve skutečnosti na tom, co říkáš, něco je, Thalíe. Ty víš, že otroci jsou drazí.“

„Je to příbuzný,“ řekl Thalius. „Vzdálený příbuzný, ale příbuzný. Nenechám ho tady, aby ho znásilnili tak, že zemře. Řekni svou cenu, předáku.“

Volisios přikývl a věcně sáhl pro dřevěný blok a tužku.

Chlapec to všechno sledoval s vyvalenýma očima; zcela jistě nerozuměl ani slovo.

Tarcho znovu studoval jeho tetování. „Ale co to znamená?“

„Já nevím. Ještě ne. Je to zjevně nějaký akrostich.“

„Co? No to je jedno. A kam nás to tvoje pátrání zavede dál?“

„Do Rutupiae.“

„Na východní pobřeží? Proč? Kdo tam bude?“

„Constantinus,“ řekl Thalius stručně.

V

Thaliovi, Tarchovi a Audaxovi trvala cesta z Dolaucothi na západě Británie do Rutupiae na nejzazším východě ostrova, kde Thalius hodlal získat audienci u císaře, mnoho dní. Trojice se vydala na cestu v Thaliově voze a Tarcho se staral o chlapce.

Jakmile překročili řeku Sabrinu, vyjeli z „vojenské země“, jak říkal Tarcho, v níž divocí muži z vrchoviny honili stáda ušmudlaných ovcí mezi římskými pevnostmi, a dostali se do usedlejších oblastí na jihu a východě Británie. Vůz jel po rušných, dobře udržovaných silnicích přes zemědělskou krajinu – z níž značná část byla opuštěná.

Na cestě do Duroverna Cantiacora a Rutupiae se zastavovali ve městech a přespali také v Londiniu. Všechna ta města vypadala stejně; měla baziliky, fóra, lázně a radnice a všechna byla zmenšeným modelem dalekého Říma. Mnohé jejich veřejné budovy však pamatovaly lepší časy. Chátrající staré baziliky byly změněny v sýpky nebo ve chlěvy či skladiště zbraní. Místy byly vidět i škody způsobené požárem, které ale nikdo neodstraňoval. Dokonce i v Londiniu byla monumentální bazilika dokončena jen z poloviny a evidentně opuštěná, zarostlá trávou a vínem a zdálo se, že se změní v ruinu ještě před svým dokončením. A podél severního břehu řeky vedla přes nábřeží a doky, které kdysi sloužily obchodu v provincii, nová zeď. Lidé příliš zatížení daněmi jednoduše neinvestovali do rozvoje obce, jak to dělali kdysi. Většina dokonce neplatila ani za provoz veřejných kanalizací a odvoz odpadků. Města proto páchla.

A všechna měla zdi – masivní tlusté valy s jádrem ze šterku a betonu a impozantním kamenným obložením. Thalius věděl o tomto typu opevnění všechno; i v Camulodunu, které mělo vždy hradby, vydaje za rekonstrukci městských zdí těžce doléhaly na kurii.

Časy se od dob, kdy byla tato města plánována, změnily. Země byla nyní mnohem nebezpečnější, protože přes val na severu

pořádaly výpady organizované tlupy barbarských nájezdníků, nebo po moři připlouvali lupiči. A v krajině byla také spousta místních lumpů. Každý byl dědičně svázán se svým povoláním a společnost byla odzdola až nahoru nehybná. Ale když už člověka hospodářství neuživilo, protože byly daně a odvody tak tvrdé, že se mu už nevyplatilo půdu obdělávat, neměl kam jít. Mnozí rolníci se proto jen odkradli do noci a přidali se k pokleslým tlupám pytláků a banditů žijících mimo zákon.

Thalius si pomyslel, že ta města jsou jako ježci. Jejich staré, chátrající budovy choulící se za masivními hradbami, které stavěly a financovaly celé generace lidí, se nervózně ježily v nebezpečné, vylištěné krajině. Thalius věděl dost o historii, aby mu bylo jasné, jak podivný by se tento stav zdál občanovi z Hadrianovy doby. Města už nebyla centry obchodu a kultury, podobala se opevněným věznicím pro polapené obyvatelstvo.

Ve všech těchto městech bylo ale vždy k vidění několik velkolepých domů, které povstaly z ruin starší zástavby. I v době, kdy daňový systém každého vysával, bylo stále možné zbohatnout, pokud byl člověk latifundista skupující propadlý majetek lidí, kteří se ocitli na okraji společnosti, nebo nějaký vládní příživník na vzestupu.

Thalius po cestě pozoroval Audaxe.

Kladl si otázku, do jaké míry hoch rozumí tomu, co se s ním děje. Chlapec reagoval pouze tehdy, když dostal přímou otázku, a i potom mluvil nějakým hrdelním britským jazykem s chudou slovní zásobou, kterému i Tarcho rozuměl jen s potížemi. Samozřejmě pochopil, že ho Thalius zachránil z dolu a že je jeho vzdálený příbuzný. Ale byl nedůvěřivý, zřejmě proto, že Thalius se tak zjevně zajímal ne o *něj*, ale o poselství, které nesl na svých zádech.

Audax měl všechno pomíchané. Určitě neměl tušení, kdo je to vlastně císař. A proč by měl mít? Surovci s biči, kteří řídili jeho život v dole, nad ním měli mnohem větší moc než Constantinus, dokonce rozhodovali o jeho životě a smrti. Po většinu svého mladého života ani neviděl denní světlo a v otevřené krajině, na opuštěných polích nebo na vřesovištích se krčil, jako by toužil po bezpečí temných stěn, v nichž byl uvězněn.

Chlapec se ale držel Tarcha. Velký voják si proto dával pozor, aby na chlapce nikdy nezvedl hlas. Thalius se domníval, že s Tarchovou pomocí by chlapec mohl mít ještě naději, vždyť byl hodně mladý a měl čas. A zdálo se, že se Tarcho začíná cítit odpovědným za toto bezmocné, napůl odrostlé dítě. Co to vypovídalo o Tarchovi? Že měl mít děti, pomyslel si Thalius.

A tohoto křehkého hochu hodlal Thalius ukázat císaři, a jeho nervozita proto rostla tím více, čím blíže měli do Rutupiae.

Věděl, jak by se mohl dostat ke Constantinovi. Když se doslechl, že se císař vrací do Británie, napsal jednomu příteli jednoho přítele na císařském dvoře, jistému Ulpiovi Corneliovi, a žádal po římském způsobu protislužbu za dříve prokázané služby – audienci během Constantinova pobytu na ostrově. Císař začal svoji kariéru jako voják a v důsledku toho mnozí jeho poradci byli vojáci. Cornelius nebyl žádná výjimka; kdysi byl vysokým armádním důstojníkem a nyní sloužil pod Constantinem jako prefekt a patřil k úzkému vnitřnímu kruhu těch, kdo řídili impérium.

K určitému Thaliovu překvapení zmíněný Ulpius Cornelius na jeho dopis odpověděl a pozval ho, aby přišel poté, až se Constantinus vylodí, ke dvoru v Rutupiae. Thalius tam tedy cestoval, aby se střetl s císařem – ne kvůli sobě, dokonce ani kvůli dobru říše ne, ale kvůli Kristu.

Co ale hodlal sdělit Constantinovi? Thalius rozptylovaný vlastními myšlenkami a obavou z blížícího se setkání s císařem nedokázal rozluštit proroctví ve formě akrostichu napsané na Audaxových zádech. Ten obrazec hustě seřazených písmen se vysmíval jeho stárnoucímu mozku.

VI

Jak se Thalius a jeho společníci blížili k Rutupiae, musel jejich vůz jet stále pomaleji. Silnice byla ucpaná vozíky, koňmi i chodci. V těchto zástupech byli hodnostáři i civilisté, bohatí i chudí. Někteří z nich sem přijeli z pracovních důvodů, jiní jen chtěli využít příležitosti, která se jim naskytla jednou za celý život, a vidět císaře v jeho živé podobě.

Když zahlédli na východě třpytící se oceán, Thalius okamžitě jako vždy v podobných případech okřál. Na oceánu bylo něco úžasné původního, člověk ho nemohl zkrotit ani do té míry, do jaké se dala zkrotit země, kterou bylo možné rozparcelovat na hospodářství a pokrýt městy. Bylo asi zvláštní, že nějaký obyvatel města jako Thalius smýšlí tímto způsobem, když celý jeho život zcela závisel na kontinuitě řádu, ale bylo to tak.

Samozřejmě i oceán se změnil. Kdysi se na něj Britové dívali s radostí jako na obrovský vodní příkop, mocnější než jakékoli Hadrianovo dílo, jenž je chrání před barbary, kteří působili takové potíže v Galii a římské Germánii. Nyní však byl oceán pro lupiče spíše pohodlnou cestou, jak se dostat k břehům Británie, než překážkou.

Thalius se dočetl, že tito „Sasové“ ze severní Germánie mají důvod vydávat se na riskantní plavbu do Británie. Jejich úzká domovina, ležící na pobřeží, se stala zrnkem, které se dostalo mezi dva mlýnské kameny – jedním byly národy přicházející z tajemného středu Asie a druhým samotný oceán, jehož hladina rok od roku stoupala. Svět se tak měnil, neboť ho přetvářely obrovské síly – stěhování národů a zvyšující se příliv – s nimiž nemohl udělat nic ani nějaký císař.

Rutupiae, kdysi otevřené město, se v reakci na tuto hrozbu změnilo v pevnost.

Samotnou pevnost obklopoval systém zdvojených příkopů a proudící dav se musel těsnat na úzké přístupové cestě, která vedla k východní bráně. Před nimi se chmurně tyčily mohutné hradby s rohovými věžemi. Tyto zdi byly postaveny solidním římským způsobem z betonu vyrobeného otroky. Říkalo se, že jsou tak silné, že odolají drsnému přímořskému počasí na věky. Ale Thalius rozeznal v hradbách kusy rozbitých sloupů a soch; dokonce se zdálo, že v nich jsou i náhrobky vojáků. Všechna tato sochařská díla stavitelé pevnosti nechali rozbít a použili je jako stavební materiál. Thalius se v duchu ptal, kolik z těch lidí, kteří dnes přišli, ví, že se tu kdysi vylodily Claudiovy invazní síly, nebo si uvědomuje ironii skutečnosti, že triumfální oblouk, připomínající toto epochální vylodění, byl zbourán, aby se z něj postavila pevnost mající odrážet nové nájezdníky. Vládla temná doba, kdy bylo třeba se uzavírat a ve strachu choulit. Taková doba velkým gestům nepřála.

Pevnost navzdory své složité historii dnes přesto hostila samotného Constantina, císaře všech západních provincií, vládce poloviny známého světa. A na oceánu za pevností Thalius zahlédl nachové plachty lodí, s nimiž sem císař s doprovodem musel připlout. Cítil, jak ho zaplavuje pocit mimořádného vzrušení, pocit, který nezakusil zřejmě od dob, kdy byl dítětem menším než Audax a čekal v cirku před Camulodunem, až do něj vjedou závodní vozy.

Když procházeli západní branou pevnosti, zjistili, že musejí platit vstupné, které vybírají představitelé místních měst a dále provinční vláda, britská diecéze, dokonce i galská prefektura a nakonec sám císařský dvůr. Všichni tito hodnostáři využívali příležitosti vydělat na císařově návštěvě a očekávali, že dostanou minci nebo dvě za to, že člověka nechají projít. Na tento proces dohlíželi tvrdě vyhlízející příslušníci císařovy germánské gardy – ne pretoriáni, Constantinus tyto přeplácené dosazovače císařů eliminoval – kteří se také nebránili nějakému všimnému.

Tarcho vrčel, když vytahoval další a další mince z těžkého váčku, který nosil při sobě.

Ale Thalius nedokázal ztratit dobrou náladu navzdory frontám a přízemní korupci. Člověk nemohl ignorovat dychtivost a vzrušení,

naděje a sny suplikantů, protože dnes byl Řím tady – na větrném britském pobřeží.

Thalius se konečně ocitl díky svému dopisu od Ulpia Cornelia v davu prosebníků před jakýmsi pódiem narychlo postaveným hned u silnice uvnitř západní brány pevnosti – na něm seděl sám Constantinus. Po obou stranách měl poradce a strážce a trpělivě naslouchal přednášeným stížnostem a prosbám.

Jestliže Thalius očekával, že uvidí na tom dřevěném trůně nějakého vojáka, pak byl zklamán. Constantinus byl mohutný, statně vyhlížející muž mezi třicítkou a čtyřicítkou. Měl však dlouhé vlasy, které mu padaly až na ramena a byly tak nádherně blondáté, že to musela být určitě paruka. Byl oblečen do dlouhé splývavé róby z látky, která vypadala jako hedvábí a byla vyšita zlatými květy. Dokonce i císařovy střevíce byly posázeny drahými kameny. Thalius se sice domníval, že rozpoznal v Constantinově nikoli nehezké tváři klamavou vojenskou přívětivost, ale pokud chtěl člověk císaře oslovit, musel si kleknout a hlavou se dotýkat podlahy.

Zamumlal proto: „Ale vždyť vůbec nepřipomíná Římana. Vypadá jako někdo z Egypta nebo Persie. Augustus by byl zděšen.“

Tarcho ale oponoval: „Vypadá jako ten, kým je – jako císař. Očekáváš, že se bude oblékat jako čistič latrín? Musí dělat okázalé představení. A je to dobrý chlap.“ Stočil dlaně, dal si je před ústa a zakřičel: „Mnoho štěstí, Constantine!“

Thalius věděl, že u britských jednotek byl Constantinus vždy velmi populární. Koneckonců to byli vojáci, kteří nyní pětatřicetiletého Flavia Valeria Constantina vychovávali v Eburacu jako nového „Augusta“, jako budoucího císaře, a pak bojovali pod jeho velením, když dosáhl svého zatím největšího vítězství a porazil rivala Maxentia. Po této bitvě se Constantinus stal pánem západní části říše.

A Constantinus navíc vyhlásil, že zvítězil s pomocí křesťanského Boha. V noci před rozhodujícím střetem u Říma měl sen, v němž ho navštívil ten křesťanský Bůh. Ráno nařídil svým vojákům, aby si křídou namalovali na štíty kříž. Toto vítězství spojilo jeho život i jeho říši s Bohem navždy.

Thalius měl nyní před sebou ovoce této konverze. S císařem cestovala i jeho matka Helena. Kdysi to byla konkubína, nyní se změnila v jakousi poutnici s posláním cestovat přes celou říši do Judeje a pátrat tam po ostatcích samotného Krista. A v císařově doprovodu byli biskupové, stáli vedle něj na pódiu a byli oblečeni skoro stejně velkolepě jako on. Thalius si znechuceně pomyslel, že tito bohatí a mocní muži jsou na hony vzdáleni vizi tesařova syna. Byli to cynici, kteří vykládali, že stačí mrva v oku, aby každý viděl kříž v nebi. Constantinova „konverze“ ke křesťanství měla zřejmě mnoho co dělat s manipulováním událostí, za nimiž stáli proradní dvorští biskupové.

A některým křesťanům ze staré školy včetně Thalia dělalo hluboké starosti, že do státní mašinérie byl začleněn nikoli mírný Bůh z Kristova vlastního učení, ale válečné božstvo.

Thalius, kterému bušilo srdce jako zvon, dostal konečně pokyn, aby přistoupil ke Constantinovu pódiu – ale v tu chvíli se mu postavil do cesty muž, díky němuž se dostal tak daleko.

Ulpiovi Corneliovi bylo asi čtyřicet let a měl na sobě tógu s nachovým okrajem. Byl vysoký, hranatý, hubený, černé vlasy si česal dozadu, ústa měl zakřivená dolů a jeho velký nos mu dával výraz někoho velmi nadřazeného. Thalius se před ním cítil jako ubohý, otrhaný provinciál z nižší třídy. Jestliže Constantinus připomínal nějakého východního satrapu, pak Cornelius byl každým coulem klasický Říman – a tudíž do Constantinova dvora nezapadal.

Cornelius se podíval do seznamu a pozorně si Thalia prohlédl. „Tak ty jsi ten prorok,“ řekl bez obalu.

„Tak bych se nenazýval,“ řekl zmatený a zneklidněný Thalius. „Je to legenda tradující se v mé rodině, že...“

„Ale ve svém dopise jsi mluvil o nějakém proroctví. O konkrétním varování před nejistou budoucností, o závažných událostech odvíjejících se v našich životech – událostech, které mohou navždy ovlivnit běh historie. Že ano?“ Jeho latina byla tak čistá, že zněla téměř skřípavě.

„Pane, já jsem křesťan. Jsem tu z obavy o budoucnost lidských duší, ne...“

„Ano, ano. Ale já jsem ten, komu se nyní říká ‚pohan‘. Já bych se ovšem nazval ochráncem římské tradice. Mám drobný zájem na tom vašem otrockém kultu. Mne nezaujaly tvé úzkostné proklamace o víře, občane, ale tvá tvrzení o tom proroctví. Udělal jsem si v knihovnách v Římě a v Alexandrii rešerše o tvé rodině. Dokonce jsem narazil na zmínku o ní v samotném životopise císaře Claudia. Jen si to představ! A skutečně se tam mluví o nějakém proroctví... Ale ty říkáš, že to proroctví je ztracené.“

„Ne zcela,“ odpověděl Thalius.

Cornelius nadzdvihl vytrhané obočí. Thalius chtěl říci více, ale ucítil dotek Tarchovy ruky, a mlčel proto. Cornelius si zřejmě všiml této mezihry a pohlédl na Tarcha s novým zájmem. Přikročil ještě blíž k Thaliovi a mluvil tišeji. „Poslyš. Věci se mění. Naši dědové by říši už nepoznali a ona se brzy změní znovu, tak či onak. Otázka je, jak se změní. Pokud má tvé proroctví alespoň nějakou platnost, mohlo by se stát velmi mocnou zbraní v době těchto velkých historických proměn.“

Thalius ale vnímal jediné slovo. „Zbraní?“

Cornelius ho studoval. „Svým zmateným způsobem chceš jednat přímo s Constantinem, že ano? Chceš změnit kurz, který on sám stanovil.“

„Nejsem si jistý, že bych to formuloval takto...“

„Zjistíš, že nejsi sám. Mnoho nás má výhrady k císaři, výhrady, jež se netýkají vůbec Krista, ale stavu římských tradic – a obavy o jejich zachování, o zachování města a říše do budoucnosti. Chápeš?“

„Myslím, že ano. Ale...“

„A je to pravda, že tvé proroctví mluví o svobodě?“ zeptal se Cornelius téměř toužebně. „Byla opravdu tématem těch záhadných posledních veršů, o kterých píše Claudius? Psal ten neznámý věstec o návratu ke svobodám republiky, o odstranění těžké ruky cízarů?“

„To nevím,“ řekl Thalius.

„Nu, když jsem se nyní s tebou setkal, vidím, že dnes ještě nejsi připraven předstoupit před císaře. Zařídím audienci v jiný den. Mezitím si snad najdeme čas na rozhovor. Teď jdi,“ uzavřel Cornelius a otočil se.

Propuštěný Thalius cítil krušné zklamání, že se dnes s císařem nakonec nestřetne. Ale dění u dvora už pokračovalo dál.

Tarcho se ušklíbl. „Tihle Římané a jejich věštby – vždycky byli pověřivá cháska!“

„Ale já jsem sem nepřišel, abych konspiroval proti Constantinovi.“

„Ne? Třeba ti ten nafoukaný Říman viděl do duše líp než ty sám.“ Pak Thalia zatahal za rukáv. „Pojďme odsud pryč. Už jsme ztratili místo ve frontě a není dobré se poflakovat kolem císařova dvora.“

Thalius se nechal odvést Tarchem, který současně držel pevně za ruku Audaxe. Chlapec sledoval vše s vyvalenýma očima, do předchozí názorové výměny však nezasáhl ani slovem.

VII

Thalius se spolu s Tarchem a Audaxem připojil k císařskému průvodu vycházejícímu z Rutupiae. Constantinus cestoval v nevkusně naparáděných nosítkách a jeho biskupové kolem něj poletovali jako nějakí exotičtí ptáci. Thalius reptal: „Kristus přijel do Jeruzaléma na oslu. Byl by zděšen pohledem na tyhle naparující se hlupáky!“ Tarcha, který si zřejmě Krista a Boha Otce představoval jako nějakého centuriona a jeho velitele, tato poznámka jen zmátla.

Constantinus měl navštívit hlavní města všech čtyř provincií včetně sídla diecéze v Londiniu a zastavit se ve všech hlavních vojenských základnách včetně Eburaca a pevností v Hadrianově valu na severu. Císař měl mnoho cílů. Chtěl upevnit strukturu nově organizované provinční správy zděděné po otci a reformu armády, kterou započal už Diocletianus a v níž pokračoval Constantinův otec. Také chtěl, aby jeho návštěva byla impulzem k zahájení širokého programu rekonstrukce a obnovy chátrajících veřejných zařízení a vojenské infrastruktury ve všech čtyřech provinciích v Británii.

Všichni však věděli, že hlavním Constantinovým cílem je vyčlenit z posádek rozmístěných na ostrově oddíly pro jeho nadcházející bitvu s Liciniem, císařem východní části říše. Připlul, aby si z ostrova bral, ne aby mu dával. Constantinus byl v Británii velmi populární, ale skutečnost, že v čase nejistoty stahuje z diecéze část vojska, se střetla s velkým odporem. Císař byl však dost mazaný na to, aby tomu rozuměl. Proto připlul osobně, aby oslňoval a ujišťoval, zatímco bude decimovat posádky na ostrově.

Po Londiniu se císař vydal do Camuloduna. Na cestě však udělal velkou zajižďku na sever, aby mohl navštívit ohromnou zemědělskou oblast na východním pobřeží vyčarovanou z moře díky obrovskému systému odvodňovacích kanálů a příkopů – celý projekt zaplatili místní lidé a byl vybudován a udržován prací otroků a robotou. Ve

staré venkovské krajině vyrůstaly osady a hospodářství z původních komunit, které existovaly již stovky let předtím, než první Říman vstoupil na britskou půdu. Proto jejich rozmístění postrádalo řád, bylo prastaré a zavile chaotické. Tady však měli římsí plánovači před sebou bílé plátno, na němž mohli projektovat vše v souladu s řádem, kterému dávali přednost. Silnice a strouhy v této plošně obdělávané krajině byly dokonale rovné a táhly se míle a míle. Thalius si pomyslel, že tyto mokřiny rozparcelované podle pravítka jsou esencí římské duše posedlé disciplinovaností.

Zúrodnování však neprobíhalo zcela ideálně. Thalius viděl, jak rolníci na některých místech smutně rýpají do podmáčené půdy a některé hospodářství voda zaplavila zcela. Jestliže byla pravda, že v Germánii stoupá moře, možná to platilo i zde.

Během cesty se jeden hodnostář císařského dvora uráčil připojit k Thaliovi a jeho společníkům. Byl to Ulpius Cornelius a jako záminky k tomu použil jeden dopis na kousku dřeva, který měl s sebou.

Thalius ho rychle přečetl. Napsala ho jistá Claudia Brigonia Aurelia, vdova z Eburaca – a týkal se proroctví o Constantinovi. Zděšený Thalius ho spěšně vrátil.

Zdálo se, že Cornelia jeho neklid těší. „Aureliina rodina má zřejmě vlastní legendy o proroctvích a císařích. Byl nějaký její předek zapojen do složitých příběhů, které jsi mi vyprávěl?“

„Jak se o mně dověděla?“

„Mým prostřednictvím,“ řekl Cornelius samolibě. „Jsem důsledný muž, Thalie. Řekl jsem ti už, že o existenci tvého proroctví mne utvrdily zmínky v archivech. Ale při svém bádání jsem významně spoléhal na své kontakty v Británii. A stalo se, že jsem zaujal pozornost této dámy a vyvolal v ní zájem.“

„Vyvolal v ní zájem? Co to má znamenat, Corneliu? Co ta žena chce?“

„O tom nemám žádnou konkrétní představu. Ale zdá se, že také ona stejně jako ty – a já – má určité obavy z toho, jakým směrem nás císař všechny vede.“ Cornelius se chladně usmál. „Nemyslím, že by o tobě někdy předtím slyšela, Thalie. Přesto se mi zdá, že tvoje spiklenecká klika má dalšího člena.“

Thalius měl už od začátku svých jednání s Corneliem pocit, že se mu začínají události vymykat z ruky. „Nekuji žádné pikle a nechci žádnou kliku!“

„Pak se císař nemá čeho obávat,“ řekl Cornelius slizce. „A ty také ne.“

Thalius měl dojem, že ten Říman potřebuje v jeho osobě především vrbu, které by mohl svěřovat své vlastní nářky. Ne že by jich někdo s Corneliovým patricijským původem neměl málo. „Constantinovo pošlapávání autority a tradic už zasáhlo i srdce správy říše,“ stěžoval si Cornelius. „Ve skutečnosti i jeho vlastní dvůr...“

Constantinus vytvořil úplně novou vrstvu aristokracie nazývanou *comites*, stav dvorských úředníků. Jeho rada, *consistorium*, se rekrutovala z této skupiny. Mnozí ze společníků byli ti nadutí biskupové, kteří tak zneklidňovali Thalia. A ustavením zmíněného řádu vyloučil císař z politiky starou šlechtu z třídy senátorů a jezdců. Corneliova rodina, která měla zastoupení v římském Senátu již od dob republiky, ztratila většinu svých občanských práv a jeho osobní pozice u dvora byla krajně nejistá.

Říman proto zuřil. „Nejen že Constantinus porušil staleté tradice, ale bezmyšlenkovitě rozvrátil kontrolní mechanismy uvnitř říšského systému, které se vyvíjely již od Augustovy vlády...“ Thalius si však byl jist, že Cornelius se neobává o stav říše, ale o své vlastní zájmy.

Uvědomil si také, že Říman je přes všechnu svou rafinovanost a moc tak posedlý dvorními intrikami a vlastními ambicemi, že jednoduše není schopen vidět hlubší pravdy své doby. Thalius koneckonců sám zažil, že se impérium málem zhroutilo. Člověk si mohl stěžovat na Constantinovy reformy, jako to dělal i Thalius, ale co když císař neměl jinou možnost než jednat tak, jak jednal, chtěl-li udržet říši pohromadě?

VIII

Karavana konečně dorazila k ježatým hradbám Camuloduna. Vedoucí vozy přijely k bráně v západní zdi, která bývala kupodivu kdysi triumfálním obloukem. Později však byla začleněna do městského opevnění a nyní byla téměř zablokována. Tady se konvoj rozdělil.

Thalius, šťastný, že se na chvíli zbavil Ulpia Cornelia, vedl své společníky k domu jen chvilku chůze od fóra, který vlastnil. Thalius se ve skutečnosti do města vrátil po několika měsících. I když v Camulodunu vyrostl a jeho záležitosti byly s tímto městem těsně spjaty, mnohem raději pobýval na svém statku vzdáleném asi půl dne jízdy na koni. Když nyní kráčel jeho odpornými, chátrajícími ulicemi, které zaplavovali pouliční prodavači, pobudové, žebráci a prostitutky přilákání laciným leskem dvora císaře-vojáka, připomněl si, proč tomu tak je.

Velkolepý starý chrám z Claudiovy doby nicméně stále stál a zvedal se z moře prázdných pozemků, rozpadajících se domů, zanedbaných veřejných budov a ulic zavalených špínou a odpadky. Když procházeli kolonádou chrámu, nahlédl Thalius do jeho vnitřku a viděl velkou sochu tohoto mazaného starého lišáka, jak zvedá vítězně ruku, kterou tak držel už tři sta let. Ale v chrámu tohoto dávno mrtvého císaře, jehož úspěchy téměř nikdo z těch, kdo chodili kolem, už neznal, byla nyní také malá křesťanská kaple.

Thaliovi se ulevilo, jakmile došli k jeho skromnému, ale dobře udržovanému domu. Pomyslel si, že už je příliš starý na cestování, příliš starý na jednání se složitými a otravnými jedinci jako Ulpius Cornelius. Uvnitř svého domu mohl mít alespoň na chvíli kontrolu nad věcmi a trochu si odpočinout.

Byl proto zděšen, když zjistil, že má návštěvu, která na něj čeká v obývacím pokoji. Ta žena seděla pod jeho nejdražší tapiserií,

představující pohled na nádvoří se sloupovím v jasném středomořském slunci, a upíjela vodou ředěné víno, které jí naservíroval postarší propuštěnec, jehož Thalius zaměstnával jako správce.

Hned jak Thalius vešel, žena vstala. Podle jeho odhadu jí mohlo být tak šedesát a byla dobře oblečená i upravená. Měla vysoké lícní kosti a dobře formovanou bradu. Její plet' byla tmavá a své černé, již prokvetlé vlasy nosila sčesané dozadu. Nebála se ukázat svůj věk. Člověk z ní ale okamžitě dostával strach, neboť se chovala s chladnou převahou podobně jako Ulpius Cornelius.

Ale byla také pozoruhodně přitažlivá. Navzdory svému věku z ní čišelo něco smyslného, dokonce animálního. Zdálo se, že vůni parfému používá k tomu, aby ho zmátla.

Thalius, po cestě stále ještě špinavý, se cítil ve vlastním domě jako někdo méněcenný. Situaci mu navíc znesnadňovala bezmocná touha po ní, jež se ho zmocnila. Toho určitě chtěla návštěvnice záměrně dosáhnout a musela vycítit, že uspěla. Thalius si unaveně řekl, že jeho život je náhle ještě složitější.

„Myslím, že víš, kdo jsem, pane.“ Měla drsný hlas.

„Ty musíš být Claudia Brigonia Aurelia. Tvoje korespondence s Ulpiem Corneliem...“

„Jak nápomocný ten muž je,“ Aurelia se upřeně zahleděla na Audaxe. Její oči byly zaslzené, ale jasné. „A tohle musí být ten tajemný malý otrok,“ pokračovala a natáhla k hochovi svou kostnatou ruku.

Audax okamžitě ucukl a schoval se za mohutného Tarcha.

„Děsíš ho.“

Aurelia vypadala zmateně. „Cornelius mne varoval, že jsi sentimentální. Ty jsi křesťan, že ano? To je víra vojáků a otroků, jak se alespoň říká.“

„Paní, co tu hledáš?“

„Samozřejmě totéž, co ty, myslím. Chci znát budoucnost.“ A sledovala choulícího se hochu, jako kdyby si přála ho jednoduše stáhnout z kůže a odnést si ji i s tím tetováním.

Thalius poslal Tarcha s chlapcem pryč a nařídil správci, aby přinesl další víno a nějaké lehké občerstvení. Během přestávky s tím

spojené se Aurelia odmlčela. Ale neustále sledovala Thalia jako nějaká sova, která pozoruje myš.

Pak mu řekla něco o sobě. Narodila se a vyrostla v Eburacu. Jako mladá ovdověla. Zdělila podnik svého manžela a od té doby ho sama vedla. Zjevně se nepotřebovala schovávat za žádného muže, aby si získala místo ve společnosti. Její manžel vlastnil na severu ostrova starý rodinný lom a dodával kámen na stavbu vojenských zařízení včetně vlastního valu. Aurelia řekla, že právě na severu se cesty její a Thaliovy rodiny kdysi zkržily.

„Je to všechno rodinná legenda,“ předla. „Tlachy, tlachy. Ale ta legenda říká, že dávný předek mého muže, jistý Brigonius, byl milencem tvojí dávné příbuzné Lepidiny. Nikdy se však nevzali a neměli žádné potomky.“

„A kdy to bylo?“

„Před dvěma sty lety. V době slavné návštěvy císaře Hadriana,“ řekla Aurelia a napila se vína. „A tak se Nectovelinovo proroctví dostalo do mytologie mé rodiny. Ten příběh mne okamžitě začal uchvacovat. Proroctví, které někdo má ve výsostném vlastnictví. Představ si tu obrovskou moc! Když jsem tedy narazila na Ulpia Cornelia a jeho nepřiliš diskrétní vyzvídání, byla jsem fascinovaná.“ Pohlédla poněkud odmítavě na jeho drahou tapiserii. „Byla to nitka, uvolněná nitka v plátně času, a já jsem nemohla odolat tomu, abych za ni nezatáhla. A když jsem to udělala, zavedla mne k tobě a tady také jsem.“

„Mluvíš o moci,“ řekl Thalius znepokojeně. „O moci udělat co?“

„O moci vidět, kam nás náš charizmatický císař-voják vede. A,“ dodala pak chladně, „o moci něco s tím udělat.“

Thalius zavrával, ale přinutil se věřit, že v jeho domě nejsou žádní špioni z císařského dvora. „Co se ti na Constantinovi nelíbí?“

„Na to je jednoduchá odpověď,“ řekla. „Nelíbí se mi jeho daně.“ A stejně jako Cornelius, který lamentoval dlouho a hlasitě nad Constantinovou politikou v říšské vládě, nyní i Aurelia láteřila na to, jaký dopad mají císařovy dekrety na její postavení.

„Nezdá se mi, že bys zbankrotovala,“ přerušil ji zdvořile Thalius.

„Ne, ale při téhle výši daní to bude brzy! Thalie, vím, že jsi podnikatel a člen kurie jako já. Nemyslíš, že to je hrozné

shromáždění? Cožpak nevíš, že někteří kriminálníci a neplatiči daní dostali členství v kurii a s ním spojené povinnosti jako trest? A pokud nezplatíš, zmlátí tě guvernérovi pohůnci. Vím, že se to děje, viděla jsem to! Nepřekvapuje proto, že se každý snaží dostat z města, může-li – stejně jako ty, Thalie, a nesnaž se to popírat.“

Thalius si povzdechl. „Já své daně platím,“ řekl. To skutečně dělal, ale věděl, že Aurelia má pravdu. Nejnenáviděnější byl *chrysargyron*, daň placená ve zlatě a stříbře, kterou museli odvádět všichni, majiteli velkých keramických dílen počínaje a těmi nejchudšími ševci konče. Chudí rolníci a malí obchodníci jsou drceni tak dlouho, „dokud jim neprasknou kosti“, jak řekla Aurelia. „A ve skutečnosti to platí doslova! Musel jsi to vidět, Thalie. Jak výběrčí předvolávají lidi z města a z venkova na fórum – jak dokonce i děti musejí svědčit proti svým rodičům.“

„Byl jsem svědkem takových věcí,“ poznamenal Thalius stoicky. A byl si také vědom šokující korupce, která kvetla na každém kroku a dělala ze správního systému ještě větší břemeno.

Postavila svůj pohár a naklonila se k němu s pátravým výrazem ve tváři. „Už ses rozhodl, že jsem sobecká stará ženská, která se stará jen o obsah své peněženky. Nesnaž se to popírat, je to zcela jasné z výrazu tvého obličej. Doufám však, že uvidíš, že to, na co myslím, přesahuje záležitost mého osobního majetku. Jsem přesvědčena, že Constantinovy daně nás z dlouhodobého hlediska zruinují všechny, a nepřeháním. A pokud se ten systém zhroutí, já padnu s ním. Takže mám obavy. Nazývej to osvětleným osobním zájmem.“

Tyto argumenty se daly těžko vyvrátit a Thalius je slyšel ve stejné podobě už mnohokrát předtím. Ale stejně jako při svých rozhovorech s Corneliem si kladl otázku, zda Aurelia vůbec někdy zvážila, že císař drcený stoupajícími výdaji na armádu možná nemá jinou možnost než uvalovat na své občany takové daně, že pod jejich tíží klesají. „Je nějaká jiná cesta?“

„Mohla by být. Víš, jak zemřel můj muž? Samozřejmě že ne. Bojoval v Carausiových řadách. A jeho otec bojoval pod velením Postuma, toho galského císaře, který vládl dvacet pět let před Carausiem. Tyto ostrovy se za jeden lidský život dvakrát odtrhly od Říma. Proč ne znovu? Proč musí Británie platit na Řím? Proč

musíme platit chod císařova dvora – viděl jsi to sám, Thalie – a jeho byrokracii, výstřednosti a stavby, ty jeho věčné kostely, kostely, kostely? A teď se začalo proslýchat, že Constantinus hodlá postavit nové hlavní město v ještě vzdálenější oblasti, někde na východě. Proč to máme platit? Na to se ptám.“

„A proto se tedy postavíš proti Constantinovi?“

„Inu,“ řekla Aurelia. Usmála se, odevzdaně se zaklonila a zničehonic byla velmi smyslná. „To je otázka – a tady do toho vstupuje tvé proroctví. Já nejsem hazardér, Thalie.“

„Ty se postavíš proti Constantinovi, pokud si budeš myslet, že určitě vyhraješ. A od proroctví chceš, aby ti to potvrdilo.“

„A není to tvoje vlastní strategie? A,“ dodala vážně, „je pravda, že to proroctví mluví o svobodě? Slibuje ten neznámý věstec, ten Tkadlec plátna času, osvobození západních provincií z Constantinova útlaku?“

Thalius si vzpomněl na Cornelia, jenž svobodou chápal možnost být tradičním Římanem. Pro tuto britskou ženu svoboda znamenala mít jen volný vztah s centrem, moci být ne Římankou, ale římskou Britkou. Všechno to však samozřejmě byly především fantazie a mučivé naděje spojované s dokumentem, který byl koneckonců dávno ztracen.

„Nevím nic o nějaké svobodě,“ řekl proto suše. „Nebo o Tkalcových záměrech. Dokonce i ten výraz ‚Tkadlec‘ je jen slovo, které znám pouze od svých předků – stejně jako ty. Je to jen zlomek jedné spekulace. Nevíme o něm nebo o ní nic, pokud vůbec někdo takový existuje.“

Naklonila se k němu. „Nu, když si nyní rozumíme, nepřivedeš sem toho svého otroka s potetovanou kůží?“

Thalius mohutně váhal. Od okamžiku, kdy se setkal s Corneliem, cítil, že se vydává krok za krokem po velmi nebezpečné stezce. Přesto: měl nějakou volbu?

Otočil se ke svému správci a řekl mu, ať zavolá chlapce.

IX

Odpoledne o dva dny později pozval Thalius Cornelia a Aurelii do svého domu v Camulodunu. Postaral se, aby jeho *triclinium*, jeho jídelna, bylo plné jídla, vína a vody, aby je nerušila žádná obsluha. Trval na tom, že hosté nevezmou dovnitř své průvodce; ty poslal do kuchyně, aby se tam nasýtily a napily. A dal svému správci striktní pokyn, aby do pokoje nikoho nepouštěl, dokud on, Thalius, nedá jiný pokyn – a zákaz vstupu do jídelny platil i pro samotného správce.

Cornelius se mu vysmíval. „Hleďme, Thalie, ty jsi nakonec spiklenec!“

„Ne, nejsem,“ řekl Thalius chladně. „Ale toto je doba špehů. Nechci mít v pokoji s námi nikoho, koho neznám a komu nemohu důvěřovat.“

Aurelia se studeně usmála. „Vždyť nás taky neznáš – a pokud nám věříš, jsi hlupák.“

„Jenže my jsme komplikové,“ odvětil Thalius. „Vy mne nezradíte, protože kdybyste to udělali, zradili byste sebe. Osvícený osobní zájem – řekla jsi to tak, paní?“

„A co ten chlapec, na němž spočívá osud říše?“ zeptal se Cornelius.

„Poslal jsem ho do kuchyně s Tarchem – a jen tak mimochodem jsem Tarchovi nařídil, aby hocha hlídal tak, jak hlídal posledních osm let mne.“

„Proč jsi nás pozval, Thalie? Čeho chceš dnes dosáhnout? Pomyslel jsi na to?“ poznamenala Aurelia.

„Pochybuji, že by to někdo z nás udělal,“ vybuchl Cornelius.

„Zdá se, že nás spojují stejné zájmy. Můžeme tedy najít společný cíl. U toho zatím zůstaňme,“ prohlásil Thalius.

Zdálo se, že jeho odpověď je uspokojila. Chvilku seděli v té zamčené místnosti potichu a jen upíjeli své ředěné víno.

Claudia Brigonia Aurelia se na svém lehátku natáhla. Působila dojmem ženy, která má vše pod kontrolou a je v jasné převaze. Thalius si byl jist, že lehké překřížení chodidel a způsob, jakým se záhyby jejích šatů složily přes boky a stehna a jak jí splývaly z řader, nebyly žádnou náhodou, nýbrž výsledkem celoživotního tréninku. Těmito jednoduchými nástroji musela bez námahy ovládat muže ve svém okolí i nyní, kdy už stárla. Myslel také na to, co mu řekla o neopětované lásce mezi jejich předky, kteří žili před dvěma staletími. Je možné, aby taková marná touha přetrvala celé generace? Dospěl však k závěru, že to jsou velmi nekřesťanské myšlenky.

Thalius cítil, že Aurelia je kromě své sexuality také přirozený nafoukanec a že její způsoby tomu odpovídají; kvůli jejímu arogantnímu, hodnotícímu pohledu se nelogicky cítil špatně ve svém vlastním domě. Třebaže její rodina nebyla bohatší než Thaliova, měla předky, které mohla vystopovat až do doby Claudiova tažení na ostrov, kdy začaly dějiny Británie – ale vykládala legendy o královských předcích sahající do ještě dřívějších časů. Možná že jejím předkem byla nějaká princezna z Tróje, protože se předpokládalo, že otci britské rasy jsou Trójané, kteří utekli po válce s Řeky do Británie a přivezli si s sebou válečné vozy, na které pak narazil Caesar. Thalius začal mít výhrady k této známé středomořské legendě teprve v dospělosti a kladl si otázku, či skutečné dějiny byly zapomenuty, jaká po generace předávaná moudrost ztracena, když Řím zničil staré britské kmeny.

Zatímco Aurelia seděla, Cornelius chodil s přetékajícím pohárem vína po *tricliniu* a prohlížel si fresky a tapiserie. Jeho šarm Claudie Brigonie Aurelie nijak nerozptyloval. Thalius si říkal, že Cornelius možná raději trhá ovoce z jiného stromu – jako údajně mnoho Constantinových dvořanů ovlivněných východem.

Thalius vstal, vzal džbánec s vínem a dolil všem sklenice. „Vzhledem k nepřítomnosti služebnictva nesmím zapomínat na své povinnosti hostitele. Zaujala tě ta freska, Ulpie Corneliie?“

Tato konkrétní malba ukazovala portrét Krista, muže kolem třicítky s hladkou tváří a zvednutou žehnající rukou. Jeho postavu obklopovaly symboly: *chí-ró*, sluneční záře za Kristovou hlavou a malý akrostich v dolním rohu.

„Je to provedeno velmi dobře,“ prohlásil Cornelius dosti blahosklonně. „Ale Kristus byl rybář z Judeje, že?“

„Ve skutečnosti tesař.“

„A buřič. Ten by nikdy neoblékl tógu!“

Thalius se zasmál. „Tak to ukazoval vzorník a můj umělec neměl dost sebedůvěry na to, aby se odchýlil od tohoto návrhu.“

„Zajímavá symbolika.“ Cornelius poklepal nehtem na *chí-ró*. „Už jsem to viděl.“

Aurelia se unaveně zvedla ze svého lehátka a připojila se k nim. „Říká se tomu chrismon. První dvě písmena Kristova jména v řečtině, spojená do jednoho symbolu – vidíte?“

„Viděl jsem to nadržané na zdech chrámů. Dokonce i v Římě.“

Thalius řekl: „Pozůstatek z doby perzekuce. Takovéto symboly sjednocovaly utlačované komunity.“

„Ale nyní už křesťany nikdo neutlačuje,“ řekl Cornelius. „A jejich chrismon se stal symbolem hrdosti, že?“

„Ano, ale chrismon je víc než jen to. Prohlédni si ho znovu, Corneliu. Neviděl jsi už podobné obrazce, které však měly jiný kontext?“

Cornelius ustoupil a naklonil hlavu. „A víš, že ano? Myslím, že v Egyptě. Je to trochu jako *anch*, starý mystický symbol – rozhodně mnohem starší než křesťanství!“

„Jako malá holka jsem se naučila psát řecky,“ zamumlala Aurelia. „Podobá se to také znaku, který člověk udělá, když zedituje pasáž textu – *chí-ró* jako *chreston*, což znamená ‚dobrý‘.“

„Tedy jeden symbol s mnoha významy,“ komentoval to Cornelius.

„Ale to je záměr,“ řekla Aurelia. „Můžeš si vyškrábat nějaké *chí-ró* na svou zeď; křesťan uvidí chrismon, pohan zase egyptské znamení pro štěstí. Působí to na všechny, neuráží to nikoho. Císařovi poradci jsou mazaní, když to podporují.“

„Constantinus je křesťan. Každý to ví. A přeje si udělat z křesťanství hlavní náboženství říše. Ale téměř všichni ostatní vlivní lidé – jako ty, Corneliu! – zůstávají pohany. Většina vojáků také navzdory tomu, že Constantinus je jedním z nich. Císař a ti biskupové, kteří jím manipulují, postupují opatrně, používají nástroje

jako tento chytrý malý symbol. Ale je to jako s deštěm, který bije do tašek tvé střechy, Cornelie. Každá jeho kapka pro vás pohany znamená, že se den, kdy se střecha propadne, opět o něco přiblížil.“

„Zdá se, že jsi o tom, paní, hluboce přemýšlela,“ poznamenal Thalius.

„Počasí dělají císaři,“ zamumlala Aurelia. „Vyplatí se věnovat jim pozornost. Kromě toho mne fascinují machinace, které za tím vším stojí, čistě jako takové.“

„Machinace, to ano,“ souhlasil Cornelius. „A především je spousta těch, kteří pochybují o upřímnosti Constantinovy konverze. Jak je vůbec možné, aby se dobrý pohan stal křesťanem?“

„Ale věřím, že to míní upřímně,“ řekla Aurelia. „A to, jak ta konverze vypadala, vidíš namalované tady na Thaliově stěně.“

Cornelius se opět podíval. „Myslíš ty zářící paprsky kolem Kristovy hlavy?“

„Constantinus vyrostl jako chráněncem Apolóna,“ vysvětlovala Aurelia. „A ještě před několika lety byl jeho domácím bůžkem Sol Invictus, sluneční bůh. Někteří spojují se sluncem Apolóna, jiní je identifikují s tvým Kristem, Thalie: Ježíš je *sol justitiae*, slunce spravedlnosti. Takže vidíš, že je tu určitý logický postup prostřednictvím překrývajících se identity božstev od Apolóna přes slunce ke Kristovi. Ale životopisci budou mít jednu spoustu práce, aby se tím vším prokousali.“

Thalia tato samolibá analýza dopálila. „Tyhle teologické kličky nemají nic společného s pravou povahou Krista a jeho poselství.“

Aurelia se jen rozesmála.

Cornelius se obrátil k Thaliovi. „Je poněkud těžké pochopit, dobrý Thalie, jaké máš vlastně námitky vůči císaři, který přijal tvou dlouho opomíjenou víru.“

„Ale Constantinova víra není nutně mojí,“ řekl Thalius nešťastně. „Constantinův válečnický bůh nemá nic společného s Kristem a jeho učením. A církev, kterou vytváří, je zrcadlem jeho samého a jeho říše – centralizovaná, autokratická, netolerantní a nemilosrdná. Proto jsou opravdoví křesťané zděšení. Mnozí z nás se odvracejí – stávají se askety, poustevníky a mnichy a odcházejí raději do divočiny.“

Cornelius mrkl na Aurelii. „Jaká to ztráta pro společnost!“

„Nebud' zlý, Corneliie,“ zamumlala Aurelia.

„Upřímně řečeno, Thalie,“ prohlásil Cornelius, „osud tvé odvozené malé sekty mne zajímá jen málo ve srovnání s tím, jak ji Constantinus zjevně hodlá využít.“

Tímto prohlášením vzbudil Aureliin zájem. „A jak ji hodlá využít?“

„Copak to není zjevné? Constantinus přeměňuje impérium v monarchii. Bude králem tak suverénním a tak nepopíratelným jako vládci staré Persie a Egypta. A chce čerpat z jednoty křesťanství, aby toto všechno získalo vnitřní soudržnost. Proto nám vnucuje tento cizí kult, aby nás všechny kontroloval.“

Aurelia nato řekla: „Ptal ses Thalia, co se mu nelíbí na císaři, který přijal jeho vlastní víru. A já se nyní ptám tebe, Ulpie Corneliie, co je špatného na císaři, který si dal za cíl sjednotit říši? Nebylo by to lepší než ten strašný chaos, který jsme zažili za našeho mládí?“

„Ne, pokud se to provede špatným způsobem,“ odpověděl Cornelius. „Ne, pokud to znamená opuštění všeho, co učinilo Řím silným. I kdyby uspěl a dokázal realizovat svůj cíl za krátkou dobu, v konečném důsledku – z dlouhodobého hlediska – to povede jen ke zruinování impéria.“

Aurelia se mu začala posmívat. „Ale, ale. A já tě měla za racionálního muže, Ulpie Corneliie. Jsi stejně pověřivý jako tady Thalius? Bojiš se, že když se otočíš zády ke starým římským bohům, potrestají tě?“

Cornelius zrudnul a Thalius pochopil, že v té sarkastické poznámce musí být trochu pravdy. Ale dvořan řekl: „Já mluvím o politické realitě, paní. O systému, který fungoval po staletí. V našem nekonečně pružném panteonu bylo vždycky místo pro jednoho či dva nové bohy! A proto nemusel být nikdo od Germánie po Afriku, od Británie po Malou Asii vyloučen z povědomí impéria. Řím nedělá silným jeho armáda, ale jeho schopnost přijímat.“

„Ale to je proto, že bohové Říma jsou stejní jako bohové jím podrobených národů,“ oponovala Aurelia. „Římané byli rolníci stejně jako moji a Thaliiovi předci. A rolníci pevně svázaní s půdou mají své konkrétní místní bohy. Proto ti bohové mohou krásně koexistovat – každý má svůj kousek země. Ale Židé byli naproti

tomu nomádi. A jejich Bůh, který se stal Kristovým Bohem, nebyl vázán k žádnému konkrétnímu místu, nebo byl možná nekonečným nebeským Bohem, který byl svázán s každým místem. Nebe však existuje pouze jedno a v takovém scénáři může být jen jeden Bůh. Nyní Římané přijímají tohoto jediného nomádského Boha za svého vlastního. A bude následovat smrtelný boj, Corneliie, bitva mezi bohy dávných rolníků a novým nebeským Bohem. Místo je jen pro jednoho. Teď bude následovat jen vylučování a netolerance.“

Cornelius našpulil rty a Thalius viděl, jak nepříjemné mu je, že nějaká provinciálka provádí takové hluboké analýzy, a to bez ohledu na to, že upozornila na velmi významné skutečnosti. „Nu, paní, ty se účastníš také. Jaké jsou tvoje námitky vůči Constantinovi?“

Aurelia nebyla nijak zaskočena. Thalius dospěl k závěru, že tato žena se v pracovním životě setkává s násilnickými muži jako Cornelius neustále. „Je to prosté. Mně nedělá starosti osud říší a ještě méně nesmrtelné duše lidstva, ale Británie.“ Pak začala láteřit na brutální daně, které Constantinus vymáhá, a opakovala zvěsti o tom, že císař hodlá přenést hlavní město impéria trvale na východ. „Říká se, že to má být někde v Řecku nebo v Malé Asii či dokonce v Africe. Víš o tom něco?“

Dvořan se zamyslel. „Vždycky se něco proslýchá. A ve hře jsou také praktické problémy, v neposlední řadě nutnost nejprve porazit Licinia. Ale ano, mluví se o tom. Řím vždy zůstane srdcem impéria. Ale jako hlavní město příliš vhodný není. Je daleko od pohraničních provincií jako Británie, na něž je třeba koncentrovat energii říše. Je přelidněný, stísněný, léta jsou tam úmorná...“

„A je plný potenciálních odpůrců císaře,“ podotkla Aurelia lakonicky, „věčně hladovou lůzu počínaje a starými rodinami jako tvoje konče, Corneliie.“

„Nebudu to popírat. Tady je ničím nepřikrášlená pravda. Východní provincie jsou mnohem bohatší než ty západní. Není rozumné umístit hlavní město tam, kde je ekonomický základ impéria?“

„Jen když budeš chtít, aby zbytek chřadl a nakonec zanedbáván zanikl.“

„Nu – je tu jeden křesťan, jeden pohan a jedna ctižádostivá provinciálka a všechny nás sjednocuje přesvědčení, že *se musí něco udělat*. Ale nic se nestane, dokud nerozlušíme tetování na zádech toho malého otoka – mám pravdu, že?“

„Je to tak, ano,“ souhlasil Thalius chmurně.

Aurelia vzdychla a znovu se uvelebila na lehátku. „Pracovala jsem na tom, ale obávám se, že jsem se nikam nedostala.“

„Tyto akrostichy jsou křesťanská hádanka, že ano?“ řekl Cornelius. „Jako ten tady.“ A ukázal na kryptogram pečlivě namalovaný v rohu Kristova portrétu:

ROTAS
OPERA
TENET
AREPO
SATOR

„Ten přimaloval ten malíř fresek,“ řekl Thalius.

Cornelius se ke kryptogramu sklonil. „Velmi chytré. Ať čteno zprava či zleva, shora dolů nebo zdola nahoru, vždy je tam všech pět slov obsažených v kryptogramu. Ale co dál? *Rozséváč Arepo řídí pečlivě kola*. Jenže co to má znamenat, odkaz k životu nějakého svatého? Jak já nenávidím slovní hádanky!“

„Možná, ale je v tom zakódováno více,“ upozornila Aurelia. Zvedla se ze svého lehátka, otřela si břicho svého delikátního ukazováčku o zuhelnatělý knot zhaslé svíčky, klekla si vedle akrostichu a svým začerněným prstem začala opatrně psát na zeď. „Nevadí ti to, Thalie? Jsem si jista, že to půjde setřít. Vidíte, můžete ta písmena sestavit do podoby kříže. Takhle.“

P
A
T
E
R
PATERNOSTER

O
S
T
E
R

Cornelius studoval výsledek. „Kříž pro Krista, což? A v obou směrech to znamená *Otec Náš*.“

„První slova z otčenáše,“ řekl Thalius.

Cornelius se zamračil. „Ale tys nepoužila všechna písmena.“ Porovnal kříž s původním akrostichem, také si začernil prst, a označil jím ta písmena v obou obrazcích, která se dala spárovat.

Thalius zachroptěl: „Můj správce ztropí povyk kvůli téhle hrůze!“

Cornelius se posadil. „Udělala jsi chybu, Aurelie! Zbyla ti dvě A a dvě O.“

„To není chyba,“ odpověděla Aurelia nesouhlasně. „Je to jenom další skrytý význam, Corneliu, přinejmenším pro křesťany. A a O, neboli Alfa a Omega: to symbolizuje v křesťanském zjevení ‚začátek a konec‘...“

Náhle se zahleděla do dále. „Ach.“

Thalius ji vzal opatrně za paži. „Paní, jsi v pořádku?“

„Ne. Ano! Myslím, že to mám.“

„Máš co?“

„Klíč k hlavolamu tvého otroka, Thalio – a možná klíč k osudu nás všech.“ Po těchto slovech Aurelia vstala. „Odved'te mne k tomu chlapci – okamžitě.“

X

Thalius je vedl do kuchyně, kde Tarcho hlídal chlapce. U dveří ho přivítala teplá vůně pečícího se chleba. Uvnitř Tarcho drtil paličkou v hmoždíři zeleninu. Audax stojící hned vedle tuto činnost fascinovaně sledoval. Thalius se z náhlého vnitřního popudu zastavil a jeho hosté zvědavě čekali za ním.

Thalius naslouchal, jak Audax říká Tarchovi: „Ty jsi nemačkal řepu, když jsi byl voják.“ Učil se rychle, ale jeho latina byla stále nejistá, jen ta nejzákladnější, a mluvil se silným přízvukem kvůli svému zhmožděnému krku.

„Ale mačkal a dělal jsem i jiné věci. Vojáci si dělají všechno sami.“

„Vojáci bojují.“

„No, ne stále! A mezi tím děláme jiné věci. Stavíme pevnosti, silnice a mosty.“

„A mačkáte řepu.“

„Mačkáme řepu *a taky* stavíme silnice.“

„Pracoval jsi v dole?“

„Někdy ano.“

Audax stáhl obličej do nevěřící grimasy. „Proč bys pracoval v dole?“

„No, musíš, když je to rozkaz.“

„Potom je voják jako otrok. Musíš dělat, co se ti řekne.“

Tarcho pohlédl na hochy. „Ne. Takhle to rozhodně není. Voják je svobodný způsobem, který je pro otroka nedosažitelný. Je to dobrý život.“

„Proč je tak dobrý?“

„Protože císaři nás potřebují. Celá říše, její města, valy a pevnosti jsou jako jeden obrovský statek určený k tomu, aby živil armádu.

Proč? Protože bez nás by se to všechno během jediného dne zhroutilo. Slyšel jsi o císaři jménem Severus?“

„O kom?“

„Přišel do Británie, aby potlačil povstání.“

„Carausiovo?“

„Ne, to bylo dlouho před ním. Když tu Severus byl, obsadil celou Británii daleko na sever od valu. Jeho synové se pak z těch území zase stáhli. To by bylo dlouhé vyprávění. Severus v každém případě čelil pěkně složité situaci a vyřešila ji za něj armáda. Severus to dobře věděl. ‚Nakrmte vždy vojáky,‘ řekl svým synům, ‚a zbytek nechte zajít.‘ Nebo něco v tomto smyslu. Je mrtvý sto let, ale tohle je pořád pravda. A každý císař se od té doby řídí jeho radou.“

„Měl bych vstoupit do armády, Tarmo?“

Starý voják se na chlapce překvapeně podíval. „No, musel bys být vykoupěn z otroctví... To chceš? A musel bys bojovat za Řím.“

„To by ze mne Římana nikdy neudělalo.“

„Ne, to ne. Jestliže ale nejsi Říman, tak co jsi?“

„Co jsem byl vždycky. Brigant.“

Thalios fascinovaně naslouchal a dovídal se, že staré kmeny Británie přežívají, i když jen v paměti otroků.

Nyní Audax řekl: „Chci být jako ty. Už mám svaly. Podívej.“ A zdvihl dojemně hubenou paži a zaťal svaly, aby ukázal biceps velký jako vlašský ořech.

Tarmo se zazubil a přivinul si hocha na svou masivní hrud'. Byl to krátký a od starého vojáka netypický projev něžnosti.

„Je sladké se na ně dívat,“ zašeptala Aurelia. „Jako když se osmiletý stará o tříletého.“

„Navrhuji, Thalio, abychom pokračovali v naší záležitosti,“ zamumlal Cornelius.

Thalios se nadechl. „Tak dobrá.“ Hlasitě zakašlal, aby na sebe upozornil, a vstoupil do kuchyně.

Tarmo překvapeně vstal a postavil hmoždír s paličkou. Audax se za něho schoval. Kuchtíci se lekli a Thalios je rázným gestem vyhnal ven.

Tarmo udělal krok kupředu. „Pane, můžu pro tebe něco udělat?“

Thalius si povzdechl. „Ty ne, ale tvůj svěřenec ano. Audaxi! Předstup.“

Otrok okamžitě se skloněnou hlavou poslechl. Tarcho zůstal stát krok za ním.

Thalius se naklonil a zašeptal: „Mrzí mne to, chlapče. Musíš nám znovu ukázat svá záda. Ale nebude to dlouho trvat a slibuji ti, že to nebude bolet. Souhlasíš?“

Chlapec neodpověděl. Přes všechnu Tarchovu dobrou vůli byl stále strašlivě bojácný.

Thalius se napřímil. „Otoč se a vyhrň si tuniku. Víš, co máš dělat.“

Chlapec se předklonil, aby ukázal obrazec sestavený z písmen, která nosil na sobě celý život, aniž by je kdy viděl:

PEEO
NERR
OSRI
ACTA

Cornelius se s námahou ohnul v pase a prohlížel si chlapcova záda. „Řekni mi znovu, Thalíe, odkud tahle věc pochází?“

Thalius pokrčil rameny. „Znám pouze obsah legendy předávané z generace na generaci. Původní proroctví byla báseň o šestnácti verších. Bylo spáleno na Hadrianův příkaz. Ale obsahovalo akrostich – složený z počátečního písmene každého verše a snad tvořící jádro samotného proroctví – který se zachoval a byl předáván dál. A někdy později zašifrován do tohoto obrazce z písmen.“

„Takže toto pole jizev je vše, co zbylo z tvého slavného proroctví.“ Cornelius zíral na hochova záda a ukazoval prstem na písmena. „Nu, je-li to akrostich, je důmyslnější než ten, co máš na zdi, Thalíe. Ten má smysl, ať ho člověk čte zprava, zleva nebo shora dolů či zdola nahoru. Tenhle ale nedává smysl v žádném směru!“

„Ale já myslím, že ano,“ namítla Aurelia. V její staré, prohnané tváři se zračilo napětí a Thalius se v duchu ptal, jak ji mohl vůbec někdy považovat za přitažlivou. „Záleží, jaký obraz v mysli to vyvolá, ale nyní už to vidím – podívejte tady na to A v dolním levém

rohu a O v horním pravém rohu. Alfa a omega – pamatujete? Je to akrostich sestavený křesťanem pro křesťany stejně jako ten *Pater Noster*.“

Ale copak je to možné, ptal se Thalius zděšeně sám sebe. Protože pokud legenda nelhala, tak akrostich pocházel z básně napsané v roce Kristova narození, kdy *nebyli* žádní křesťané.

Cornelius řekl: „Ale je tu další A a další O! Dokážeš rozluštit tu změť?“

„Když mám to A a O jako počáteční a konečný bod, tak myslím, že ano.“

„Tak to udělej, ženská!“

Aurelia se odmlčela a dlouho hleděla na ty jizvy. Pak náhle v rozporu se svým obvyklým vystupováním kupodivu zaváhala. „Nejdřív si musíme být jisti, že to chceme vědět.“ Odvrátila se od chlapce. „Vy Římané máte, Corneliu, pro takovýto okamžik specifický výraz: *discrimen*, klíčové rozhodnutí, kriticky ovlivňující další průběh života toho, kdo ho přijímá. Je to volba, která může vést k triumfu nebo katastrofě. I kdybych dokázala rozluštit proroctví, měli bychom se řídit jeho radou? Dosednutí Constantina na trůn může být nejvýznamnější událostí, která se kdy v Británii stane. Řím je největší světová velmoc a před rozhodnutími císařů se sklání i historie. A my nyní uvažujeme, že svedeme císaře z pozoruhodné cesty, kterou se ubírá. Tkadlec historie to může chtít, ale chceme to my? *Jste si jisti?* Corneliu?“

Říman uvažoval. „Pokud zůstane tento císař bez kontroly, zmarní právě tu sílu, která učinila Řím silným. Řím musí sám sebe znovu objevit – a pokud by Constantinus byl tím mužem, který povede tuto obrodu, budu šťastný. Ale musí se mu ukázat cesta. A ty, paní?“

„Já se obávám o Británii. Jsme zatěžováni likvidačními daněmi. A pokud se srdce impéria přenese na východ, západ by mohl zaniknout. Ano, musí být odkloněn od připravovaného kurzu. Jsem si tím jista. A ty, Thaliu? Budeš se řídit proroctvím?“

Thalius se s bušícím srdcem pokoušel promyslet tuto otázku. Zdálo se mu, že ti dva se neustále na věc dívají přizemně. Skutečností bylo, že ten svět, v němž Řím dosáhl svých prvních mimořádných úspěchů, už neexistoval. Nyní už nebylo kam se šířit a

ze středu Asie se vydávaly na pochod celé národy, aby unikly suchu a hladu.

Římané nebyli techničtí inovátoři, ale Thalius byl přesvědčen, že v sociální oblasti pružní jsou. Již prošli jednou obrovskou transformací, když tlak vyvolaný potřebou spravovat jejich obrovské územní zisky byl už příliš velký, aby mohl být řešen těžkopádnými politickými mechanismy republiky, a na scénu proto přišli císařové. Constantinus nyní v reakci na tlak nové doby usiloval o ještě drastičtější metamorfózu, když se pokoušel stmelit konglomerát různě rozvinutých provincií v jediný národ, pevně kontrolovaný autoritou jednoho muže a vnitřně provázaný teologickými pouty křesťanství. Thalius se nemohl zbavit dojmu, že budoucí generace by mohly Constantina velebit jako opravdu velkého císaře, jako svého druhu génia.

Ale co křesťanství? Pokud Řím přetrvá, ale jeho církve bude prolezlá korupcí nebo rozvrácená, pomyslel si Thalius smutně, bude to pro lidstvo znamenat větší ztrátu než pád Říma. Co tedy dělat?

Zavřel oči a krátce se pomodlil, aby mu byla ukázána cesta. Kdyby Constantinus mohl vidět, jaký dopad má jeho politika na jeho poddané, snad by mohl použít konsenzu a nikoli síly, aby sjednotil impérium kolem nového souboru cílů reagujících na výzvy doby – přebudovat říši na opravdový křesťanský národ a jejích padesát nebo šedesát milionů obyvatel by mohlo postupovat kupředu společně. Dopis, pomyslel si: ano, nějaký dopis podepsaný širokým spektrem znepokojených, ale laskavých jednotlivců – dopis podpořený autoritou tajemného prorockví – ten by mohl povzbudit císaře k objasnění jeho názorů na řadu problémů. Možná by mohl být rozšířen mezi další znepokojené skupiny obyvatelstva. A potom petice. Thalius stál se zavřenýma očima a představoval si, jak by mohl koncipovat první odstavec – bude potřebovat radu ohledně zdvořilostních frází, které se používají k oslovení moderního císaře...

„Usnul jsi, Thalie?“ Corneliův hlas byl sardonický.

Thalius prudce otevřel oči. Aurelia ho chladně sledovala. „Tak co si myslíš?“

Thalius uraženě řekl: „Myslím, že i Constantinovy činy jsou triviální ve srovnání s mocnějšími silami, které utvářejí náš věk. Myslím, že se jen necháváme rozptylovat nějakou hrou se slovy, abychom nemuseli myslet na nejistotu budoucnosti.“

„Možná to tak je,“ řekl Cornelius, který se zjevně neurazil. „A možná nejsme tak povrchní, jak si zřejmě myslíš, Thalie. Ať už řekneš cokoli, stojíme před rozhodnutím. *Co uděláš?*“

Thalius se, zmaten jeho výbuchem, zhluboka nedechl. „Jdu s vámi.“ Pohlédl na Aurelii. „Přečti to proroctví.“

Aurelia přistoupila k chlapci, který s houževnatou trpělivostí rozeného otroka celou tu dobu čekal v předklonu s tunikou přetaženou přes hlavu. Aurelia se dotkla jeho ramene s překvapující něžností. „Promiň, dítě. Za chvíličku to bude za námi.“ A pěstěným prstem začala přejíždět po obrazci s akrostichem.

PEEO

NERR

OSRI

ACTA

„Od A k O, od alfy k omeze – zleva dole doprava nahoru, protože podle vaší tradice se Bůh vždy nachází po pravé straně, nemýlím se, že, Thalie? To je cesta k Bohu, pravá cesta pro ty zbožné. Ale je to dlouhá a spleťtá cesta. Jak budeme pokračovat? Jsem přesvědčena, že tato písmena na krátké diagonále jsou vodítkem: C, O a pak nahoru k N... C-O-N možná referuje ke Constantinovi. A předpokládám, že teď musíme po diagonále zase dolů – S, T – a pak do rohu – A, a vydáme se znovu nahoru po dlouhé diagonále...“

Thalius zadržoval dech, když její prst putoval nahoru a dolů po diagonálách obrazce a písmena v jeho stopách se spojovala ve slova:

A*CONSTARE*PERIRE*O

„Od alfy k omeze,“ četl. „Zůstat pevný. Zemřít.“

Cornelius se napřímil a pohrdavě odfrkl. „Je to opravdu ono? Vždyť to není ani věta. Hezké motto pro vaše pobožnístkáře. *Drž se*

pravdy i ve smrti a dovede tě k Bohu. Ale to je nám na nic, není-liž pravda?“

Aurelia mu ale řekla: „Podívej se na to znovu, ty hlupáku. Má to několik významů. Cožpak to nechápeš? *Constare* – Constantinus – *perire...*“

V tom okamžiku Thalius pochopil význam toho poselství. Ten útržek textu byl tři sta let starý, přesto byl zcela konkrétní, a mířil jako šíp vystřelený z luku přímo do jádra jeho moderního dilematu.

Pokud se má zachovat pravá církev, Constantinus musí zemřít.

Malý otrok se začal třást.

XI

Když Thalius koupil Audaxe, odvezl ho přes celou zemi na pobřeží k místu zvanému Rutupiae. Pak musel chlapec projet obrovským městem, přejít širokanskou řeku a pak se svými průvodci putovat mílemi a mílemi zemědělské krajiny s odvodňovacími kanály, aby byl nakonec dovezen do jiného města, Camuloduna. Nyní opět seděl sbalený v Thaliově voze a čekala ho cesta k tomu, o čem Tarcho mluvil jako o valu.

Tarcho mu zkoušel vysvětlit, kam jede, s pomocí improvizovaných map kreslených klacíkem v prachu. Ale Audax za prvé vůbec netušil, co mapa vlastně je, a také neměl nejmenší představu o tom, jaký je rozdíl mezi severem, jihem, východem a západem.

A nechtěl opustit Thaliův dům v Camulodunu – kvůli jídlu. Jedl v kuchyni se sluhy a otroky a někdy se k němu připojil Tarcho. Chlapec nikdy za celý život lepší jídlo nepoznal. Někdy dostal takový příděl, že přestal mít hlad, měl tolik jídla, že *ho nedokázal dojíst*. Tarcho slíbil Audaxovi, že nikdy nezůstane o hladu. Chlapec si vždy mohl brát jeho chleba.

Ale ať už chápal, o co jde, či nikoli, ať už chtěl jet nebo ne, na cestu se vydat musel.

A teď s nimi cestovali další lidé a to činilo Audaxovi další problémy. Jela s nimi paní Aurelia a někdy také Ulpius Cornelius. Thalius, Cornelius a Aurelia se pak krčili vzadu ve voze a šeptali si.

Audax, který zcela závisel na jejich dobré vůli, byl mimořádně citlivý na jejich náladu. Korpulentní Thalius byl nervózní a těžkopádný, ale také dobrý člověk. Člověk však nikdy nevěděl jistě, jak na tom s ním je. Když na vás zaměřil svou pozornost, mohli jste se hrát v jeho přízni. Pak se ale začal zabývat něčím jiným, měl hlavu

plnou myšlenek a úplně zapomněl, že existujete. Thalius byl milý, ale spoléhat se na něj nedalo.

Co se týče Aurelie, byla to stará žena s tělem dívky. Mazala se neustále krémy a vycházela z ní oblaka nejrůznějších vůní, z kterých Audaxe svědíl nos. Tehdy, když se dotýkala tetování na jeho zádech, chovala se k němu celkem laskavě. Ale pro ni byl Audax jen otrok, nic víc než kus nábytku, kterého se dalo stejně snadno zbavit. Tomu Audax rozuměl velmi dobře.

Byl to přístup, který sdílel i Ulpus Cornelius. Ten však někdy sledoval Audaxe pátravým pohledem. Možná byl Cornelius „špinavý muž“, jak chlapci v dole říkali mužům, ať již otrokům nebo dozorcům, kteří se na nich ukájeli. Možná hledal způsob, jak se Audaxe zmocnit, nebo si představoval, co by s ním dělal, kdyby mohl. Ale nepokusil se s ním navázat kontakt. Tarcho nespouštěl chlapce z očí.

Tento neklid však nebyl ničím ve srovnání s jednou mnohem větší hrozbou.

Audax strávil téměř celý svůj život v dolech, zavřený v temnotě. Předtím, než přijeli Thalius a Tarcho, měl jenom útržkovité vzpomínky na vnější svět z dob, kdy byl velmi malý. Teď ho vystrčili ven a on nenáviděl střídání denních dob. Připadalo mu to nepřírozené, jakoby mimo kontrolu.

Thalius se sebevědomě pokusil vysvětlit Audaxovi rozdíl mezi „konečností“ a „nekonečností“. Audax zažíval hluboký pocit zmatku, protože celý dosavadní život strávil v konečném, uzavřeném prostoru a nyní se ocitl v otevřeném světě bez konce. Neurčitě chápal povahu těch myšlenek. Jemu to však demonstrovalo jen skutečnost, že Thalius nikdy nebyl otrokem. Otroci věděli, co je to nekonečnost, i když ji třeba neuměli pojmenovat. Oni totiž museli celý život donekonečna pracovat bez jakékoli možnosti volby, bez vyhlídky na nějaký konec. Otroctví byla nekonečnost.

Jeden prvek v tomto obrovském, otevřeném vnějším světě Audaxe však přitahoval – bylo to slunce. Když byla obloha jasná, teplo z té velké lampy na nebi mu pronikalo hluboko do kostí a krev se mu pak rozproudila. Thalius mu jemně vysvětlil, že právě slunce dává život všemu na zemi a že ho někteří lidé vzývají jako boha.

Někteří věří, že je to jedna z forem Krista, který se ale na čas stal také člověkem. Slunce připomínalo Audaxovi Tarcha a jeho sílu, jeho vřelost a trpělivost. Audax si představoval Thaliova Krista jako obrovského vousatého vojáka v nebi, který páchne po germánském kyselém zelí.

Několikrát přespali na místě zvaném Eburacum. Bylo to město s masivními hradbami a věžemi táhnoucími se podél břehu řeky, z nichž byl výhled na civilní zástavbu, která se choulila kolem jeho zdí. V jeho centru se tyčila obrovská budova, viditelná ze vzdálenosti mnoha mil. Tarcho řekl, že to je římské vojenské velitelství.

Eburacum, založené jako hlavní stan legií, mělo vždy velkou důležitost. Jeden císař, Severus, tu zemřel před sto lety po svém tažení na vysočinu a poté, co z Eburaca učinil hlavní město jedné ze dvou svých provincií na ostrově. Od té doby byly pevnost i hradby masivně přestavěny. A další císař – Constantinus – zde byl stvořen. Začátek jeho vlády byl vyhlášen v té impozantní budově velitelství. Nyní měl v Eburacu základnu velitel severních oblastí.

Thaliovi se ale to místo nelíbilo. „Svou odtažitostí, arogancí a monumentální vojenskou architekturou,“ prohlásil, „předjímá povznesenost budoucí absolutní monarchie.“ Audax si myslel, že ani Tarcho nemůže vědět, o čem Thalius mluví.

Cestovali však dál na sever a začali projíždět kopcovitější oblastí. Nebe bylo obrovské a plné velikých mraků. Audax se ale v této divočejší, rozeklanější krajině cítil nějak bezpečněji než na přelidněném zvlněném jihu. Thalius mírně podotkl, že jsou v Brigantii, v Audaxově vlasti. Ale žádný z celých generací Audaxových předků domov neviděl.

Tarcho začal ožívat. Ukazoval na pevnosti, tábory a strážní věže, jež byly součástí „hloubkového obranného systému“, jak to nazýval, a jež sahaly hluboko do krajiny na jih od vlastního valu. A na kopcích a v údolích bylo vidět velké pásy zeleně. Byly to uměle vysazované lesy, jež měly zásobovat lázně a pece zdi dřevem. Val chránil zemi před nájezdy divochů ze severu a země zase musela val živit. Audax si začal zeď představovat jako velkou žravou šelmu vysávající krev z krčící se krajiny.

Nakonec dojeli na místo zvané Banna, kde stála pevnost. Než silnice dosáhla pevnosti, vinula se skrze pás jí vlastněné zemědělské půdy – „vojenské louky“, nazval to Tarcho – a pak přejeli příkop zarostlý plevem a zanesený páchnoucími odpadky. Nato projeli nějakým městem táhnoucím se východně a západně podél silnice před hradbami pevnosti. Jeho cesty se podobaly spíše ovčím stezkám než římským ulicím. To místo bylo hlučné, přeplněné a páchlo. Některé budovy byly velmi výstavní a měly pravoúhlý půdorys, ale zbytek připomínal pouhé chatrče. Mnohé z nich měly otevřené průčelí a Audax nahlížel do dílen, kde se zpracovával kov nebo byly do výšky narovnány kusy masa. Chlapec viděl také vojáky s vojenskými opasky nebo částmi brnění podobného tomu, které nosil Tarcho. Všude bylo mnoho žen a dětí, které běhaly a pletly se koním do cesty. Audaxovi se to místo líbilo více než Camulodunum, protože vypadalo vesele. Ale Tarcho ho poháněl, aby rychle minuli vojenské krčmy, hráčská doupata a nevěstince.

Konečně dorazili k nějaké kamenné zdi. To už byla samotná pevnost. Domy toho vnějšího, špinavého města sahaly až k jejím hradbám. V bráně pevnosti museli zaplatit poplatek a strážě prohledaly vůz, zda neveze zbraně.

Uvnitř pevnosti udeřil Audax do nosu pach krve, kouře a moči. Tarcho mu řekl, že je to tak vždy; vojáci používali vlastní moč k činění kůže pro svá brnění a postroje. Aurelia a Cornelius si tiskli k nosu navoněné kousky látky, ale Tarcho se s gustem nadechl a vtáhl do plic skrze své velké, černé nozdry se zaschlými holuby odporný puch pevnosti. „Domov! Tomu se nic nevyrovná.“

Stavby pevnosti byly z kamene, nepálených cihel a dřeva a vyhlížely trochu uspořádaněji než ty venku. Úzké ulice mezi nimi dlážděné kočičími hlavami byly přímější. Člověk ale mohl vidět, že ty budovy jsou staré a mnohokrát opravované. Audax si myslel, že dvě dvoupatrové budovy se zářící střechou z tašek musejí být paláce. Tarcho ale řekl, že to jsou sýpky, v nichž mají vojáci uloženo množství obilí, které by jim vystačilo na týdny pro případ, že by barbari někdy zaútočili. Přibyli další vojáci včetně několika, kteří lenořili na svých pozicích na hradbách. V pevnosti byla kohorta o tisíci mužích, v níž bojovali Dákové. Tarcho řekl, že se jmenuje

„Hadrianova vlastní“. Dnes však většinu jejích bojovníků tvořili nikoli Dákové, ale Britové naverbovaní v místě.

Aurelia měla přehozený plášť přes ruku, aby se jí nezamazal od bláta na zemi, a rozhlížela se po ušmudlané pevnosti s pohrdáním. „Tak toto se stalo z mocných římských legií!“

„Tady nikdy nebyly rozmístěny legie, paní,“ řekl Tarcho. „Přísně vzato, dnes už legie vůbec neexistují...“

Aurelia se zachvěla. „U Jupitera, kéž bych sem nikdy nejela. Pokud mezi mnou a barbarskými hordami z vysočiny stojí pouze toto, už nikdy nebudu klidně spát.“

Skupinka se rozdělila. Thalius, Aurelia a Cornelius byli zavedeni do sídla velitele, velkolepé staré budovy z kamene. Tarcho vzal Audaxe do mnohem menšího domu z nepálených cihel s doškovou střechou, připomínajícího kvádr. Dům patřil jednomu vojákovvi, starému Tarchovu příteli, a už to nebyla kasárna jako kdysi, ale jeho domov. Muž tu žil se svou ženou, dvěma malými syny a celou smečkou neposedných psů. Audax nevěděl, co si má o tomto hlučném blázinci myslet, a psi ho děsili, protože v dolech se psů používalo k hlídání otroků. Ale Tarcho si tiše pohovořil s vojákovou ženou a ona se Audaxovi začala věnovat a krmila ho chlebem a hovězím. Tarcho chlapci zase ukázal *falx*, zahnutý dácký meč, a on se začal cítit lépe. Té noci spali Tarcho a Audax na lehkém lůžku v rohu jednoho pokoje s vojákovými syny a hoch hluboce usnul. Cítil se dobře chráněn zdmi domu a hradbami pevnosti, které hlídali vojáci jako Tarcho. Thalius by řekl, že to je útulný kus konečnosti oddělený od nekonečnosti a složitého světa, pomyslel si v duchu.

Audax se probudil. Byla tma a něčí velká ruka mu jemně třásla ramenem. Nevědomky ochabl, protože si myslel, že je znovu v dole. Když člověk bojuje se „špinavými muži“, postarají se, aby to měl horší. Ale byl stále v Banně a ramenem mu trásl Tarcho.

„Vstávej. Obleč se. Něco ti ukážu.“

Venku v pevnosti vládl svět stínů. Všude bylo ticho, jen nějaký voják na hlídce zakašlal někde nahoře na hradbách. Nebe bylo tmavě modrošedé, začínal pomalu úsvit a od rosy na kočičích hlavách se odráželo světlo.

Tarcho vedl Audaxe ke strážní věži na hradbách a ukázal mu žebřík. „Dávej pozor,“ zašeptal. Ale Audax byl zvyklý lézt ve tmě po žebřících a byl nahoře rychleji než Tarcho.

Vystoupili na úzkou plošinu nahoře na věži. Tady byl vzduch svěží, plný rosy a nebylo tu cítit obvyklou moč, nýbrž vůni rostoucí trávy.

Audax se rozhlédl po krajině. Pevnost byla nad srázem a on mohl vidět, jak se na jihu země svažuje do hlubokého údolí, na jehož dně zurčela řeka. Zavál k němu nějaký horký, vlhce páchnoucí vzduch. Dole u vody stály lázně pro vojáky pevnosti.

A když se Audax podíval na východ a na západ, uviděl samotný val, napojený na vnější zdi pevnosti a táhnoucí se v dlouhých rovných úsecích přes celou zemi. Na východě v místech, kde sílí paprsky dopadaly na jižní stranu zdi, světlý kámen, z něhož byla postavena, zářil. Do valu byly po jeho délce zabudovány pevnosti a další stavby a Audax zpozoroval, jak nad val stoupá kouř z jejich ohnišť, jako kdyby to byl jeden obrovský dům.

Tarcho hrdě řekl, že val je starý celá staletí. „Můj praprapra... pradědeček na něm pracoval. Jmenoval se Tullio. Zním jeho jméno, protože je vytesané na kamenech zasazených do zdi. Přišel z Germánie. Jeho synové a vnukové od té doby na tomto valu sloužili. Val stále stojí, je udržovaný, slouží svému účelu už osmou, devátou, desátou generaci, kdy už většina jeho stavitelů byla zapomenuta. Jací to museli být tehdy muži, když jejich vize ještě dnes utváří náš věk! Jací hrdinové! A jedním z nich byl můj prapředek.“

Audax si nedokázal představit, že by tuhle věc, tuto zeď mohli někdy postavit hdé. Stejně tak se mu mohlo říci, že vykopali údolí na jihu nebo že rozprostřeli na obloze mraky, které tam zachycují paprsky úsvitu.

„Žil tu někdo v době před postavením zdi?“

„Nevím. Nikdo důležitý, jen pár divokých chlupáčů. Dvě stě let! Zkus si to představit.“

Na linii zdi se začala rozsvěcet světélka, malé ohníčky, které blikaly a pak zhasly.

Audax se poplašil. „Co to je? Začal útok?“

„Ne, to jsou signální ohně. Mění se hlídky. Po celé délce valu odcházejí vojáci z hlídky a zapalují ohně, aby sdělili svým druhům, že všechno je v pořádku, v pořádku...“

Stáli na strážní věži až do východu slunce. Pak sestoupili do pevnosti a zapojili se do shonu dne.

XII

Týden po Thaliově příjezdu do Banny dorazil i Constantinus se svým doprovodem – nebo s jeho částí, protože mnozí jeho dvořané zůstali v Eburacu.

Constantinus okamžitě nařídil přehlídku jednotek v pevnosti. Ta se konala jednoho jasného, svěžího rána a Thalius a jeho společníci jí přihlíželi z útulného pavilonu jako hosté Ulpia Cornelia. Setniny nastoupily před zdmi pevnosti v dobrém útvaru. Nosiči korouhví drželi emblémy svých jednotek a s nimi také *labarum*. Byla to nová vojenská standarta, kterou údajně vymyslel sám Constantinus. Jednalo se o dlouhé pozlacené kopí s krátkým příčným dřevcem, který mu dával tvar křesťanského kříže. V horní části kříže byl věnec ze zlata a drahých kamenů s krásně vypracovaným chrismonem *chí-ró*.

Jednotky působily impozantně, třebaže Thalius mohl vidět, že jejich zbraně a brnění jsou oděné a silně spravované – říkalo se, že některé kusy z této výbavy se předávaly z otce na syna po celé generace. A nejen to, v denním světle vypadaly zdi pevnosti zcela zchátrale. Pevnost a její jednotky tu byly po staletí a pozvolna zapadaly do studeného severského bláta. Hranice mezi vojáky a civilním obyvatelstvem, z něhož se rekrutovali, se ještě více setřela.

Jedním z Constantinových projektů bylo upevnit reformy armády zahájené za Diokletiana, jež odrážely vojenskou realitu doby. Staré dělení na legie a pomocné oddíly bylo opuštěno. Nyní se armáda skládala z mobilních polních sil a pohraničních jednotek, do nichž spadaly například oddíly tady v Banně. Byly zavedeny nové vysoké vojenské hodnosti – *dux* a *comes*. Britský *dux* měl velitelství v Eburacu, pevnostem na východním pobřeží velel *comes*. Kdysi byli guvernéri provincií současně vrchními veliteli jednotek rozmístěných na jimi spravovaném území, ale tito noví vysocí důstojníci už do

jejich pravomocí nespadali. Ve skutečnosti jejich působnost často přesahovala hranice provincií. Byl to další příklad císařovy trvalé strategie dělení moci, která zmenšovala pravděpodobnost, že se mu postaví nějaký rival.

Thalius byl přesvědčen, že této vojenské logice rozumí. Odráželi jste barbary na hranici, a pokud přesto prorazili, nechali jste je proniknout hluboko do opevněné země, zatímco jste na místo přesunovali mobilní síly. Dokonce i města obehnaná hradbami tvořila v jistém smyslu část tohoto systému. Ale bylo v povaze nehybnosti upadat a pohraniční jednotky jako tato měly sklon ztrácet tvar a disciplínu. Thalius slyšel hrozné pověsti o korupci, o velitelích, kteří inkasují žold za dávno mrtvé vojáky. Bylo dobře, že se tu císař zastavil, aby to tu dal do pořádku.

A pro tyto vojáky to byl velký den, příležitost přerušit na chvíli celoživotní nudu pohraniční služby a předvést se samotnému císaři. Všichni věděli, že Constantinus tu hledá jednotky, které by mohl použít pro svou blížící se válku s Liciniem, císařem východu. Mnozí z vojáků, kteří ve své pevnosti vyrostli, měli tu rodiny, jež tu žily už po generace, si zřejmě ani nedokázali představit, co to znamená sloužit pod císařem na dlouhém tažení v nějaké cizí zemi. Byli však stále římskými vojáky a pod těmi pláty brnění předávaného z otce na syna musela bít srdce s velkým očekáváním.

Nakonec přijel sám císař, statný, silný muž, doprovázený svými generály a pobočníky. Všichni na sobě měli drahé, barevné parádní brnění včetně propracovaných přileb s vyřezávanými želvími krunýři a hledími posázenými drahokamy. Vojáci hrdě stáli před císařem provádějícím inspekci.

Věčný tradicionalista Cornelius mumlal Thaliovi do ucha svůj komentář. „To je velmi směšný symbolismus, nemyslíš? Tady je římská armáda, která má – a na to nesmíme zapomínat – své kořeny v občansko-rolnických komunitách Latia. Ale podívej se na císaře a jeho staré kamarády v tom jejich okázalém parádním brnění. Slyšel jsem, jak cestovatelé, kteří byli v Egyptě a Persii, říkají, že čím je společnost centralizovanější, tím více se vystavují takovéto symboly vysokého postavení...“

Aurelia zasyčela: „No tak mlč už, Corneliie, otravuješ. Do naší audience s císařem zbývá necelá hodina.“

„Protože jsem ji zařídil,“ poznamenal Cornelius chladně, „tak to dobře vím.“

„Je ten hoch připraven?“

Thalius se podíval na Tarcha a Audaxe, kteří seděli v pavilonu několik řad za ostatními. Starý voják vypadal přiměřeně ve svém naleštěném brnění, i když zjevně toužil být venku s nastoupenými jednotkami. Audax byl umytý, oblečený do pěkné nové tuniky, vlasy měl ostříhané a učesané. Stále byl hubený a bledý a zdálo se, že je mu mnohem méně let, než ve skutečnosti bylo. Byl stále ten podzemní tvor obraný o slunce, kterého Thalius našel v Dolaucothi. A přesto byl klíčem ke všemu.

„Je připraven,“ potvrdil Thalius Aurelii.

„Dobře,“ řekl Cornelius. „Ještě si to jednou projdeme. Já tebe a hocha, Thalie, uvedu dovnitř. Podařilo se mi vzbudit u císaře zájem o proroctví napsané na hochových zádech. Takové věci ho jako trochu důvěřivého vojáka fascinují. Pak vyzvu tebe, paní, abys předstoupila...“

Thalius řekl: „A s Aureliinou pomocí mu ukážu, jak číst ten akrostich.“

„Proroctví o jeho vlastní smrti,“ řekl Cornelius s chladným úsměvem právě tak tiše, aby ho nikdo neslyšel, a dostatečně hlasitě, aby se Thalius bál, že to slyšet bylo.

„A já pak předložím náš testament.“ Thalius se dotkl své tuniky, v níž měl schováno deset pergamenových stránek, na něž přepsal konečnou podobu odsouhlaseného textu s názvem *Upřímná rada poníženě nabízená znepokojenými občany*.

Nyní byli už tak blízko k cíli, že cítil, jak jeho sebedůvěra sílí. Jejich pokus přimět císaře k tak hluboké změně názorů byl zcela mimořádnou věcí a Thalius poslední dvě noci skoro oka nezamhouřil. Třebaže se císař nebál žádného člověka, bál se Boha, a snad bude proto brát proroctví jako varování – což byl jejich záměr – a bude vstřícný k logice jejich sdělení.

Pak si všiml, že si Cornelius a Aurelia vyměnili pohled, jehož obsah je mu utajen. Thaliovi to připomnělo, že nemá kontrolu nad

situací. Jeho sebedůvěra vyprchala jako pára nad hrncem a v duši mu začala hryzat obava z toho, že dojde k něčemu nepředvídatelnému.

XIII

Audaxovi se nezdálo, že být představen císaři je nějaká čest.

Připomínalo mu to den, kdy byl přivlečen před předáka Volisiose, protože v úzké křemenné štole únavou upadl a pořezal si ruku, kvůli čemuž byl na celé dny vyřazen z práce. Vůbec se nepokoušel vysvětlovat, že ho dvě noci po sobě nenechala vyspat tlupa „špinavých mužů“. Předák na něj chvíli řval a pak mu ukázal řadu křížů, na nichž se houpaly zbytky těl otroků, oklované ptáky. Řekl mu, že tam skončí, pokud udělá ještě jednou nějakou chybu, a pak ho předal mohutnému surovci ke zbičování.

Takové byly Audaxovy pocity, když ho Thalius a Aurelia vedli do vyzdobené, svatyni podobné místnosti, kde císař seděl na svém trůně. Místnost byla naplněna světlem, které se odráželo od císařova roucha a drahokamy posázené koruny. Audax některé lidi kolem císaře poznal. Po jeho pravé straně byla Helena, jeho matka, oblečená téměř stejně okázale jako její syn. Po císařově levici byl Cornelius, který se díval na Audaxe, ale mumlal něco císaři. A za nimi stáli tvrdě vyhlízející vojáci s rukama na jílcích mečů a sledovali každé hnutí.

Byl přiveden na krok k císaři, tak blízko, že by se ho mohl dotknout. Constantinus byl hrozný. Audax měl dojem, že cítí, jak z něj vyzařuje horko. Celý život potlačoval instinkt klást odpor, ale nemohl si pomoci a ustoupil. Pak se na něj Constantinus ale podíval a usmál se. Náhle vyhlížel lidsky a Audaxův strach se zmenšil, i když jen o trochu.

Thalius a Aurelia začali popisovat Audaxovo tetování – on nervózně, ona s hladkou sebedůvěrou – a příběh jeho vzniku. Chlapec trochu jejich latině rozuměl, pochopil, že mluví o nějaké rodinné historii, o nějaké bohaté ženě, která prodala své potomky do otroctví... Constantinus naslouchal s výrazem lehké znuděnosti.

Audax si císaře představoval, jak každý den naslouchá stovkám lidí, z nichž každý má nějaký příběh, který mu chce vyprávět.

Pak došlo na písmena vytetovaná na jeho zádech. Aurelia ho otočila a řekla mu, aby si zvedl tuniku a přetáhl si ji přes hlavu. Audax čekal s hlavou ve své tunice, cítil pach vlastního potu a slyšel ztlumené hlasy dospělých, kteří diskutovali o té jediné věci, kvůli které byl pro ně zajímavý. Akrostich... křesťanské prvky, alfa a omega... zakódovaná slova. Cítil, jak nějaký teplý, těžký prst jezdí po jeho zádech, možná patřil samotnému císaři, a jak nějaký drsný hlas vyslovuje ta slova: *Constare, perire*.

Chlapec byl napřímen, jeho tunika sjela dolů a pak ho otočili čelem k císaři. Audax viděl, že jeden muž ze stráže vytasil meč. Všichni rozuměli skutečnému významu těch dvou slov. Napětí v místnosti bylo najednou enormní a Audax, který byl v jejím středu, se velmi bál.

Pak promluvila Helena. *Vyhrožujete mému synovi? Má dnes zemřít?*

Zjevně vyděšený Thalios, který podobnou reakci nepředvídal, rychle promluvil. Nikdo neumře... Není to hrozba... Přinášíme vám to proroctví v dobré víře, my jsme ho neudělali... Doufáme, že ho budete brát jako návod pro lepší budoucnost nás všech... Přinášíme vám dopis... Začal pod tógou hledat ten dokument a stráže ho sledovaly ještě bedlivěji.

A zatímco byla tímto jejich pozornost odvedena, ocitl se v Audaxově ruce nůž s pěknou, naleštěnou čepelí. Vtiskla mu ho do ní Aurelia. Když se díval dolů na tu čepel, její studené prsty se sevřely kolem jeho ruky s nožem.

A pak do něj strčila a nůž bodl kupředu. Audax to vše viděl, jako kdyby tomu přihlížel z povzdálí. Celý život do něj vtloukali, že když s ním nějaký dospělý hrubě zachází, nesmí klást odpor. On držel ten nůž, ale byla to ve skutečnosti Aurelia, kdo vedl jeho čepel skrze šat, skrze okamžik odolávající kůži stále hlouběji dovnitř do tepla krvácejícího těla.

Už když nůž pronikal císařovou hrudí, ječela Aurelia: „Ne! Ten otrok je darebák! Pomozte mi ho zadržet, ach, pomozte mi!“ Jakmile se nůž zabořil po rukojeť, s výkřikem se zhroutila.

Na okamžik se rozhostilo ticho. Audax a Constantinus byli spojeni nožem, jehož rukojeť byla stále v otrokově ruce a čepel v císařově hrudi. Constantinus otevřel ústa a mezi rty se mu táhly sliny. Audax cítil, jak je jeho ruka, opírající se o ohromné, teplé císařovo tělo, drobná.

Pak nastala vřava. Helena ječela, vojáci řvali a tasili své zbraně a zmocnili se Thalia a Aurelie. Nikdo se však neodvážil dotknout císaře samotného nebo chlapce.

Constantinus zvedl ruku a všechno se zastavilo.

Císař dýchal pomalu, opatrně a stále hleděl na Audaxe. „Nehýbej se,“ řekl brigantsky.

Audax byl tak překvapen, že se zeptal: „Ty umíš brigantsky?“ Hoch možná pohnul rukou, když promluvil, byť jen nepatrně. Constantinus zalapal po dechu a jeho ohromné tělo se zatřásl, jako kdyby byl panenkou kontrolovanou tím chlapcem a jeho nožem.

Císař řekl bez dechu: „Sloužil jsem tu jako voják pod velením svého otce mnoho let. Byl to můj domov. Naučil jsem se britsky. Jak se jmenuješ? Nikdo si nedal tu práci, aby mi to řekl.“

„Audax, pane.“

„Audax. Dobře, Audaxi, poslouvej mne pozorně. Musím ti říci dvě velmi důležité věci. Za prvé vím, že to nebyla tvoje vina. Viděl jsem, jak do tebe ta žena strčila – jak se jmenuje?“

„Aurelia.“

„Ano. Viděl jsem to. Takže ať se dnes stane cokoli, ať už budu žít nebo zemřu, nebudeš potrestán. Věříš mi?“

Audax si to promyslel. „Ne,“ řekl pak.

Constantinus zaťal zuby. „Kéž by moji poradci byli alespoň z poloviny tak upřímní. Já jsem císař, Audaxi. Pokud dám slib, je splněn. Tak mi věř.“

„A ta druhá důležitá věc?“

„Ta druhá věc je, že jako voják jsem se naučil mnoho o lidském těle. Hlavně probodáváním jiných lidí. A vím, že když pohneš tím nožem jen o kousek, prorazíš cévy mého srdce a já zaručeně zemřu. Když tím nožem nepohneš, mohu ještě žít. Chápeš nyní, proč jsem tě požádal, abys se nehýbal?“

„Ano,“ řekl Audax.

Ano, chápal. Ale jeho natažená paže začala umdlévat a z císařova roucha kapala jasně červená, teplá a lepkavá krev, která usychala na jeho ruce. Trošku se pohnul, přestože se ze všech sil snažil stát nehybně. Nemohl si pomoci. Cítil, jak se císařovo tělo křečovitě zachvívá v reakci na to. Audax totéž viděl u ukřižovaných otroků, kteří se křečovitě chvěli, když se drobnými pohyby pokoušeli ulevit bolesti ve svých hrudích a chodidlech. Audax se naučil rozpoznávat smrtelný strach ve tváři ukřižovaných a stejný nyní viděl navzdory Constantinovu zdánlivému klidu v jeho blednoucím obličeji.

„Vidíš toho muže za mnou?“ zeptal se císař. „Toho vysokého s brýlemi – myslím, s kousky skla na nose? Je to můj lékař – Řek, a velice dobrý. Jmenuje se Filip. Pokud chceš, můžeš Filipa nechat, ať nůž od tebe převezme. Potom zůstanu naživu. Nebo se rozhodneš tím nožem otočit, a pak zemřu.“

Audax slyšel, jak Aurelia ječí: „Zab ho, otroku! Zab to monstrum...“ Pak někdo její hlas zdusil, zřejmě nějaký voják s těžkou rukou.

Audax stál nehybně a paže ho bolela.

„Proč si podle tvého názoru ta žena přeje mou smrt?“ zeptal se císař.

„Slova na mých zádech říkají, že zemřeš.“

„Dobrá. Ale co si myslíš ty, Audaxi? Myslíš, že tvoje volba by měla záviset na proroctví? Podívej se na mne. Co vidíš?“

Audax si prohlížel muže, kterého měl před sebou – mohutného, silného. Připomínal mu Tarcha. „Vidím vojáka,“ řekl.

„Ano. Dobře. Tím jsem především a vždy budu.“

„Chci být vojákem,“ řekl Audax.

Constantinus přikývl, ale jen lehce. „Pak ti slibuji, že jím budeš – pokud se rozhodneš nechat mne naživu. Ale volba je na tobě, Audaxi. To je situace, co říkáš? Tady stojíme, císař a otrok, nejvyšší a nejnižší, vrchol a dno. A přesto kvůli obyčejnému noži jsi to ty, kdo má v tomto okamžiku největší moc na světě – ty, a historie se při každém tvém záchvěvu otřásá v základech.“

„Je to pravda,“ Thalius zašeptal. „Je to pravda! Rozluštěné proroctví staré tři sta let – osud celého světa, který má přijít – to vše

se koncentruje do tohoto okamžiku, do ruky jednoho otroka s nožem!“ Tarcho ho ale hrubě umlčel.

Constantinův hlas slábl, jeho obličej byl stále bledší. Císař zašeptal: „Svět je komplikované místo, Audaxi. Budoucnost je neznámá. A my přesto musíme činit rozhodnutí. Na čem by podle tebe měla taková rozhodnutí být založena? Na slovech vypálených do tvých zad nebo na úsudku člověka jako já?“

Audax měl pocit, že ztrácí kontakt se světem kolem sebe. Začínaly se o něj pokoušet mdloby. Jeho napřažená paže byla tak ztuhlá, jeho krví zbrocené prsty tak necitlivé, že už necítil nůž ve své dlani. Nevěděl ani, zda stojí nehybně nebo ne.

Svět náhle zešedl a on měl dojem, že se zdi místnosti řítí dolů jako hroustící se stěna v dole a odhalují chodby vedoucí do neznámých míst. Nezřetelně chápal, že císař má pravdu – a Thalius také – když říká, že závažné události, jež ovlivní životy mnoha budoucích generací, závisí na tom, co udělá v několika dalších okamžicích. Komu má tedy věřit – komu a čemu?

Kdyby Constantinus byl Tarcho, jediný člověk v jeho životě kromě téměř zapomenuté matky, který se k němu choval laskavě, neváhal by. Přesto se Constantinus Tarchovi natolik podobal, že se Audax rozhodl mu věřit. Lidé jsou reální, pomyslel si. Lidé a jejich povahy a jejich úsudky. Jen to mělo ve světě význam. Slova nebo proroctví nebyla nic.

„Zavolej svého lékaře,“ řekl.

Constantinovy oči se nepohnuly, ale výraz jeho tváře změkl. „Filipe. Pojd' sem. A vůbec nespěchej, pane...“

Nikdo se neodvážil pohnout, dokud řecký lékař nevzal nůž z Audaxovy ruky a nevytáhl ho pomalu z císařovy hrudi. Audax se pak zhroutil a v hlavě mu zvonilo. Ten zvláštní pocit odcizení vyprchal a prostor kolem něj se opět zhmotnil do podoby původní místnosti.

Poté se rozpoutala mela a zablýskla se ostří. Tarcho chytil Thalia a Audaxe a táhl je ven z místnosti.

XIV

Na podzim toho roku, kdy zemřel Constantinus, si Thalius dohodl schůzku s Audaxem před schody Claudiova chrámu v Camulodunu.

Dělal si starosti, jak Audaxe vůbec pozná. Koneckonců od té mimořádné audience u císaře uplynulo už třiadvacet let. A navíc se děsil představy, že bude muset vyjít z domu. Ten den měl být ve městě trh a město bude toho jasného podzimního rána plné zemědělců, jejich žen a spratků, jejich psů, ovcí a dobytka, a obchodníků, prostitutek a zlodějíčků, kteří z nich kořistili. Thalius si mrzutě pomyslel, že Camulodunum v některé dny připomíná spíše velkou ohradu s dobytkem než město. V mimořádně požehnaném věku sedmdesáti pěti let pro něj bylo stále těžší chodit ven. Ve dnech, jako byl tento, dával jednoduše přednost zavřít se ve svém domě.

Ale neměl na výběr, neboť Audax se s ním mohl setkat pouze v tento den. Chlapec musel cestovat až z daleké Constantinopole, kde byla jeho posádka, a většinu své dovolené spotřeboval na složitou cestu přes západní část říše. I potom musel strávit většinu času v Londiniu, sídle diecéze čtyř britských provincií. Jestliže byl Audax připraven jet tak daleko, pak on, Thalius, musí sebrat tu trochu odvahy a vyjít ze dveří svého domu, aby ho pozdravil.

A koneckonců tu oba byli kvůli starému Tarchovi.

Tlačence před chrámem byla přesně tak velká, jak se Thalius obával. Prodávači si postavili stánky na jeho schodech a dokonce i uvnitř kolonády. Naplnili vzduch pachem rožněného masa a prodávali ošacení, levnou bižuterii, použité nádobí, miniatury zbožněné Heleny – nekonečné množství braku. Nedal se tu prakticky najít žádný nový výrobek a také nic, co by vzniklo někde dál než míli odsud.

Thalius viděl, že nikdo prakticky nenakupuje za hotové. Věci se handlovaly za jiné věci a za služby – půl kuřete za hezký kousek jadeitu, úpis zavazující k jednodenní práci na opravě doškové střechy za velmi použitou, velmi spravovanou amforu. Lidé, kteří měli hotovost, ji hromadili a schovávali před výběřčími daní. Thalius si ale byl vědom, že ti se svými špehy pravděpodobně slídí po trhu i nyní. V době, kdy i armáda přijímala naturální platby, nemohl černý trh zůstat dlouho černým. Thalius považoval tržiště za mimořádně nepříjemné místo, neboť se na něm cítil jako jedna ze záplavy myší, které se živí odpadky jiných myší.

Ti, které měl kolem sebe, také nebyli nijak příjemní. Skoro všichni byli mladší než on – nu, na to už byl zvyklý mnoho let – a chovali se hrubě, neobčansky, bezohledně jeden k druhému a ještě hůře ke starým, jemu podobným nemotorům. Je to sobecká doba, pomyslel si, doba špatných mravů. A za všechno mohl Constantinus. Ubohá, hloupá, dávno mrtvá Aurelia měla svým způsobem pravdu. Břemeno nadměrných daní a obrovská a stále se prohlubující propast mezi bohatými a chudými způsobily, že celá společnost ve všech sférách zhrubla. Ale byla nějaká jiná možnost?

Mezi vším tím harampádím narazil na pult, na němž se vršily spisy. Byly tu svitky, hromady textů na dřevu, dokonce i nějaké hustě popsané voskové tabulky. Thalius se jimi začal prohrabovat; byla to úleva myslet jednoduše na knihy. Žádný spis však nebyl nový a některé se zdály dokonce nekompletní. A byl mezi nimi velký počet (pro něj) naprosto nezajímavých traktátů o různých aspektech křesťanské víry.

Na tyto materiály narážel člověk na každém kroku. Když Constantinus zavedl křesťanství, jeho biskupové a teologové, opilí náhlou mocí a bohatstvím, rozpoutali v církvi zuřivý boj a vzájemně se obviňovali z kacířství. Lidé ale byli složitými teologickými otázkami zmateni a nyní četli již jen bibli a komentáře k ní – pokud vůbec něco četli. A protože počet negramotných rostl a ti gramotní se obraceli k mysticismu, nikdo už nepřemýšlel, nikdo nekladl otázky, nikdo si nepamatoval, že věci byly někdy jiné než nyní.

Ale Thalius rychle identifikoval Tacita, Plinia a Cicera, pozůstatky doby, kdy lidé mohli ještě přemýšlet, přít se a psát.

Zadíval se do šera krytého stánku za pultem. Seděl tam na stoličce nějaký mladík, žvýkal jakési byliny a sledoval dívku u vedlejšího stánku s lascivním výrazem v očích. Thalius luskl prsty. „Ty!“

Kluk otočil hlavu a podíval se na něj. „Mluvíš ke mně?“

„Ne že bych chtěl, ale jsi zřejmě dodavatel těchto knih. Jaký je jejich původ?“

Mladík se zamračil. „Co?“

Thalius si povzdechl. „Prodáváš tyto knihy. Odkud jsou?“

„Vyhozené věci,“ odpověděl mladík. „Platí napsané ceny.“ Mluvil hrubou, primitivní latinou. Bylo mu tak šestnáct a ve tváři měl nevrlý výraz. Thalius se ho nebál, ale pociťoval určité znepokojení. Před ním stál mladík, který vyrostl téměř mimo společnost, jakou znal Thalius, bez nutkání dodržovat pravidla civilizovaného chování. Jaký je tohle zdroj pro budoucnost Británie a říše!

Thalius přejel prsty po sveticích. Šlo zřejmě o pozůstatky nějaké drobné tragédie. Bezpochyby je vlastnil některý člen kurie, podobný více či méně jemu samotnému, který nedokázal udržet rovnováhu při nekonečném balancování na kraji útesu, jímž byl dnešní občanský život.

Na pultě ale ležely i některé zajímavé tituly. Jedním z nich byl příběh nazvaný *Pravá historie* od syrského Řeka jménem Lucianos. Thalius ho četl jako chlapec a od té doby se zajímal o fantastické cesty do podivných koutů světa nebo někam úplně mimo zemi – ne o mýty, které mu připadaly vždy trochu prázdné, ale o úvahy o tom, co by mohlo být možné. Naučil se však svůj zájem o tyto spekulace skrývat. Literární snobové vždy tvrdili, že takovéto fantazie jsou pro pubertální hochy, že autorům už došly zápletky a že jsou pro ně důležitější jejich vlastní myšlenkové konstrukce než struktura příběhu. Thalius si nadělal dost zle, když protestoval, že o tyto konstrukce právě jde. S lítostí Luciana odložil; už měl lepší kopii, i když ji nevystavoval na odív.

Probíral se spisy a všiml si, že totéž dělá nějaký mladší muž vedle něj, který se také prohrabával hromadami svitků. Dokonce do Thalia k jeho velké nevoli strkal, jak se natahoval pro další texty.

Mladík za pultem se začal o Thalia zajímat. „Pokud chceš opravdu něco koupit, možná bys rád viděl tohle.“ Začal lovit někde pod stolem a vytáhl svitek ještě ohmatanější než ostatní. Thalius, který měl trochu nateklé oči, ale zrak stále ostrý, viděl, že to jsou paměti císaře Claudia. „Píše o svém pobytu tady v Camulodunu. To je jeho chrám,“ řekl mladík a ležérně ukázal palcem přes rameno.

„Já vím, čím je to chrám!“ vyjel na něj Thalius.

Prodavačova tvář byla bez výrazu. „Pak je to dobrý suvenýr.“

Thalius věděl, že takový kus se dá jen těžko najít jinde než v knihovnách velkých měst kolem Středozevního moře – a že je to ve skutečnosti ještě těžší, protože Constantinus přenesl své hlavní město stovky mil na východ. Předpokládal, že cena bude vzácnosti svitku odpovídat. „Potřebuji si ho prohlédnout. Je kompletní a v dobrém stavu? Z které doby je ten opis?“ Knihy z poslední doby byly chatrné jako všechno ostatní; člověk se vždycky musel podívat. Thalius se pro svitek natáhl. Mladík ho držel před hrudí. Thalius se na něj zlobil kvůli jeho neomalenosti, ale naklonil se přes stůl.

Když tam takto balancoval, mladý muž stojící vedle něj ho udeřil do břicha. Thalius ucítil neuvěřitelně prudkou bolest a také nějakou ruku, která se mu hrabala v tunice. Jiná ruka, mnohem silnější, ho chytla za shrnutou tuniku na zádech. „Thalie. Jsi v pořádku?“

Thaliovi bušilo srdce a zrak se zamlžil. Neupadl však a bolest v jeho břiše postupně ustupovala. Vzhlédl.

Stál před ním muž asi tak po třicítce, vysoký, dobře stavěný s plavými vlasy. Byl to zřejmě voják; alespoň podle propracované vojenské brože na rameni a drazé vyhlížejícího opasku. Zvedl obě ruce a držel v nich dvě věci: Claudiovy paměti a Thaliovu koženou portmonku. „Ti dva darebáci lovili spolu.“ Muž hodil Thaliovi jeho peněženku. Ten ji neobratně chytil. „Obávám se, že jsem měl ruce plné a musel je nechat proto běžet.“

Thalius se rozhlédl. Prodejci se dál bez jakéhokoli zájmu tlačili; po lupičích nebylo ani památky. „Taková hanba,“ zlobil se Thalius. „Používat knihy jako návnadu pro krádeže a násilí! Co se to se světem děje?“

„Myslím, že tohle je tvoje, ne?“ Voják mu podával Claudiův svitek.

Thalius si ho s váháním vzal. „Toužil jsem si ho přečíst,“ řekl. „Ale jak ho teď zaplatím?“

Voják se rozesmál. „Starý známý Thalius – jsi poctivý od začátku až do konce, ale tak nepraktický, že si děláš starosti, jak zaplatit těm, kdo tě právě chtěli okrást! Zapomeň na to, Thalie. Vezmi si tu knihu – nevrátí se pro ni. Stejně byla zřejmě kradená a jinak pouze shnije.“

Thalius přikývl. „Jestliže se nedá postupovat jinak...“ Vzhlédl k nebi. „Ale jak to, že znáš mé jméno?“

Voják se zasmál. „Ty ses opravdu nezměnil, drahý Thalie. Když jsem přijel, věděl jsem, že chci-li tě najít, stačí jít po pachu plesnivých starých knih.“

„Audaxi.“

XV

Thaliovi vyhrkly z očí slzy. „Já jsem takový hlupák. Očekával jsem chlapce. Ty ses změnil! Nepoznal bych, že tenhle mohutný muž vyrostl z ubohého hochy, kterého jsem našel před dávnými lety v tom zlatém dole.“

Audax se ale trochu zakabonil a Thalius pochopil, že existují vzpomínky, které je radno nevytahovat.

Rychle proto pokračoval: „Kromě toho myslím na knihy, a proto jsem úplně zapomněl, že jsem přišel, abych tě tu našel. Obávám se, že už jsem dnes takový. A ty jsi tady a staráš se o mne tak, jak to dělal ubohý Tarcho celé ty roky.“

„Je to dlouhý čas.“

„A jak se má tvá žena?“

„Melisse se daří dobře. Máme v Constantinopoli dům. Je menší než ten tvůj, ale nám úplně stačí,“ odpověděl Audax. Pak řekl opatrně: „Vypadá to tam líp. Na východě. Je tam spousta rolníků, kteří mají kousek vlastní půdy. Není to jako tady, kde celé pruhy země vlastní pár obrovských boháčů. Není tam...“ Jeho chudší vojenský slovník ho zradil.

„Taková hrubá nerovnost?“ dokončil za něj Thalius smutně. „Ano, vím, Audaxi, ruinuje nás to všechny, tohle a také úpadek vzdělání... Ale ty máš syny. Tarcho mi o nich řekl všechno. Tvé dopisy ho vždycky rozechvěly.“

Audax se zasmál. „Dal jsem staršímu synovi jméno po něm – myslím, že z něj bude také voják! Ale ten mladší má spíše chytrou hlavu než svaly. Je spíš jako ty, Thalíe. Koneckonců jsme příbuzní. Jsem rád, že jsem ho pojmenoval po tobě.“

Thalius byl dojat. „Bylo by úžasné, kdybys žil blíž, abych ho mohl poznat – a snad ho trochu vzdělávat.“

„Mé místo bylo vždy po císařově boku.“

„Chápu.“

„Nicméně jsem nyní tady – kvůli prvnímu Tarchovi...“

„Ano. Chudák Tarcho! Pojd' se mnou.“

Odešli od stánku s knihami a díky Audaxovi, před nímž se všichni kvůli jeho ramenům a vojenským insigniím rozestupovali, bez problémů vyšli do schodů a pak pokračovali kolonádou a vstoupili do chrámu. Poměrný klid pod střechou chrámu znamenal pro Thalia úlevu, ale chůze mu působila bolest.

Audax se dotkl jeho paže a nabídl mu pomoc. „Jak se cítíš?“

Thalius zalapal po dechu. „Jako kdyby do mne ten lump zabořil ruku až po loket.“

„Pokud cítíš, že potřebuješ lékaře...“

„Raději půjdu s tebou, starý příteli.“

Audax se rozhlédl po chrámu. „Nebyl jsem tu od dob, kdy jsem byl dítě, a tehdy jsem byl příliš malý nebo ohromený, abych si udělal představu. Je to překvapivě velkolepé, že ano?“

„Chceš říci pro zchátralou provincii jako tato? Ano, je to tak, ale přestál ty roky dobře.“ I když na podlaze byly rozházené nějaké odpadky, starý monument nebyl v nijak špatném stavu. Člověk viděl, na jaké práce obyvatelé města jako Thalius, kteří byli ještě natolik občany, aby se starali, vydali peníze; chrám měl opravenou střechu a renovované pilíře, které popraskaly vlivem mrazu. „Byl však znovu vysvěcen a nyní slouží Kristovi i božskému Claudiovi.“ Thalius ukázal na *labarum* postavené v jednom rohu, císařskou korouhev, jež byla symbolem vojáka křesťana.

„Stále tu ještě stojí,“ řekl Audax, „To se o pohanských klášterech dnes už nedá říci.“

Constantinus od své osudové a poslední návštěvy Británie před těmi dávnými lety vytrvale pokračoval v programu christianizace své říše. Hrál dlouho a trpělivě tuto hru a moc pohanů ve vládnoucích třídách a v armádě postupně slábla. Nakonec císař cítil, že už má dost silné postavení na to, aby vyhlásil křesťanství za hlavní náboženství impéria – a aby nařídil reformaci. Bohatství pohanských chrámů bylo převedeno na církev a císařskou pokladnu.

Audax si třel čistě oholenou bradu. „Byl jsem do toho trochu zapojen. Byl to dobrý plán, jak získat finanční zdroje, dokonce i na císaře, který měl vždycky dobrý nos na peníze.“

Thalius se zasmál, ale mrkl bolestí. „To je na vojáka císařovy gardy cynické prohlášení!“

Audax pokrčil rameny. „Člověk může být současně realistický i loajální, že ano?“

„Pravda. Jako byl Tarcho. Vždycky.“

„Nepřekvapuje mě, že Claudiův chrám přežil. Ani Constantinus nemohl jen tak nařídít ocesání svatyní zasvěcených jeho zbožněným předchůdcům – zvláště když se má stát sám bohem.“

Thalius zalapal po dechu. „Ty žertuješ! Potom co celý život prosazoval křesťanství? Nu, tady bude mít ten krok podporu. V Camulodunu Constantina vždy milovali. Vojenské město, jak víš. A uvažují, že tu jeho matku si vezmou za svou svatou patronku!“

„Jednu věc vím jistě. Tarcho byl dobrý křesťan – svým způsobem. A nikdy by tu nechtěl být pohřbený.“

„To opravdu ne,“ souhlasil Thalius. „Pojď, navštívíme ho.“ Přešli přes chrám k východu, sešli ze schodů zastavěných různými stánky a vydali se po hlavní ulici města. Dříve to byla osa pevnosti dobyvatelů z Claudiových časů, dnes se v ní hromadily odpadky a její stoky byly zaneseny špínou.

A jak po ní kráčeli, mluvili o následcích té noci, během níž se Aurelia pokusila zavraždit císaře, té noci, která spojila navždy jejich osudy.

Constantinus přežil. Jeho řecký lékař řekl, že zranění je sice hluboké, ale úzká čepel nože našťastí nezasáhla žádný důležitý orgán.

Aurelii, která před Thaliem skrývala svou fanatickou nenávist k císaři až do okamžiku útoku, rozsekaly na místě strážce svými meči. Thalius a Audax jim unikli, protože je zaštitil Tarcho. Všichni však byli zadrženi, jelikož začalo pátrání po komplicích. Formální dopis, který měl Thalius u sebe, by v horečnaté atmosféře paranoidního dvora úplně stačil jako důvod k jeho popravě. Thalius byl vždy přesvědčen, že vděčí za život Tarchovi, který se mocně přel s vojenskými žalobci a upozorňoval je na Thaliovu naivitu a nevinnost – řečeno bez obalu, na jeho hloupost.

Co se týče Audaxe, ten mohl být popraven bez jakéhokoli vyšetřování – nebo minimálně mučen, protože podle římského práva bylo svědectví otroka platné pouze tehdy, když bylo vynuceno mučením. Jestliže Thalia zachránil Tarcho, pak Audaxe spasil sám Constantinus. V těch okamžicích, kdy je spojila blízkost smrti, spatřil císař v otrokovi něco, co ho zaujalo, a zavázal se, že ho bude chránit. Když se vášně utišily, Thalius dal chlapci urychleně svobodu a svěřil ho do péče Tarchovi, který měl podle jeho názoru mnohem lepší předpoklady k tomu, aby chlapce ochránil, než on sám.

Pokud jde o další hlavní aktéry dramatu, Ulpus Cornelius vykřikoval, že byla zrazena jeho důvěra, stáhl se na dvoře do ústraní a Thalius už ho nikdy neviděl. A nikdy také nezjistil, zda se Cornelius podílel na přípravě vraždy císaře – nebo zda byl on jediným napáleným.

Tarcho se postaral, aby byl císařův slib splněn a Audax dostal příležitost zkusit život vojáka. Ve věku šestnácti let nastoupil vojenskou službu v posádce v Banně, která měla za úkol strážet hranice. Zdravá vojenská strava, lékařský dohled a výcvik mu nesmírně svědčily; v osmnácti letech už v něm nebylo nic z onoho chlapce bílého jako duch, kterého Thalius vytáhl na světlo z dolu na zlato.

Brzy se ukázalo, že Audax je příliš výkonný na to, aby byl jeho talent marněn ve statické pohraniční posádce. Byl proto na doporučení velitele Banny převelen k polním jednotkám v Galii. Pak ho Thalius vídal už jen zřídka.

Audax byl v době, kdy se Constantinus poprvé střetl s Liciniem, císařem východní části říše na vojenském poli, příliš mladý, proto nemohl bojovat v jeho vojsku. Constantinus tehdy dosáhl pouze částečného vítězství – Licinius se z některých území stáhl, ale udržel se. Konečná bitva přišla deset let po Constantinově návštěvě Británie, a to už byl Audax dost starý na to, aby mohl sloužit.

„Bylo to úžasné, Thalie,“ líčil nyní. „Říká se, že to byla největší válka století – na každé straně stálo snad sto padesát tisíc mužů – a zuřila v celé Evropě a Asii celý rok, než Constantinus definitivně zvítězil v bitvě u Byzantia...“

Audax si dával pozor, aby nevyprávěl Thaliovi žádné příběhy z té války, a starý muž mu za to byl vděčný. Občanská válka znamenala další strašlivé marnění zdrojů, které by jinak bylo možno mnohem lépe využít proti vnějším nepřátelům, například Frankům a Alemánům, novým barbarským federacím na Rýně, Gótům na Dunaji a obrozeným Peršanům na východě. Stalo se dokonce, že v době, kdy Constantinus vedl válku proti Liciniovi, využili Vizigóti příležitosti a překročili Dunaj. Císař pak musel vést válku na frontě dlouhé tři sta mil.

Když Constantinus porazil Licinia, povolal Audaxe do své osobní gardy, *scholae palatinae*. „Už jsi mi jednou zachránil život,“ řekl v brigantštině, když mladíka vítal. „Věřím proto, že bys to udělal znovu!“

Audax proto provázel císaře při další velmi dobrodružné události jeho vlády – přenesení metropole říše na východ. Opět se ukázalo, že Aurelia měla pravdu, a deset let kolující pověsti se naplnily. Za své sídelní město si Constantinus vybral Byzantium, řeckou osadu v Malé Asii – místo, kde definitivně zvítězil nad Liciniem. Nové hlavní město bylo vyhlášeno dva roky po tomto vítězství, spěšně přestavěno a čtyři roky nato slavnostně otevřeno.

„Nová metropole musí být úžasná.“

„Ne tak docela,“ řekl Audax upřímně. „Byla vystavěna příliš rychle. Některé nové budovy jsou velmi nekvalitní a musím ti říci, že se tam nahrnula mnohdy chátra. Má své fórum a vlastní senát, rozdávají se tam chudinské příspěvky stejně jako v Římě. Ale Řím to ještě není!“

„Ach, však poroste.“ Thalius si smutně pomyslel, že brzy bohatství poplyne do impéria z východu, z obchodních cest, které je spojují s Indií a ještě vzdálenějšími zeměmi, a nikdo se už nebude starat o chudé západní provincie s jejich dlouhou a zranitelnou pozemní hranicí. Bylo to přesně tak, jak se Aurelia obávala. Audaxovi se však o ničem z toho nezmínil. „Je to centrum říše a bude jím tisíc let. A bylo založeno za našeho života, Audaxi. Představ si to!“

Mladý muž měl rozzářené oči. „Bude se mi po tobě stýskat, Thalie. Vždycky jsi mne naplňoval úžasem.“

Thalius se dojatě dotkl jeho paže. „Pak si musíme psát. Tak moje fantazie možná obohatí tvůj život stejně, jako tvoje odvaha a síla vždy obohacovaly mne.“

Konečně došli do malého kostela. V Camulodunu se jich nacházelo několik, tento byl skromný, postavený na pravoúhlém půdorysu. Byl však úhledný, na jeho stavbu byl použit kámen z nějaké kdysi výstavné budovy, která se ale potom změnila v ruinu. Nad jeho střechou krytou taškami se tyčil dřevěný kříž.

„Sem se Tarcho chodil ke konci svého života modlit,“ řekl Thalius. „Ve skutečnosti tento kostelík vyrostl z jedné vojenské kaple – myslím, že tu kdysi bylo mithraeum.“

Zdálo se, že Audax na okamžik ztratil řeč. Pak se nevrle zeptal: „A on je pohřbený tady?“

„Uvnitř kostela. Jeho hrob není označen.“

„Pro vojáka je to vhodné místo.“

„Ano. Asi odešel ve vhodný čas. Vždy byl obdivovatelem Constantina, jak víš. ‚Dobrej kluk‘, říkával o něm. Měl radost ze zpráv o přípravách na tažení proti Persii. Říkal, že Alexandrův sen opět oživil. Myslím, že Tarchovi dělalo v jistém smyslu potěšení umřít ve stejném roce jako ten muž.“ Pak se Thalius opatrně zeptal: „Ale Tarcho je mrtev a Constantinus také – co bude dál, Audaxi, co myslíš?“

„Věci se mohou trochu zkomplikovat,“ řekl Audax smutně a se záměrnou zdrženlivostí. „Tažení proti Persii bylo předmětem sporů dokonce i na císařově dvoře. Římané byli na východě vždycky poraženi, pokud se pustili příliš daleko. A pak je tu záležitost nástupnictví.“

Constantinovi tři synové se už od dětství rvali jako psi. Myslím, že bude prolita krev dřív, než někdo z nich z těch střetů vyjde jako definitivní vítěz.“

Thalius si povzdechl. „A impérium bude znovu krvácet, zatímco naši nepřátelé přihlížejí a čekají. Audaxi, musíš být opatrný.“

„Budu,“ řekl Audax. „Uvažuji, že se nechám přeložit, pryč od dvora.“

„Pak postupuješ moudře. Víš, někdy jsem rád, že už nejsem mladý – někdy je to úleva vědět, že už mnoho z toho dramatu

neuvídím. Možná ale platí, že každý starý muž si myslí, že svět upadá stejně rychle jako jeho tělo.“

„Nesmíš takhle uvažovat.“

„Člověk musí být realistický,“ pokáral ho Thalius. „Ale, Audaxi,“ zeptal se opatrně, „co to prorocství?“

V Audaxově tváři se objevil tvrdý výraz. „Předpokládám, že mu vděčím za záchranu svého života. Určitě bych v té díře v zemi zemřel, kdybys tam nepřišel hledat mě a to prorocství. Ale když jsem vstoupil do armády, nechal jsem si to tetování ze zad vypálit.“

Thaliovi se zatmělo před očima: „Ale ty jizvy...“

„Raději mám je než tu odpornou věc, která tam byla před nimi. Thalie, věříš stále, že pravým účelem prorocství bylo změnit osud církve?“

Thalia ten dotaz překvapil. Ode dne, kdy došlo k pokusu o vraždu Constantina, s nikým o těchto věcech nemluvil. „Takže tys o tom přemýšlel.“

„No, nejsem žádný filozof,“ řekl Audax. „Ale měl jsem to vytetované na zádech od narození a při dlouhých taženích byla spousta času přemýšlet o jeho významu. Já tomu rozumím takto: to prorocství je poselství a někdo ho poslal. Ať už to byl Bůh nebo démon či dokonce čaroděj...“

„Tkadlec,“ opravil ho Thalius mírně. „A kdyby byl Constantinus zabit, křesťanství by se možná nestalo náboženstvím říše a hlavní město by nebylo přeneseno na východ. Historie by byla změněna – historie celého světa, a to navždy.“

„Ano, kdokoli poslal zpět do minulosti toto prorocství, měl nějaký cíl. Otázka je, jaký to byl cíl? Do toho akrostichu byly vepsány křesťanské symboly, A a O. Může to být skutečně tak, že se ten, kdo to poslal, pokoušel odvrátit Constantinovo rozhodnutí přijmout křesťanství?“

Thalius řekl: „Tehdy jsem o tom byl, myslím, přesvědčen – třebaže ostatní interpretovali to prorocství a jeho nenaplněný příslib ‚svobody‘ jinak. Snad Tkadlec historie chtěl totéž, co jsem chtěl vždy já – podivná myšlenka! Samozřejmě že Constantinus přebudoval církev s přesně tím výsledkem, kterého jsem se bál. Biskupové začali trestat ty, kdo se nedrží oficiální linie. Z

pronásledovaných se stali pronásledovatelé! Ale věřím, že církev bude díky Constantinovi trvat na věky. Jenom to není *moje* církev.“

„Takže pokud autor toho proroctví chtěl ‚spasit‘ církev, tak neuspěl,“ zabručel Audax.

„Opravdu? Možná nechceš jen věřit, Audaxi, že celá budoucnost při těch několika strašných okamžicích, kdy jsi držel ten nůž, závisela na tvých rozhodnutích – ale ona opravdu závisela. A zvaž toto.“ Thalius se zachvěl strachem z jakési počínající, nedefinované hrozby, která se nad ním začínala vznášet. „Jestliže se naše historie změnila, Audaxi, jestliže nyní žijeme ve *špatné* historii – *jak bychom to mohli vědět?*“

Audax neměl žádnou odpověď.

„Řekneš svému synovi o tom proroctví?“

„Ne.“

„Musíš,“ řekl Thalius pevně. „Naše rodina je pozoruhodná a má pozoruhodnou historii. Jinak bys ho oloupil o jeho minulost, o jeho identitu. Na,“ řekl impulzivně a podal Audaxovi svitek Claudiových pamětí. „Vezmi si to. Uchovej to na dobu, kdy bude starší. Claudius byl s tím proroctvím svázán také a snad to umožní malému Thaliovi vyplnit bílá místa v tom příběhu. Je-li tak chytrý, jak říkáš, může porozumět mnohem hlouběji této podivné záležitosti než kdy já nebo kdokoli z nás. Já jsem dokonce nikdy vlastní text toho proroctví ani neviděl,“ připomněl si s lítostí, „ani těch pár řádek, které by bývaly mohly popisovat ten velký otřes v našich vlastních životech...“

Audax váhal, pak si svitek vzal. „Tak dobrá, Thalie. Postarám se, aby věděl, že je od tebe.“ Poté se rozhlédl po zamračeném nebi a snažil se odhadnout polohu slunce nad obzorem. „Thalie, už musím jít. Mé povinnosti – musím se tu sejít s nějakými lidmi jménem císařských dědiců.“

„Chápu,“ řekl Thalius.

Audax odcházel na ulici plnou lidí. „Doufám, že tě před svým odjezdem ještě uvidím.“

„Víš, kde mne najdeš – v těchto dnech nikdy nechodím daleko!“

Ale Audaxe již pohltit dav. Thalius byl opět sám, měl prázdné ruce a cítil, jak ho jeho břicho pokryté modřinami opět začíná bolet. Pomalu se obrátil a opatrně se vydal domů.

EPILOG

Léta Páně 418

Isolda byla znechucena představou, že musí cestovat s otcem do Británie.

Devatenáctiletá Isolda za prvé neznala v Římě nikoho, kdo by někdy byl aspoň v Galii, z níž většinu ovládali *foederati*, germánští „spojenci“ říše. Jediné, co Isoldini přátelé věděli o Británii, bylo, že obři postavili obrovskou zeď přes zúženou část tohoto ostrova, aby udrželi v uctivé vzdálenosti skákající monstra.

Její otec to ale, jak se dalo očekávat, označil za nesmysl. Člověk snadno poznal, že se rozzlobil, protože v takových případech zrudl od tváří až po vyholené temeno. Británie je, jak řekl, jen země, její obyvatelé jen lidé a žádná monstra – a je tam zeď, ale tu postavili Římané a ne obři. Vždyť od povstání v Británii, kdy „rebelové s holými zadky“ odmítli platit daně, neuplynulo ani deset let. Británie se ale oddělila od impéria předtím už mnohokrát a bude bezpochyby opět připojena k mateřskému státu, až to umožní čas a zdroje.

„A mimochodem,“ sdělil jí s určitou škodolibou radostí, „my odjíždíme, abychom navštívili jednoho mého bratrance, který u té slavné zdi žije. Já a bratranec Tarcho máme společného dědečka, jednoho otoka, který se stal vojákem, jmenoval se Audax a byl ústřední postavou toho příběhu o proroctví. A víš, jak se stalo, že tam mám bratrance? Protože ty a já jsme původem Britové, dceruško – jsou to už dvě generace, ale přesto jsme Britové...“

Nennius prohlásil, že jeho poslední záměr má co do činění s oním proroctvím, s proroctvím, které bylo ztraceno a jehož část se nyní našla, s proroctvím vyřčeným, ale nikdy nenaplněným – s proroctvím, které mohlo utvářet svět. Řekl, že klíč k rekonstrukci tohoto hlavolamu nebo dokonce k jeho opětovnému nalezení se nachází podle jeho nejhlubšího přesvědčení v Británii. A proto musí

Isolda kvůli této legendě od starého předka cestovat za hranice impéria.

Isolda se už dávno naučila, že si odmítáním nepomůže. Celý svůj život se podřizovala otcovým ambicím, a teď udělala totéž. Když ale jeli přes Galii, v níž člověk slyšel lidi mluvit jen germánskými jazyky, a když se vydali na moře v člunu s koženými plachtami, který vlastnil jeden blondatý saský kupec se špatnými zuby, cítila se strašně zranitelná. Byla těhotná žena, kterou doprovázel jen roztržitý stařík. Navíc se jí s každým zahoupáním člunu zvedal žaludek. Ten obchodník jí nabídl lék, studený čaj z nějakých germánských bylinek, ale Nennius jí nedovolil ani ochutnat.

Zkoušela se přesvědčit, že je se svým otcem v bezpečí, ale tomu nevěřila už jako malé dítě. On jednoduše člověku nevěnoval dost pozornosti na to, aby ho mohl ochránit.

Isoldina matka zemřela v mladém věku, ale Isolda už jako dívka viděla, jak je Nennius nepraktický. Byl respektovaným myslitelem a mnichem, slavným pro své přátelství s Pelagiem, ale byly dny, kdy si ráno nedokázal ani správně obléci kalhoty. Isolda ve skutečnosti vyrůstala s přesvědčením, že v jejich vztahu je ona ta dospělá.

Isolda se nakrátko vymanila z otcova vlivu, když se vdala za jednoho mladého muže jménem Coponius, který byl ze starého římského rodu. Ale pod jeho příjemným zevnějškem se skrývalo slabé, churavé tělo. Jen měsíc poté, co Isolda zjistila, že je těhotná, zemřel na mor během jedné ze série malých epidemií, které v posledních letech zvyšovaly úmrtnost obyvatel Říma. Isolda tedy neměla jinou možnost, než se v devatenácti letech vrátit domů k otci jako těhotná vdova. Nennius k ní nebyl lhostejný, věděla, že ji otec miluje. Ale měl hlavu neustále plnou nejrůznějších snů – a nyní nemyslel na nic jiného než na své odhodlání vykonat tuto mimořádnou cestu přes známý svět – a v jeho myšlenkách tak nebylo pro Isoldu místo.

Člun zakotvil v místě zvaném Rutupiae, kde se nad dobrým přírodním přístavem tyčila ponurá pevnost, která zjevně zažila lepší časy. Její důmyslné obranné příkopy byly zaneseny odpadky a špinou a obkladové kameny jejích masivních zdí odpadávaly pod

náporem ničivého slaného větru přicházejícího od moře. Zdálo se však, že na některých místech kvádry vylámali zloději.

Nennius byl vzrušen, neboť tady, jak tvrdil, římsí dobyvatelé poprvé před staletími vstoupili na půdu ostrova. Jediný Říman, o kterém Isolda kdy slyšela v souvislosti s tak nepochopitelně vzdálenou historií, byl Julius Caesar, a když se ukázalo, že on Británii nedobyl, ztratila o toto téma zájem.

V každém případě už tu nyní žádní císařové nebyli a všude se to hemžilo Sasy. Tito Germáni žili ve skupinách malých dřevěných stavení před příkopy pevnosti a obstarávali obchod s kontinentem, který byl ovšem velmi slabý. Pevnost, postavenou na obranu před jejich vlastními pirátskými předky, používali jako skladiště. Člověk tu stejně jako v Galii slyšel pouze germánské jazyky.

Isolda a její otec objevili u severozápadního rohu pevnosti dřevěný kostelík. Byla v něm hezká křtitelnice z použitých římských dlaždic. Pomodlili se tam a poděkovali za to, že jejich cesta byla zatím bezpečná. Pak se vrátili k malému molu a nejistě tam stáli, zatímco kupec vykládal svou loď.

Isoldě se Sasové zdáli zvláštní. Mnozí z nich byli blondatí a modroocí. Muži si holili přední část hlavy a vzadu si naopak nechávali narůst dlouhé vlasy. Jejich tváře se proto zdály být dlouhé, podobné vlčím. Kolem dřevěných chatrčí běhala spousta dětí. Jejich otcové možná byli piráti, ale ony se už zjevně staly imigranty a nechystaly se nikam jít nebo plout. Jenže každý dospělý měl za opaskem nůž; dokonce i některé ze starších dětí byly ozbrojeny.

Isoldě se ulevilo, když se v tlačenici objevil nějaký mladý mnich, který si razil cestu k nim, aby je přivítal. Byl oblečen stejně jako Nennius v kutně z tlusté hnědé látky převázané provazem. Byl mladý, zřejmě ne o mnoho starší než Isolda. Ale jeho silně pořezaná tonzura připadala Isoldě staromódní, třebaže nebyla žádnou odbornicí na mnišskou módu. Mladík řekl, že se jmenuje Damon. „Přináším pozdravy od camulodunského biskupa a přijel jsem, abych vás tam doprovodil.“

„Ach, jak laskavé, jak pozorné,“ předl Nennius. „Dopisy, které jsem měl to potěšení si již s biskupem Ambrosiem vyměnit, byly úchvatné a jsem si jist, že dar jeho pohostinnosti bude velmi vítán...“

Damon je vedl k nějakému vozu, hrubému, ale krytému a schopnému provozu. Měl s sebou nějakého člověka, hrubě vyhlížejícího sluhu, který byl příliš nevrlý na to, aby se jednalo o otroka. Tento chlapík odnosil zavazadla návštěvníků z mola do vozu. Damon pokračoval: „Biskup mne požádal, abych zdůraznil, že poctěn je on. V jeho paláci je vítán každý Pelagiův přítel.“

Nennius přikývl. „Británie se pro nás pelagiány stala jakýmsi azylem, obávám se. Ale Pelagius se tu koneckonců narodil; je jedním z nás.“

Damon řekl opatrně: „Možná jsi ještě neslyšel poslední zprávy.“

„O tom, že papež Zosimus Pelagia exkomunikoval? Žádný smutek pro Augustina a jeho stoupence!“

„Biskup Ambrosius nás uklidňuje, že pravda a dobrota nakonec zvítězí,“ řekl Damon sladce jako med. Během této rozmluvy kráčeli k vozu. Isolda se cítila unaveně, neduživě a pokoušely se o ni dokonce lehké závratě. Ale pro svého otce samozřejmě jako by neexistovala a Damon, ten mladý mnich, se choval stejně. Nikdo jí nepomohl.

Sasové se zabývali vlastními věcmi a ignorovali ji.

Jejich ženy měly pláště na rameni připevněné brožemi a na manžetách rukávů přezky. A nosily opasky, z nichž visely zvláštní kovové amulety pro štěstí připomínající velké klíče. Isolda si pomyslela, že ten styl je docela atraktivní, a kvalita těch kovových věcí se zdála dobrá. Říkala si, zda se také s otcem bude moci zastavit na nějakém tržišti, kde by si mohla něco nakoupit.

II

Cesta do Camuloduna trvala dva dny. Damon se na ni s oběma hosty vydal ve svém voze, který táhli koně vedení jeho sluhou, jenž mlčky kráčel vedle nich.

Když opouštěli oblast přístavu, museli zaplatit římskou minci nějakému tlustému a chlupatému Sasovi jako mýtné. Isolda se ptala, komu se platí to mýtné, a mladý mnich jí vysvětlil, že správní orgány čtyř britských provincií stále fungují a stále vybírají daně – ale nic v tom rozsahu jako za „starých dob“ před povstáním v Británii a vyhnáním daňových výběřčích diecéze. Ta rebelie propukla, když jemu, Damonovi, bylo kolem patnácti.

Za přístavem se nejelo snadno. Silnice, po níž cestovali, patřila podle tvrzení jejího otce k prvním římským dopravním tepnám postaveným v Británii. Možná měl pravdu, ale rozhodně musela být strašně stará a byla v hrozném stavu! Člověk viděl místa, kde bylo dláždění vytrháno. Tyto díry nikdo nezaplnil a na silnici bylo proto plno rigolů, které vozem – a Isoldou – strašně otřásaly. Sluha jednou musel klidnit plašící se koně. Řekl úsečně, že v zaneseném odvodňovacím příkopu u silnice leží nějaké tělo. Mračna much, jež se zvedla z rozkládající se mrtvoly, zvířata vyděsila. Isolda se dívala na opačnou stranu a snažila se nedýchat zhluboka.

Jinak to byla klidná zemědělská krajina s poli ohrazenými kamennými zídkami a malými dřevěnými staveními. Vyskytovaly se tam dokonce nějaké velkostatky se střechami krytými taškami a obehnané zdmi. Mnohé z nich však byly zjevně prázdné, zavřené nebo dokonce vypálené, a mnohá pole určitě nikdo už dlouho neobdělával, protože jejich brázdy byly zarostlé plevelem. Isolda viděla pracovat na polích jen velmi málo lidí.

Nennius se o tom zmínil Damonovi.

„To kvůli těm Sasům,“ řekl mladý mnich. „Je jich tu kolem příliš mnoho. Lidé se proto sbalí a odcházejí do měst nebo se přestěhují k příbuzným dál na západě nebo na severu či v Galii. Dokonce i bohatí prodávají, pokud najdou kupce, a vystěhují se.“ Pak zamumlal: „Sasové jsou pohané. S námi se nestýkají.“

Isolda si říkala, jaké napětí se skrývá za těmi jednoduchými větami.

Do Camuloduna dojeli večer. Město samo bylo obehnáno vysokými hradbami a připomínalo spíše obrovskou pevnost.

Na zvlněných polích před městem a u řeky byli další Sasové – mnoho a mnoho Sasů, válečníků s koňmi, ženami a dětmi, kteří tam tábořili ve stanech nebo žili v malých dřevěných chatrčích. Někteří z nich se usadili v aréně dávno nepoužívaného cirkusu. Cestovatelé ve voze neklidně projížděli po staré římské cestě tímto neuspořádaným tábořištěm. Vypadalo to, jako by Sasové město vlastně obléhali. Damon je ale uklidnil, že se není čeho obávat. Sasové byli žoldnéři a obyvatelé města si je najali na ochranu. Isolda nepochybovala, že mít tyto zuřivě vyhlížejíci válečníky na své straně se vyplatí. Ale v duchu se ptala, co by se stalo, kdyby jim město už nemělo čím platit.

Do města vjeli západní branou. Byl to velký dvojitý oblouk téměř zablokovaný velkými kusy kamene, aby se dovnitř dalo vstupovat pouze po jednom. Nějaký voják ve velmi obnošeném brnění stál u brány a vybíral další mýtné, tentokrát jménem kurie, městské rady.

Isolda byla ráda, že vstoupili do města. Chtěla už být pryč ze zpustlé, vylištěné britské krajiny. Jenže tohle nebyl žádný Řím. Město se uvnitř podobalo popelnici, domy byly silně narušené a opuštěné, zahrady zarostlé plevely a stoky zanesené. Lázně byly zavřené, divadlo plné hromad odpadků, a dokonce i na hlavní ulici se člověk brodil po kotníky ve špíně. Nebyly tu žádné z těch veřejných budov, které by očekávala ve městě této velikosti, a pokud existovaly, využívaly se k jiným účelům. Stály tu i nějaké paláce, ale mnohé z nich byly opuštěné, a když kolem nich šli, viděla Isolda, jak na jejich mozaikových podlahách hoří kuchyňské ohně.

Damon řekl, že armáda v těch nejtemnějších dnech nájezdů barbarů přemístila své dílny na výrobu zbraní, sklady a dobytek do města pod ochranu jeho hradeb. Město se tedy znovu stalo pevností,

kterou bylo před staletími při svém vzniku. Římská armáda samozřejmě odešla, ale Sasové a další žoldnéři stále používali infrastrukturu, kterou po sobě zanechala. Mezi obvodovými zdmi bez střech, vysoko se tyčícími ruinami budov a jezery splaskek nicméně stále pracovaly kanceláře, v nichž městské rady nebo provinční orgány nepřetržitě vybíraly daně, organizovaly robotu a vykonávaly spravedlnost. A zdálo se, že Camulodunum je plné kostelů, malých, ale solidně postavených z použitého kamene a tašek, které vyrůstaly z všeobecné špíny jako houby z kompostu. „Je tu více kostelů než lidí,“ žertoval Nennius vážně.

Damon krácel po ulici pokryté špínou téměř vesele, protože to vše považoval za normální. Isoldě a Nenniovi celé místo ale páchlo jako obrovská hromada odpadků, kterou skutečně bylo. A vyskytovalo se tam tak málo lidí, že se Isolda cítila jako dítě kradoucí se obrovským domem, z něhož odešli všichni dospělí. Biskupův palác byl trochu velkolepější. Jednalo se o zhruba třicet let starý městský dům, postavený jakoby v klasickém stylu, který se skládal z oddělených křídel stojících kolem atria. Isolda se dověděla, že ho kdysi vlastnil jeden diecézní výběrčí daní.

Biskup Ambrosius je přišel osobně přivítat. Byl zhruba Nenniova věku a stříbrné vlasy mu ustupovaly z čela. Měl na sobě bohaté purpurové roucho sahající až k zemi a vypadal jako muž, který stále ještě dokáže dát pořádnou ránu. Když vzal Isoldu za ruce, cítila se poprvé od okamžiku, kdy s otcem opustila Řím, v bezpečí.

Po dnech cestování byli všichni zpocení, špinaví a hladoví. Puch města pronikal i do biskupova paláce, který neměl žádné lázně. K dispozici však byla horká voda a podlahové vyhřívání a Isolda se asi hodinu pečlivě natírala krémy a parfémovala se voňavkami, až si konečně zase připadala trochu jako člověk. Pak se připojila k hostiteli a jeho hostům ve velkém, dobře zařízeném *tricliniu*.

Podávaná jídla byla připravena hlavně z masa, především ze skopového a vepřového, ale na stole byl i olivový olej, datle a dosti kvalitní rybí tuk. Tyto věci se dovážely z kontinentu a biskup jim sdělil, že nyní je to luxusní zboží. Víno nicméně k dispozici nebylo a Ambrosius se omlouval za to, že jim servíruje vodnaté britské pivo, které mělo ale dostatečnou sílu, aby Isoldě rozproudilo krev.

Její otec jako obvykle zapomněl, že je tam s ním, a nijak se nesnažil zapojit ji do konverzace a Damon se o to také nepokoušel. Ale biskup se k ní choval vlídně a jeho sluha, jiný mladý mnich, dbal na to, aby jí nic nechybělo. Nepohodlí cesty bylo zapomenuto, oheň jemně plápolal a Isolda spokojeně naslouchala rozhovoru.

Ambrosius i Nennius byli podobného věku, oběma táhlo na padesátku, jeden pocházel ze srdce říše, druhý z jejího nyní odděleného údu, a oba žili v neklidné době. Isolda si s láskou pomyslela, že jako všichni muži jejich stáří byli přesvědčeni, že svět je v úpadku po konci zlatého věku, který vládl před několika desetiletími. Narodili se generaci po Constantinovi, nyní nazývaném „Velikým“, a mluvili s úctou o tomto prvním křesťanském císaři, jehož vláda znamenala období relativního míru.

Po celém světě však byly živly nepříznivé. Dokonce i v impériu začala úroda pšenice a prosa, na které závisely městské populace, klesat. Když udeřil hladomor, vyvalily se z nitra Asie vlny barbarů a hnaly před sebou další národy. Tlak na hranice impéria se neustále zvyšoval.

Constantinus stabilizoval pohraniční oblasti tím, že dovolil barbarským národům usadit se uvnitř říše – bylo jich ohromné množství, jen Sarmatů přišlo nejméně tři sta tisíc. Tato politika založená na vytváření interní „federace“ přinesla na čas mír, ale mnoho lidí reptalo, že říše jen těžko může absorbovat takový obrovský příliv barbarů.

Také Británie měla velké potíže s barbary. Když bylo Ambrosiovi pět let, začalo „barbarské spiknutí“, velká invaze z několika směrů současně: Piktové zaútočili přes val, Skotové, Irové a Sasové z moře. Ambrosius popisoval, jak se jeho rodina krčila uvnitř městských hradeb a děti si vzájemně vyprávěly strašidelné příběhy o cizích divoších, kteří se ženou zemí a pojídají batolata.

Po Constantinově smrti propukla bratrovražedná válka mezi jeho třemi syny, která opět uvrhla říši do chaosu. V Británii povstával jeden uzurpátor za druhým. Jedním z nich byl jistý Magnentius, který zabil jednoho z těchto synů, aby ho pak další z nich porazil u Mursy v Panonii. Impérium se opět změnilo v arénu, v níž se mezi sebou utkávali mocní vojevůdci. Když potom jeden barbarský kmen,

Visigóti, vypověděl smlouvy uzavřené s říší, rozhořel se konflikt, který nejprve desítky let doutnal, aby nakonec vyvrcholil bitvou u Adrianopole – bitvou, v níž Římané utrpěli strašlivou porážku.

Časy se změnily a oslabená říše si už nemohla dovolit takové pouštění žilou. Po Murse a Adrianopoli se římská armáda už nikdy nedokázala vzpamatovat. Císaři zařazovali do svých vojsk stále více federátů a stále více cizích kmenů a národů se usazovalo uvnitř hranic říše na základě precedentu vytvořeného Constantinem – jenže nyní se tento proces zcela vymkl kontrole. Armáda tak byla barbarizována a říše se měnila v soustavu cizích států.

Britové se cítili vystaveni stále většímu nebezpečí a z řad jejich elity i důstojnického sboru povstával jeden uzurpátor za druhým – zhruba jeden během každé generace, protože mladí rebelové si vždy mysleli, že budou úspěšnější než jejich otcové. A jakmile se takový uzurpátor zmocnil vlády, okamžitě se vydal na kontinent a vzal s sebou další vojáky z posádek rozmístěných v Británii. Jeden z nich s pompézním jménem Magnus Maximus – „Velký, Největší“ – zabil jiného císaře a měl tu pochybnou čest být prvním západním vládcem, který nařídil popravu jistého křesťanského heretika.

Ale jednotky, které byly odveleny z britských posádek při každé rebelii a také při každém oficiálně nařízeném transferu s cílem posílit centrum, se na ostrov už nikdy nevrátily. Bez armády, jež by pomáhala vybírat daně, se daňový systém začal hroutit. Lidé hromadili mince v naději na lepší časy a začala převládat naturální směna. Jenže poptávka klesala a začala se rozmáhat krajní bída, a Ambrosius, v té době již mladý kněz, zjistil, že slouží mše ubožákům vyhladovělým k smrti.

Pak v předvečer jednoho nového roku překročila obrovská horda Alanů, Svěbů a Vandalů zamrzlý Rýn a začala se probíjet do Galie a Hispánie.

Británie zůstala odříznuta. Nyní už nepřicházely z centrální pokladny žádné peníze pro zbývající britské jednotky. Nad pevnostmi a městy stále vlály císařské standarty, ale z římské armády nezbylo skoro nic. Po řadě po sobě jdoucích zmatených převratů sebral jeden generál nízkého původu, který se prohlásil za „Constantina III.“, další otrhanou hladovou armádu a přesně jako

jeho předchůdci se okamžitě přeplavil na kontinent. Jeho výboj byl posledním krokem na cestě, posledním pokusem zachránit Británii.

Jak Constantinovo tažení na kontinentu směřovalo k porážce, bylo dosaženo dalšího zlomového bodu. Tentokrát se nevzbouřili důstojníci nebo vládnoucí elita ve městech, ale ti v zásadě chudí a nízké postavení. Proč by měli platit krvavé daně centru, které produkovalo uzurpátory, místo aby odráželo barbary? Jakmile revoluce propukla, šířila se jako lesní požár. Výběrčí daní byli vyhnáni z úřadů i honosných městských domů a pak se chudí, bouřící se křesťané vrhli na bohaté, kteří byli stále pohany. Správa diecéze se zhroutila. Střední úřednické vrstvy ve městech a čtyřech provinčních vládách se rozhodly připojit k rebelům a legitimizovaly a organizovaly tuto revoltu.

„Britská revoluce“ proběhla před necelými deseti lety a Isolda měla dojem, že v hlase tohoto klidného muže církve rozpoznala pýchu na tuto událost. Věci samozřejmě nebyly v ideálním stavu. Vláda každé ze čtyř provincií začala budovat nezávislou armádu a v převážné míře do ní najímala germánské žoldnéře. Civilizace však byla uchráněna a Británie se tak bude moci jednoho dne – a ten musí přijít – opět spojit s centrem římského světa, jehož byla vždy součástí.

„Byl to osvobozující úder,“ řekl Nennius rozplývající se nadšením. Isolda si pomyslela poněkud kysele, že dychtí po revoluci způsobem, jakým to může dělat pouze obtloustlý stařík, který jinak není vůbec mužem činu. „Není to v Británii hluboká tradice? Člověk by mohl dokonce říci, že se tím ve svém díle inspiroval samotný Pelagius.“

„Ale nikdy to neříkej před Augustinem...“

Isolda se jako malá s Pelagiem jednou osobně setkala. Tento muž byl asi o deset let starší než její otec, narodil se v Británii a nebyl klerikem. Ale vypracoval si působivé názory na směřování římské církve, kterou považoval za zkorumpovanou, amorální a zahálčivou. A měl velké výhrady k učení Augustina, jednoho biskupa z Afriky, který tvrdil, že lidské bytosti se už rodí jako hříšné a že lidské činy závisejí hlavně na Boží vůli. Pelagius naopak trval na tom, že lidé jsou v zásadě dobří a že odpovídají za svůj morální rozvoj.

„Jenže církev svobodných mužů a žen nemůže být kontrolována centrem, a tak se nehodí za imperiální kult,“ řekl Nennius chmurně. „Možná že římská církev se zachová v budoucnosti ke všem pelagiánům stejně jako k samotnému Pelagiovi... Jen si to představ, Ambrosie! Exkomunikován za prohlášení, že lidstvo se těší svobodné vůli! Kam to svět spěje? Kam směřuje naše církev?“

„Otázka zní, můj příteli, kam směřuješ ty?“ zeptal se Ambrosius s laskavým humorem a nalil další pivo. „Jsi stále rozhodnut nalézt svého bratrance, který žije u valu? Nebude to snadná cesta.“

„Ne. Ale jak jsem ti psal ve svých dopisech, táhne mne tam sen o svobodě. Pelagius by souhlasil! Sen o lepší budoucnosti, nebo spíše její náznak, fascinující náznak lepší budoucnosti...“ A začal mluvit o rodinné legendě a o zlomcích proroctví, o císařích a historii.

Pro Isoldu ale večer už končil. Byla vyčerpána cestováním, měla žaludek plný jídla a pití a děťátko v ní se uklidnilo. Proto se společnosti omluvila a šla spát. Staří muži pokračovali v tichém rozhovoru a mladý Damon schoulený u ohně naslouchal pozorně jako žáček.

Pro Isoldu znamenala cesta na sever k valu dlouhé a drsné putování po hřbetu této děsivé země. Jeli po špatných cestách a projížděli jedním chátrajícími hradbami obehnaným městem za druhým. A když překračovali neviditelné provinční hranice, museli znovu a znovu platit mýtné.

Isoldu tak zaměstnávaly hrozné bolesti jejího vlastního těla, že si stěží všimla, jak se krajina mění. Zvlněné křídové kopce jihu s opuštěnými hospodářstvími a opevněnými statky přecházely v drsnější sever s ježícími se pevnostmi. A čím více se vzdalovali jižní části ostrova, tím méně Sasů potkávali. Možná že obyvatelé severu našli jiný způsob, jak se o sebe postarat.

Konečně dorazili k linii valu. I když jeho nátěr už vybledl a byla v něm poškozená, jen na hrubo opravená místa, byl stále celý a velmi působivý. Jeho mocný obrys se táhl přes celou krajinu.

A na valu hlídali vojáci. Nennius zahrnul na západ a hodlal jet do pevnosti jménem Banna. Brzy dorazili k pevnosti, které Nennius říkal „mílová“, postavené kolem brány, v níž byly kamenné zábrany. Zastavili je dva hrubí vojáci ve vlněných tunikách a požadovali další mýtné. Podle vojáků velel celému valu „vévoda všech Británií“. Hlídka jim dala potvrzení naškrábané na kousku dřeva, aby už nemuseli platit žádné další dávky.

Na Isoldu zapůsobily val, jeho ostraha i vybírání mýtného velmi uklidňujícím způsobem, protože to pro ni byl známý proces. Raději tato podobnost s římskými způsoby než spoléhání na ochranu od tlup plavovlasých barbarských pořízků jako na jihu. Ale nad omlácenými zdmi mílové pevnosti nebyla vztyčena žádná standarta; nevláli tam žádní orli.

Pokračovali na západ, míjeli další mílové pevnosti a strážní věže a dorazili do Banny. Pevnost se rozkládala nad působivým srázem a

směrem na jih se zalesněnou krajinou vinula řeka s třpytícími se oblázkovými břehy.

Severní zeď pevnosti byla zabudována do samotného valu. Před jejími hradbami stály domy a další stavby, ale zdály se opuštěné. Neměly střechy, byly to jen zdi z bláta, které se měnily opět v půdu.

Projeli bránou ve východní zdi. Vojáci ve službě je nechali pokračovat, jakmile zkontrolovali potvrzení z mílové pevnosti a uviděli průvodní dopis, který Nenniovi poslal jeho bratranec Tarcho, jenž tu byl velitelem. V pevnosti vládl ruch; muži, ženy a děti se zabývali energicky svou prací. Civilní osada venku byla sice opuštěna, ale lidé neodešli, jen se přestěhovali do pevnosti. A vojáci tu byli zjevně stále.

Isolda rozpoznala nějakou sýpku, jejíž podlaha byla nad zemí, aby pod ní mohl proudit vzduch, a druhou sýpku, která se už zřejmě nepoužívala. V hranatých budovách za ní mohlo být velitelství pevnosti. Některé z nich byly působivé, velké a postavené z kamene. Ale mnohé velmi chátraly, měly propadlé střechy a z jejich zdí někdo kradl kámen.

Nennia vzrušovalo, že je na tomto místě. Řekl, že tady kdysi žili jejich dávní předci. Věděl to proto, že mu jeho dědeček Audax vyprávěl, že to slavné proroctví vzniklo fakticky v Banně. Ale tato rozpadající se pevnost v sobě neměla nic z nějakého dávného domova, a tak Nennia jeho nostalgické nadšení brzy opustilo.

K Isoldinu překvapení je vedli k té zachovalé sýpce. Když vstoupili dovnitř, uvědomila si, že vnitřek byl rozdělen dřevěnými příčkami na samostatné pokoje. Ale všude stále vonělo obilí, které tu kdysi skladovali, aby jím živili stovky dávno zesnulých vojáků.

Privítali je Tarcho, Nenniův bratranec a velitel Banny, a jeho žena Maria. Tarchovi bylo kolem padesátky jako Nenniovi. Měl mohutnou, trochu obtloustlou postavu, naježený knír a nazrzlé plavé, už trochu prokvetlé vlasy. Nosil insignie římského vojáka včetně hezkého důstojnického opasku, ale také brož na rameni a opasek plný nožů jako Sasové. I jeho žena, baculatá kulička energie, měla stříbrné přezky na rukávech jako Sasky. Isolda to zaregistrovala s určitou závistí. Zdálo se, že Sasové sem na sever ve velkém počtu nedorazili, ale jejich móda ano.

Nennius Tarcha dychtivě pozdravil. Pro něho to znamenalo, že se blíží konec jeho dlouhého pátrání. Pro Isoldu to však byl jen další den jejího těhotenství, a dlužno říci, že dlouhý a těžký.

Marii bylo jasné, jak se věci mají, a ihned si vzala Isoldu pod svá křídla. „Ach, drahoušku, vím přesně, jak se cítíš. Měla bych to vědět, mám pět dětí a všechny jsou tlusté jako jejich otec. Jen se na *něj* podívej. Pojd’“, řekla a vzala Isoldu za paži, „podívejme se, zda ti v téhle vojenské boudě dokážeme vytvořit pohodlí...“ Zavedla Isoldu do pokojíku s lehátkem a polštáři a přinesla jí horkou vodu v míse. Dlaň měla drsnou, stisk silný, kůže suchou; její ruce prozrazovaly fyzicky pracující ženu. „Vím, že jsi daleko od domova“, prohlásila Maria, „a že musíš být vyděšená. Ale tvůj otec a můj manžel jsou bratrance, takže jsi ve své rodině. A věř mi, že tady je ti lépe než kdekoli jinde. Vojáci vždycky měli nejlepší lékaře. Budeš v dobrých rukou, to ti slibuji.“

„Děkuji ti“, řekla Isolda upřímně. Nebýt závislá jen na otci pro ni znamenalo obrovskou úlevu.

Už bylo pozdní odpoledne. Lehla si na lůžko a chvilku spala, aby nabrala sílu před večeří.

Ten večer se Isolda připojila ke společnosti jako poslední. Seděli v největší místnosti sýpky zařízené jako římské *triclinium* s lehátky kolem malého centrálního stolu. Nennius zeširoka rozebíral politiku v Římě. Na stole před sebou měl malý kožený vak. Isolda věděla, že jsou v něm dokumenty o cíli jeho hledání – o jeho záměru znovu nabýt tak dávno ztraceného proroctví, jak sám říkal.

Isolda se natáhla na lehátko, protože ji břicho tížilo více než kdy jindy. Lampy a svíce vesele zářily a veškeré jídlo, maso, chléb a dušená zelenina, bylo teplé a chutné, i když postrádalo koření, které by vyhovovalo Isoldinu vkusu.

Tento roh staré sýpky měl na dvou stranách neomítanou kamennou zeď, v níž byly vybourány hrubé otvory sloužící jako okna. Byla to pracovní místnost, svého druhu kancelář, s psacím stolem plným svitků a destiček. Mezi věcmi na stole byly i křesťanské symboly – bronzová ryбка, medailonek a na něm *chí-ró*. A dokumenty na Tarchově stole byly zatíženy nějakou kamennou soškou, naklánějící se ženou omalovanou neuměle modrou barvou,

barvou Panny Marie. Isolda se později dověděla, že je to mnohem starší dílo, soška nějaké místní bohyně jménem Coventina, po níž se dochovalo jen její jméno. Vyřezal ji kdysi nějaký římský voják a nyní byla přemalována na Kristovu matku.

Isolda si pomyslela, že navzdory těmto náznakům civilizace, náboženství a gramotnosti je v tomto místě něco brutálního. Necivilizovaného. Ze stěn visely zbraně a brnění a byly na nich také hlavy divokých zvířat – jelení, liščí a vlčí. Objevila tu dokonce roztažené křídlo káněte, které evidentně zabil šíp nějakého vojáka.

Zdálo se, že Tarcho v opasku s blyštícími se noži je tu ve svém živlu. Isoldě připadal spíš jako barbar než jako Říman a v tvrdém, vypočítavém výrazu jeho tváře bylo něco, co se jí nelíbilo. Maria Tarchovi napověděla: „Tak ty a Nennius máte stejného dědečka.“

Tarcho mluvil s plnou pusou masa. „Jmenoval se Audax. Narodil se jako otrok, ale zemřel jako voják. Dal svému synovi jméno Tarcho po vojákovi, který ho vzal k sobě a staral se o něj. Tenhle Tarcho byl můj otec a mně dal jméno po sobě.“

„Ano,“ řekl Nennius, „ale Audax pocházel ze starého rodu, jehož členové předtím nebyli vždycky otroky. Byl evidentně inteligentní a to po něm zdědil jeho druhý syn, můj otec, který dostal jméno Thalius po dalším Audaxově patronovi. Thalius se přestěhoval do Říma, kde jsme se narodili já i moje dcera. Starý Audax by byl určitě hrdý na to, že velíš místu, jako je toto, Tarcho.“

Jeho bratranec pokrčil rameny. „Před deseti lety jsem sloužil v římské armádě. Pak přišla britská revoluce. Vesničané se vzbouřili,“ řekl pohrdavě. „Opravdu jsme tady nahoře nevěděli, co se děje. Jen jsme dál hlídali náš úsek zdi. Ale přestal chodit žold...“

Bez výplat někteří vojáci z posádek podél valu prostě odešli ze svých pozic, z některých se stali žoldnéři, z jiných lupiči a lapkové. Ostatní, jak řekl Tarcho, odešli do Galie se záznamy o své službě v toužebné naději, že tam dostanou své opožděné služné. Ale většina vojáků u valu, narozená a vychovaná tady, kde jejich předkové sloužili po generace, zůstala na místě. Tady měli domov, kam by měli jít?

„Když se věci uklidnily, dostali jsme od vévody nové rozkazy.“

„Od vévody?“ zeptala se Isolda.

„Od vévody Británií.“ Vojenského velitele, který za vlády císařů velel valu a severním pevnostem, jež byly zapojeny do jeho obranného systému. „Ten už nedostával rozkazy od diecéze, nebo dokonce od prefekta v Galii či císaře.“

Vévoda Británií náhle zjistil, že nad ním už nikdo nestojí, a převzal kontrolu. A dal rozkaz, že posádky budou dál fungovat jako jednotky armády, budou pokračovat v ostraze hranic a dohlížet na obyvatelstvo. Protože už ale nebylo žádné centrum, které by jim dávalo výplaty, bylo na místních lidech, na rolnících, aby zásobovali pevnost a platili ji v naturáliích – potravinami, materiály, zvířectvem, prací.

„Trochu reptali,“ připustil Tarcho čestně. „Ale pak přišli Piktové. Jednou v noci se s neuvěřitelnou drzostí pokusili proniknout přes zeď. No, moji muži vytáhli svou římskou zbroj, zformovali jsme se a zatočili s těmi darebáky. Potom už rolníci byli ochotni pustit chlup, a když tady v Banně před několika měsíci byl vévoda, provolávali mu slávu.“

Isolda si cynicky pomyslela, jakou asi rolníci měli jinou možnost než platit. Vévoda Británií, římský velitel, si zřejmě budoval postavení nezávislého válečnického mocipána velmi starého typu a val byl centrem jeho moci. Žádný div, že tato sýpka se výzdobou podobala sídlu nějakého barbarského náčelníka. Přesto byli místní možná vděční za určitý pořádek a ochranu, protože jakákoli byla lepší než žádná. A pro mnohé z těch, kteří se dělali na své půdě, zřejmě nehrálo roli, zda se označuje za jejich pána ten či onen.

Všimla si, že se Tarcho nezmínil o provinční vládě v Eburacu, která nominálně tuto oblast stále kontrolovala. Bylo evidentní, že i deset let po britské revoluci čeká politická situace na řešení.

„Ach,“ povzdychl si Nennius, „muselo to být takhle? Muselo velké impérium odejít z Británie?“

Tarcho se zamračil: „Nevím, co tím myslíš.“

„Pelagius káže o svobodné vůli,“ řekl Nennius. „Každý z nás si svobodně utváří osud. Budoucnost není daná – závisí na rozhodnutích, která děláme – *takže i minulost byla tvárná*, závislá na lidských činech.“ Zasmál se. „V Titovi Liviovi je pasáž, kterou napsal před nástupem Augusta a v níž spekuluje, co by se mohlo stát,

kdyby Alexander nezemřel tak mladý a místo toho žil dál. Předpokládejme, že by zaměřil pozornost na *západ*, místo aby marnil své síly v nekonečných pouštích východu.“

„Pak by narazil na Řím už tehdy,“ řekla Maria.

„Ano, na mladý a energií kypící Řím, který by ho porazil – to říká dobrý Říman Titus Livius! Historie, která se nám zdá tak daná, je ve skutečnosti křehkým plátnem, jehož osnova závisí na lidském vrtochu. A k tomu směřuji. Kdyby císaři udělali jiná rozhodnutí, možná by nad Británií stále vlál orel.“

„Nechápu, jak by k tomu mohlo dojít,“ řekl Tarcho racionálně.

„Tak vezměme jeden příklad,“ nedal se Nennius. „Co kdyby tento val nebyl nikdy postaven? Co kdyby se císař Hadrianus rozhodl, že tady nebude zabezpečovat hranici, protože raději obsadí celý ostrov včetně jeho severní části a nechá na něm pak jednu, dvě legie? Víte, že tento pokus byl vykonán několikrát – už za Claudia, potom se o to pokoušel císař Severus a na sever táhl i Constantius Chlorus.“

„Ale půda tam nahoře je chudá a lidi tam jsou oškliví divoši, kteří žijí v bažinách,“ oponoval Tarcho věčně. „K čemu by to bylo? Lepší bylo udělat čáru tady.“

„Z krátkodobého hlediska snad. Ale my žijeme s dlouhodobými následky Hadrianova rozhodnutí, Tarcho. A co zjišťujeme? Barbaři ponechaní v klidu za hranicí vymezenou kamennou zdí se zorganizovali, spojili, našli schopné vůdce a nyní pronikli přes val, aby nás zničili. Kdyby však Hadrianus vzal Skotům jejich zem, nyní by z nich byli Římané a Británie by byla v bezpečí, alespoň interně. Představ si to, celý ostrov by sloužil jako posádka, která by zásobovala oddíly západní Evropy. Nemohla by potom být Galie a Hispánie ubráněna, když přišli Frankové a Gótové?“

„Ano, ale jestli chceš vědět, co si myslím já,“ řekla Maria náhle, „tak my všichni jsme se dostali do téhle šlamastyky kvůli tomu, jak Constantinus barbarizoval říši. To je můj názor. Proto je Galie plná Franků a Hispánie plná Gótů a jih Británie plný Sasů. Vím to, byla jsem tam dole. Vůbec je nezajímají naše zvyky a myslí pouze na sebe. A kdo má teď sílu je vyhnat? Nikdo, tak je to.“

Tarcho souhlasně zabručel. „Vím, kam míříš s tím Hadrianem, Nennie. Ale ona má pravdu. Jestli chceš mluvit o rozhodnutích a jejich temných následcích, tak uvažuj o tom Constantinově. Koneckonců přenesl hlavní město do Constantinopole a vzal tam s sebou všechny peníze.“

„Potom existuje další možnost,“ řekl Nennius. „Předpokládejme, že by Constantinus místo na východ přenesl metropoli na *západ* – do Galie, nebo dokonce do Británie samé, kde přece vyrostl. Představ si impérium řízené z Londinia nebo Eburaca! Proč ne? Británie byla relativně stabilní a taky bohatá: celé generace zásobovala obilím a kovy armády na Rýně a Dunaji. Proto produkovala jednoho uzurpátora za druhým včetně samotného Constantina. A pokud by císaři měli za sebou britské posádky a svou pozornost zaměřili sem místo na mastný luxus východu, mohla by říše přece být zachráněna, že ano?“

Londinium jako hlavní město římského impéria! Ta myšlenka tak brala dech, že je na chvíli umlčela – a Isolda věděla, že to není tak nemožná představa. Koneckonců mnozí uzurpátoři z posledních několika desetiletí před konečnou britskou revolucí zkoušeli ustavit separatistickou říši ze západních provincií.

„Ale já nechápu, co na tom všechny tyhle řeči mění,“ řekla Maria. „Možná že věci mohly být jiné, kdyby někdo udělal tohle místo tamtoho – ale tak co? Co se stalo, stalo se. Minulost mohla být tvárná pro ty, kdo v ní žili, Nennie, ale pro nás je určitě daná.“

„Ale, opravdu?“ zeptal se Nennius. „Četli jste, co řekl Augustin o věčnosti – mezi svými výpady proti Pelagiovi, tedy? Bůh je věčný, nesvázaný s časem jako my. Je nejvyšším nad časem – myslím, že tak zněla ta formulace. A pro Boha koexistují minulost, přítomnost a budoucnost v jediném nekonečném okamžiku. A je-li tomu tak, není potom možné, aby Bůh mohl zasahovat do minulosti stejně jako do budoucnosti?“

Tarcho si popotahoval knír. „Myslím, že vím, kam tím míříš, bratranče.“

Nennius přikývl. „Proto jsem sem přijel. Musíme si promluvit o Nectovelinově proroctví.“ A vytáhl z koženého vaku na stole před ním pergameny.

IV

Nennius načrtl historii proroctví, jak ho pronášela Nectovelinova matka, když ho rodila, jak se zdálo, že předpovídá události, které se staly za panování Claudia, Hadriana a Constantina, i jak se po něm zachovala stopa v podobě tetování na kůži generací otroků až k samotnému Audaxovi. Jinak však bylo pro historii ztraceno – zřejmě.

„Mám tohle,“ řekl Nennius a zamával jedním dokumentem, otrhaným svitkem. „Jsou to paměti císaře Claudia, který asi to proroctví skutečně viděl. Ten svitek patřil mému otci, a ten ho dostal od Audaxe. Otec mi ho před smrtí odkázal. Claudius píše, že proroctví mělo šestnáct řádek, a i když je tu nereprodukuje – má zřejmě za to, že jeho čtenáři ho budou mít k dispozici – shrnuje většinu jeho obsahu dostatečně podrobně, aby se dalo zrekonstruovat.“

Příběh o tom proroctví mne fascinoval už od dob, kdy mne dědeček choval na klíně a vyprávěl mi je. Je o císařích, třech římských císařích, kteří přijdou do Británie. A obsahuje životně důležitou pasáž o Constantinovi. Z toho, co jsem četl – a z toho, co mi můj děd řekl o událostech z jeho mládí – vyplývá, že text čtenáře vyzývá, aby zabil císaře! Jsem přesvědčený, že *cílem* toho proroctví bylo zavraždit Constantina. Všechno ostatní, věštby o Claudiově tažení a stavbě Hadrianova valu, bylo do proroctví zahrnuto pouze na důkaz jeho autenticity. Tyto věci tam byly proto, aby ti, kdo proroctví vlastnili v Constantinově době, brali jeho obsah vážně.

To jsou však pouze dohady. Jak rád bych věděl víc! Sepsal jsem vlastní rekonstrukci toho textu – tady někde...“ Hrabal se ve svém vaku a vyndal z něj další pergameny. „Ale několik posledních řádek se nedá z Claudiových pamětí odvodit, protože ho zřejmě nezajímaly. Popisuje je pouze jako ‚pár řádek o svobodě, štěstí a tak dále. Jen těžkopádné veršovánky, nic víc‘.“

Maria řekla: „Mluvíš o tom, že Bůh má moc přepsat minulost. Naznačuješ, že sám Bůh nařídil naší rodině zabít nějakého císaře?“

Nennius hledal odpověď. „Určitě ne Bůh – ale má-li Bůh takové schopnosti, kdo může říci, že ho lidé nedokáží jednou napodobit? Co když to byl člověk, muž nebo žena naší epochy – nebo dokonce z naší budoucnosti, který silou modliteb zasáhl do minulosti prostřednictvím toho proroctví? Rodinná legenda mluví o Tkalcovi, který stojí mimo plátno času a může měnit naše životy, jako kdyby to byly pouhé nitky.“

„A pokud to udělal ten Tkadlec – co tím sledoval? Proč měl být Constantinus zavražděn?“

„Aby bylo zachráněno křesťanství,“ odpověděl Nennius bryskně. „To byl jednoznačně obsah poselství, který náš děd a jeho společníci vyluštili z akrostichu, jenž se zachoval. Kdyby Constantinus tehdy zemřel, neudělal by z křesťanství zkorumpovaný nástroj státu – a ono by se nestalo tak netolerantním, jak nyní je. Jeden křesťan by netrestal druhého, nebyly by žádné štvance na myslitele jako Pelagius.“

Tarcho přikývl. „Takže křesťané z budoucnosti se pokusili dát Constantina zabít a umožnit tak, aby jejich víra získala zpět ztracenou čistotu. K tomuhle závěru dospíváš?“

„Ano,“ řekl Nennius. „Tedy snad. Já nevím! Rekonstruuji události staré několik století a tajemné motivy jejich aktérů, aniž bych měl k dispozici alespoň prvotní důkazní materiál, samotné proroctví.“

Tarcho se zamračil. „Zní mi to poněkud divoce.“

Maria začala nahlas přemýšlet. „Ale kdyby měl člověk takovou moc, aby mohl vychýlit běh historie – proč by ji použil na tohle? Církev přežívá, i když už impérium zaniklo – jako tady v Británii. Je jako šat na těle říše, který stále existuje, zatímco kostra pod ním se už dávno rozpadla. Kdybych já mohla měnit historii, nedělala bych si starosti o církev, protože ta je dostatečně robustní na to, aby přestála zásahy ze strany tisíce Constantinů. Myslím, že bych hledala způsob, jak uspišit příchod dne, kdy se Británie navrátí k Římu.“

Nennius moudře přikyvoval. „Samozřejmě. Británie byla vždy součástí římského světa. Je to jen otázka času...“

Tarcho ale vyštěkl: „Ne. Teď už je to jinak. Řím je poslední z linie antických říší, které sahají až k Alexandrovi. Ale svět se změnil a čas Říma se naplnil. Kdyby se císaři někdy vrátili, nebyli by už vítáni.“ Pohlédl na Nennia. „Měl bys tu zůstat, bratranče. Tady v Brigantii. Měli jsme v rodině různá řemesla, vojáky, kameníky i učence. Ale v hloubi duše jsme vždycky byli Brigantové.“

Nennius se zamračil. „Ale trojský Aeneas přišel do Británie a...“

Tarcho mávl rukou. „Zapomeň na to haraburdí. My tady na severu jsme nezapomněli, kdo jsme. Náš děd Audax vyrostl jako otrok, ale pamatoval si, že je Brigant. A když teď Římané zmizeli, můžeme Brigantii vrátit její starou moc. Jen si to představ. Proč ne tentokrát brigantská říše – a s námi jako vládci? Mohli bychom klidně navázat na samotné císaře.“ Oči mu zářily.

Isolda si v duchu pomyslela, co by takovým ambicím říkali vévoda Británií a vláda v Eburacu. A Nennius vypadal zmateně. Jak Isolda věděla, Britové žijící v Římě se vychloubali, že jsou potomky Trójanů, kteří unikli z řeckého obležení, a že taková označení jako „Brigantové“ jsou jen umělá, zavedená Římany kvůli jejich administrativní výhodnosti.

Měla se tedy budoucnost podobat minulosti? Vrátí se Řím, v což, jak se zdálo, doufala Maria? Nebo se mohly znovu zrodit ty Tarchovy staré vyhlazené národy, pokud vůbec někdy existovaly? A co se všemi těmi Sasy, kteří pobíhají tam dole na jihu? Ti se nevypaří. Měla pocit, že budoucnost bude mnohem složitější než ta, kterou si představují či v kterou doufají Maria nebo Tarcho – komplikovanější a krvavější...

V tu chvíli ucítila první kontrakci. Hryzla si ret, předklonila se a sevřela si břicho.

Maria se k ní naklonila. „Isoldo! Jsi v pořádku?“

Nennius si, což bylo typické, vůbec nevšiml, že jeho dcera má potíže, a nezaregistroval to ani Tarcho. „Musíme mluvit o mém cíli tady,“ řekl Nennius. „Můj děd mi řekl o tom proroctví. Rozhodl, že naše rodina musí znát o sobě pravdu. Ale proroctví bylo samozřejmě ztraceno. *Nebo nebylo?* Jednoduše nemohu uvěřit, že neexistuje žádná jeho kopie! Claudius se zmiňuje o jednom exempláři uloženém k dávným sibylským věštbám. Hledal jsem ho tam – ale Stilicho,

Honoriiův vandalský generál, dal ta orákula zničit už před desítkami let.“

„A proto jsi mi napsal,“ řekl Tarcho.

Nennius se pozorně napřímil. „Vím, jak pečlivě vy v armádě vedete všechny záznamy, Tarcho. Originál proroctví byl, jak se předpokládá, zničen tady. Ale řekl jsem si, že proto se *tady* snad mohla zachovat nějaká jeho kopie, zapadlá někde v nějakém sklepě. Cožpak by pořádek milující, ve skutečnosti pověřivá vojenská povaha tohle nezajistila? A proto jsem ti napsal a požádal tě, abys po proroctví začal pátrat ještě před mým příjezdem – a hled’me, jsem tu. No tak, bratranče, přestaň mne trápit! Řekni mi, jestli jsi našel to, oč jsem tě žádal?“

Další kontrakce. Isolda se bolestí tiskla k Marii sedící po jejím boku. Maria ji jemně tišila.

Tarcho, už evidentně znužený, pokrčil rameny. Sáhl do své tuniky a vytáhl olámanou tabulku dřeva. „Měl jsi pravdu. Někdo pořídil kopii, přinejmenším z paměti – zřejmě nějaký pohan, příliš pověřivý na to, aby urazil bohy tím, že zničí jejich slova; v tom máš taky pravdu. Na.“ A hodil Nenniovi ten text na dřevě. „Nejspíš je to stejné padělek nebo smyšlenka.“

Nennius tabulku chňapl a něžně ji rozložil.

Další nával bolesti a Isolda ucítla mezi stehny tekutinu. Nyní už křičela. Maria jí s klidným gestem ženy znalé věci sáhla mezi nohy. „Praskla ti voda. Ach, Ježíši, myslím, že cítím hlavičku.“

„To není možné. Je příliš brzo,“ zalapala po dechu Isolda.

Maria si vyhrnula rukávy a přiměla Isoldu, aby si lehla. „O čase, kdy to přijde, rozhoduj ty děti, drahousku.“ Pak se otočila k čekajícímu sluhovi. „Ty, dojdí pro mou sestru. A sežeň čistou vodu a ručníky.“

Sluha vyběhl z místnosti.

Nennia dokonce i nyní více zajímalo jeho drahocenné proroctví než vlastní dcera. Četl nahlas: „Ach dítě! Jsi vetkáno v plátno tkané časem, a přesto ses narodilo svobodné / Pojd’ a nech mne, ať ti zazpívám o tom, co je a co bude‘... šestnáct veršů – akrostich s alfou a omegou – je to tady všechno – ach, Tarcho, já myslím, že je to zcela původní! A tady jsou ty věty o Claudiovi a Hadrianovi – ,malý

Řek', ha, věděl jsem, co to znamená, rekonstruoval jsem to téměř správně. Zmínka o ‚děťátku-bohu‘ se musí vztahovat ke zrození křesťanství, protože tato víra se v Hadrianových časech snažila teprve postavit na nohy. Ach, tady jsou ty verše, které musejí mluvit o Constantinovi. ‚Objeví se nejprve v Brigantii, veleben bude později v Římě! Zažije pokoření před otrockým bohem, přesto bude nakonec jeho božství odhaleno, císařské objetí učiní z církevní svatyně mrtvý mramor‘ ... ano, ano! Cožpak nebyl Constantinus prohlášen císařem v Eburacu? Nebylo křesťanství vždy nazýváno kultem otroků? Nenechal se po své smrti prohlásit za boha navzdory tomu, že konvertoval ke křesťanství? A církev se změnila v mrtvý mramor – ano, tím je určitě míněna skutečnost, že Constantinus křesťanskou víru institucionalizoval. Mluví to pravdu! Věděl jsem celou dobu, že proroctví bylo reálné, že bylo pravdivé. Kéž by si Thalius a jeho spiklenci mohli přečíst tento dokument. Jak by se historie bývala mohla změnit?“

Isolda z toho skoro nic nevnímala. Její svět se zmenšil na pocity v její hlavě, dmutí hrudi a pulzující stahy břicha.

Maria jí šeptala do ucha: „Neboj, miláčku. Přivedeme armádního lékaře. Už jeho otec byl lékař. Věř mi, jsi v dobrých rukou...“

Isoldě se ta slova zdála nějak nepolapitelná; nedařilo se jí uchopit je, jako kdyby to byly ryby v potoce. K čemu byla slova ve srovnání s tou strašně reálnou bolestí? I když bylo její tělo v hrozně agonii, něco ji nutilo mluvit. Otočila hlavu, otevřela ústa – ale slova, která se jí z nich začala řinout, byla nesrozumitelná a zněla drsně i jí. Zkusila znovu promluvit, ale opět se uslyšela, jak říká další slova v nějaké cizí řeči.

Tarcho se otočil, protože ho to zaujalo. „Co říká?“

„Nevím.“ Maria se znepokojeně zamračila. „To není latinsky – že ne? Ale není to ani nějaký britský jazyk.“

„Myslím, že je to němčina,“ řekl Tarcho. „Možná saština. Nebo řeč Anglů. Proč by se ale holka jako ona učila sasky?“

Ale já se to nikdy neučila, pomyslela si Isolda, uzavřená ve své vlastní hlavě. Znovu se pokusila promluvit, ale z úst se řinula zas jen tato hatmatilka, tahle saština.

„Já vím, co to znamená,“ vydechla Maria a tvář jí zčervenala.
„Děje se to znovu.“

„Co?“ řekl Tarcho.

„To proroctví! Slyšel jsi, jak to Nennius popisoval. Tohle je úplně totéž jako při narození Nectovelina – ach, sežeň stylus, ty hlupáku, a zapisuj, co říká!“

Tarcho zíral. Pak se Isoldě ztratil z očí.

Isolda toužila, aby k ní přišel otec, ale on se stále zabýval tím dokumentem. „A poslední řádky proroctví – konečně! ...“

Bolest byla ještě intenzivnější. Maria zaječela: „Už to přichází!“

Nennius četl: „Pamatuj: Považujeme tyto pravdy za zřejmé samy o sobě...“

„Už vidím hlavičku.“

Isolda se zachvívala bolestí, a přesto stále mluvila saštinou, aniž by s tím mohla něco dělat.

„Proč mluví sasky,“ vrčel Tarcho. „Budoucnost patří Brigantům a ne Sasům!“

„Říkám ti, že všichni lidé byli stvořeni jako rovnoprávní, svobodní / s neodcizitelnými právy přisouzenými stvořitelem / obdařeni životem a svobodou a právem hledat štěstí...“ Zdálo se, že Nennius je zmaten. „Život, svoboda a hledání štěstí? Co to má znamenat? Pokud jsou to slova Tkalce, o čem to sní? Ach, co to může jen znamenat?“

Bolest sevřela Isoldu, jako kdyby se ocitla v tlamě nějaké obrovské ryby, a její dítě vklouzlo do rukou Marie.

Doslov

Jsem hluboce vděčen Adamu Robertsovi za jeho odbornou pomoc s Nectovelinovým proroctvím a za to, že přečetl tuto knihu ve stadiu rukopisu, což znamenalo neocenitelný přínos. Jsem také vděčen svému agentovi Robertu Kirbymu a vydavateli Simonu Spantonovi za mimořádně moudrá doporučení v souvislosti s tímto projektem.

Na světlo se dostávají stále nové archeologické nálezy a dochované písemné materiály se přehodnocují, a proto se naše vědomosti o Británii stále mění. Viz například práci *Life and Letters on the Roman Frontier* od Alana Bowmana (British Museum, 2003) o pozoruhodných „vindolandských dopisech“, velkém souboru korespondence, z níž část byla objevena teprve v devadesátých letech minulého století. Komplexní moderní informací je *A Companion to Roman Britain* sestavený Malcolmem Toddem (Blackwell, 2004). Tuto knihu jsem používal jako referenční, pokud jde o můj výběr mezi různými pravopisnými formami názvů a jmen. Nejlepší mapu římské Británie lze stále nalézt v *Historical Map and Guide* z Ordnance Survey (páté vydání), kterou jsem používal jako referenční v případě místních názvů neuváděných v Toddově *Companionu*. (Kvůli přehlednosti jsem nepoužíval nelatinizované verze místních názvů z doby před římskou invazí: například ne Camulodunon, ale Camulodunum atd.)

Dobrym, byť poněkud starším zdrojem informací o Claudiově tažení na ostrov je *The Roman Invasion of Britain* od Grahama Webstera (Routledge, 1993). Dobrym pramenem informací o životě Constantina je *The Emperor Constantine* od Michaela Granta (Weidenfeld and Nicolson, 1993). Novou interpretaci pádu Británie lze najít v *Britain and the End of the Roman Empire* od Kena Darka (Tempus, 2000) a v *The Decline and Fall of Roman Britain* od Neila Faulknera (Tempus, 2000).

Co se týče konkrétních geografických míst, moderním zdrojem informací o Richborough (Rutupiae) je kniha *Richborough and Reculverod* Stephena Johnsona (English Heritage, 1997) a o Yorku (Eburacum) kniha *Roman York* od Patricka Ottawaye (Tempus 2004). Úžasná nová socha před katedrálou v Yorku na místě někdejšího velitelství římské pevnosti připomíná, že Constantinus tu byl vychován. Moderním zdrojem informací o Colchesteru (Camulodunum) je kniha *City of Victory* od Philipa Crummyho (Colchester Archeological Trust, 1997). Cirk byl v Colchesteru objeven teprve nedávno, a tento nález nebyl během psaní mé knihy ještě publikován. Moderním zdrojem informací o Birdoswaldu (Banna) je kniha *Birdoswald Roman Fort* od Tonyho Wilmotta (Tempus, 2001) a standardním zdrojem informací o valu je *Hadrians Wall* od Davida Breeze a Briana Dobsona (Penguin, 2000). Ale návštěvu těchto úžasných míst nic nenahradí.

Za jakékoli chyby a nepřesnosti přirozeně odpovídám jen a pouze já sám.

Stephen Barter
Northumberland
červen 2005